

2012

Järjestöbarometri

Ajankohtaiskuva
sosiaali- ja
terveysjärjestöistä

SOSTE

Järjestöbarometri 2012

Juha Peltosalmi – Tyyne Hakkarainen – Riitta Särkelä – Anne Eronen

Järjestöbarometri® on SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n tavaramerkki.
© SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry 2012

Taitto ja kansi: Vitale Ay
Kannen kuva: iStockphoto

Paino: FRAM, Vaasa

ISBN 978-952-6628-03-5
ISSN 1796-5950

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	5
ESIPUHE	9
1 JÄRJESTÖJEN MERKITYS JA YHTEISKUNNALLINEN MUUTOS	11
1.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteiskunnallisesta merkityksestä	12
1.2 Ihmisten osallistumisen ja vaikuttamisen muutos	16
1.3 Ihmisten muuttuvat tarpeet	19
1.4 Valtion ja kuntien talousvaikeudet ja järjestöt	21
1.5 Raha-automaattivastustusten kehitys ja järjestöjen toimintaedellytykset	23
1.6 Kunta- ja palvelurakenneuudistuksen vaikutus järjestöjen toimintakenttään	24
1.7 Järjestöjen mahdollisuudet palvelujen tuottajana tulevaisuudessa	26
1.8 Järjestöt osana toimijoiden verkostoa	29
2 AINEISTOT JA MENETELMÄT	33
2.1 Tutkimuskohteet	34
2.2 Aineistot ja menetelmät	36
3 PAIKALLISYHDISTYSTEN TOIMINTA	43
3.1 Toiminnan ajankohtaistilanne	43
3.2 Voimavarat	55
3.3 Suomalaisten sosiaali- ja terveysyhdistysten perustaminen ja purkautuminen	76
4 VALTAKUNNALLISET JÄRJESTÖT	87
4.1 Toiminnan ajankohtaistilanne	87
4.2 Talous ja henkilöstö	96
4.3 Järjestöjen alueellinen toiminta	111
4.4 Paikallisyhdistystoiminnan kehittäminen	120
4.5 Järjestöjen palvelutoiminta	124

JÄRJESTÖBAROMETRI 2012 ERITYISTEEMA

5 JÄRJESTÖJEN ASEMA YHTEISKUNNASSA	135
5.1 Suhde kansalaisiin	135
5.2 Suhde kuntiin	139
5.3 Suhde yrityksiin	155
5.4 Suhde muihin toimijoihin	157
JOHTOPÄÄTÖKSET	167
1. Yhdistystoiminta ei korvaudu muulla osallistumisella	167
2. Kunnat eivät investoi riittävästi paikallistoimintaan	171
3. Työttömien yhdistykset ovat vaikeuksissa	172
4. Yhdistykset odottavat liitoiltaan lisää tukea	172
5. Raha-automaattirahoitus on järjestöjen huolenaihe	174
6. Järjestöt ovat palveluntuottajina vaikeuksissa	176
7. Järjestöjä ei kuulla riittävästi kuntien päätöksenteossa	179
8. Alueilla on verkotuttava vahvemmin muihin toimijoihin	181
LÄHTEET	185
LIITTEET	189
Luettelo liitteistä	189

JÄRJESTÖBAROMETRI 2012. Juha Peltosalmi, Tyyne Hakkarainen, Riitta Särkelä, Anne Eronen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki 2012.
ISSN 1796-5950, ISBN 978-952-6628-03-5

Järjestöbarometrin tavoitteena on tuottaa vuosittain ajankohtainen kokonaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä, niiden toiminnasta, toimintaedellytyksistä, toimintaympäristöstä sekä niiden kehityssuunnista valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Tämän vuoden erityisteema on järjestöjen suhde muihin toimijoihin. Tulokset perustuvat valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnanjohtajille, aluetyöntekijöille ja järjestöjen paikallisyhdistyksille vuoden 2012 alussa tehtyihin kyselyihin. Niihin vastasi 90 järjestöjen toiminnanjohtajaa ja 114 aluetyöntekijää sekä 1128 paikallisyhdistystä. Keskeisimmät tilasto- ja rekisteriaineistot ovat RAY:n tämän tutkimuksen käyttöön antamat avustustilastot ja PRH:n yhdistysrekisteri.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan ja toimintaedellytyksiin vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ovat ihmisten osallistumisen ja vaikuttamisen muutokset, valtion ja kuntien talousvaikeudet, järjestöjen palveluntuottamiseen vaikuttavat tekijät, sekä yhteiskunnan uudelleen rakenteistuminen.

Suomessa rekisteröidään runsaasti uusia yhdistyksiä, mikä kertoo rekisteröidyn yhdistyksen asemasta käyttökelpoisena organisaatiomuotona erilaisen kansalais-toiminnan toteuttamisessa. Uudenlaiset osallistumis- ja toimintamuodot eivät ole syrjäyttäneet perinteistä yhdistysmuotoista toimintaa. Vuonna 2011 rekisteröitiin 180 uutta sosiaali- ja terveysyhdistystä. Suomessa on vuosina 2005–2011 rekisteröity 1093 uutta sosiaali- ja terveysyhdistystä yhteensä 190 kuntaan, mikä on yli puolet nykyisistä kunnista.

Paikallisyhdistysten toiminnan kehitys on varsin myönteistä. Yhdeksässä yhdistyksessä kymmenestä toiminnan arvioidaan olevan joko pysymässä entisellään tai laajenemassa. Yli neljäsosa yhdistyksistä arvioi kuntaliitosten vaikuttavan jollakin tavalla toimintaansa. Ennakoituja vaikutuksia ovat mm. yhdistysfuusiot ja yhdistysten välisen yhteistyön lisääntyminen, kunnilta saatavan tuen väheneminen, yhdistysten ja kuntien vuoropuhelun ja yhteistyön vaikeutuminen sekä yhdistysten toiminnan tarpeen ja kysynnän lisääntyminen. Yhdistysten yleisimpiä huolenaiheita ovat niiden vapaaehtoistoimijoiden määrä, jäsenistön aktiivisuus osallistua yhdistyksen toimintaan sekä jäsenmäärä. Keskeisimmiksi arvioidut toiminnan kehittämishaasteet ovat yhdistystoiminnan tehostaminen ja jäsenistön aktivointi,

toiminnan tunnetuksi tekeminen sekä vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen. Yhdistykset ovat tyytyväisimpiä oman toimintansa arvostukseen. Yli puolet yhdistyksistä sai vuonna 2011 kunnalta toiminta-avustusta, keskimäärin 550 euroa. Joka neljännen kunta-yhdistyksen avustus on pienentynyt tai lakannut v. 2010–2011. Noin puolet yhdistyksistä toimii kunnan omistamissa tiloissa. Niistä noin joka kolmannen tilojen käyttömaksut ovat nousseet kahden viime vuoden aikana.

Runsas kolmasosa valtakunnallisista järjestöistä arvioi toimintansa olevan laajenemassa. 43 prosentilla toiminta on säilymässä ennallaan ja joka kuudennella supistumassa. 55 % järjestöistä ennakoi kuntauudistuksen vaikuttavan jollakin tavalla omaan toimintaansa, esimerkiksi kuntien ja järjestöjen yhteistyön vaikeutumiseen tai kohentumiseen, yhdistysten yhdistymisiin, järjestöjen toiminnan merkityksen ja kysynnän lisääntymiseen sekä yhdistysten kunnilta saaman tuen heikkenemiseen. Yli puolet järjestöistä arvioi taloudellisen tilanteensa melko hyväksi tai hyväksi. Noin joka neljäs pitää sitä kohtalaisena ja joka viides melko huonona tai huonona. Taloudellista tilannettaan melko huonona tai huonona pitäviä järjestöjä on nyt kymmenen prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2011. 57 % järjestöistä arvioi, että niiden talouden kannalta on tällä hetkellä olemassa joitakin erityisen suuria riskitekijöitä, jotka liittyvät esimerkiksi RAY-avustuksiin tai palvelutuotantoon.

Kahdella kolmesta valtakunnallisesta järjestöstä on alueellista toimintaa. Järjestöjen alueellinen toiminta on hyvin monipuolista ja rakenteeltaan moninaista. Alueellisen toiminnan kolme keskeisintä painopistettä ovat 1) paikallisyhdistysten tukeminen, ohjaus ja koulutus, 2) aluetyöntekijöiden yhteistyö ja vaikuttamistoiminta sekä 3) järjestöyhteistyö ja tapahtuminen järjestäminen. Alueellisen toiminnan kehittämiskohteiksi koetaan erityisesti toiminnan tunnetuksi tekeminen, vaikuttamistoiminnan tehostaminen ja vapaaehtoistoiminnan tukeminen. Yhdistykset toivovat enemmän yhteistyötä järjestönsä aluetoiminnan kanssa.

Palveluntuottamisen merkitys osana järjestöjen toiminnan kokonaisuutta on 2000-luvulla vähentynyt. Vuonna 2004 kaksi kolmesta järjestöstä arvioi palveluntuottamisen painoarvon toiminnassaan suureksi, nyt osuus on enää runsas kolmasosa. Alkuvuonna 2012 yhteensä 17 järjestöä ennakoi, jollekin tarjoamalleen palvelumuodoista erityisen suuria vaikeuksia kuluvan vuoden aikana. Pääosin pelkästään järjestöjen varassa toimivista sosiaalipalveluista, joille ei varsinaisesti ole markkinoita, on taloudellisissa vaikeuksissa puolet. Kunnat eivät osaa hyödyntää tarpeeksi hyvin järjestöjen asiantuntemusta palvelujen kehittämisessä. Myös kuntien ja järjestöjen strategisessa kumppanuudessa sekä ostopalvelusuhteissa on parantamisen varaa.

Järjestöissä tunnistetaan uusien ihmisten tavoittamisen ja järjestöjen tunnettuuden lisäämisen tärkeys. Noin kahdessa kolmesta valtakunnallisesta järjestöstä on tekeillä tai suunnitteilla uusia toimenpiteitä ihmisten tavoittamiseksi. 71 prosentilla järjestöistä on tekeillä tai suunnitteilla uusia toimenpiteitä järjestön tunnettuuden lisäämiseksi. Kunnat ovat sosiaali- ja terveysjärjestöille yksi keskeisimmistä

yhteistyötahoista. Kuntatahoista useimmin yhteistyötä tehdään sosiaali- ja terveys-toimen viranhaltijoiden kanssa. Huomattavasti kuntia harvemmin yhteistyökumppaneina ovat yritykset, maakuntaliitot, aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Kuntien suhtautuminen järjestöihin koetaan pääasiassa hyväksi. Järjestöissä kuitenkin koetaan, että kunnissa suhtaudutaan selvästi positiivisemmin järjestöihin vapaaehtoistoiminnan tarjoajina ja yhteisöllisyyden rakentajina kuin vaikuttajina tai strategisina kumppaneina. Mahdollisuus vaikuttaa kuntien päätöksentekoon toteutuu järjestöjen näkökulmasta usein huonosti.

AVAINSANAT: sosiaali- ja terveysjärjestöt, järjestötoiminta, yhdistystoiminta, toimintaedellytykset, aluetyö, sosiaali- ja terveyspalvelut, yhteistyöverkostot, Raha-automaattiyhdistys

Järjestöjen toiminnan kannalta toimintaympäristön suuret muutokset ja haasteet, erityisesti talouden epävarmuus jatkuvat. Kuntarakenne uudistuu ja kuntakoko tulee entisestään kasvamaan. Yleishyödyllisen ja elinkeinotoiminnan rajankäynti ei ole vieläkään selkiytynyt, mutta siihen liittyvä työ jatkuu oikeusministeriön yhteyteen vakinaistetussa kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnassa. Kansalaisaktiivisuus muuttaa muotoaan, mutta järjestötoiminta ja vapaaehtois-toiminta kiinnostavat epäilyistä huolimatta ihmisiä edelleen. Hallitusohjelmassa on myönteistä, että se tunnistaa laajasti järjestöjen merkityksen ja lupaa turvata niiden toimintaedellytykset. Järjestöille tunnustuksen antaminen ei kuitenkaan vielä riitä, jos käytännöt toimet ovat sen kanssa ristiriidassa. Esimerkiksi RAY:n tuottojen siirto muuhun kuin sosiaali- ja terveysjärjestöjen kautta terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantamiseen on jälleen tapahtunut. Raha-automaattiyhdistyksen tuki on sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan elinehto.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto on vastannut kuuden aikaisemman Järjestöbarometrin sekä niitä edeltäneiden kahden vuoden kehittämistyön ja siihen liittyvien raporttien toteuttamisesta. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys jatkaa STKL:n työtä kolmen keskusjärjestön yhdistyttyä vuoden 2012 alusta. Järjestöbarometri 2012 on järjestyksessään seitsemäs ja ensimmäinen SOSTEn toteuttama. Siksi oheisessa alkuluvussa tarkastellaan toimintaympäristön muutoksen ohella laajemmin myös aikaisempien Järjestöbarometrien tuloksia ja erityisesti sitä, mikä on sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteiskunnallinen merkitys eri tekijöiden kautta. Näin piirretään myös uusille lukijoille laajempaa kokonaiskuvaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnasta tulosten tarkastelun taustaksi.

Järjestöbarometrien tavoitteena on analysoida sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa ja sen muutoksia sekä sitä, miten järjestöjen toimintaedellytykset ja suhde muihin toimijoihin muuttuvat. Sen kautta arvioidaan järjestöjen yhteiskunnallista merkitystä. Tarkasteluja tehdään paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Vuonna 2012 erityisteemana on järjestöjen suhde kuntiin ja muihin toimijoihin.

Järjestöbarometri on toteutettu tiiviissä yhteistyössä jäsenyhteisöjen kanssa ja Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Olemme saaneet RAY:ltä käyttöön sen tilastoaineistoja sekä arvokkaita sisällöllisiä näkemyksiä kehittämistyöhömme. Erityisesti haluamme kiittää projektipäällikkö Jorma Kaakkuriniemeä. Tämän vuoden Järjestöbarometrin vastuuhenkilönä kirjoittajatiimissä on toiminut erikoistutkija

Juha Peltosalmi, joka on kantanut suurimman vastuun sen syntymisestä. Kehittämistyössä ovat kirjoittajien lisäksi olleet eri vaiheissa mukana SOSTEsta tutkijamussihteeri Pia Londen, erityisasiantuntijat Riitta Kittilä ja Elina Pajula sekä viestinnän asiantuntijat Pirjo Tiippana ja Sirkku Immonen.

SOSTE kiittää kaikkia kehittämistyössä mukana olleita ja kyselyyn vastanneita sosiaali- ja terveysjärjestöjä. Ilman teidän vaivannäköänne Järjestöbarometrin tekeminen ei olisi mahdollista. Toivomme, että julkaisu puolestaan tukee laajasti järjestöjä niiden vaikuttamistyössä ja oman toiminnan kehittämisessä.

Helsingissä marraskuussa 2012

SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry

1 Järjestöjen merkitys ja yhteiskunnallinen muutos

Vuoden 2012 Järjestöbarometri on järjestyksessään seitsemäs. Järjestöbarometri luotaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan muutosta valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Koska tämän vuoden Järjestöbarometri on vuoden 2012 alusta toimintansa aloittaneen uuden kattojärjestön SOSTEn ensimmäinen, tässä tuloksia taustoittavassa luvussa on tavallista laajemmin kuvattu sosiaali- ja terveysjärjestöjen merkitystä ja tilannetta eri ulottuvuuksilla aikaisempien Järjestöbarometrien ja muiden tutkimusten tulosten kautta. Tulosten taustaksi ja tulkin-takehykkeksi nostetaan esille lisäksi keskeisiä yhteiskunnallisia muutoksia, joilla on merkitystä sosiaali- ja terveysjärjestöjen kannalta.

Luvun aluksi tarkastellaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteiskunnallista mer-kitystä eri tunnuslukujen kautta ja sitä kautta piirretään laaja yleiskuva.

Ihmisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet muuttuvat. Se haastaa järjestöjä arvioimaan, keitä tavoitetaan toimintaan mukaan ja miten. Ihmisten osallistumisen ja vaikuttamisen muutosta tarkastellaan toisena kokonaisuutena.

Järjestöt ovat olemassa ihmisiä ja heidän tarpeisiinsa vastaamista varten. Suomen väestö ikääntyy muita Euroopan maita nopeammin. Ikäihmiset ovat voimavara, mutta osa heistä tarvitsee myös hoivaa ja huolenpitoa. Työttömyys on laajaa ja samanaikaisesti työvoiman riittävyys kaikilla aloilla tulee olemaan haaste. Kansain-välistyminen kutistaa maailmaa ja monikulttuurisuus on arkipäiväämme. Kansa-kunnat ja ihmiset tulevat aikaisempaa riippuvaisemmiksi toisistaan. Lisäksi hyvinvointi- ja terveyserot ovat suuria ja ihmisten eriarvoisuus laajaa. Järjestöillä tulee olla vastauksia ja innovatiivisia ratkaisuja näihin kysymyksiin. Siksi tausta-luvun kolmantena kokonaisuutena tarkastellaan ihmisten tarpeiden muutosta.

Taloudellinen epävarmuus on merkittävästi kasvanut vuodesta 2008 lähtien. Sillä on eri mekanismien kautta väistämättä merkitystä myös järjestöjen toimin-nan ja toimintaedellytysten kannalta. Talouden reunaehdoja tarkastellaan tausta-luvun neljäntenä teemana.

Yhteiskunta rakenteistuu koko ajan uudelleen, ja käynnissä on useita eri sek-toreiden rakenteisiin liittyviä uudistuksia. Ne edellyttävät järjestöiltä arviointia,

mikä on järjestöjen paikka, rooli ja kumppanit muuttuvassa toimijoiden kentässä. Tuloksia taustoittava luku päättyy tämän teeman tarkasteluun. Toimintaympäristön muutos merkitsee kasvavaa epävarmuutta, mutta myös uusia mahdollisuuksia. Järjestöjen merkitystä korostetaan paljon, mutta toisaalta on nähtävissä se, että likikään aina myönteinen järjestöpuhe ei johda järjestöjen kannalta myönteisiin toimiin tai järjestöjen toimintaa ei tunneta riittävästi. Järjestöillä on jatkuva haaste tehdä monimuotoista toimintaansa näkyväksi.

Järjestöjen kannalta on hyvä, että Kataisen hallituksen ohjelma ”Avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi” sisältää poikkeuksellisen paljon myönteisiä kirjauksia järjestöjen kannalta ja järjestöt voivat olla tyytyväisiä yhteiseen vaikuttamistyöhönsä. (Kataisen hallituksen ohjelma 2011.) Järjestöjen näkyvyys on hyvä, mutta se ei kuitenkaan vielä riitä ihmisten ja järjestöjen kannalta hyvän tulevaisuuden rakentamiseen.

1.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteiskunnallisesta merkityksestä

Suomessa on yhteensä lähes 136 000¹ eri alojen rekisteröityä yhdistystä. Sosiaali- ja terveysyhdistyksiä on rekisteröity vuodesta 1919 arviolta noin 13 000. Tällä hetkellä valtakunnallisia sosiaali- ja terveysjärjestöjä on noin 200 ja niillä on noin 300 piiriyhdistystä ja yli 8 000 paikallisyhdistystä. (Järjestöbarometri 2011.)

Kansalaisbarometri 2011:n mukaan suomalaiset pitävät tärkeinä mahdollisuutensa osallistua järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan. Kaksi kolmesta suomalaisesta pitää järjestöjen tarjoamaa tukea tärkeänä oman hyvinvoinnin kannalta. (Kansalaisbarometri 2011.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöissä on mukana 29 prosenttia täysi-ikäisistä suomalaisista. Vähintään muutaman kerran vuodessa toimintaan osallistuvia on viidesosa täysi-ikäisistä, mikä tarkoittaa väestötasolla noin 900 000 suomalaista. Yksinäisyys on merkittävä riski ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Tarjoamalla lähes miljoonalle suomalaiselle osallistumisen ja yhteisöön liittymisen mahdollisuuden sosiaali- ja terveysjärjestöt vähentävät merkittäväällä tavalla yksinäisyyttä ja parantavat sitä kautta ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. (emt.)

Huomattava osa järjestöjen toiminnasta tapahtuu paikallisyhdistyksissä. Harrastus- ja virkistystoiminta sekä vapaaehtoistoiminta ovat yhdistysten toiminnan keskeisiä osa-alueita. Harrastus- ja virkistystoimintana yhdistykset järjestävät erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille monipuolista toimintaa, esimerkiksi matkoja, retkiä, kulttuuriharrastuksia, tapahtumia ja liikuntaryhmiä ja -kerhoja. Nämä toimintamuodot ovat luonteeltaan hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä luovia ja ehkäisevän toiminnan muotoja.

¹ Lähde: Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti: <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htm>; tieto poimittu 1.11.2012

Lähes kaikkea sosiaali- ja terveysyhdistysten toimintaa voidaan pitää ehkäisevänä työnä, joka parantaa tai pitää yllä ihmisten toimintakykyä ja terveyttä. Lisäksi yhdistykset järjestävät erilaisia erikseen ehkäiseväksi toiminnaksi nimeämiään toimintamuotoja, kuten terveystmittauksia, eri sairauksiin liittyvää neuvontaa ja ohjausta sekä päihteiden käyttöä ennalta ehkäisevää toimintaa. Ulkoapäin katsottuna pienimuotoiselta vaikuttava toiminta on käytännössä ongelmia ja sairauksia ehkäisevää toimintaa, mikä on asetettu sosiaali- ja terveyspoliittisten toimien yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi (ks. esim. STM strategia 2011.) Paikallisyhdistysten toiminta on tärkeää ja arvokasta toiminnassa mukana oleville ihmisille, mutta se säästää samalla merkittäväällä tavalla sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksia. (Järjestöbarometri 2011.)

Vapaaehtoistoiminta on järjestöjen toiminnan ydintä. Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan toisten hyväksi tehtyä auttamis- tai muuta työtä, josta ei makseta palkkaa tai rahallista korvausta. Vapaaehtoistoiminta on vastavuoroista: auttamalla ja tukemalla toisia vapaaehtoiset saavat myös itselleen esimerkiksi elämänsisältöä, mielekästä toimintaa ja auttamisen iloa. Vaikka vapaaehtoistoiminnasta ei makseta palkkaa, vapaaehtoistoiminta ei ole sitä järjestäville järjestöille ilmaista. Kuluja tuottavat toiminnan organisointi, suunnittelu, vapaaehtoisten tukeminen ja erilaiset kulukorvaukset. (Harju & al. 2001.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoimintaan osallistuu 15–79 -vuotiaista suomalaisista 13 prosenttia eli 500 000 henkilöä. Vapaaehtoistoiminnan toimintamuotoja ovat esimerkiksi asiointiavun antaminen, tukihenkilö- ja ystävätoiminta sekä ensiapu- ja pelastustoiminta. Luottamushenkilöinä yhdistyksissä toimii 160 000 ihmistä. Vertaistoimintaan eli saman elämäntilanteen kokeneiden keskinäiseen tukeen osallistuu puolestaan 250 000 ihmistä. Kaksi kolmasosa sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoisista on naisia. Sosiaali- ja terveysyhdistysten vapaaehtoistoimintaan osallistuneet käyttävät siihen aikaa keskimäärin noin kymmenen tuntia kuukaudessa. Naisten vapaaehtoistoimintaan käyttämä aika on miesten käyttämää aikaa suurempi. Merkitteä pantavaa on, että yksinasuvat, ikään-tyneet, eläkeläiset sekä henkilöt, joilla sairaus tai vamma vaikeuttaa elämää jonkin verran, osallistuvat hieman muita yleisemmin vapaaehtoistoimintaan. He käyttävät siihen myös keskimäärin hieman muita enemmän aikaa. Vapaaehtoisten työpanos sosiaali- ja terveysjärjestöissä vastaa varovasti arvioiden 21 000 henkilötyövuotta. Sosiaali- ja terveysyhdistysten toimijoita luonnehtii se, että he ovat suurimmaksi osaksi erilaisissa vaikeissa elämäntilanteissa eläviä ihmisiä, esimerkiksi vammaisia, sairaita tai heidän omaisiaan. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnassa ovat mukana myös vanhimmat ikäryhmät ja mukana olevien sitoutuminen on pitkäaikaista. Motiivi osallistua on henkilökohtainen ja osallistumisella on suuri merkitys oman elämän ja hyvinvoinnin kannalta. (Järjestöbarometri 2007; Järjestöbarometri 2008; Järjestöbarometri 2009.)

Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallista merkitystä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Henrietta Grönlundin tuoreessa väitöskirjassa on analysoitu vapaaehtoistoiminnan merkitystä nuorten aikuisten elämässä. Grönlundin tutkimus

osoittaa, että vapaaehtoistoiminnassa on nuorille tärkeää erityisesti toiminnan arvoperusteisuus. Vapaaehtoistoiminta säilyttää ja vahvistaa sellaisia suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeitä arvoja kuten tasa-arvoisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vastuullisuus ja rehellisyys. (Grönlund 2012.)

Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallista merkitystä voidaan tarkastella myös sen taloudellisen merkityksen kautta. Taloudellisen merkityksen laskeminen on haasteellista, koska vapaaehtoistoimintaan käytetty työmäärä ja rahalliset satsaukset joudutaan toiminnan erityisluonteen vuoksi usein arvioimaan, koska täsmällisiä tietoja ei ole käytettävissä. OK-opintokeskus tilasi keväällä 2010 Ruralia-instituutilta tutkimuksen, jonka tavoitteena oli laskea eräiden järjestöjen piirissä tehdyn vapaaehtoistoiminnan kansantaloudellinen vaikutus. Tutkimuksen kohteena olivat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Pelastusalan keskusjärjestö, Suomen 4H-liitto ja Suomen Punainen Risti. Lähtökohtana oli selvittää, mikä olisi järjestöissä tehtävän vapaaehtoistoiminnan kansantaloudellinen vaikutus ja merkitys verrattuna siihen, jos vastaava toiminta tapahtuisi julkisen sektorin toimintana ja maksamalla toimialan käypä palkkakorvaus. Tutkimuksessa sovellettiin Ruralia-instituutissa kehitettyä alueellisen yleisen tasapainon simulointimallia. Tutkimuksen mukaan pelkästään tarkastelun kohteena olevassa neljässä järjestössä vapaaehtoistoiminnan euromääräinen arvo ja kansantaloudellinen vaikutus oli yhteensä 101–163 miljoonaa euroa. Vapaaehtoistoiminnan rahallinen arvo on siis merkittävä ja korostaa järjestöjen yhteiskunnallista merkitystä. Vapaaehtoistoiminnasta järjestölle aiheutuvat kulut puolestaan olivat keskimäärin 1,93 euroa työtuntia kohti. Tämä merkitsee sitä, että järjestöissä vapaaehtoistoimintaan sijoitetulla yhdellä eurolla saadaan kuusinkertainen tuotos yhtä työtuntia kohden laskettuna. (Laasanen 2011.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat merkittävä toimija suomalaisessa yhteiskunnassa myös taloudellisessa mielessä. Kaikki RAY:n avustusta saaneet järjestöt rinnakkaisorganisaatioineen työllistävät noin 30 000 henkilöä ja henkilöstökulujen kokonaismäärä on noin miljardi euroa (Järjestöbarometri 2010). Järjestöbarometrin perusjoukon 151 valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysjärjestöstä 130:n taloustiedot sisältyvät Raha-automaattiyhdistyksen keräämiin vuoden 2010 avustustietoihin. Näiden 130 järjestön yhteenlasketut toiminnan kokonaiskulut vuonna 2010 olivat 935 miljoonaa euroa. Järjestöjen väliset vaihtelut ovat suuria. Keskimääräiset kokonaiskulut olivat 7,2 miljoonaa. Suurimmillaan ne olivat kahdella järjestöllä yli sata miljoonaa ja pienimmillään kolmella järjestöllä alle 100 000 euroa. Miljoonan euron raja jakaa järjestöt melko tarkasti kahtia, sillä 46 prosentilla toiminnan kokonaiskulut olivat alle miljoona ja 54 prosentilla miljoona euroa tai enemmän. (RAY 2010 avustustilasto.) Vuodelle 2012 RAY myönsi avustuksia 755 järjestölle 291 miljoonan euron arvosta (www.ray.fi).

Vaikuttamistoiminta kuuluu sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan ydinalueisiin. Yli neljä viidesosaa järjestöjohtajista pitää vaikuttamistoiminnan painoarvoa oman järjestön toiminnassa suurena. Yhteiskunnallinen ilmapiiri, tiedon saanti ja palvelujen laatu ovat kolme keskeisintä valtakunnallisten järjestöjen

sisällöllistä vaikuttamisen kohdetta. Järjestöt voidaan jaotella niiden vaikuttamiskohteiden ja -tahojen merkityksen mukaan laaja-alaisesti vaikuttamaan pyrkiviin (52 % järjestöistä), asenteisiin ja tiedon saantiin vaikuttamaan pyrkiviin (36 % järjestöistä) sekä järjestöihin, joilla ei ole varsinaista vaikuttamistehtävää (12 % järjestöistä). Keskeisimmin järjestöt pyrkivät vaikuttamaan kansanedustajiin, eri ministeriöihin, kuntapäätäjiin ja erilaisiin viranhaltijoihin. Järjestöt ovat lakien valmistelun yhteydessä kyenneet vaikuttamaan muun muassa lakien sisältöihin sekä hallitusohjelmiin. (Järjestöbarometri 2010.)

Järjestöt arvioivat onnistuvansa ihmisten äänen esiin tuojina. Järjestöjen vaikuttamistoiminnan onnistumisen välttämätön ehto tulosten mukaan on se, että järjestö on kyennyt saavuttamaan tunnettuuden ja vakavasti otettavan toimijan aseman omalla erityisallalla. Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat saavuttaneet vakiintuneen yhteistyökumppanin aseman suhteessa eri ministeriöihin. Se näkyy siinä, että ne ovat saaneet hyvin edustajiaan mukaan erilaisiin toimikuntiin ja työryhmiin sekä ovat vakiintuneita lausuntojen ja kannanottojen antajia eri tahoille. (emt.) Järjestöjen ja kuntien yhteistyötä ja maakuntaliittojen, aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten roolia tarkastellaan tämän luvun lopussa.

Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on merkittävä rooli palvelujen ja tuen tuottajana sekä uusien tuen muotojen kehittäjänä. Ne ovat tärkeä innovaattori suomalaisessa yhteiskunnassa. Järjestöt tuottivat vuonna 2008 kustannuksilla mitaten 16,3 prosenttia kaikista sosiaalipalveluista, mikä vastaa rahallisesti noin 1,3 miljardia euroa. Vuoden 2010 lopussa Suomessa toimi 1 509 järjestöjen ylläpitämää sosiaalipalveluyksikköä. Vielä vuoteen 2004 saakka järjestöjen osuus yksityisistä sosiaalipalvelutoimintayksiköistä oli suurempi kuin yritysten. Vuoden 2005 jälkeen järjestöjen toimintayksiköiden kokonaismäärä on vähentynyt vuosittain, niin että niitä oli vuoden 2010 lopussa 217 vähemmän kuin vuonna 2005. (Järjestöbarometri 2011.)

Vaikka järjestöjen toimintayksiköiden kokonaismäärä on vähentynyt, useimmissa palvelumuodoissa järjestöjen rooli on edelleen hyvin merkittävä. Joissakin palveluissa ei juuri ole muita palvelun tuottajia kuin järjestöt. Esimerkiksi ensikotipalveluista 96 %, turvakotipalveluista 82 %, päihdehuollon asumispalveluista 66 % ja katkaisuhuoltoasemista 47 % oli vuonna 2010 järjestöjen tuottamia. Järjestöjen rooli vammaispalveluissa ja asumispalveluissa on myös tärkeä. Vuonna 2010 järjestöjen tuottamien sosiaalipalvelujen asiakkuuksien kokonaismäärä oli 94 000.

Terveyspalveluissa sosiaali- ja terveysjärjestöjen rooli palveluntuottajana ei ole yhtä merkittävä kuin sosiaalipalveluissa. Vuonna 2007 sosiaali- ja terveysjärjestöt tuottivat noin 4 % terveyspalveluista ja järjestöjen osuus on kaiken kaikkiaan hieman laskenut 2000-luvun aikana. Yksityisten terveyspalveluiden tuottajien ja tuotettujen palvelujen määrän tilastoinnissa on ollut viime vuosina ongelmia, joten sosiaali- ja terveysjärjestöjen tuottamista terveyspalveluista ei ole tällä hetkellä uudempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuosikirja 2011.)

Järjestöbarometrin kyselyihin vastanneista valtakunnallisista järjestöistä yhteensä 23 on yhtiöittänyt vuosien 2004–2010 aikana palvelutoimintaansa tai sen osia. Valtakunnallisten järjestöjen ohella toiminnan yhtiöittämisiä on tapahtunut myös paikallisyhdistyksissä, mutta siitä ei ole kattavaa tietoa. (Järjestöbarometri 2011.) Sosiaali- ja terveysjärjestöjen rooli palveluntuottajana on vaikeutunut merkittävästi EU:n sisämarkkinasäännösten kansallisen soveltamisen, kilpailuttamisen käytännön toteuttamisen ja verotuksen kiristymisen vuoksi. (Särkelä & al. 2005; Romppainen 2007; Palola & Särkelä 2006.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat keskeinen toimija palkkatuella ja erityisesti osatyökykyisten ihmisten työllistämisessä. Ne rakentavat etenkin vaikeimmin työllistyville polkuja työelämään. Osalle vaikeasti työllistyvistä järjestöt voivat olla käytännössä ainoa realistinen vaihtoehto. Valtakunnallisista järjestöistä hieman yli puolet on tarjonnut työllistymismahdollisuuksia. Yleisintä järjestöissä on palkkatuella työllistäminen. Oppisopimuksia ja työkokeiluja on hyödyntänyt vajaa viidennes järjestöistä. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2010 lähes 126 000 ihmistä erilaisten työllistämistoimenpiteiden piirissä. Heistä runsas kolmasosa työllistyi yrityksiin ja vajaa kolmasosa kuntiin ja kuntayhtymiin. Yksityisistä työnantajista järjestöjen ja säätiöiden merkitys työllistämisessä on suuri, sillä niiden osuus työllistämistoimenpiteillä olleista oli noin neljäsosa eli noin 30 000 ihmistä. Palkkatuella työllistetyistä vuonna 2010 järjestöissä ja säätiöissä oli yhteensä 12 376 ihmistä, mikä on lähes yhtä suuri kuin yrityksiin palkkatuella työllistettyjen määrä. (Työnvälitystilasto, toimenpitein sijoitetut. Vuositalasto 2010.)

Erityisen merkittävä rooli järjestökentän sisällä on sosiaali- ja terveysjärjestöillä. Paikallisyhdistykset, erityisesti työttömien yhdistykset ja päihdeyhdistykset, ovat aktiivisia työllistymismahdollisuuksien tarjoajia osatyökykyisille. Runsas viidesosa paikallisyhdistyksistä on tarjonnut työllistymismahdollisuuksia. Monissa tapauksissa tämä tarkoittaa työllistymisen polun ensimmäisen vaiheen mahdollistumista. Merkittävää on myös se, että osatyökykyisiä pystytään työllistämään myös tavallisiin työsuhteisiin. Järjestöjen työllistämismahdollisuudet ovat vaikeutuneet valtiontukiin liittyvän ns. de minimis -säännösten vuoksi. Vaikka se ei ole koskenut määrällisesti suurta joukkoa järjestöjä, se on heikentänyt erityisesti eniten työllistävien yhdistysten työllistämismahdollisuuksia. Merkittävä osa järjestöjen työllistämispotentiaalista jätetään siis lainsäädännöllisten esteiden vuoksi käyttämättä (Järjestöbarometri 2007; Järjestöbarometri 2008; Järjestöbarometri 2011.)

1.2 Ihmisten osallistumisen ja vaikuttamisen muutos

Toimintakykyinen ja vireä kansalaisyhteiskunta on olennainen osa demokraattista yhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunta tarjoaa kasvualustan aktiivisille kansalaisille ja kanavan itsensä toteuttamiselle. Se tuottaa yhteisöllisiä identiteettejä ja

osallisuutta yhteiskuntaan. Yhteiskunnan näkökulmasta kansalaisyhteiskunta luo solidaarisuutta, takaa demokratian toteutumista sekä vahvistaa sosiaalista pääomaa. Kansalaisyhteiskunta uudistaa yhteiskuntaa, tuottaa asiantuntijuutta ja palveluita sekä luo perustaa koko järjestelmän toimivuudelle. (Konttinen 2007.)

Keskeisin osa kansalaistoimintaa organisoidaan kansalaisjärjestöjen kautta. Suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat pääsääntöisesti yhdistyspohjaisesti toimivia järjestöjä. Yhdistys tai järjestö on ihmisten yhteenliittymä, joka ajaa jäsenistönsä yhteisiä tavoitteita tai arvoja. Noin 75 % suomalaisista on elämänsä aikana jonkin yhdistyksen jäsen, noin kolmannes kuuluu jatkuvasti vähintään yhteen yhdistykseen ja 8 % useampaan kuin viiteen yhdistykseen. (Harju 2007; Siisiäinen & Kankainen 2009; Järjestöbarometri 2007; Arajärvi 2007.)

Kansalaisjärjestöt ovat syntyneet kohtaamisen paikoiksi ja suomalaisen kansalaisyhteiskunnan perustaksi. Pienimuotoiset ja runsaat kohtaamiset ovat järjestöjen ja kansalaistoiminnan ydintä. Ne ovat vetäneet ihmisiä toimintaan mukaan. (Voutilainen 2007.) Ihmisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet omaan elämäänsä, lähiyhteisöjen toimintaan ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ovat tärkeitä inhimillisesti ja demokratian kannalta. Demokratia Suomessa on vakaa ja sen perusteet ovat myös kansainvälisten vertailujen mukaan hyvässä kunnossa. Poliittikkoihin ja virkamiehiin pidetään yhteyttä enemmän kuin useissa maissa. (Oikeusministeriö 2006; Kansalaisbarometri 2009.)

Kansalaisvaikuttaminen heikkenee kaikissa teollisissa maissa, mutta Suomessa nopeammin kuin muualla. Valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa äänestävien prosenttiosuudet ovat laskeneet. Merkittävää kuitenkin on, että suomalaiset luottavat toisiinsa. Suomessa sosiaalinen osallistuminen, muun muassa runsas vapaaehtoistoiminta ja vertaisapu, ovat laajaa. Sen sijaan yhteiskunnallinen vaikuttaminen on pitkään heikentynyt. Enemmistö kansalaisista ei usko voivansa vaikuttaa. Yhä tärkeämpi erojen selittäjä on koulutuksen pituus, mutta myös yleinen huono-osaisuus. Suomi on jakautumassa aktiivisiin ja passivoituviiin kansalaisiin. Kehitys kohti virkamiesvaltaista yhteiskuntaa voi johtaa siihen, ettei suuri osa ihmisistä koe itseään täysivaltaisiksi kansalaisiksi. Erityisesti nuoret ja lyhyen koulutuksen saaneet tarvitsevat lisää kansalaistoimintaan ja -vaikuttamiseen sosiaalistavia osallistumisen mahdollisuuksia. (Oikeusministeriö 2006; Kansalaisbarometri 2009; Kansalaisbarometri 2011.)

Suomalaiset pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon erityisesti vetoomuksin, yleisönosastokirjoituksin ja ottamalla suoraan yhteyttä poliittikkoihin. Myös boikotit, maksu- ja ostolakot sekä rauhanomaiset mielenosoitukset ovat muotoja, joihin vähintään puolet suomalaisista on joko osallistunut tai on valmis osallistumaan. Nuorimmat ikäryhmät ovat valmiimpia kirjoittamaan nimensä erilaisiin vetoomuksiin. Yleisönosastokirjoitukset ovat erityisesti nuorten aikuisien eli 25–34 -vuotiaiden suosiossa. Sen sijaan suorat kontaktit poliittisiin päättäjiin ovat yleisimpiä varhaiskeski-ikäisten eli 35–44 -vuotiaiden parissa. Vanhimmat ikäluokat eivät juuri perusta epäsovinnaisista osallistumismuodoista. Koulutus määrittää suoraa osallistumista siten, että pääsääntöisesti kaikki osallistumismuodot

houkuttavat sitä enemmän, mitä enemmän henkilöllä on koulutusta. Enemmistöllä on selkeä tahto lisätä suoraan demokratiaan perustuvia vaikutuskanavia. (Grönlund 2006; Kansalaisbarometri 2011.)

Yhdistysten roolia demokraattisen kansalaisosallistumisen ja kansalaistaitojen hankinnan pohjakouluina on korostettu viime vuosina. Osallistumalla opitaan osallistumaan. Yhdistykset ylläpitävät ja edesauttavat yhteiskunnan kiinteyttä ja yhteisöllisyyttä. Rakentamalla verkostoja kansalaisten välille järjestöt ehkäisevät yhteiskunnan äärimmäisiä vastakkaisuuksia ja hajoamispaineita. Luomalla, ylläpitämällä ja siirtämällä arvoja ja ihmisten välistä keskinäistä luottamusta ne toimivat myös sukupolvien yli. Ne ovat keskeisessä asemassa myös kansalaisten identiteettien luomisessa. Tämä rooli on tärkeä etenkin silloin, kun useat perinteiset samastumiskohteet ovat menettäneet merkitystään. Järjestökiinnittymisellä on havaittu olevan selkeä yhteys poliittiseen osallistumiseen. (Helander 2006, Möttönen & Niemelä 2005.)

2000-luvulla on puhuttu jopa perinteisen kansalaisjärjestötoiminnan kriisistä. Yhdistysten perustamislukujen ja jäsenyyksien valossa ei voida puhua mistään yleisestä yhdistystoiminnan kriisistä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysyhdistyksiä on perustettu ja rekisteröity 1990-luvulla vuosittain hieman yli 200 vuodessa (Siisiäinen 2005). Sen sijaan voidaan puhua tiettyjen yhdistysalueiden kriisistä, esimerkiksi poliittisen osallistumisen kriisistä ja ”toimintakriisistä” ryhmillä kuten nuoret, työttömät ja syrjäytetyt. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistumisluvut ja sitoutuneisuus toimintaan ovat edelleen korkealla tasolla. Se ei kuitenkaan poista sitä, että ihmisten osallistumismuotojen muutos koskettaa myös niitä syvällisesti. (Siisiäinen & Kankainen 2009; Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010.)

On todettu, että järjestörakenteet eivät kaikilta osin tue uudenlaista, vapaaehtoista kansalaistoimintaa. Ihmisten mielenkiinnosta ja ajasta kilpailevat työelämän vaatimukset, median lisääntyvä tarjonta ja kaupalliset yritykset. Nuoria kiinnostaa konkreettinen toiminta, ei niinkään yhdistysten hallinto. Nuoret eivät myöskään sitoudu mielellään yhteen toiminnan muotoon, vaan sukkuloivat niiden välillä. Osallistumisen pitää olla helppoa, mielekästä ja vaikuttavaa. Osallistuminen on enemmän olemista mukana muiden rakentamissa tilanteissa kuin oma-kohtaista aktiivisuutta. Korostuneessa roolissa on symbolinen, ei-toiminnallinen aktiivisuus. Se näkyy esimerkiksi uusien liikkeiden suosiossa. Ne tarjoavat pysyvää järjestöjäsenyyttä kevyemmän, mutta yksilöllistä aktiivisuutta ja arvovalintojen osoittamista kiinnostavamman yhteisön. (OM raportti 14 / 2005.)

Uudet liikkeet ovat ottaneet käyttöön verkostomuotoisia toimintatapoja. Toiminta suuntautuu globaalin kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen. Se kiinnittyy informaatioteknologiaan ja uusmedioihin, mikä kiinnostaa erityisesti nuoria ja nuoria aikuisia. Epämuodolliselle kansalaistoiminnalle on ominaista siirtyminen yhteiskunnallisuudesta henkilökohtaisiin ja pitkäjänteisistä projektimaisiin vaikuttamistapoihin. Kohteena on yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan usein henkilökohtainen elämänpiiri. Toiminta on samaan aikaan paikallista ja kansain-

välistä, mutta myös hyvin heterogeenistä. Ihmisten osallistumista on entistä vaikeampaa kiinnittää järjestöjen perusrakenteen ylläpitämiseen, koska aktiivit haluavat tehdä vain itseään kiinnostavia asioita ja projekteja. Tämän on arvioitu saattavan tarkoittaa tulevina vuosikymmeninä useiden perinteisten yhdistysten katoamista järjestökentältä. Samalla se voi tarkoittaa sitä, että järjestötoiminnan pyörittäminen jää yhä enemmän palkattujen ammattilaisten varaan, jolloin jäsen-demokratia voi kaventua. On syytä huomata, että perinteisten järjestöjen vahvuus puolestaan on siinä, että ne voivat epämuodollisen kansalaistoimintaa paremmin saada tavoitteitaan läpi poliittisessa päätöksenteossa. Asioiden monimutkaistuminen vaatii vahvaa asiantuntijuutta, jolloin vuoropuhelu vakiintuneiden järjestöjen ja hallinnon välillä on mahdollista. (Stranius 2010; Castells & al. 2005.)

Kansalaisaktiivisuuden muutos tuskin tulee merkitsemään pitkälläkään tähtäimellä sitä, että järjestötoiminta katoaisi Suomesta. Kansalaisaktiivisuuden muutos on kuitenkin hyvin selkeä ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen on tarpeen ottaa se vakavasti huomioon kehittäessään toimintaansa.

1.3 Ihmisten muuttuvat tarpeet

Järjestöt ovat kehittäneet aktiivisesti tuen muotoja ihmisten uusiin tarpeisiin, joihin julkiset palvelut eivät ole kyenneet vastaamaan. Järjestöjen rooli on korostunut erityisesti yhteiskunnallisissa suurissa muutoksissa (Harju & al. 2001). Tällä hetkellä on käynnissä hyvin monimuotoinen yhteiskunnallinen muutos, joka näkyy erilaisina ihmisten kasvavina tarpeina. On ennakoitavissa, että 1990-luvun laman tapaan järjestöjä kutsutaan kasvavassa määrin apuun näihin tarpeisiin vastaamiseksi. Julkisen palvelujärjestelmän johdon arvioissa merkille pantavaa on se, että mitä heikommin voivasta väestöryhmästä on kysymys, sitä heikommaksi kunnissa koetaan mahdollisuudet näiden ihmisryhmien tukemiseen (Sosiaali-barometri 2008). Järjestöjen kannalta haaste asettuu kahtaalle: miten näille ihmisryhmille kehitetään uusia tuen muotoja ja toisaalta, miten vaikutetaan kuntiin, että kaikkien ihmisten perusoikeudet toteutuisivat.

Hyvinvoinnin epätasa-arvo, tuloerot, lapsiköyhyys ja sosioekonomiset terveys-erot ovat lisääntyneet viime vuosien aikana (esimerkiksi Vaarama & al. 2010). Se on samalla merkinnyt järjestötoiminnan ja vaikuttamistoiminnan haasteiden kasvamista. Järjestöt toimivat usein vaikeissa elämäntilanteissa olevien ihmisten keskuudessa, jolloin muutokset erilaisissa ihmisten toimeentuloa ja itsenäistä elämää turvaavissa ratkaisuissa sekä palvelujen saatavuudessa kasvattavat myös järjestöjen neuvontaa, vertaistukea ja muita toimintoja tarvitsevien määrää.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen tehtävissä ja tavoitteissa korostuu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden arvojen vaaliminen ja ihmisten tärkeänä pitämien asioiden esiin nostaminen. Suomalaisessa yhteiskunnassa käynnissä oleva eriarvoistuminen ja se, ettei siihen ihmisten kokemuksien mukaan puututa riittävin toimin muutoksen aikaansaamiseksi, edellyttää järjestöiltä hyvin aktiivista ja määrätietoista

vaikuttamistoimintaa. Ihmiset arvostavat tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Luottamus poliittiseen päätöksentekoon on kansalaiskyselyn tulosten mukaan osin jo horjunut (Kansalaisbarometri 2009; Kansalaisbarometri 2011.) Järjestöille asetuu tästä lähtökohdasta aikaisempaa tärkeämpi tehtävä toimia ihmisten näkemysten välittäjänä poliittiseen päätöksentekoon.

Väestöllinen huoltosuhde, eli alle 15- ja yli 64-vuotiaiden suhde 15–64 -vuotiaisiin, muuttuu seuraavien kahden vuosikymmenen aikana voimakkaasti. Se oli 51,6 vuonna 2010, mutta vuonna 2020 ei-työikäisiä arvioidaan olevan jo 65,4 sataa työikäistä kohti ja vuonna 2030 peräti 73,0. Huoltosuhde kehittyy alueellisesti eri tavoin. Huoltosuhteen muutos on kevyin Uudenmaalla ja raskain Etelä-Savossa. Yli puolessa maakunnista huoltosuhde vuonna 2030 on yli 80. Tällöin 65 vuotta täyttäneitä on Etelä-Savossa 36,2 prosenttia väestöstä, kaikissa maakunnissa yli viidennes. Ensimmäiset sodanjälkeisistä suurista ikäluokista ovat tulleet eläkeikään. Tällä on merkitystä huoltosuhteelle, mutta ennen kaikkea sillä on merkitystä palvelutarpeille kunnissa. Nyt 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä koko maassa on noin kahdeksan prosenttia ja osuus vaihtelee kuntakohtaisesti kolmesta 20 prosenttiin. (STM 2012a.)

Ikääntyminen on järjestöjen kannalta merkityksellistä sekä mahdollisuutena että haasteena. Ikääntyvät ihmiset ovat merkittävä voimavara järjestöjen kannalta. Ikäihmiset ovat nykyisin terveempiä ja koulutetumpia kuin aikaisempien sukupolvien aikana ja monilla on tarve löytää uusia mielekkäitä toiminnan areenoita. Osa sosiaali- ja terveysjärjestöistä on onnistunut hyvin tavoittamaan heitä mukaan toimintaansa (ks. tarkemmin Järjestöbarometri 2010). Tästä huolimatta on vielä paljon tavoittamatonta osallistumisen potentiaalia. Lisäksi ikääntyvien ihmisten kannalta hyvinvointia ja terveyttä edistävät ja ehkäisevän toiminnan muodot, jotka ovat järjestöille ominaista, voivat merkittäväällä tavalla tukea toimintakyvyn ja itsenäisen elämisen mahdollisuuksia.

Suomessa on vuonna 2012 noin 110 000 20–29 -vuotiaista nuorta, jolla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Toisen asteen tutkinnon puute on merkittävin yksittäinen tekijä työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta syrjäytymisessä. Yhteiskunnasta syrjäytyneitä, ilman toisen asteen tutkintoa olevia nuoria on noin 40 000, joista täysin tilastojen ulkopuolisia ”kadonneita” on noin 25 000. He muodostavat syrjäytyneiden ns. ”nuorten kovan ytimen”, koska he eivät ole koulutuksessa, työelämässä tai edes työnhakijoina. Kaikki nuoret eivät voi hyvin. Jatkokoulutukseen ja työhön siirtymistä hidastavia terveys- ja mielenterveysongelmia on paljon. Nuoren kasvun ja kehittymisen lisäksi syrjäytymisen ehkäisy on tärkeää kansantalouden kannalta. Nuorten syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle satoja miljoonia euroja vuodessa. (TEM 2012.) Ongelmaan vastaamiseksi työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt nuorten yhteiskuntatakuuhankkeen, jossa tarvitaan kaikkien tahojen, myös sosiaali- ja terveysjärjestöjen, panosta.

Maailmantalouden turbulenssi on kova ja yritykset ovat jo reagoineet epävarmuuteen lomautuksilla ja laajoillakin irtisanomisilla. Riskinä on, että ne kiihtyvät edelleen ja työttömyys kasvaa laajoihin mittasuhteisiin. Työ- ja elinkeinoministeriön

työväkiväilytilaston mukaan työ- ja elinkeinotoimistoissa oli elokuun 2012 lopussa kaikkiaan 246 000 työttömäksi työnhakijaksi tilastoitua. Työttömien työnhakijoiden määrä oli 11 000 suurempi kuin edellisen vuoden elokuussa. Työttöminä työnhakijoina oli 32 000 alle 25-vuotiaasta työtöntä. Heidän määränsä oli 2 000 suurempi kuin edellisen vuoden elokuussa. Elokuun lopussa työ- ja elinkeinotoimistoihin ilmoittautuneita henkilökohtaisesti lomautettuja oli 10 000, mikä oli 2 000 enemmän kuin vuosi sitten. (TEM Työllisyyskatsaus. 8/2012. 25.9.2012.) Pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseksi on käynnistetty kuntakokeilu, jossa on mukana 23 kuntaa. (www.tem.fi). Järjestöt ovat olleet merkittävä osatyökykyisten työllistäjä. Sekä nuorten yhteiskuntatakuu että pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseen tähtäävä kuntakokeilu voivat tarjota järjestöille uusia mahdollisuuksia.

1.4 Valtion ja kuntien talousvaikeudet ja järjestöt

Maailmantalouden ja rahamarkkinoiden suuri epävarmuus voi tuottaa pikaisesti-kin suuria säästö- ja muita paineita julkiseen talouteen myös Suomessa. Rahamarkkinoiden epävarmuus ei ole hellittänyt kuluvana vuonna. Valtiovarainministeriön syyskuun taloudellisen katsauksen mukaan vuonna 2013 kokonaistuotanto kasvaa prosenttia ja kasvun rakenne monipuolistuu. Katsauksessa todetaan, että yksityinen kulutus säilyy edelleen kasvun tärkeimpänä lähteenä. Viennin ennustetaan kääntyvän hitaaseen kasvuun. Vaatimaton tuotannon taso ei talouskatsauksen mukaan riitä ylläpitämään työllisyyden kasvua ja työttömyyden ennakoidaan kääntyvän nousuun. Vuonna 2014 talouden ennustetaan kasvavan kaksi prosenttia. (Valtiovarainministeriön taloudellinen katsaus syksy 2012).

Hallituksen elokuussa antama talousarvioesitys valtion vuoden 2013 talousarvioksi on 7 miljardia euroa alijäämäinen. Valtiovarainministeriön talouskatsauksessa todetaan, että vaikka päätetyt sopeutustoimet pienentävät valtion alijäämää vuonna 2013 ja edelleen ennustejaksolla, alijäämä on jäämässä hallitusohjelmassa asetettua tavoitetta suuremmaksi. Valtiontalouden velan kasvun arvioidaan kuitenkin taittuvan suhteessa kokonaistuotantoon. Myös kuntien rahoitus-aseman arvioidaan uhkaavan jäädä selvästi alijäämäiseksi. Talouskatsauksen mukaan talouden ennustettu kasvu ja päätetyt sopeutustoimet eivät riitä poistamaan julkisen talouden rahoitukseen syntynyttä kestävyysvajetta. Julkisen talouden rahoituslijäämän pitäisi katsauksen mukaan olla noin 4 % suhteessa kokonaistuotantoon vuonna 2016, jotta julkinen valta kykenisi hoitamaan velvoitteensa myös pitkällä aikavälillä. (Valtiovarainministeriön taloudellinen katsaus syksy 2012).

Valtioneuvosto sopi keväällä 2012 tasapainottavansa valtiontaloutta 2,4 miljardilla hallituskauden loppuun mennessä. Säästöistä vajaa puolet etsitään menojen leikkaamalla ja runsas puolet erilaisista veronkorotuksista. Järjestöjen kannalta merkittävää on se, että kehyspäätöksessä päätettiin ylläpitää ohjata RAY:n tuottoja yleiskatteisille STM:n momenteille siten, että vuonna 2013 tuottoa ohjataan

valtiolle 10 miljoonaa euroa, vuonna 2014 yhteensä 20 miljoonaa euroa ja tämän jälkeen pysyvästi 30 miljoonaa euroa vuosittain. (VM Valtion talousarvion kehyspäätös 2013–2016.) Edellä oleva tarkoittaa noin 10 % nykyisestä järjestöille osoitetusta avustussummasta. Järjestöt ovat vastustaneet suunnitelmaa. Järjestöjen lähtökohta on, että Raha-automaattiyhdistyksen tuotot on käytettävä täysimääräisesti järjestöjen kautta terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen (ks. esimerkiksi SOSTEn lausunto asiasta www.soste.fi/lausunnot ja kannanotot).

Vuoden 2013 valtiontalousarviossa kuntien valtionosuusprosenttia alennettiin tilapäisesti, jonka vaikutus on 631 miljoonaa euroa vuositasolla. Kuntien valtionosuuksien leikkauksilla voi olla suuri vaikutus ihmisten yhdenvertaiseen palvelujen saatavuuteen ja perusoikeuksien toteutumiseen. Se on haaste järjestöille puolustaa jäsenistönsä perusoikeuksien toteutumista.

1990-luvun alun laman aikaisilla leikkauksilla on ollut pitkät ja laajat vaikutukset ihmisten, erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten selviytymisen kannalta. On suuri haaste, miten niiltä vältytään nyt. Sosiaalibarometri 2012:n mukaan kuntien sosiaali- ja terveystoimissa ei ole vielä tapahtunut merkittäviä supistuksia. Suurin osa sosiaalijohtajista ja lautakuntien puheenjohtajista arvioi sosiaalitoimen taloudellisen resursoinnin vuodenvaihteessa 2011–2012 hyväksi. Kuitenkin noin kolmannes sosiaalijohdosta arvioi resurssien riittävyyden heikkenevän seuraavan 12 kuukauden aikana. Terveyskeskusten johto arvioi terveyskeskusten taloudellisen resursoinnin vuoden 2012 alussa huonommaksi kuin vuotta aiemmin. Kolmannes terveyskeskusten johtajista arvioi taloudellisen resursoinnin heikentyvän 12 kuukauden kuluessa. Kaiken kaikkiaan Sosiaalibarometrin tulosten perusteella julkisen talouden vajeet eivät olleet vielä 2012 alussa heijastuneet mittavina leikkauksina sosiaali- ja terveyspalveluihin. Suuremmat kuntakokonaisuudet ja pienten ongelmissa olevien kuntien määrän vähentyminen niiden liittyessä suurempiin kokonaisuuksiin näyttäisivät heijastuneen positiivisesti mahdollisuuksiin turvata sosiaali- ja terveyspalvelut. (Sosiaalibarometri 2012.)

Hyvistä arvioista huolimatta on merkittävää, että sekä sosiaali- että terveyspalveluissa tehdään Sosiaalibarometri 2012 tulosten mukaan tietoista alibudjetointia. Vuoden 2012 alussa viidesosa sosiaalijohdosta ja lautakuntien puheenjohtajista kertoi alueellaan tehdyn tietoista alibudjetointia. Tietoinen alibudjetointi näytti aikaisempien vuosien tapaan kohdistuvan erityisen haavoittuviin ihmisryhmiin, kuten lastensuojeluun, vanhuksiin ja vammaisiin sekä viimesijaisimpaan tuen muotoon, toimeentulotukeen. Terveyskeskusten johtajista puolestaan 28 prosenttia kertoi alueellaan tehdyn tietoista alibudjetointia. Terveyspalvelujen tietoinen alibudjetointi näyttää lisääntyneen viime vuosien aikana. Terveyspalvelujen alibudjetointi vaikuttaa eniten henkilöstön palkkaamiseen ja sijaisten hankkimiseen, erikoissairaanhoidon sekä vastaanottotoimintaan. (Sosiaalibarometri 2012.) On ennakoitavissa, että kuntien valtionapuleikkaukset tulevat väistämättä heijastumaan resurssien riittävyyteen sosiaali- ja terveyspalveluissa ja hyvin todennäköisesti merkitsevän myös palveluleikkauksia. Se puolestaan tarkoittaa

sitä, että järjestöihin voi kohdistua kasvavia odotuksia myös ihmisten tarpeisiin vastaamisessa.

1.5 Raha-automaattiyhdistysten kehitys ja järjestöjen toimintaedellytykset

Raha-automaattiyhdistys on Suomessa sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan keskeisin rahoittajataho. Sen tuella katetaan noin puolet valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuluista. Raha-automaattiyhdistyksellä on valtioneuvoston myöntämä yksinoikeus raha-automaatti- ja kasinopelitoiminnan järjestämiseen Suomessa. Toiminnasta kertyvä voitto käytetään kokonaisuudessaan suomalaisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan sekä sotiemme veteraanien hyväksi. Vuodelle 2012 RAY myönsi avustuksia 755 järjestölle 291 miljoonan euron arvosta. Lisäksi noin 100 miljoonaa euroa osoitettiin Valtionkonttorille sotaveteraanien hoitoon ja kuntoutukseen. RAY:n tulos kääntyi vuonna 2011 nousuun ollen 410,8 miljoonaa euroa (vuonna 2010 381,7 miljoonaa euroa). (www.ray.fi).

RAY:n avustusstrategia määrittelee, minkälaiseen toimintaan avustuksia suunnataan. Avustusstrategiakaudella 2012–2015 tavoitteena on erityisesti ihmisten itsenäisen suoriutumisen ja elämänhallinnan vahvistaminen. Strategisiksi päälinjoiksi on nimetty terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistaminen, terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia uhkaavien ongelmien ehkäiseminen sekä ongelmia kohdanneiden auttaminen ja tukeminen. Avustuksia myönnetään enemmän esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan ja vertaistukeen. (RAY:n Avustusstrategia 2012–2015.)

Valtioneuvoston kehyspäättökseen sisältyvän suunnitelman mukaisesti järjestöavustukset ovat 301 miljoonaa euroa vuonna 2013 ja nousevat vuoteen 2016 mennessä noin 320 miljoonaan euroon. Vuoden 2012 ensimmäisellä puolikkaalla Raha-automaattiyhdistyksen tuotot kasvoivat 6,1 prosentilla. Arpajaisveron kasvu ja muiden kulujen nousu ovat kuitenkin syöneet voittoa siinä määrin, että liikevoitto kyseiseltä ajalta on pienempi kuin edellisenä vuonna samalta ajalta. Tuottojen kasvu ei siis johda samassa suhteessa avustusten kasvuun. (www.ray.fi)

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa (2011) on sitouduttu vahvasti parantamaan kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä. Yleishyödylliseen järjestötoimintaan tarkoitettujen Raha-automaattiyhdistyksen tuottojen siirtäminen muualle kuitenkin heikentää sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintakykyä ja mahdollisuuksia hyvinvointia tuottavaan työhön. Arpajaisvero on noussut kymmenen viime vuoden aikana tuntuvasti. Vuoden 2001 alussa arpajaisveroa maksettiin 5 prosenttia, minkä jälkeen veroaste on yli kaksinkertaistunut. Vuoden 2012 alusta lähtien valtio nosti arpajaisveron 10 prosentista 12 prosenttiin. Vuonna 2011 Raha-automaattiyhdistyksen maksama arpajaisvero tuotti valtion kassaan 73,8 miljoonaa vuodessa. Kuluvan vuoden ensimmäisellä puolikkaalla arpajaisveroa on kertynyt maksettavaksi yli 45 miljoonaa euroa, mikä on noin 10 miljoonaa enemmän kuin vastaavaan aikaan viime vuonna (www.ray.fi).

1.6 Kunta- ja palvelurakennemuutoksen vaikutus järjestöjen toimintakenttään

Kuntakentän suuret muutokset heijastuvat myös järjestöjen toimintaan ja sen hahmottamiseen, mikä taho on järjestöjen potentiaalinen kumppani jatkossa. Kun kuntia yhdistyy, se voi luoda myös järjestöjen paikallisyhdistyksille paineen yhdistyä, mitä on jossain määrin jo tapahtunutkin.

Hallituksen tavoitteena on turvata laadukkaita ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut asiakaslähtöisesti koko maassa, luoda edellytykset kuntien taloutta vahvistavalle kehittämistoiminnalle ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi sekä vahvistaa kunnallista itsehallintoa ja paikallista demokratiaa. Uudistuksen päämääränä on muodostaa mahdollisimman vahvoja peruskuntia, jotka kykenevät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuuseen. Kunnalla on oltava myös kyky toimia eheän ja vahvan palveluorganisaation vastuuorganisaationa. (www.vm.fi)

Valtakunnallinen kuntauudistus tulee käynnistämään kuntajakoselvitykset lähes jokaisessa Suomen kunnassa. Tämän toteutumiseksi hallitus on linjannut kuntaliitosselvitystarvetta ohjaavat kriteerit, jotka koskevat väestöpohjaa, työpaikkaomavaraisuutta, työssäkäynti- ja yhdyskuntarakennetta sekä kuntataloutta. Jo yksikin kuntaliitostarvetta osoittavan kriteerin täyttyminen osoittaa kunnan liitostarpeen. Kunta ei kuitenkaan voi jättäytyä selvityksen ulkopuolelle, vaikkei yksikään pääkriteeri osoita selvitystarvetta, mikäli alueella ei muutoin ole saavutettavissa toiminnallista kokonaisuutta. Rakennelain on tarkoitus tulla voimaan viimeistään toukokuussa 2013. Hallitus tulee kannustamaan kuntia tekemään tarvittavat muutokset suuntaamalla kunnille yhdistymisavustuksia. Avun saamisen perusteena on yhdistymispäätöksen tekeminen 1.4.2014 mennessä. Yhdistymisten tulee tapahtua vuoden 2015 alusta tai poikkeustapauksissa viimeistään vuoden 2017 alusta. Valtio varautuu avustamaan kuntajakoselvityksiä. Kunnille, jotka eivät täytä rakennelain kriteereitä tai eivät ole tehneet tarvittavia päätöksiä, varaudutaan asettamaan valtion erityisselvittäjät. (emt.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistamista valmistellaan rinnan kuntauudistuksen kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti keväällä 2012 työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteeksi sekä valmistella lakia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, rahoittamisesta, kehittämisestä ja valvonnasta. Lähtökohtana uudistuksessa on vahvat peruskunnat, joiden vastuulla on sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus- ja järjestämisvastuu. Toukokuun lopussa työryhmä esitteli kolme erilaista mallia kuntauudistuksen myötä mahdollisesti muodostuvien kuntien pohjalta niin, että pääsääntöisesti palveluiden rahoitus- ja järjestämisvastuu on kunnilla. Johtoryhmänä toimiva sosiaali- ja terveystieteellinen ministerityöryhmä linjasi 31.5.2012 pidetyssä kokouksessaan vaihtoehtoja sen mallin, jonka pohjalta että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta valmistellaan. Mallissa kunnat tai poikkeuksena sote-alueet vastaavat laajennetusta perustason palvelujen järjestämisestä mukaan lukien merkittävä osa erikoissairaanhoidon. Erityisvastuualueet

vastaavat oikeushenkilöinä muun muassa tutkimuksen, koulutuksen ja työnjaon koordinoinnista. Valitun mallin mukaisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämis- ja rahoitusvastuu on vahvojen kuntien lisäksi poikkeuksena muodostettavilla sosiaali- ja terveydenhuoltoalueilla (sote-alueilla). Nämä toimivat vastuukuntamallilla tai kuntayhtymänä. Se missä määrin sote-alueita tarvitaan, riippuu kuntauudistuksen etenemisestä ja siitä, missä määrin vahvoja peruskuntia syntyy. Kuntien ja sote-alueiden yhteisiä keskitettäviä tehtäviä varten on viisi erityisvastuualuetta (erva). Kesällä julkaistussa työryhmän väliraportissa todetaan, että perustason ja ervojen vastuun rajoja ja tehtäviä täsmennetään jatkotyössä. Erityisvastuualueen tehtävät ovat riippuvaisia perustason toimijoiden kantokyvystä. Erva-alueet muodostuisivat vahvojen kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavien kuntakokonaisuuksien lakisääteisen jäsenyyden pohjalta. Erityisvastuualueet olisivat oikeushenkilöitä. STM:n palvelurakennetyöryhmä jatkaa työtään vuoden 2012 loppuun, mihin mennessä valmistuu loppuraportti, jonka sisältönä on esitys sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaksi palvelurakenteeksi. (STM 2012b.)

Sosiaalibarometri 2012:n yhteydessä kerättiin tietoa kuntien sosiaalitoimen, terveyskeskusten, Kelan toimistojen, TE-toimistojen ja valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajista sekä sosiaalihuollosta vastaavien lautakuntien puheenjohtajista koostuvalta asiantuntijavastaajajoukolta arvioita sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneratkaisuihin ja sosiaali- ja terveysministeriön palvelurakenteen uudistamiseen liittyvistä periaatelinjauksista sekä vaadittavista väestöpohjista. Tulosten mukaan arviot sosiaali- ja terveyspalvelujen nykyrakenteen vastaavuudesta pitkän aikavälin muutostarpeisiin vaihtelivat eri vastaajaryhmissä. Lautakuntien puheenjohtajissa ja terveyskeskusten johtajissa oli eniten nykyrakenteeseen luottavia. Järjestöjohtajista sen sijaan vain alle viidennes piti nykyrakennetta hyvänä muutoshasteita ajatellen. Yleisesti vastaajat pitivät tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteys turvataan tulevissa rakenneratkaisuissa ja sosiaali- ja terveyspalveluiden demokraattinen ohjaus varmistetaan. Rahoitus- ja järjestämisvastuun säilyttämistä kunnilla kannatettiin, joskin hieman harvemmin terveyskeskusjohtajien vastauksissa ja useammin sosiaali- ja järjestöjohdon vastauksissa. Pääosin nykyistä verorahoitteista rahoitusmallia pidettiin vastaajien keskuudessa toimivana. Vakuutusperusteisen sosiaali- ja terveysrahastomallin käyttöönottoon ei luotettu. Harvaan asuttujen alueiden osalta vastaajat näkivät, että oli olemassa tarve saada aikaan nykyistä laajempia alueita vastuunkantajiksi. Erityispalvelujen turvaamisen vastaajat arvioivat edellyttävän vähintään 50 000 asukkaan väestöpohjaa. (Sosiaalibarometri 2012.)

Palvelurakennemuutos on järjestöjen kannalta merkittävä myös siitä syystä, että sosiaali- ja terveysjärjestöt tuottavat huomattavan osan sellaisista sosiaalipalveluista, joita juuri kukaan muu ei tuota. Palvelurakennemuutos voi potentiaalisesti tuoda uusia mahdollisuuksia ratkaista rakentavalla tavalla sosiaali- ja terveysjärjestöjen tuottamien erityispalvelujen ja myös valtakunnallista väestöpohjaa vaativien sosiaalipalvelujen järjestämisen ja rahoituksen ongelmia.

1.7 Järjestöjen mahdollisuudet palvelujen tuottajana tulevaisuudessa

Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on merkittävä rooli palvelujen ja tuen tuottajana sekä uusien tuen muotojen kehittäjänä. Ne ovat tärkeä innovaattori suomalaisessa yhteiskunnassa. Järjestöt ovat Suomessa olleet merkittävässä roolissa etenkin sosiaalipalveluiden tuottajana. Vuonna 2010 yksityisiä sosiaalipalveluja tuotti 4 350 toimipaikkaa. Yleisimmät alat olivat ikääntyneiden palveluasuminen, ikääntyneiden ja vammaisten kotipalvelut, lasten päivähoito sekä lasten ja nuorten laitos- ja perhehoito. Yksityiset palveluntuottajat eli järjestöt ja yritykset tuottavat lähes kolmasosan sosiaalipalveluista. (THL 2010.) Yksityisen sektorin osuus on jonkin verran erilainen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Sosiaalipalveluihin käytettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportin mukaan vuonna 2009 yhteensä 8,6 miljardia euroa, josta yksityisten palvelujen osuus oli 30 prosenttia. Terveyspalvelujen kokonaiskustannukset olivat 12,6 miljardia euroa ja yksityisten palvelujen osuus 25 prosenttia.

Järjestöt tuottivat vuonna 2008 kustannuksilla mitaten 16,3 prosenttia kaikista sosiaalipalveluista, mikä vastaa rahallisesti noin 1,3 miljardia euroa. Vuoden 2010 lopussa Suomessa toimi 1 509 järjestöjen ylläpitämää sosiaalipalveluyksikköä. Vielä vuoteen 2004 saakka järjestöjen osuus yksityisistä sosiaalipalvelutoimintayksiköistä oli suurempi kuin yritysten. Vuoden 2005 jälkeen järjestöjen toimintayksiköiden kokonaismäärä on vähentynyt vuosittain, niin että niitä oli vuoden 2010 lopussa 217 vähemmän kuin vuonna 2005. (Järjestöbarometri 2011.)

Vaikka järjestöjen toimintayksiköiden kokonaismäärä on vähentynyt, useimmissa palvelumuodoissa järjestöjen rooli on edelleen hyvin merkittävä. Joissakin palveluissa ei juuri ole muita palvelun tuottajia kuin järjestöt. Esimerkiksi ensikotipalveluista 96 %, turvakotipalveluista 82 %; päihdehuollon asumispalveluista 66 % ja katkaisuhuoltoasemista 47 % oli vuonna 2010 järjestöjen tuottamia. Järjestöjen rooli vammaispalveluissa ja asumispalveluissa on myös tärkeä. Vuonna 2010 järjestöjen tuottamien sosiaalipalvelujen asiakkuuksien kokonaismäärä oli 94 000. (emt.)

Järjestöbarometrin kyselyihin vastanneista valtakunnallisista järjestöistä yhteensä 23 on yhtiöittänyt vuosien 2004–2010 aikana palvelutoimintaansa tai sen osia. Valtakunnallisten järjestöjen ohella toiminnan yhtiöittämistä on tapahtunut myös paikallisyhdistyksissä. (emt.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen rooli palveluntuottajana on vaikeutunut merkittävästi EU:n sisämarkkinasäännösten kansallisen soveltamisen, kilpailuttamisen käytännön toteuttamisen ja verotuksen kiristymisen vuoksi. (Vuorinen & Särkelä 2005; Romppainen 2007; Palola & Särkelä 2006.) Kilpailuttamiseen ja sen vaikutuksiin liittyvät sosiaali- ja terveysalan johdon arviot ovat erittäin kriittisiä, vaikka kilpailuttamisen arvioidaankin lisänneen kunnissa kustannustietoisuutta. Erityisesti esiin nousevat lyhyen ja pitkän aikavälin kustannusten ja kilpailuttamisen tuomien liitännäiskustannusten kasvu sekä palvelujen keskittyminen suurille yksityisille tuottajille. (Sosiaalibarometri 2011.)

Alan johdon esittämät arviot merkitsevät sitä, että palvelujen keskittyessä suurille tuottajille osa pienistä hoivayrityksistä ja palveluja tuottavista järjestötoimijoista tulee katoamaan kentältä. Tämä puolestaan merkitsee sitä, että palveluissa monimuotoisuus vähitellen häviää ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotantoon tulee monopolisoitumisen piirteitä. Nämä kehitystrendit ovat päinvastaisia, mitä EU:n hankintadirektiivillä ja kansallisella hankintalainsäädännöllä tavoitellaan. Tulokset kertovat myös siitä, että kilpailuttamisella on suuria kielteisiä vaikutuksia palvelun käyttäjien ja sosiaali- ja terveyspoliittisten tavoitteiden toteutumisen kannalta. Hinta on noussut kokonaistaloudellisuutta ja laatua tärkeämmäksi ja lähes ainoaksi kriteeriksi. Tätä jännitettä ja riskiä voi jatkossa kasvattaa entisestään se, että palveluhankintoja on keskitetty huomattavassa osassa kuntia hankintayksiköille, joissa ei välttämättä ole lainkaan sosiaali- ja terveydenhuollon osaamista. Silloin ei myöskään osata asettaa laadullisia tai sosiaalisia kriteereitä hankinnoille tai ne voidaan asettaa tavalla, joka on ristiriidassa palvelun käyttäjän tarpeiden ja tilanteen kanssa. (emt.)

Järjestöt näkevät kilpailuttamisella paljon kielteisiä vaikutuksia palvelutuotannolle. Vahvimmin järjestökentällä reagoitiin kilpailutettujen palvelujen laadunvalvonnan puutteisiin, kuntien valvontakustannusten lisääntymiseen, palvelutuotannon keskittymiseen isoille yksityisille palveluntuottajille, asioiden hoitamisen juridisoitumiseen, laatutekijöiden riittämättömään huomioimiseen valintakriteereissä sekä kilpailuttamisosaamisen puutteisiin. Järjestöt pitävät julkisia palveluntuottajia useammin kilpailuttamisen riskeinä palveluketjujen ja hoitosuhteiden jatkuvuuden katkeamista, palvelusopimusten lyhentymistä, palveluiden kehittämismahdollisuuksien heikentymistä, ehkäisevän työn vaikeutumista sekä palvelujen laadun heikkenemistä. Järjestöillä on perinteisesti ollut merkittävä rooli palvelujen kehittäjinä. Ehkäisevä työ on myös keskeinen osa järjestöjen toimintakenttää. Kilpailuttamisen katsotaan heikentävän järjestöjen toimintamahdollisuuksia oleellisesti näillä tehtäväalueilla. (Järjestöbarometri 2009.)

Sosiaali- ja terveyspalvelujen yritys rakenne on hyvin pienyritysvaltaista. Sosiaali- palveluyrityksistä kaksi kolmasosaa työllistää alle kaksi henkilöä kokovuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna. Yksityisissä sosiaalipalveluissa alle kahden henkilön yritykset muodostavat yli 90 prosenttia toimialan yritys kannasta. Tämä tarkoittaa sitä, että pääosan yrityksistä omistavat yksinyrittäjät. On nähtävissä, että sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotanto on keskittymässä keskisuuriin ja suuriin yrityksiin. Ääritapauksissa kilpailuttaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa yhdelle tai muutamalle suurelle toimittajalle syntyy markkinoilla määräävä asema. Asiantuntijoiden mukaan suurempien kaupunkien kilpailuttaessa ja hankkiessa palveluja ostopalveluna pienet yritykset eivät välttämättä kykene kilpailemaan tasavertaisesti suurten yritysten rinnalla (Laiho 2011.) Sama koskee myös järjestöjä. TEM:n raportin mukaan pienyrittäjyyteen perustuva toimintamalli sopii hyvin moniin lähipalveluina tuotettaviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Palvelujen jatkuva kilpailuttaminen ja lyhyet sopimuskaudet eivät edistä kumppanuutta ja asiakkaiden hyvinvointiin pyrkivää vastuunottoa. (emt.)

THL:n tilastojen mukaan yksityiset sosiaalipalvelujen tuottajat ovat hyvin riippuvaisia kuntayhteisöjen ostopalveluista tai maksusitoumuksista. Sosiaalipalvelujen kaikista yritys- ja järjestömuotoisista toimintayksiköistä lähes kolme neljäsosaa myi vähintään puolet palveluistaan kuntayhteisöille vuonna 2010. Vajaalla 60 prosentilla koko palvelutoiminta nojasi kuntayhteisöjen ostopalveluihin. Tilastokeskuksen kuntayhteisöjen talous- ja toimintatilastojen mukaan sosiaalihuollon yksityisten asiakaspalvelujen ostot olivat 1,82 miljardia euroa vuonna 2010. Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkatilaston mukaan kaikissa asumisen sisältävissä sosiaalipalveluissa toimii yhteensä 873 järjestöjen toimipaikkaa, joiden työllisyys oli runsaat 16 200 henkilöä ja laskennallinen liikevaihto 940 miljoonaa euroa vuonna 2010. Palveluasuminen on tärkeä osa järjestöjen yhtiöittämätöntä palvelutuotantoa. Vuonna 2010 palvelutalo- ja asumispalvelut työllistivät järjestöissä yli 8 600 henkilöä. (Lith 2012.)

Palveluasumisen keskittymiskehitys käynnistyi viime vuosikymmenen lopussa ja se on kiihtynyt vuosina 2011–12. Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten tilaston mukaan uusien toimintansa aloittaneiden yritysten määrä on romahtanut vuodesta 2008 lukien ja toimintansa lopettaneiden yritysten määrä on ylittänyt toimintansa aloittaneiden yritysten määrän. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että asumisen sisältävissä sosiaalipalveluissa yritystoiminnan kasvu on keskittynyt harvalukuisen joukkoon suuria yrityksiä. Vuosina 2007–2010 suurten, yli 250 henkilön yritysten osuus asumisen sisältävien sosiaalipalvelujen työllisyydestä lisääntyi 19 prosentista 30 prosenttiin. Vastaavasti niiden liikevaihto-osuus kohosi 16 prosentista 28 prosenttiin. (emt.)

Palvelutalo- ja asumispalveluissa yritystoiminnan keskittyminen suuriin yrityksiin on selvempää kuin muissa asumisen sisältävissä sosiaalipalveluissa. Kaikkein voimakkainta liikevaihdon kehitys on ollut 2010-luvulla Attendon, Mediverkon, Hoivapalvelun, Mikevan ja Mainio Viren osalta. Henkilöstö on lisääntynyt eniten Caremassa ja Attendossa. Järjestöpohjalle perustetuissa osakeyhtiöissä liikevaihdon ja henkilöstön määrän kehitys on ollut paljon hitaampaa kuin ulkomaalaistaustaiseen omistukseen siirtyneissä yrityksissä. (emt.)

Euroopan unionin komissio antoi joulukuussa 2011 ehdotukset uusiksi hankinta-direktiiveiksi. Ehdotuksella pyritään jäsenvaltioiden julkisten hankkijoiden kilpailutusmenettelyjä koskevan EU:n hankintalainsäädännön kokonaisuudistukseen. Julkisia hankintoja on säännelty EU-tasolla vuodesta 1971 saakka. Nykyiset julkisia hankintoja koskevat direktiivit ovat vuodelta 2004. Direktiivien päätavoitteina on ollut taata avoimet ja syrjimättömät menettelyt ja siten varmistaa, että markkinoitoimijat hyötyvät sisämarkkinoilla täysimääräisesti perusvapauksista julkisista hankintasopimuksista kilpailtaessa.

Direktiiveihin on toivottu uudistuksia sääntöjen yksinkertaistamiseksi, tehokkuuden ja tuloksellisuuden lisäämiseksi ja direktiivien käyttämiseksi tehokkaammin muuttuvassa poliittisessa, yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa tilanteessa. Selkeämmät ja tehokkaammat menettelyt antaisivat hankintayksiköille lisää joustovaraa, hyödyttäisivät kaikkia markkinatoimijoita ja helpottaisivat erityisesti pk-yritysten osallistumista sekä tarjousten tekemistä rajojen yli.

Komission uudistusehdotukset ovat järjestöjen kannalta tervetulleita ja oikeasuuntaisia. Tavoitteena olevista yksinkertaisemmista ja joustavammista menettelyistä, pk-yritysten aseman parantamisesta ja laadullisesti parempien julkisten hankintojen käytöstä vallitsee laaja yksimielisyys. Viime vuosina on monissa eri yhteyksissä käynyt selväksi, että sosiaali- ja terveystalvelujen erityisluonteen takia (mm. usein henkilökohtaisia, pitkäkestoisia, paikallisia, kulttuurisidonnaisia, yleishyödyllisiä) tavanomaiset hankintasäännökset eivät niihin vaikeuksista sovellu ja tuota parasta mahdollista lopputulosta. Tätä on painotettu nykyisessä Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa ja on hyvä, että myös komissio on ottanut tämän huomioon.

Sosiaali- ja terveystalvelujen ja sitä kautta myös järjestöjen tuottamien sosiaali- ja terveystalvelujen kannalta merkittävintä julkisia hankintoja koskevassa direktiivissä on komission ehdotus sosiaalitalvelujen ja muiden erityisten talvelujen (ml. terveys, koulutus) omiksi säännöksiksi. Niiden mukaan näillä talveluilla on korkeampi kynnysarvo (500 000 euroa) ja tämän arvon ylittävillä hankinnoilla tavallisten menettelysäännösten sijaan sovellettaviksi vaadittaisiin ainoastaan avoimuuden ja yhdenvertaisuuden peruseriaatteita. Direktiiviluonnos lähtee siitä, että jäsenvaltioiden tulee myös varmistaa, että hankintaviranomaisilla on mahdollisuus soveltaa talvelujen tuottajien valintaan erityisiä laadullisia perusteita. Erityisesti Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa, jossa paikalliset olot ja markkinatilanteet vaihtelevat huomattavasti, tämä antaa paremman mahdollisuuden etsiä kulloinkin tarkoituksenmukaisimman ratkaisun. Talveludirektiivin arvioidaan tulevan käsiteltyksi Euroopan Parlamentissa alkuvuodesta 2013, jonka jälkeen alkaa sen kansallinen implementaatio.

1.8 Järjestöt osana toimijoiden verkostoa

Kunnat ovat järjestöjen, erityisesti paikallisyhdistysten tärkeitä yhteistyökumppaneita. Kunnat kuuluvat paikallisyhdistysten keskeisimpiin kumppaneihin oman valtakunnallisen järjestön ja toisten yhdistysten ohella. Yhdistysten kuntayhteistyö ja yhteydet kuntaan ovat monipuolisia. Yhteistyö on sitä yleisempää, mitä suuremmasta yhdistyksestä on kyse. Tulosten mukaan kunta-järjestöyhteistyötä ei välttämättä tehdä erityisten strategioiden pohjalta. Strategioita, joihin liittyy järjestöyhteistyö, on vain noin kolmasosassa kuntia. (Järjestöbarometri 2009.)

Yhdistysten yleisin yhteistyötaho kunnassa on sosiaali- ja terveystoimi, sillä lähes kolme neljästä yhdistyksestä tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen viranhaltijoiden ja yli puolet sen luottamushenkilöiden kanssa. Lähes joka toisella yhdistyksellä on yhteistyösuhteita liikuntatoimen viranhaltijoihin ja yli kolmasosalla koulutoimen viranhaltijoihin. Liikuntatoimi on noin joka kymmenennen yhdistyksen tärkein yhteistyökumppani kunnassa. (emt.)

Puolet yhdistyksistä arvioi oman toimintansa tunnettuuden kunnassa olevan hyvä ja lähes puolet uskoo myös arvostuksensa olevan hyvä. Toisaalta joka viides

pitää tunnettuuttaan ja joka neljä toimintansa arvostusta kunnassa huonona. Yhdistysten vaikuttamisen mahdollisuudet näyttävät toteutuvan kunnissa huonosti. Yhdistysten kriittisimmät näkemykset liittyvät niiden kuulemiseen ja huomioonottamiseen kunnan päätöksenteossa. Noin puolet yhdistyksistä arvioi kuulemisensa ja näkemystensä huomioonottamisen kunnan päätöksenteossa toteutuvan huonosti. Lisäksi noin puolet yhdistyksistä arvioi mukaan ottamisensa palvelujen kehittämiseen toteutuvan huonosti. Myös noin puolet järjestöjohtajista arvioi järjestön kuulemisen ja huomioonottamisen kuntien päätöksenteossa sekä kuntien tuen paikallisyhdistyksille toteutuvan huonosti. Kuntien sosiaalijohtajien näkemykset järjestöjen äänen kuulumisesta kuntien päätöksenteossa ovat samansuuntaisia kuin järjestöjen kriittiset arviot. Yli 40 prosenttia sosiaalijohtajista myöntää järjestöjen näkemysten kuulemisen ja huomioonottamisen toteutuvan kunnassaan huonosti. (emt.) Tässä Järjestöbarometrissa kartoitetaan kuntien ja järjestöjen yhteistyötä ja sen kehitystä.

Huomattavalla osalla järjestöistä on alueellista toimintaa. Mielenkiintoiseksi tulee se, miten laajasti alueilla olevat viranomaisohjelmat ovat järjestöjen yhteistyökumppaneina. Tämän vuoden Järjestöbarometrissa kartoitetaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen suhdetta maakuntaliittoihin, aluehallintovirastoihin ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin. Taustaksi tuloksille tässä tarkastellaan lyhyesti maakuntaliittojen, aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtäviä ja roolia alueilla.

Maakunnan liitto on alueensa lakisääteinen kuntayhtymä, jossa jokaisen kunnan on oltava jäsen. Maakuntia on Manner-Suomessa 18. Maakuntien liittojen lakisääteisinä tehtävinä on toimia alueensa aluekehitysviranomaisena ja vastata oman maakuntansa yleisestä kehittämisestä sekä alueensa maakuntakaavoituksesta. Liitot ovat alueensa merkittävimpiä edunvalvojia. Ne myös vastaavat suurelta osin EU:n rakennerahasto-ohjelmista ja niiden täytäntöönpanosta. Maakunnan liitto vaalii monipuolisesti alueensa kulttuuria ja perinteitä verkottumalla alan ja alueensa toimijoiden kanssa henkisen ja taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi. (<http://www.avi.fi/fi/virastot/Sivut/Etusivu.aspx>.)

Maakuntaliittojen strategiat ja hyvinvointipoliittiset ohjelmat ovat olleet järjestöjen vaikuttamisen kohteita. Vaikuttamistyötä ovat tehneet ennen kaikkea keskusjärjestöt, vuoden 2011 loppuun asti toimineet Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto STKL ja Uudellamaalla myös Terveysturvan edistämisen keskus. Maakuntaliittojen kanssa tiiviin yhteistyön rakentaminen oli yksi STKL:n strategian alueellisen toiminnan painopiste. Tavoitteena on ollut saada maakuntaliittoihin elinkeinopolitiikan ja aluekehityksen rinnalle ihmisten hyvinvoinnin ja sosiaali- ja terveysturvan näkökulmaa. Tämän tukemiseksi esimerkiksi STKL teki yhteistyötä useiden maakuntaliittojen kanssa vuodesta 1995 lähtien toteuttamalla kansalaiskyselyjä eri puolilla Suomea. Niiden kautta oli suoraan vaikuttamisen mahdollisuus maakuntaohjelmiin ja hyvinvointipoliittisten strategioiden sisältöihin. Kyseisiä kansalaiskyselyjä toteutettiin vuosina 1995–2009 välillä yhteensä 7 maakuntaliiton kanssa ja osan kanssa toteutettiin kansalaiskyselyt niiden rahoituksella

kaksi kertaa (Eronen & al. 1997; Eronen & al. 1998a; Eronen & al. 1998b; Eronen & al. 2000; Eronen & al. 2002; Eronen & al. 2003a; Eronen & al. 2003b; Siltaniemi & al. 2005; Siltaniemi & al. 2007; Siltaniemi & al. 2008.)

Tavoitteena on ollut myös rakentaa pysyviä yhteistyörakenteita järjestöille maakuntaliitoissa. Tätä työtä on tuettu STKL:n aluetoiminnan kautta. Pysyviä yhteistyörakenteita on syntynyt osaan maakuntaliitoista mm. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton Järjestöasianneuvottelukunta, JANE, jolla on maakuntaliitossa strategisen teemaryhmän asema, on virallinen järjestöjen yhteistyörakenne ja siinä on laajasti edustettuna kaikki eri järjestöryhmät, eivät vain sosiaali- ja terveysjärjestöt. Vastaavan tyyppinen yhteistyörakenne on Keski-Suomessa. Rakentumassa olevia järjestöjen yhteistyörakenteita on mm. Lapin liittoon, Keski-Pohjanmaan liittoon ja Pohjois-Pohjanmaan liittoon sekä neuvottelut on käynnistetty Pohjois-Savon liittoon. (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyö maakuntaliittojen kanssa julkaisematon aineisto 2012.)

Maakuntaliitoilla on lisääntyvässä määrin merkitystä alueellisina kehittäjinä. Myös järjestöille ne voisivat olla merkittäviä yhteistyökumppaneita. On mahdollista, että järjestöillä ei suoraan ole laajasti kontakteja maakuntaliittoihin, vaan se on hoitunut keskusjärjestön kautta. Tässä Järjestöbarometrissa kartoitetaan järjestöjen ja maakuntaliittojen yhteistyötä.

Alueilla toimivista viranomaisista aluehallintovirastot ovat merkityksellisiä järjestöjen ja niiden jäsenten oikeuksien toteutumisen sekä valvonnan kannalta. Aluehallintovirastoja (AVI) on Manner-Suomessa kuusi. Aluehallintovirastot hoitavat aiempien lääninhallitusten, ympäristölupavirastojen, alueellisten ympäristökeskusten ja työsuojelupiirien lupa-, valvonta- ja oikeusturvatehtäviä. Virastot perustettiin vuonna 2010 ja osa palveluista siirtyi samaan aikaan perustettuihin ELY-keskuksiin. Aluehallintovirastot edistävät perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista, peruspalvelujen saatavuutta, ympäristönsuojelua, ympäristön kestävää käyttöä, sisäistä turvallisuutta sekä terveellistä ja turvallista elin- ja työympäristöä alueilla. Virastojen vastuualueita ovat peruspalvelut, oikeusturva ja luvat; työsuojelu; ympäristöluvat; pelastustoimi ja varautuminen sekä poliisi. AVI:illa on tärkeä rooli myös peruspalvelujen arvioinnissa. AVI:t koordinoivat sisäisen turvallisuuden alueellisten toimenpanosuunnitelmien tekemistä ja arjen turvallisuuden näkökulmasta sosiaali- ja terveysjärjestöille on tarjoutunut tähän työhön uusi merkittävä rooli. (<http://www.avi.fi/fi/virastot/Sivut/Etusivu.aspx>.)

Aikaisemmin lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot olivat monille sosiaali- ja terveysjärjestöille tärkeitä yhteistyökumppaneita. Monet lääninhallitukset ovat myös koordinoineet järjestöjen aluetyöntekijäverkostoja ja tehneet tiivistä yhteistyötä järjestöjen aluetyöntekijöiden kanssa. Tällä hetkellä ei ole kuvaa siitä, onko järjestöillä samalla tavalla tiiviitä suhteita aluehallintovirastojen kanssa ja tästä syystä tässä Järjestöbarometrissa kartoitetaan myös järjestöjen ja AVI:en yhteistyön tilannetta.

Valtion aluehallinnon uudistuksen yhteydessä Suomeen syntyi myös 15 elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta, ELY-keskusta. Niiden lain mukainen toiminta-ajatus

on edistää alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset perustettiin vuonna 2010 ja niihin koottiin entisten TE-keskusten, alueellisten ympäristökeskusten, tiepiirien, lääninhallitusten liikenne- ja sivistysosaston sekä Merenkulkulaitoksen tehtäviä. ELY-keskukset kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan. Keskuksia ohjaavat lisäksi ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, opetusministeriö ja sisäasiainministeriö. ELY-keskukset toimivat yhteistyössä maakuntien liittojen kanssa. Työ- ja elinkeinotoimistot ovat ELY-keskusten alaisia. Elinkeino toiminnan alueella ELY-keskusten tehtäviin kuuluu esimerkiksi yritysten neuvonta-, rahoitus- ja kehittämispalvelut, työllisyysperusteiset tuet ja työvoimakoulutus, maatalo- ja kalatalousasiat, maahanmuuttoasiat sekä EU:n rakennerahastohankkeet. Liikenteeseen ja infrastruktuuriin liittyviä vastuualueita ovat maanteiden kunnossapito, tiehankkeet, liikenteen lupa-asiat, liikenneturvallisuus, joukkoliikenne ja saaristoliikenne. Ympäristönsuojelu, alueiden käytön ja rakentamisen ohjaus, luonnonsuojelu, ympäristön tilan seuranta, vesivarojen käyttö ja hoito kuuluvat ympäristöpuolen toiminta-alueeseen. Lisäksi ELY-keskuksille kuuluu ammatilliseen koulutukseen sekä kirjasto-, liikunta-, opetus- ja nuorisotoimeen liittyvät tehtävät. (<http://www.ely-keskus.fi/FI/ELY-KESKUKSET/Sivut/default.aspx>.)

ELY-keskusten tarjoamat palvelut yhdistyksille vaihtelevat. Yhdeksän viidestätoista keskuksista ilmoittaa tarjoavansa palveluita myös yhdistyksille. Tiukimman tulkinnan mukaan palveluista vain työllisyyspoliittiset tuet sekä toimintaympäristötuki ovat mahdollisia kehittämistyökaluja yhdistysmuotoisen toimijan kehittämiseen. Kuusi ELY-keskusta viidestätoista tekee tämän tulkinnan. ELY-keskuksiin tehty kysely paljastaa myös, että yhdistykset eivät juuri osaa olla yhteydessä ELY-keskuksiin ja kysyä liiketoiminnan kehittämiseen tarkoitettuja palveluita. (emt.)

Alueella tapahtunut ja edelleen tapahtuva uudelleenrakenteistuminen avaa sosiaali- ja terveysjärjestöille uusia vaikuttamisen ja yhteistyön mahdollisuuksia. Niiden käyttö edellyttää kuitenkin sitä, että järjestöt arvioivat omaa suhdettaan ja intressejään suhteessa niihin ja rakentavat sen pohjalta yhteistyötä.

2 Aineistot ja menetelmät

Järjestöbarometri kerää ja julkaisee vuosittain ajankohtaista ja ajantasaista tutkimustietoa suomalaisesta sosiaali- ja terveysjärjestökentästä. Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliitossa käynnistyi vuonna 2003 Alueellinen tieto kehittämisen tukena -hanke, jolla ryhdyttiin käynnistämään sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminnan eri tasot edustavasti kattavaa ja vuosittain toistuvaa tutkimusta. Hankkeessa tehdyn tutkimusvälineen kehittämistyön aikana julkaistiin kaksi pilottitutkimusta ja niiden tuloksena vuonna 2006 ensimmäinen Järjestöbarometri. Kehittämistyötä on sen jälkeen jatkettu vuosittain julkaistuissa Järjestöbarometreissa, joista tämä Järjestöbarometri 2012 -raportti on järjestyksessään seitsemäs ja ensimmäinen SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n toteuttama ja julkaisema.

Järjestöbarometri pyrkii tuottamaan pitkäjänteisesti tietoa sosiaali- ja terveysjärjestöistä sekä niiden toiminnasta valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Sitä varten kerätään vuosittain kyselyaineistot sekä eri lähteistä saatavat tilastoaineistot. Järjestöjen toiminnassa ja toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia seurataan tilastotiedoilla sekä aikasarjoilla, joita kootaan kyselyissä vuosittain tai sitä pidemmällä aikavälillä samoina toistuvilla kysymyksillä. Lisäksi kyselyissä on mukana vuosittain vaihtuvia erityis- tai ajankohtaisteemoja, joiden tiedonhankintaa syvennetään tarvittaessa esimerkiksi erikseen tehdyillä kohdennetuilla lisäkyselyillä.

Tässä Järjestöbarometrissa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Toistuviin teemoihin liittyvät tutkimuskysymykset

1. Mitkä ovat sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan nykytilanne ja kehityssuunnat?
2. Mikä on järjestöjen rooli ja merkitys hyvinvoinnin edistäjänä sekä tuen ja palvelujen tuottajana ja miten niiden ennakoidaan muuttuvan?
3. Millaiset ovat järjestöjen toimintaedellytykset ja millaiseksi järjestöt ennakoivat tulevan kehityksen?
4. Mikä on sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan yhteiskunnallinen merkitys ja miten se muuttuu?

Erityisteemaan liittyvä tutkimuskysymys

- 5.** Millainen on sosiaali- ja terveysjärjestöjen suhde kuntiin, maakuntaliittoihin, aluehallintovirastoihin, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin, oppilaitoksiin sekä yrityksiin?

2.1 Tutkimuskohteet

Tutkimuksen kohteena on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtakunnallinen ja alueellinen toiminta, paikallisten sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminta sekä niitä koskevat edellä mainitut tutkimuskysymysten teemat.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt rajataan tässä tutkimuksessa käsittämään ne yhdistykset, joiden päätarkoituksena on jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai laajemman väestönosan fyysisen, psyykkisen ja/tai sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen. Tutkimukseen on valittu järjestöt, jotka edustavat Raha-automaattiyhdistyksen avustustilastoissaan käyttämää toimialaluokitusta soveltaen:

- 1. Kansanterveysjärjestöjä**
 - kansanterveyden yleis- ja monialajärjestöt
 - potilasjärjestöt
 - kuntoutus- ja hoitopalvelujärjestöt
 - mielenterveysjärjestöt
 - työttömien järjestöt
 - muut hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät järjestöt
- 2. Lastensuojelujärjestöjä**
 - lastensuojelun yleisjärjestöt
 - sijaishuoltojärjestöt
 - ensi ja turvakotijärjestöt
 - lasten ja nuorten kurssi ja leiritointajärjestöt
 - muut lastensuojelujärjestöt
- 3. Vanhusjärjestöjä**
 - vanhusten yleis-, asumis ja palvelujärjestöt
 - eläkeläis ja veteraanijärjestöt
- 4. Vammaisjärjestöjä**
 - invalidijärjestöt
 - kehitysvammajärjestöt
 - aistivammajärjestöt
 - muut vammaisjärjestöt
- 5. Nuorisokasvatusjärjestöjä**

6. Lomajärjestöjä

7. Päihdejärjestöjä

Edellä kuvattua luokittelua on käytetty tutkimusaineistossa sekä valtakunnallisten järjestöjen että paikallisyhdistysten luokitteluun. Valtakunnalliset järjestöt on luokiteltu RAY:n avustustiedoissaan käyttämän ryhmittelyn mukaan. Paikallisyhdistykset on sijoitettu samaan toimialaluokkaan, johon niiden valtakunnallinen järjestö kuuluu. Poikkeuksena ovat nuorisokasvatusyhdistykset, jotka on niiden pienen määrän vuoksi sisällytetty RAY:n luokituksesta eriyvästi muut lastensuojeluyhdistykset -luokkaan. Lisäksi aistivammayhdistykset on sijoitettu vammaisyhdistysten alaluokaksi.

Valtakunnalliset järjestöt

Valtakunnallisilla järjestöillä tarkoitetaan niitä sosiaali- ja terveysjärjestöjä, joiden toiminta-alue on koko Suomi. Ne ovat keskusjärjestöjä tai muita koko maan toiminta-alueeseen ilmoittavia asiantuntija-, edunvalvonta- ja vaikuttajajärjestöjä. Järjestöiksi on niiden oikeudellisen muodon perusteella luettu rekisteröidyt yhdistykset, säätiöt sekä erityislainsäädäntöön perustuva Suomen Punainen Risti.

Järjestöbarometrin valtakunnallisten järjestöjen perusjoukko on aikanaan muodostettu SOSTEn perustajajärjestöjen Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY:n, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton, sekä Terveiden edistämisen keskuksen jäsenjärjestöistä. Mukana on myös niiden jäsenistön ulkopuolelta joitakin koko maan toiminta-alueeseen nimeäviä järjestöjä. Valintakriteereitä ovat toiminta sosiaali- ja terveysalalla, toiminnan valtakunnallisuus, palkattu henkilökunta ja käytettävissä olevat toimitilat. Tutkimusjoukon ulkopuolelle on rajattu selkeästi ammattiyhdistystyyppiset järjestöt.

Kysely on tehty koko valtakunnallisten järjestöjen perusjoukolle eli kyseessä on kokonaistutkimus. Perusjoukkoa täydennetään tarpeen mukaan, kun uusia valtakunnallisia toimijoita syntyy ja tieto niistä saadaan yhdistysrekisteristä. Valtakunnallisten järjestöjen toimintaa koskevan kyselyn vastaajina ovat järjestöjen toiminnanjohtajat.

Aluetyöntekijät

Aluetyöntekijöillä tarkoitetaan tässä niitä järjestöjen työntekijöitä, jotka on pysyvästi resursoitu toimimaan jollakin yksittäistä kuntaa laajemmalla, maantieteellisesti rajatulla alueella. Valtakunnallisten järjestöjen alueellinen työ on jaettu yleensä maantieteellisesti useaan eri alueeseen. Alueet on määritelty esimerkiksi läänitai sairaanhoitopiiriin perusteella tai muulla järjestön itse määrittelemällä tavalla.

Aluetyöntekijöiden perusjoukkoon on valittu myös valtakunnallisten järjestöjen alueelliset kuntoutustyöntekijät. Kyseessä on aluetyöntekijöitä koskeva kokonaistutkimus, sillä kysely on tehty koko perusjoukolle.

Paikallisyhdistykset

Paikallisyhdistyksiin on niiden oikeudellisen muodon perusteella otettu mukaan rekisteröidyt yhdistykset, paikallisella tasolla toimivat säätiöt sekä erityislainsäädäntöön perustuvan SPR:n paikallisosastot. Paikallisyhdistyksillä viitataan myös niihin yhdistyksiin, jotka toimivat moniportaisen järjestöorganisaation alimalla tasolla. Tässä tutkimuksessa on mukana lisäksi alueellisia, esimerkiksi maakunnallisia yhdistyksiä, mutta ei piiriyhdistyksiä.

Paikallisyhdistysten kyselyaineisto kerätään vuosittain samalta, tätä tarkoitusta varten, poimitulta edustavalta otokselta sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Perusjoukon muodostaminen ja otoksen poimiminen on kuvattu tarkemmin liitteessä 1. Perusjoukkoa ja otosta päivitetään uusien rekisteröityjen yhdistysten ja purkautuneiden yhdistysten seurannan perusteella sekä saataessa suoraan vastaajilta tietoa yhdistysten toiminnan loppumisesta.

Vuodesta 2011 alkaen eläkeläisyhdistysten edustavuutta parannettiin laajentamalla perusjoukkoa ja otosta koskemaan neljän suurimman eläkeläisjärjestön paikallisyhdistykset aiemman yhden suurimman sijaan. Samalla perusjoukosta ja otoksesta poistettiin Sotainvalidien Veljesliiton paikallisyhdistykset perusteena niiden alkuperäisen jäsenistön ikääntyminen ja harveneminen sekä vastaajilta saatu palaute kyselyyn vastaamisen vaikeudesta toiminnan vähittäisen hiipumisen vuoksi.

2.2 Aineistot ja menetelmät

Käytettävät aineistot

Järjestöbarometrissa 2012 käytetyt kysely- ja tilastoaineistot on kuvattu taulukossa 1. Ensisijainen tutkimusaineisto on kerätty valtakunnallisten järjestöjen johdolle, aluetyöntekijöille sekä paikallisyhdistyksille tehdyillä kyselyillä.

Paikallisyhdistyksille osoitettu postikysely lähetettiin helmikuun 2012 alussa ja uusintakyselykierron tehtiin maaliskuun puolivälissä. Järjestöjohdon ja aluetyöntekijöiden sähköisten kyselyjen ensimmäinen kierros toteutettiin helmikuun 2012 alussa ja toinen helmikuun puolivälissä. Niiden lisäksi tehtiin vielä järjestöjohdolle postikyselynä ja aluetyöntekijöille sähköisenä toteutettu uusintakysely helmikuun lopussa.

Tuoreen kyselydatan lisäksi on hyödynnetty aiempien vuosien Järjestöbarometrien kysely- ja tilastoaineistoja ajallisten vertailujen tekemisessä. Kyselyaineistojen ajallisia vertailuja on tehty analysointivaiheessa aina, kun vertailukelpoista dataa edellisvuosilta on olemassa, mutta raportissa on kuvattu vain selvimmät niiden ilmaiset muutokset. Ajallinen vertailu on rajattu paikallisyhdistysaineistoissa vain edellisvuoteen 2011, sillä aikaisempien vuosien kyselyiden vastaajajoukko poikkeaa hieman nykyisestä (katso liite 1). Myös aluetyöntekijäaineistossa ajallinen vertailu on jätetty tällä kertaa tekemättä

vastaajajoukon muutosten ja hieman edellisvuosia pienemmän vastausprosentin vuoksi.

Raportin palvelukuvausta on täydennetty SOSTEn jäsenjärjestöille syys-lokuun 2012 taitteessa tehdyllä nopealla internet-kyselyllä. Tavoitteena oli koota tietoa alan järjestöjen tuottamista sellaisista sosiaalipalveluista, joita juuri kukaan muu taho ei tuota ja joille ei varsinaisesti ole markkinoita. Kyselyyn vastasi 176:sta kyselyn saaneesta järjestöstä 73 (41,5 %). Eri palvelumuotoja mainittiin yhteensä 116. Kyselyyn vastaamatta jättäneistä suurimmalla osalla ei ole tiedustellun kaltaisia palveluja tai niitä tuottavat jäsenyhdistykset kunnissa.

Kyselyaineistojen ohella tutkimuksen lähteinä käytetään tilasto- ja rekisteritietoja. Niistä keskeisimpiä ovat Raha-automaattiyhdistyksen avustamiltaan järjestöiltä kokoamat ja tämän tutkimuksen käyttöön antamat toimintatilastot sekä Patentti- ja rekisterihallituksen rekisteröityneitä ja purkautuneita yhdistyksiä koskevat rekisteritiedot.

RAY:ltä saatujen tilastojen avulla voidaan tarkastella esimerkiksi järjestöjen talouteen ja henkilöstöön liittyviä kysymyksiä ja niiden ajallista kehitystä. Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisteristä on hankittu tieto vuosittain rekisteröidyistä uusista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä. Purkautuneista yhdistyksistä on koottu tietoa Patentti- ja rekisterihallituksen PURKKI-tietokannasta. Näitä lähteitä käyttäen on mahdollista kuvata, minkä verran ja millaiseen toimintaan liittyviä yhdistyksiä on vuosittain rekisteröity ja purettu ja siten arvioida sosiaali- ja terveysalan yhdistyskentässä tapahtuvia muutoksia.

Järjestöbarometrissa on käytetty vuosittain aineistona myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kokoamia yksityisiä sosiaalipalveluja koskevia tilastoja. Niiden avulla on kuvattu järjestöjen merkitystä eri palvelumuotojen tuottajina käyttäen mittarina toimipaikkojen ja asiakkaiden määrää ja niiden muutoksia. Tässä julkaisussa tuoreimpia tilastoja ei ole ollut mahdollista käyttää, sillä THL ei julkista vuonna 2012 vuoden 2011 tietoja tilastointimenetelmänsä muuttumisen vuoksi. Vuoteen 2010 ulottuva tilastotieto on kuvattu Järjestöbarometri 2011 -raportissa.

TAULUKKO 1. Tutkimuksen aineistot.

KYSELYT

Valtakunnalliset sosiaali- ja terveysjärjestöt

Johto (perusjoukko = 151; vastanneita 90)

Aluetyöntekijät (perusjoukko = 284; vastanneita 114)

Paikalliset sosiaali- ja terveysyhdistykset

(perusjoukko = 4 810; otos = 2 325; vastanneita 1 128)

TILASTO- JA REKISTERIAINEISTOT

Raha-automaattiyhdistyksen avustustilastot

Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisteri ja purkautuneiden yhdistysten PURKKI-tietokanta

Kyselyjen edustavuus ja vastauskato

Paikallisyhdistyskysely lähetettiin yhteensä 2 325 yhdistykselle, joista vastanneita on 1 128. Vastausprosentiksi muodostuu 49 (taulukko 2), mitä voidaan pitää varsin hyvänä. Valtakunnallisten järjestöjen johtajista kyselyyn vastaajia on 90 eli 60 prosenttia perusjoukosta. Aluetyöntekijöiden vastausprosentti on muita vastaajaryhmiä alhaisempi eli 40. Koko kyselyaineistossa vastausprosentti on 48.

TAULUKKO 2. Järjestöbarometri 2012 -kyselyihin vastanneet.

	Lähetetyt	Vastanneet	Vastaus-%
	N	n	%
Paikallisyhdistykset	2 326	1 128	49
Valtakunnallisten järjestöjen aluetyöntekijät	284	114	40
Valtakunnallisten järjestöjen johto	151	90	60
YHTEENSÄ	2 760	1 332	48

Kyselyaineistojen edustavuutta koko sosiaali- ja terveysjärjestökenttää ajatellen voidaan arvioida lähinnä vertaamalla vastanneiden järjestöjen toimialajakaumaa kyselyn koko kohdejoukon toimialajakaumaan.

Paikallisyhdistyskyselyyn vastanneiden yhdistysten toimialajakauma vastaa melko hyvin koko otoksen toimialajakaumaa (taulukko 3). Aiempien vuosien tapaan vanhusyhdistykset ovat osallistuneet kyselyyn muita aktiivisemmin ja lastensuojeluyhdistykset hieman passiivisemmin kuin muiden toimialojen yhdistykset. Vanhusyhdistyksistä erityisesti eläkeläisyhdistysten vastausaktiivisuus on ollut muita parempi, sillä niiden vastausprosentti on peräti 70 (liite 2).

Lastensuojelun yleisyhdistyksissä ja muut lastensuojeluyhdistykset -ryhmässä kyselyyn vastanneita on noin viidesosa. Muilta osin erot ovat suhteellisen pieniä ja paikallisyhdistysaineistoa voidaan kokonaisuudessaan pitää toimialojen suhteen edustavana. Koska kaikki keskeisimmät tulokset esitetään toimialoittain tarkasteltuina, vanhusyhdistysten yliedustus ja lastensuojeluyhdistysten aliedustus eivät tuota ongelmia tulosten luotettavuuden kannalta.

TAULUKKO 3. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet paikallisyhdistykset toimialoittain.

	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
Toimiala	N	%	n	%	%
Kansanterveysyhdistykset	798	34,3	363	32,2	45,5
Lastensuojeluyhdistykset	349	15,0	82	7,3	23,5
Vanhusyhdistykset	739	31,8	489	43,4	66,2
Vammaisyhdistykset	313	13,5	147	13,0	47,0
Päihdeyhdistykset	126	5,4	47	4,2	37,3
YHTEENSÄ	2 325	100,0	1 128	100,0	48,5

Aluetyöntekijöilläkin perusjoukon ja kyselyyn vastanneiden toimialajakaumat vastaavat melko hyvin toisiaan ja aineisto on sen suhteen edustava. Päihde- ja kansanterveysjärjestöjen aluetyöntekijät ovat osallistuneet kyselyyn hieman muita aktiivisemmin ja vammaisjärjestöissä toimivat aluetyöntekijät passiivisemmin (taulukko 4). Tarkempien toimialaluokkien suhteellisia määriä tarkastellen perusjoukon ja vastanneiden joukon erot ovat suurimmillaan +10,7 prosenttiyksikköä potilasjärjestöillä ja –8,9 prosenttiyksikköä aistivammajärjestöillä (liite 3).

TAULUKKO 4. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet aluetyöntekijät toimialoittain.

Toimiala	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
	N	%	n	%	%
Kansanterveysjärjestöt	107	37,7	57	50,0	53,3
Lastensuojelujärjestöt	37	13,0	12	10,5	32,4
Vanhusjärjestöt	17	6,0	5	4,4	29,4
Vammaisjärjestöt	113	39,8	33	28,9	29,2
Päihdejärjestöt	10	3,5	7	6,1	70,0
YHTEENSÄ	284	100,0	114	100,0	40,1

Valtakunnallisten järjestöjen johdolle tehdyn kyselyn aineisto on toimialoittain hyvin edustava (taulukko 5). Päihdejärjestöjen ja nuorisokasvatusjärjestöjen johtajat ovat olleet hieman muita passiivisempia vastaajia. Tarkempien toimialaluokkien suhteellisia määriä tarkastellen perusjoukon ja vastanneiden joukon erot ovat suurimmillaan vain neljä prosenttiyksikköä (liite 4).

TAULUKKO 5. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet valtakunnalliset järjestöt toimialoittain.

Toimiala	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
	N	%	n	%	%
Kansanterveysjärjestöt	55	36,4	36	40,0	65,5
Lastensuojelujärjestöt	22	14,6	13	14,4	59,1
Vanhusjärjestöt	16	10,6	9	10,0	56,3
Vammaisjärjestöt	28	18,5	19	21,1	67,9
Nuorisokasvatusjärjestöt	6	4,0	2	2,2	33,3
Lomajärjestöt	6	4,0	4	4,4	66,7
Päihdejärjestöt	18	11,9	7	7,8	38,9
KAIKKI	151	100,0	90	100,0	59,6

Paikallisyhdistyskyselyssä yhdistyksiltä on tiedusteltu niiden toiminnan pääasiallista maakunnallista sijoittumista. Vastausten perusteella voidaan tarkastella yhdistysaineiston maakunnallista jakautumista. Aineiston suoranaista maantieteellistä edustavuutta ei siitä voi täysin päätellä, koska koko paikallisyhdistysjoukon alueellista kattavuutta ei tunneta.

Aineiston maakunnallinen kattavuus on varsin hyvä, sillä kaikki maakunnat ovat edustettuina ja kaikista paitsi Ahvenanmaalta on varsin runsaasti kyselyyn vastanneita yhdistyksiä (taulukko 6). Eniten vastaajia on Uudeltamaalta (148), Varsinais-Suomesta (99), Pirkanmaalta (85) ja Pohjois-Pohjanmaalta (81).

Yli puolet Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneista paikallisyhdistyksistä toimii kaupunkikunnissa ja vajaa viidesosa joko ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun kunnissa tai kaupunkien läheisen maaseudun kunnissa (taulukko 7). Seitsemällä prosentilla yhdistyksistä toimintalue on yhtä kuntaa laajempi ja koostuu erityyppisistä kunnista.

Kaikkien Järjestöbarometrin vastaajaryhmien vastausprosentteja voidaan pitää riittävinä ja osin erittäin hyvinäkin. Järjestöjohtolla vastausprosentti koheni edellisvuodesta neljällä prosenttiyksiköllä ja paikallisyhdistyksillä se pieneni yhdellä prosenttiyksiköllä. Aluetyöntekijöiden vastausprosentti jäi nyt aiempia vuosia alhaisemmaksi, mihin osasyinä voivat olla edellisvuoteen ajoittunut välivuosi kyselyn toteuttamisessa sekä järjestöjen alueellisessa toiminnassa ja sen henkilöstössä tapahtuneet muutokset.

Erityisen myönteisenä voidaan pitää sitä, että tälläkin kertaa noin puolet paikallisyhdistyksistä on onnistuttu

saamaan vastaamaan niille lähetettyyn kyselyyn. Vuodesta toiseen samantasoisena säilynyt vastausaktiivisuus kertoo vastaajien sitoutuneisuudesta ja myönteisestä asenteesta Järjestöbarometria ja sen tiedonkeruuta kohtaan. Eri vastaajatahojen aktiivisuus osallistua kyselyihin voi kertoa myös Järjestöbarometrin kokemisesta tärkeäksi oman työn kannalta. Järjestöt ovat vuosien varrella tiedottaneet jäsen-

TAULUKKO 6. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet yhdistykset toimintamaakunnittain.

Maakunta	Yhdistyksiä	
	n	%
Uusimaa	148	13,3
Varsinais-Suomi	99	8,9
Pirkanmaa	85	7,7
Pohjois-Pohjanmaa	81	7,3
Pohjois-Savo	73	6,6
Satakunta	72	6,5
Etelä-Pohjanmaa	70	6,3
Keski-Suomi	70	6,3
Etelä-Savo	69	6,2
Lappi	62	5,6
Pohjois-Karjala	57	5,1
Etelä-Karjala	43	3,9
Kymenlaakso	36	3,2
Päijät-Häme	35	3,2
Kanta-Häme	32	2,9
Kainuu	29	2,6
Pohjanmaa	25	2,3
Keski-Pohjanmaa	22	2,0
Ahvenanmaa	1	0,1
YHTEENSÄ	1 109	100,0

TAULUKKO 7. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet yhdistykset kuntatyypeittäin.

Pääasiallinen toimintakunta	Yhdistyksiä	
	n	%
Kaupunkikunta	646	58,8
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	192	17,5
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	183	16,7
Laajempi useita erityyppisiä kuntia käsittävä alue	77	7,0
YHTEENSÄ	1 098	100

yhdistyksilleen kyselyyn osallistumisesta, mikä on lisännyt välineen tunnettuutta ja auttanut pitämään yllä vastaushalukkuutta. Yhdistysten osoitetietoja on pystytty päivittämään jossain määrin joka vuosi, millä on saatu vähennettyä vastauskatoa. Vaikka yhteystietoja päivitetään kyselyjä varten vuosittain, osoitteiden vanhentuminen aiheuttaa silti katoa erityisesti niissä yhdistyksissä, joilla ei ole omia kiinteitä toimintatiloja ja joiden osoite muuttuu esimerkiksi aina puheenjohtajan tai sihteerin vaihtuessa.

Vastaajien tavoittaminen on entistä suurempi haaste kyselytutkimuksissa. Eri-laisten tiedonkeruiden määrä on lisääntynyt, mihin yhtenä syynä on verkkokyselyjen toteuttamisen helppous ja nopeus. Rahoittajien, viranomaisten, kattojärjestöjen ja tutkijoiden järjestöille tekemien kyselyjen yleistymisen on aiheuttanut vastausväsymystä. Esimerkiksi suurimmaksi osaksi vapaaehtoisvoimin toimivissa paikallisyhdistyksissä kyselyjen kuormittavuus on yksi keskeinen vastauskadon syy.

Paikallisyhdistyskyselyyn osallistumattomuuden yhtenä syynä voidaan pitää myös oman toiminnan arvioimista niin pienimuotoiseksi, että laajaan kyselyyn osallistumista ei nähdä mielekkäänä tai tarpeellisenä. Vuosittain osa yhdistyksistä on ilmoittanut tämän oman vastaamattomuutensa syyksi ja se selittää vastaajakatoa laajemminkin. Yhdistyksiltä saatujen tietojen perusteella vastaamattomuuden taustalla voi olla myös se, että kyselyn osoitelistaan kuuluvien yhdistysten joukossa on vuosittain joitakin toiminnassaan ”taukoa” viettäviä tai toimintansa kokonaan lopettaneita yhdistyksiä, joita ei ole purettu.

Aineistojen analysointi

Järjestöbarometrin tutkimusaineistot ovat monipuolisia ja niiden käsittelemisessä on käytetty sekä määrällisiä että laadullisia analysointitapoja. Aineiston analysoinnin välineinä toimivat suorat jakaumat, ristiintaulukot, summa- ja erotusmuuttujat, faktori- ja ryhmittelyanalyysi sekä tilastollisina tunnuslukuina keskiarvo ja mediaani.

Keskeisimmät taustamuuttujat ovat järjestöjen ja yhdistysten toimiala sekä järjestöillä toiminnan kokonaiskulut ja yhdistyksillä talousarvion koko. Tarkasteleja tehdään myös yhdistysten iän, henkilökunnan palkkaamisen ja toimintakunnan tyypin suhteen. Tulosten raportoinnissa käytetään taulukoita sekä pylväs-, palkki- ja viivadiagrammeja.

Tutkimusaineisto sisältää avovastauksia, joiden avulla on kerätty yksilöidympää tietoa joistakin sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan ja nykytilanteeseen liittyvistä teemoista. Avovastauksia on analysoitu niiden sisällön mukaan tehdyillä luokitteluilla ja teemoitteluilla. Avovastauksista poimittuja suoria lainauksia käytetään havainnollistamaan saatuja tutkimustuloksia.

3 Paikallisyhdistysten toiminta

Suomessa on rekisteröity noin 13 000² sosiaali- ja terveisyhdistystä. Sosiaali- ja terveysjärjestökentän – kuten koko järjestökentänkin – määrällisesti suurimman osan muodostavat paikallisyhdistykset. Järjestöbarometrin perusjoukkoon kuuluvilla 151 valtakunnallisella järjestöllä on yli 8 000 paikallista jäsenyhdistystä. Piiriyhdistyksiä niillä on yhteensä noin 300. (lähde: RAY:n avustustilastot.) Tässä luvussa paikallisyhdistysten toimintaa tarkastellaan vuoden 2012 alussa tehtyyn Järjestöbarometrikyselyyn osallistuneen 1 128 yhdistyksen vastausten pohjalta.

Luvun aluksi tarkastellaan yhdistysten toiminnan ajankohtaistilannetta, yhdistysten näkemyksiä eri toimintojen painoarvosta niiden toiminnassa, yhdistysten huolen ja tyytyväisyyden aiheita sekä toiminnan kehittämisarvioita. Yhdistysten voimavaroista tarkastellaan palkattua henkilöstöä, taloutta, kuntien toiminta-avustuksia ja kunnilta saatuja toimintatiloja sekä oman valtakunnallisen järjestön tarjoamaa tukea. Luvun lopuksi tehdään katsaus vuonna 2011 rekisteröityihin ja purkautuneisiin sosiaali- ja terveisyhdistyksiin.

Yhdistysten suhteita eri toimijoihin, esimerkiksi kuntiin, tarkastellaan erikseen erityisteemaluvussa viisi. Yhdistysten jäsenmääriä käsitellään suhdetta kansalaisiin koskevassa luvussa 5.1.

3.1 Toiminnan ajankohtaistilanne

Muutostilanne

Toimintaympäristön muutokset vaikuttavat monin eri tavoin sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan ja toimintaedellytyksiin. Edellä luvussa yksi on koottuna keskeisiä ja ajankohtaisia järjestöjen toimintakentän muutokseen liittyviä asioita. Osa niistä vaikuttaa käytännössä eniten valtakunnallisiin järjestöihin ja niiden

² Arvioitu luku perustuu professori Martti Siisiäisen Jyväskylän yliopistossa tekemiin yhdistysrekisteröintien pitkäikäistarkasteluihin ja koskee rekisteröintien kokonaismäärää, ei olemassa olevien yhdistysten määrää.

toimintaan ja vähemmän suoraan paikallistason yhdistystoimintaan. Yhdistyksiä pyydettiin arvioimaan oman toimintansa muutostilannetta asteikoilla: ei muutosta – voimakas muutos ja toiminnan voimakas supistaminen – toiminnan voimakas laajentaminen. Lisäksi yhdistyksiä pyydettiin kuvailemaan, mitä niiden toimintaa koskevat muutokset ovat käytännössä.

Selvästi yli puolet (57 %) yhdistyksistä arvioi, että muutosta ei ole lainkaan käynnissä tai se on korkeintaan vähäinen (taulukko 8). Kohtalaiseksi muutostilanteensa arvioi 29 prosenttia ja melko voimakkaaksi tai voimakkaaksi vain 14 prosenttia yhdistyksistä. Muutosarvioissa on jonkin verran toimialojen välisiä eroja. Joka kolmannessa (33 %) vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksessä, lähes yhtä suuressa osassa (30 %) työttömien yhdistyksiä sekä noin joka viidennessä (21 %) mielenterveysyhdistyksessä on meneillään melko voimakas tai voimakas muutos. Taloudeltaan pienissä ja pelkin vapaaehtoisvoimin toimivissa, jäsenmäärältään pienissä ja maaseutukunnissa toimivissa yhdistyksissä muutostilanne arvioidaan muita yleisemmin vähäiseksi tai olemattomaksi (liite 5).

Vuoden 2011 tilanteeseen verrattuna muutosta korkeintaan vähäisenä pitäviä on nyt neljä prosenttiyksikköä vähemmän. Toimialoittaisessa tarkastelussa suurin ero on, että työttömien yhdistyksissä on nyt 11 prosenttiyksikköä enemmän muutostilanteensa melko voimakkaaksi tai voimakkaaksi arvioivia (Järjestöbarometri 2011).

TAULUKKO 8. Yhdistysten arvio niissä käynnissä olevan muutoksen voimakkuudesta.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka arvioivat muutoksen olevan			n
	Melko voimakas/ voimakas	Kohtalainen	Melko vähäinen/ ei muutosta	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	8	29	63	76
potilasyhdistykset	8	24	69	195
mielenterveysyhdistykset	21	30	48	56
työttömien yhdistykset	30	26	44	27
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	7	39	54	57
sijaishuoltoryhdistykset	17	-	83	12
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	33	29	38	103
eläkeläisyhdistykset	12	31	57	379
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	5	32	63	73
aistivammayhdistykset	16	27	57	44
kehitysvammayhdistykset	7	30	63	30
Päihdeyhdistykset	16	31	53	45
KAIKKI YHDISTYKSET	14	29	57	1 117

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kokonaiskuva yhdistysten toiminnan laajuuden kehityksestä on hyvin myönteinen. Yhdeksässä yhdistyksessä kymmenestä toiminnan arvioidaan olevan joko pysymässä entisellään tai laajenemassa. Selvästi suurimmalla osalla (63 %) yhdistyksistä toiminta on säilymässä jatkossakin entisessä laajuudessaan (taulukko 9). Toimintaansa on laajentamassa yli neljäsosa (27 %) ja supistamassa vain kymmenesosa (10 %) yhdistyksistä.

Kasvuarviot ovat yleisimpiä mielenterveysyhdistyksissä, eläkeläisyhdistyksissä ja päihdeyhdistyksissä, joista yli kolmasosassa (34–39%) toiminnan arvioidaan olevan laajenemassa. Myös lähes joka kolmannessa (31 %) kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksessä toiminta on kasvussa. Toimintaansa laajentavia ovat muita yleisemmin taloudeltaan ja jäsenmäärältään suuret yhdistykset (liite 6). Toiminnan supistamisarviot ovat selvästi yleisimpiä työttömien yhdistyksissä, joista lähes puolen (48 %) mukaan toiminta on supistumassa. Supistuksia ennakoivat muita yleisemmin ennen vuotta 1950 perustetut ja jäsenmäärältään pienet yhdistykset. Henkilökuntaa palkanneissa yhdistyksissä on niin toiminnan supistuminen kuin laajentuminenkin suhteellisesti hieman yleisempää kuin pelkin vapaaehtoisvoimin toimivissa yhdistyksissä.

Vuoden 2011 tuloksiin verrattuna huomattavin yksittäinen muutos on se, että työttömien yhdistyksissä on nyt peräti 32 prosenttiyksikköä edellisvuotista enemmän toimintaansa supistavia yhdistyksiä (Järjestöbarometri 2011).

TAULUKKO 9. Yhdistysten arvio käynnissä olevan muutoksen suunnasta.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka arvioivat muutoksen olevan toimintojensa:			n
	Kohtalainen/ voimakas laajentaminen	Pysyminen ennallaan	Kohtalainen/ voimakas supistaminen	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	31	60	9	74
potilasyhdistykset	19	76	6	193
mielenterveysyhdistykset	39	52	9	56
työttömien yhdistykset	11	41	48	27
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	25	63	12	57
sijaishuoltoyhdistykset	8	83	8	12
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	36	52	12	101
eläkeläisyhdistykset	34	61	5	379
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	10	72	18	72
aistivammayhdistykset	12	70	19	43
kehitysvammayhdistykset	17	69	14	29
Päihdeyhdistykset	27	53	20	45
KAIKKI YHDISTYKSET	27	63	10	1 108

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Yhdistysten kuvauksissa toimintansa laajenemisesta mainitaan useimmiten jäsen-
ten määrän ja aktiivisuuden lisääntyminen, toiminnan kysynnän kasvu sekä uusi-
en toimintamuotojen kehittäminen ja aloittaminen. Myös entisiä toimintoja voidaan
tehostaa tai toteuttaa entistä mittavammin. Palveluja tuottavilla yhdistyksillä
laajeneminen liittyy asiakasmäärien kasvuun ja uusien palvelumuotojen tai -yksi-
köiden käynnistämiseen. Osassa yhdistyksistä kohentuneet taloudelliset resurssit
tai uudet toimitilat selittävät toiminnan laajenemista. Joillakin yhdistyksillä toi-
minnan kasvu liittyy yhteistyöverkostojen laajenemiseen.

- // *Jäsenmäärä lisääntynyt. Osallistuminen lisääntynyt."*
- // *Uusien, nuorempien jäsenten myötä uudenlaista toimintaa ja ajattelua."*
- // *Jäsenten määrä lisääntyy huimaa vauhtia ja se tuo tullessaan uusia velvotteita."*
- // *Toiminnan määrä kasvoi 50%, jäsenmäärä + 30%."*
- // *Tiedotuksen lisääntyminen, oma-aputoiminnan lisääntyminen."*
- // *Asiakasmäärät ja yhteydenotot lisääntyy koko ajan, vertais- ja vapaa-
ehtoistoimintaa pyritään lisäämään."*
- // *Lisäämällä toimintaa eri muodoissa lähikuntiin, toiminta lisääntynyt eri
ikäryhmiin."*
- // *Tarjoamme entistä enemmän matkoja, retkiä, kerhoja kehitysvammaisille
ja omaisille ja tuemme em. ryhmien koulutusta."*
- // *Lisää tehostetun ja kotihoidon asiakaspaikkoja."*
- // *RAY:n rahoituksen vakinaistaminen, toiminnan laajentaminen [...]."*
- // *Yhdistykselle on luvassa laajemmat toimitilat, joka mahdollistaa toiminnan
lisäämisen."*
- // *Yhteistyötä esim. eri vammaisjärjestöjen kanssa."*
- // *Yhteistyö valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa."*

Yhdistysten toiminta supistuu esimerkiksi niiden jäsenten ja vapaaehtoisten määrän
tai osallistumisaktiivisuuden vähentyessä. Joissakin yhdistyksissä jäsenten ja vapaa-
ehtoisten ikääntyminen ja väsyminen ovat syynä toiminnan vähenemiseen. Myös
niukat taloudelliset resurssit pakottavat rajoittamaan toimintaa. Palveluja tuottavilla
yhdistyksillä supistukset voivat liittyä esimerkiksi kilpailutusten häviämiseen. Äärim-
mäinen esimerkki supistumisesta on toiminnan lakkaaminen kokonaan. Muutama
yhdistys on toimintaedellytysten puuttuessa lakannut toimimasta toistaiseksi tai
lopullisesti tai suunnittelee toimintansa lakkauttamista kokonaan lähiaikoina.

- // *Jäsenpohjan kaventuminen vähentää voimavaroja ja toimintaa."*
- // *Vapaaehtoistoiminta hiipuu, johtoryhmä ikääntyy eikä uusia 'vetureita' löydy."*
- // *Toiminta vähenee, kun ei löydy toimijoita."*
- // *Väki vanhenee, ei jaksa harrastaa!"*
- // *Jäsenille ei kannata järjestää vertaistoimintaa tai tukihenkilöiden
tapaamistilaisuuksia, koska kukaan ei tule paikalle. Vapaaehtoisia
toimijoita ei saa mistään uusia, vanhat uupuvat tekemään kaikki."*
- // *Tilojen vuokrat liian korkeat, ei avustuksia kaupungilta."*

- ” Asumiskilpailutuksen häviäminen -> henkilökunnan saaminen hankalaa - tulevaisuus epävarmaa.”
- ” Yhdistys laitettiin uinumaan 31.1.2012 eli toiminta lopetettiin toistaiseksi.”
- ” Yhdistystä ollaan lakkauttamassa. Uusia jäseniä vaikea saada ja entiset ikääntyvät.”

Yhdistyksiltä pyydettiin ennakkoarviota siitä, tulevatko kuntaliitokset vaikuttamaan niiden toimintaan. Runsas neljäsosa (28 %) vastaajista arvioi kuntaliitosten vaikuttavan jollakin tavalla yhdistyksensä toimintaan (taulukko 10). Vaikutuksia toiminnalleen ennakoivat muita yleisemmin vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (43 %), kehitysvammayhdistykset (41 %) ja mielenterveysyhdistykset (39 %). Maaseutukuntien yhdistykset arvioivat muita yleisemmin kuntaliitosten vaikuttavan toimintaansa.

TAULUKKO 10. Yhdistysten arvio, ennakoivatko ne kuntaliitoksilla olevan vaikutuksia toiminnalleen

Toimiala*	Ennakoiko kuntaliitoksilla olevan vaikutuksia yhdistyksen toiminnalle		n
	Kyllä %	Ei %	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	28	72	74
potilasyhdistykset	27	73	190
mielenterveysyhdistykset	39	61	54
työttömien yhdistykset	32	68	25
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	27	73	56
sijaishuoltoyhdistykset	8	92	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	43	57	99
eläkeläisyhdistykset	22	78	368
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	30	70	69
aistivammayhdistykset	20	80	41
kehitysvammayhdistykset	41	59	29
Päihdeyhdistykset	29	71	45
Toimintakunnan tyyppi			
Kaupunkikunta	25	75	619
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	37	63	179
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	31	69	183
Laajempi useita erityyppisiä kuntia käsittävä alue	24	76	74
KAIKKI YHDISTYKSET	28	72	1 082

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Yleisimmin kuntaliitosten arvioidaan johtavan yhdistysten yhdistymisiin ja kunnilta aikaisemmin saadun tuen vähenemiseen (taulukko 11). Osa vastaajista ennakoii yhdistysten välisen yhteistyön lisääntyvän suurkunnissa. Joidenkin mielestä suurien kuntakokonaisuuksien syntyminen vaikeuttaa yhdistysten ja kuntien vuoropuhelua ja yhteistyötä. Jotkin yhdistykset arvioivat toimintansa tarpeen ja kysynnän lisääntyvän kuntaliitosten vuoksi. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että palvelujen uskotaan etäännyvän ihmisistä ja yhdistysten tarjoaman tuen ja tiedon merkityksen kasvavan entisestään. Osa yhdistyksistä ennakoii jäsenmääränsä kasvavan entistä laajemmissa kunnissa. Joillekin yhdistyksille ne merkitsevät lähinnä vain toiminnan ja toiminta-alueen laajenemista. Jotkin palveluja tuottavat yhdistykset uskovat kuntaliitosten tuovan muutoksia nykyisiin ostopalvelujen ja kilpailutuksen käytäntöihin.

- // Paikallisosastojen yhdistämisä, mikäli kuntaliitoksia tulee."*
- // Olettaisın että olisi vain yksi alueen yhdistys ja me jäisim me alaosastoksi tai katoaisim me kokonaan."*
- // Ei ole mitenkään varmaa, että saam me toimia itsenäisenä yhdistyksenä."*
- // Kuntien avustukset vähenee, yhdistykset heitetään oman onnen varaan."*
- // Pysyykö tilojen käyttö ilmaisena ja onko saatavilla. Saam meko taloudellista avustusta."*
- // Kun kunnat suurenevat, enemmän ja enemmän yhdistyksiä on kilpailemassa samoista AVUSTUKSISTA! Avustusrahojen määrä EI KASVA."*
- // Pienet alueelliset yhdistykset voivat ryhtyä tehokkaampaan yhteistyöhön."*
- // Saattaisi kuvitella yhteistyön lisääntyvän lähiyhdistysten välille."*
- // Neuvottelut ja suora yhteistyö varmaan puuttuu. Huolestuttaa, millainen toimintakulttuuri tulee mammuttikuntaan."*
- // Yhteistyö voi kangerrella yhteyshenkilöiden ja organisaatiomuutosten vuoksi."*
- // Pelkona yhteistyön ja nykyisen panostuksen heikentyminen ja kariutuminen."*
- // Ystävätoimintaan tarvitaan lisää toimijoita kuntalaisten ikääntyessä ja kunnan palvelujen supistuessa."*
- // Jos yhdistymistä alueella, palvelujen tarve kasvaa voimakkaasti."*
- // Myönteistä, ihmiset hakee turvaa kun palvelut etäännyvät."*
- // Saadaan kasvatettua jäsenmäärää, ehkä uusia aktiivisia jäseniä."*
- // Tehtäväkenttä laajenee ja vaatii lisää resursseja"*
- // Ostopalvelusopimuksen sisällön muutokset todennäköisiä, ehkä kilpailutukseen osallistuminen."*

TAULUKKO 11. Yhdistysten (n=296) yleisimmin mainitsevat ennakoarviot kuntaliitosten vaikutuksista toimintaansa.

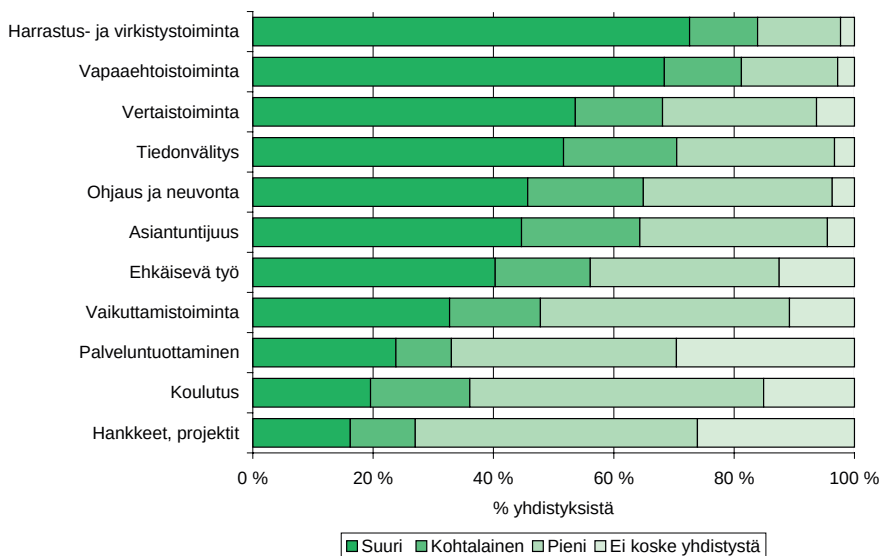
Kuntaliitoksen ennakoitu vaikutus	Yhdistyksiä	
	n	%
Yhdistysten fuusiot ja purkautumiset	46	16
Kunnan tuen (raha, tilat) väheneminen	39	14
Yhdistysten välisen yhteistyön lisääntyminen	16	6
Yhdistysten kuntayhteistyön vaikeutuminen	15	5
Yhdistysten toiminnan kysynnän lisääntyminen	14	5
Yhdistysten jäsenmäärän kasvu	14	5
Yhdistysten toiminnan/toiminta-alueen laajeneminen	11	4
Vaikutus ostopalveluihin/kilpailutukseen	10	4

Toiminnan painopisteet

Yhdistyksiä pyydettiin arvioimaan eri toimintojen painoarvoa niiden tämänhetkessä toiminnan kokonaisuudessa sekä ennakoimaan, mikä niiden merkitys tulee olemaan 3–5 vuoden kuluttua.

Harrastus- ja virkistystoiminta sekä vapaaehtoistoiminta ovat yhdistysten toiminnan keskeisiä osa-alueita, sillä yli kaksi kolmesta (68–73 %) vastaajasta pitää niiden painoarvoa suurena (kuvio 1). Yhdistysten keskeisimpiä tehtäviä vapaaehtois- ja virkistystoiminnan lisäksi on oman alan kokemus- ja erityistiedon sekä asiantuntijuuden välittäminen, sillä yli puolet (52–54 %) yhdistyksistä arvioi vertais-toiminnan ja tiedonvälityksen merkityksen suureksi toiminnassaan. Lisäksi lähes puolella (45–46 %) yhdistyksistä asiantuntijuuden sekä ohjauksen ja neuvonnan painoarvo on suuri.

Ehkäisevä työ on keskeistä 40 prosentilla ja vaikuttamistoiminta 33 prosentilla yhdistyksistä. Palvelujen tuottamisen merkitystä korostavia yhdistyksiä on noin neljäsosa (24 %). Viidesosa (20 %) pitää koulutusta ja 16 prosenttia hankkeita ja projekteja merkitykseltään suurina omassa toiminnassaan.

KUVIO 1. Yhdistysten (n=1018–1096) arvio eri toimintamuotojen painoarvosta.

Toiminnan painopisteet vaihtelevat jonkin verran toimialoittain. Monet keskeisimmistä toimintamuodoista arvioidaan yhdistyksissä merkitykseltään suuriksi lähes toimialasta riippumatta, mutta joitakin poikkeuksiakin on. Tätä havainnollistamaan on taulukkoon 12 koottu kaikkien toimialojen kohdalle niissä kolme yleisimmin tärkeäksi arvioitua toimintoa.

Valtaosassa toimialoista harrastus- ja virkistystoiminta sekä vapaaehtois-toiminta ovat kolmen tärkeimmän toimintamuodon joukossa. Suurimassa osassa toimialoista myös tietoon ja sen jakamiseen liittyvistä toiminnoista kuten ohjauksesta ja neuvonnasta, tiedonvälityksestä tai asiantuntijuudesta vähintään jokin sijoittuu kolmen merkittävimmän toiminnon joukkoon.

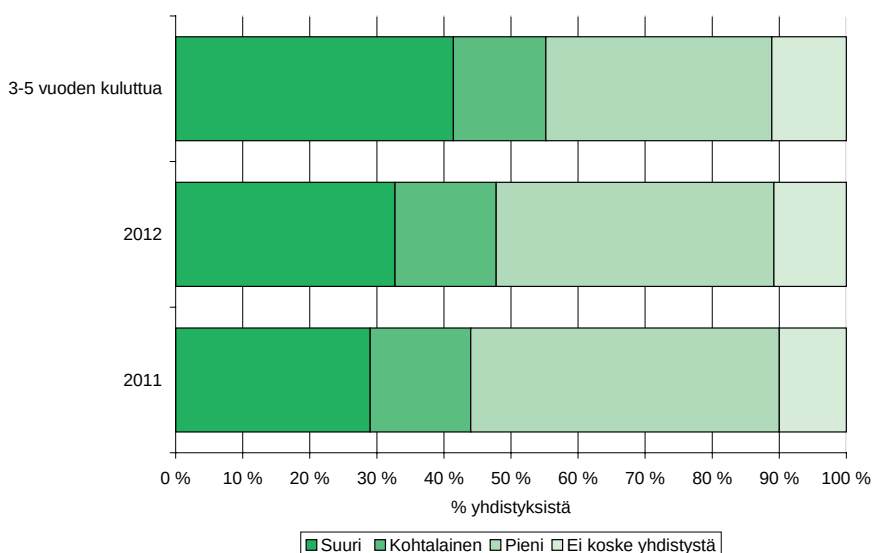
Vaikuttamistoiminta arvioidaan kehitysvammayhdistyksissä ja työttömien yhdistyksissä keskeisimpiin toimintamuotoihin. Palveluntuotanto koskee vain suhteellisen pientä osaa yhdistyksistä, mutta vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä 69 prosenttia ja työttömien yhdistyksistä 52 prosenttia pitää sen painoarvoa omassa toiminnassaan suurena.

TAULUKKO 12. Kolme yhdistysten yleisimmin tärkeäksi arvioimaa toimintamuotoa toimialoittain*.

Toimiala	Toimintamuoto	Toimintamuodon merkitystä suurena pitävien yhdistysten osuus
Kansanterveysyhdistykset		
yleis- ja monialayhdistykset	vapaaehtoistoiminta	91 %
	harrastus- ja virkistystoiminta	61 %
	ohjaus ja neuvonta	46 %
potilasyhdistykset	vapaaehtoistoiminta	77 %
	vertaistoiminta	73 %
	tiedonvälitys	71 %
mielenterveysyhdistykset	vertaistoiminta	80 %
	vapaaehtoistoiminta	68 %
	harrastus- ja virkistystoiminta	66 %
työttömien yhdistykset	ohjaus ja neuvonta	58 %
	palveluntuottaminen	54 %
	vaikuttamistoiminta	52 %
Lastensuojeluyhdistykset		
lastensuoj. yleisyhdistykset	vapaaehtoistoiminta	82 %
	harrastus- ja virkistystoiminta	70 %
	vertaistoiminta	52 %
sijaishuoltoyhdistykset		
	vapaaehtoistoiminta	80 %
	ehkäisevä työ	46 %
	harrastus- ja virkistystoiminta	27 %
Vanhusyhdistykset		
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	palveluntuottaminen	69 %
	asiantuntijuus	55 %
	ohjaus ja neuvonta	53 %
eläkeläisyhdistykset	harrastus- ja virkistystoiminta	88 %
	vapaaehtoistoiminta	64 %
	tiedonvälitys	48 %
Vammaisyhdistykset		
invalidiyhdistykset	harrastus- ja virkistystoiminta	82 %
	vapaaehtoistoiminta	69 %
	asiantuntijuus	59 %
aistivammayhdistykset	vertaistoiminta	81 %
	vapaaehtoistoiminta	79 %
	tiedonvälitys	74 %
kehitysvammayhdistykset	harrastus- ja virkistystoiminta	86 %
	vapaaehtoistoiminta	73 %
	vaikuttamistoiminta	70 %
Päihdeyhdistykset		
	vapaaehtoistoiminta	68 %
	harrastus- ja virkistystoiminta	63 %
	ehkäisevä työ	61 %

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Vertailtaessa yhdistysten edellisvuoden arvioita niiden nykyhetkeä ja lähitulevaisuutta koskeviin näkemyksiin havaitaan, että yhdistystoiminnan painopisteiden kokonaiskuvassa ei ole tapahtunut suuria muutoksia eikä niitä ennakoita lähivuosisikaan. Nyt keskeisimpinä pidetyt toiminnot ovat tärkeimpiä myös muutaman vuoden kuluttua. Vaikuttamistoiminnan merkitystä koskevissa arvioissa muutos on suhteellisesti kaikkein suurin. Omassa toiminnassaan vaikuttamistoiminnan painoarvoa suurena pitäviä yhdistyksiä oli vuosi sitten 29 prosenttia, tänä vuonna 33 prosenttia ja kolmesta viiteen vuoden kuluttua sen suureksi arvioivia on 41 prosenttia (kuvio 2).

KUVIO 2. Yhdistysten (n=1043–1111) arviot vaikuttamistoiminnan painoarvosta toiminnassaan vuonna 2011³, 2012 ja 3–5 vuoden kuluttua.

Tyytyväisyyden- ja huolenaiheet

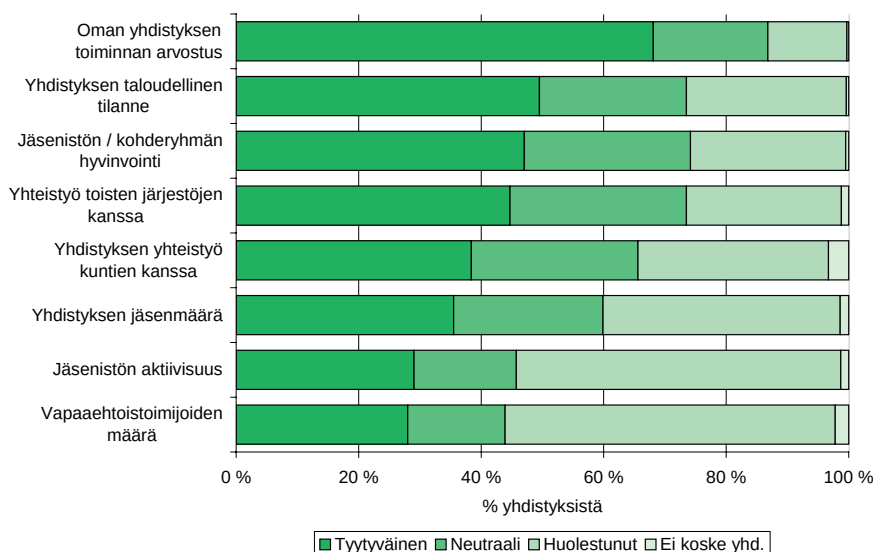
Yhdistysten ajankohtaistilannetta selvitettiin vielä tiedustelemalla, mitkä niiden omaan toimintaan ja toimintaedellytyksiin liittyvät asiat herättävät huolta ja mitkä tyytyväisyyttä. Yhdistyksiä pyydettiin arvioimaan, ovatko ne huolestuneita vai tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa, vapaaehtoistoimijoidensa ja jäsentensä määrään, jäsenistönsä aktiivisuuteen osallistua yhdistyksen toimintaan, jäsenistönsä tai toimintansa kohderyhmän hyvinvointiin, yhteistyöhönsä toisten järjestöjen ja kuntien kanssa sekä toimintansa arvostukseen.

Yhdistykset arvioivat selvästi myönteisimmin oman toimintansa arvostusta. Siihen tyytyväisiä on yli kaksi kolmasosaa (68 %) vastaajista (kuvio 3). Puolet

³ Lähde: Järjestöbarometri 2011.

(50 %) on tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ja lähes puolet (45–47 %) jäsenistönsä tai kohderyhmänsä hyvinvointiin ja yhteistyöhönsä toisten järjestöjen kanssa. Kuntayhteistyön sujumiseen suhtaudutaan hieman kriittisemmin, mutta siihen tyytyväisten osuus (38 %) on hieman suurempi kuin huolestuneiden osuus (31 %).

Kaikkein yleisimpiä yhdistysten huolenaiheita ovat niiden vapaaehtoistoimijoiden määrä, jäsenistön aktiivisuus osallistua yhdistyksen toimintaan sekä jäsenmäärä. Vapaaehtoistensa määrästä on huolissaan yli puolet (54 %) ja siihen tyytyväisiä on vain neljäsosa (24 %) yhdistyksistä. Myös jäsenistön aktiivisuus tai pikemminkin sen puute huolettaa yli puolta (53 %) yhdistyksistä tyytyväisten osuuden ollessa hieman yli neljäsosa (29 %). Yhdistyksen jäsenmäärä herättää huolta 39 prosentissa ja tyytyväisyyttä 33 prosentissa vastaajista.

KUVIO 3. Yhdistysten (n=1107–1117) arviot tyytyväisyyden- ja huolenaiheista.

Yhdistysten arvioita niiden huolen- ja tyytyväisyydenaiheista on koottu taustamuuttujittain liitteeseen 7. Toimialoittain tarkasteltuna vapaaehtoistoimijoiden määrä on huolena lähes kolmessa neljästä (74 %) kehitysvammayhdistyksestä ja noin kahdessa kolmesta (66–68 %) invalidi-, aistivamma- ja potilasyhdistyksestä sekä työttömien yhdistyksestä ja lastensuojelun yleisyhdistyksestä. Jäsenistön aktiivisuus osallistua yhdistyksen toimintaan aiheuttaa huolta 83 prosentissa kehitysvammayhdistyksistä ja 70–74 prosentissa invalidi- ja potilasyhdistyksistä, työttömien yhdistyksistä ja lastensuojelun yleisyhdistyksistä. Jäsenmäärä huoletuttaa noin joka toista (50–54 %) invalidi- ja sijaishuoltoyhdistystä, lastensuojelun ja kansanterveyden yleisyhdistystä ja työttömien yhdistystä. Tyytyväisimpiä vapaaehtoisten ja jäsenten määrään sekä jäsenistön aktiivisuuteen osallistua yhdistyksen toimintaan ovat eläkeläisyhdistykset.

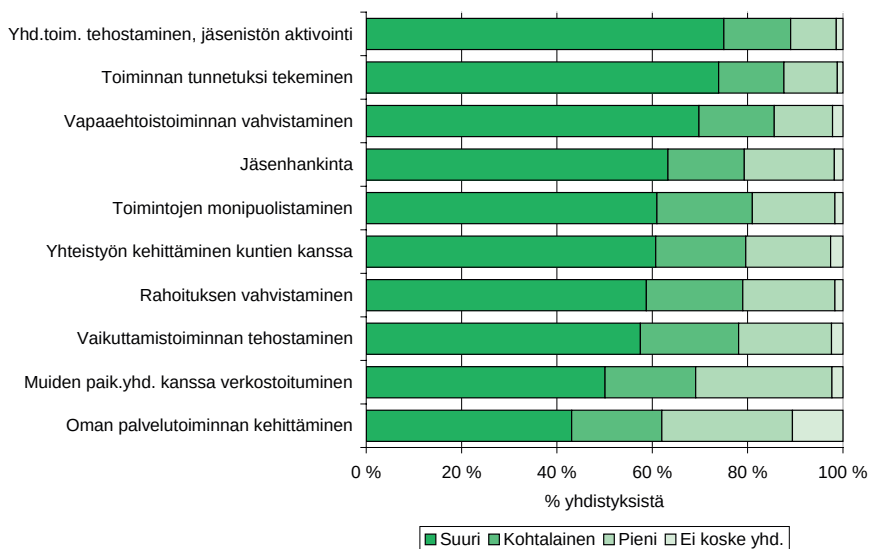
Yhteistyöstään ovat huolissaan yleisimmin aistivammayhdistykset, joista 51 prosenttia pitää kuntayhteistyönsä ja 44 prosenttia järjestöyhteistyönsä tilannetta huolestuttavana. Oman jäsenistön tai toiminnan kohderyhmän hyvinvointi koetaan huolestuttavana 59 prosentissa työttömien yhdistyksistä, kun taas eläkeläisyhdistysten selvä enemmistö (61 %) on siihen tyytyväisiä. Taloudellinen tilanne arvioidaan huolestuttavaksi yli puolessa (52 %) työttömien yhdistyksistä. Oman toiminnan arvostuksesta on huolestunut 30 prosenttia kehitysvammayhdistyksistä ja noin joka neljäs (26 %) aistivamma- ja päihdeyhdistys sekä työttömien yhdistys.

Kysytyt toimintaan ja toimintaedellytyksiin liittyvät seikat ovat huolena etenkin kaikkein pienimmillä yhdistyksillä. Taloudeltaan ja jäsenmäärältään pienimmät yhdistykset arvioivat suurempiaan yleisemmin huolenaiheiksi vapaaehtoistensa määrän, jäsentensä määrän ja aktiivisuuden, kunta- ja järjestöyhteistyönsä, taloudellisen tilanteensa sekä toimintansa arvostuksen.

Toiminnan kehittämishaasteet

Paikallisyhdistyksiä pyydettiin arvioimaan niiden toiminnan tämänhetkisiä kehittämistarpeita. Vastausten perusteella yhdistysten merkittävimmät haasteet ovat linjassa edellä kuvattujen yleisimpien huolenaiheiden kanssa. Kolme kärkihaastetta ovat yhdistystoiminnan tehostaminen ja jäsenistön aktivointi, toiminnan tunnetuksi tekeminen sekä vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen. Niiden merkitystä pitää suurena 70–75 prosenttia vastaajista (kuvio 4).

63 prosenttia yhdistyksistä arvioi jäsenhankinnan ja 61 prosenttia toimintojen monipuolistamisen ja kuntayhteistyön kehittämisen merkittäviksi kohteiksi toimintansa kehittämisessä. Yli puolet (57–59 %) vastaajista pitää tärkeinä rahoituksen vahvistamista ja vaikuttamistoiminnan tehostamista. Joka toisessa (50 %) yhdistyksessä verkostoituminen muiden paikallisyhdistysten kanssa arvioidaan tärkeäksi kehittämishaasteeksi. Oman palvelutuotannon kehittämistä pitää keskeisenä vajaa puolet (43 %) yhdistyksistä.

KUVIO 4. Yhdistysten (n=1091–1112) arviot eri kehittämishaasteiden merkityksestä.

Yhdistysten arvioita toiminnan kehittämishaasteiden merkityksestä on koottu toimialoittain liitteeseen 8. Yhdistystoiminnan tehostamista ja jäsenistön aktiivointia pidetään toiminnan kehittämisessä tärkeänä yli neljässä viidesosassa (81–84 %) mielenterveys- ja potilasyhdistyksistä. Vastaava osuus (81–84 %) aistivammayhdistyksistä ja kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksistä arvioi vapaaehtoistoiminnan vahvistamisen keskeiseksi kehittämisen kohteeksi. Jäsenhankinnan ja toiminnan monipuolistamisen merkitys korostuu hieman muita yleisemmin eläkeläisyhdistyksissä. Niistä noin neljä viidestä (79 %) pitää jäsenhankinnan ja yli kaksi kolmasosaa (69 %) toiminnan monipuolistamisen merkitystä suurena. Kuntayhteistyön kehittämisen arvioi tärkeäksi haasteeksi yli kolme neljäsosaa (77–78 %) työttömien yhdistyksistä ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä. Rahoituksen vahvistamisen tarve tunnustetaan selvimmin työttömien yhdistyksissä, joista lähes yhdeksän kymmenestä (89 %) pitää sitä merkittävänä toiminnan kehittämisen haasteena. Oman palvelutoiminnan kehittämisen merkityksen arvioivat muita yleisemmin suureksi työttömien yhdistykset (63 %) ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (60 %).

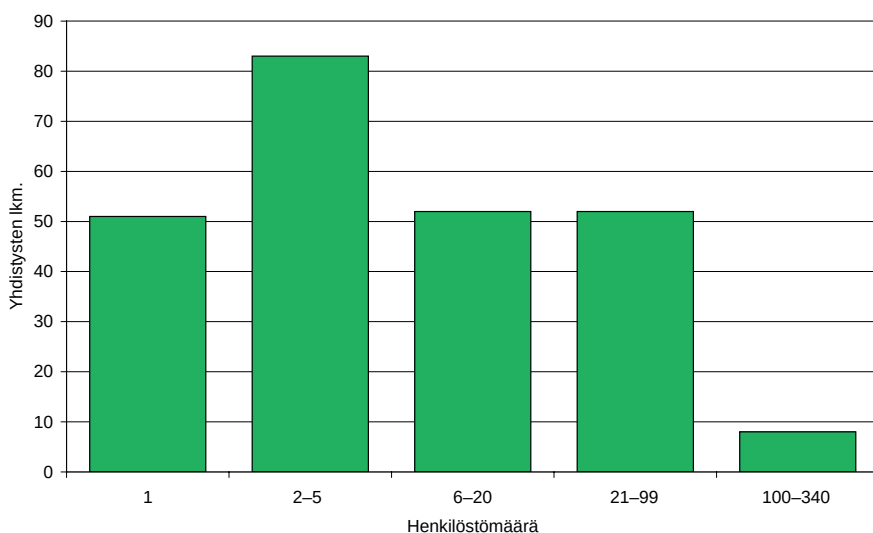
3.2 Voimavarat

Palkattu henkilöstö

Suurin osa paikallisista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä toimii kokonaan vapaaehtoisvoimin. Vain noin neljäsosassa (24 %) yhdistyksistä oli palkattua henkilö-

kuntaa vuoden 2011 lopussa. Palkatun henkilöstön määrät ovat yhdistyksissä keskimäärin melko pieniä, mutta joukossa on myös varsin suuria työllistäjiä, jotka ovat lähinnä erilaisia palveluja tuottavia yhdistyksiä.

Keskimäärin yhdessä yhdistyksessä on palkattuna viisi työntekijää (mediaani). Joka viidennessä (21 %) henkilökuntaa palkanneessa yhdistyksessä on vain yksi työntekijä ja yli puolessa (54 %) heitä on enintään viisi (kuvio 5). Kolmessa prosentissa kyselyyn vastanneista yhdistyksistä työskentelee vähintään sata työntekijää ja enimmillään heitä on yhdessä yhdistyksessä 340.

KUVIO 5. Henkilöstöä palkanneet yhdistykset (n=246) henkilöstön kokonaismäärän mukaan.

Henkilöstön palkkaamisessa ja palkatun henkilöstön määrissä on eroja eri toimialojen välillä. Runsaassa neljässä viidesosassa työttömien yhdistyksestä (85 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksestä (82 %) on palkattua henkilökuntaa (taulukko 13). Myös yli puolet päihdeyhdistyksistä (53 %) ja lähes puolet mielenterveysyhdistyksistä (48 %) on palkannut työvoimaa. Keskimääräinen henkilöstömäärä (mediaani) on muita suurempi vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksissä (20) ja työttömien yhdistyksissä (seitsemän).

Muita yhdistyksiä yleisemmin vapaaehtoisvoimin toimivat eläkeläisyhdistykset, joista vain prosentilla on palkattua henkilöstöä. Maaseutukunnassa toimivissa yhdistyksissä palkattu henkilöstö on harvinaisempaa kuin kaupunkikunnassa tai yhtä kuntaa laajemmalla alueella toimivissa yhdistyksissä.

TAULUKKO 13. Henkilöstöä palkanneet yhdistykset ja niiden keskimääräinen henkilöstön määrä (mediaani).

Toimiala*	Yhdistykset, joissa palkattua henkilöstöä		Henkilöstöä keskimäärin	
	%	Vastanneet n	Vastanneet (mediaani)	Vastanneet
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	24	75	4	17
potilasyhdistykset	12	187	1	23
mielenterveysyhdistykset	48	56	4	27
työttömien yhdistykset	85	26	7	20
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	35	55	2	19
sijaishuoltoyhdistykset	8	12	*	*
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	82	103	20	83
eläkeläisyhdistykset	1	367	*	*
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	19	68	*	*
aistivammayhdistykset	21	39	*	*
kehitysvammayhdistykset	13	30	*	*
Päihdeyhdistykset	53	43	2	20
Toimintakunnan tyyppi				
Kaupunkikunta	27	624	5	163
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	18	178	3	30
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	14	181	4	24
Laajempi useita erityyppisiä kuntia käsittävä alue	32	71	4	22
KAIKKI YHDISTYKSET	24	1 081	5	246

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Yli puolella (53 %) henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä on työllistämistuin työllistettyä työvoimaa. Yhdessä yhdistyksessä heitä on keskimäärin (mediaani) kaksi henkilöä. Kun kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä oli vuoden 2011 lopussa yhteensä lähes 4 400 palkattua työntekijää, heistä 850 eli noin joka viides oli työllistetty työllistämistuilla.

Työllistämistuin työllistämistä on käytetty yleisimmin työttömien yhdistyksissä. Lähes kaikissa (95 %) henkilöstöä palkanneissa työttömien yhdistyksissä on työllistämistuin työllistettyä henkilöstöä. Yhdessä yhdistyksessä heitä on keskimäärin kuusi (taulukko 14). Lähes yhtä yleistä työllistäminen on kansanterveyden yleisyhdistyksissä, joista 89 prosentilla on työllistämistuilla palkattua henkilöstöä, keskimäärin kaksi työntekijää.

TAULUKKO 14. Työllistämistukia käyttäneiden yhdistysten osuus kaikista henkilöstöä palkanneis-
ta yhdistyksistä ja niiden keskimääräinen työllistetyin henkilöstön määrä (mediaani).

Toimiala*	Yhdistykset, joissa työllis- tämistuilla palkattua henkilöstöä		Työllistämis- tuin palkattua henkilöstöä keskimäärin	
	%	Vastanneet	(mediaani)	Vastanneet
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	89	18	2	16
potilasyhdistykset	48	11	1	11
mielenterveysyhdistykset	26	27		
työttömien yhdistykset	95	22	6	21
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	16	19	*	*
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	55	84	2	46
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	62	13	*	*
Päihdeyhdistykset	70	23	2	16
KAIKKI YHDISTYKSET	53	258	2	138

* Toimialoiltaisesta tarkastelusta on jätetty pois toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Henkilöstömäärän muutokset

Yhdistyksiltä tiedusteltiin niiden kokonaishenkilöstömäärän ja erilaisissa työ-
suhteissa olevien määrän kehitystä vuodesta 2011 vuoteen 2012 sekä ennako-
arviota vuoden 2012 aikana tapahtuvista muutoksista. Yhdistysten kokonais-
henkilöstömäärä on pysynyt kahdella kolmasosalla (67 %) ennallaan vuodesta
2011 vuoteen 2012 (taulukko 15). Henkilöstön määrä on lisääntynyt joka kuuden-
nella (17 %) yhdistyksellä ja vähentynyt 16 prosentilla. Keskimääräistä yleisemmin
henkilöstömäärä on kasvanut vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksissä ja
lastensuojelun yleisyhdistyksissä. Selvästi yleisintä henkilöstön supistuminen on
ollut työttömien yhdistyksissä, joista yli puolen (56 %) kokonaishenkilöstömäärä
on vähentynyt.

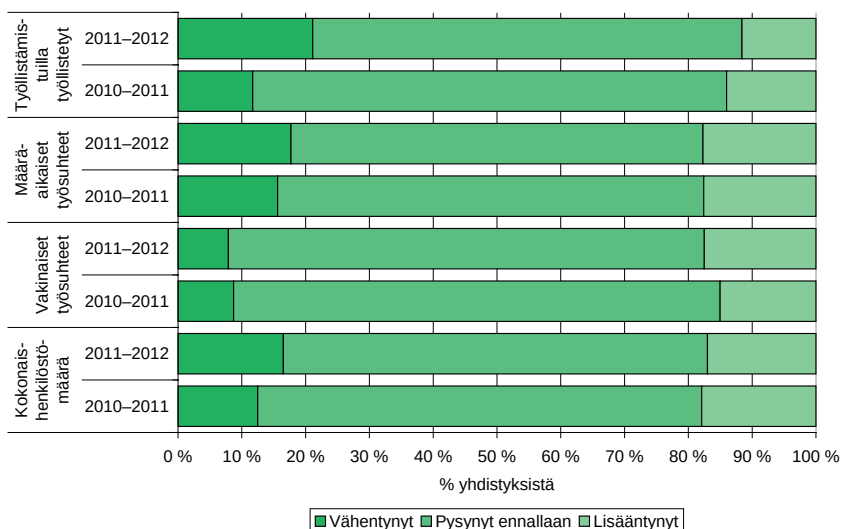
Vuoden 2012 alussa henkilöstömääräänsä edellisvuodesta vähentäneitä yhdis-
tyksiä on monilla toimialoilla selvästi enemmän kuin vuoden 2011 alussa. Henki-
löstöä supistaneiden yhdistysten osuus on kasvanut kaikilla muilla toimialoilla
paitsi potilasyhdistyksillä (Järjestöbarometri 2011). Erityisen suuri muutos on
työttömien yhdistyksillä. Vuodesta 2010 vuoteen 2011 henkilöstömäärä pieneni
vain kahdeksalla prosentilla työttömien yhdistyksistä ja vuodesta 2011 vuoteen
2012 siis peräti 56 prosentilla. Henkilöstömäärää supistaneita päihdeyhdistyksiä
on nyt 22 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuosi sitten.

TAULUKKO 15. Henkilöstöä palkanneiden yhdistysten kokonaishenkilöstömäärän muutos vuodesta 2011 vuoteen 2012.

Toimiala*	Yhdistykset, joissa henkilöstömäärä on			n
	Lisääntynyt %	Pysynyt ennallaan %	Vähentynyt %	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	7	73	20	15
potilasyhdistykset	5	90	5	19
mielenterveysyhdistykset	17	62	21	24
työttömien yhdistykset	6	38	56	16
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	6	88	6	17
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	31	60	9	75
Päihdeyhdistykset	13	47	40	15
KAIKKI YHDISTYKSET	17	67	16	212

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kuvioon 6 on koottu tiedot yhdistysten henkilöstömäärien muutoksista vuodesta 2010 vuoteen 2011 ja vuodesta 2011 vuoteen 2012. Huomattavin muutos on se, että yhdistyksiä, joissa työllistämistuilla työllistettyjen määrä on vähentynyt, on nyt yhdeksän prosenttiyksikköä enemmän kuin vuosi sitten. Erityisesti tämä koskettaa työttömien yhdistyksiä, jotka työllistävät suhteellisesti eniten työllistämistuilla.

KUVIO 6. Yhdistysten erilaisissa työsuhteissa olevan henkilöstön määrän muutokset vuodesta 2010 vuoteen 2011⁴ ja vuodesta 2011 vuoteen 2012.

⁴ Lähde: Järjestöbarometri 2011.

Yhdistykset ennakoivat yleisimmin henkilöstömääränsä pysyvän vuoden 2012 aikana ennallaan. Runsas kolme neljäsosaa (77 %) yhdistyksistä arvioi vuoden alussa, että niiden henkilöstön kokonaismäärä ei tule vuoden kuluessa muuttumaan (taulukko 16). Kasvua odottavia yhdistyksiä on 13 prosenttia ja supistumiseen uskoo vain noin kymmenesosa (11 %) vastaajista.

Työttömien yhdistyksissä arviot ovat muita synkempiä, sillä noin joka kolmas (35 %) yhdistys pitää todennäköisenä henkilöstömääränsä pienenemistä ja vain kuusi prosenttia sen kasvamista. Vuotta aiemmin joka neljäs (24 %) työttömien yhdistys ennakoï henkilöstöönsä lisäyksiä ja vain 12 prosenttia supistuksia (Järjestöbarometri 2011).

TAULUKKO 16. Henkilöstöä palkanneiden yhdistysten arvio kokonaishenkilöstömäärän muutoksesta vuonna 2012.

Toimiala*	Yhdistykset, joissa henkilöstömäärän arvioidaan			n
	Lisääntyvän %	Pysyvän ennallaan %	Vähentyvän %	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	13	60	27	15
potilasyhdistykset	-	94	6	17
mielenterveysyhdistykset	14	82	4	22
työttömien yhdistykset	6	59	35	17
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	-	93	7	15
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	21	71	8	73
Päihdeyhdistykset	13	87	-	15
KAIKKI YHDISTYKSET	13	77	11	205

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Paikallisyhdistysten palkatun henkilöstön määrän muutoksista kerättiin lisätietoa tiedustelemalla yhdistyksiltä, ovatko ne lomauttamassa tai irtisanomassa henkilöstöä vuoden 2012 aikana. Lomautuksia ja irtisanomaisia ennakoidaan suhteellisen pienessä osassa yhdistyksiä. Neljä prosenttia henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä (10 yhdistystä) arvioi toteuttavansa irtisanomaisia ja yhtä suuri osuus lomautuksia vuoden 2012 kuluessa. Irtisanomaisia ennakoivista yhdistyksistä viisi on vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksiä ja muut viisi lähinnä yksittäisiä eri toimialojen yhdistyksiä. Lomautuksia suunnittelevat yhdistykset ovat kaksi mielenterveys- ja kaksi päihdeyhdistystä ja kaksi vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistystä sekä neljä yksittäistä eri toimialojen yhdistystä.

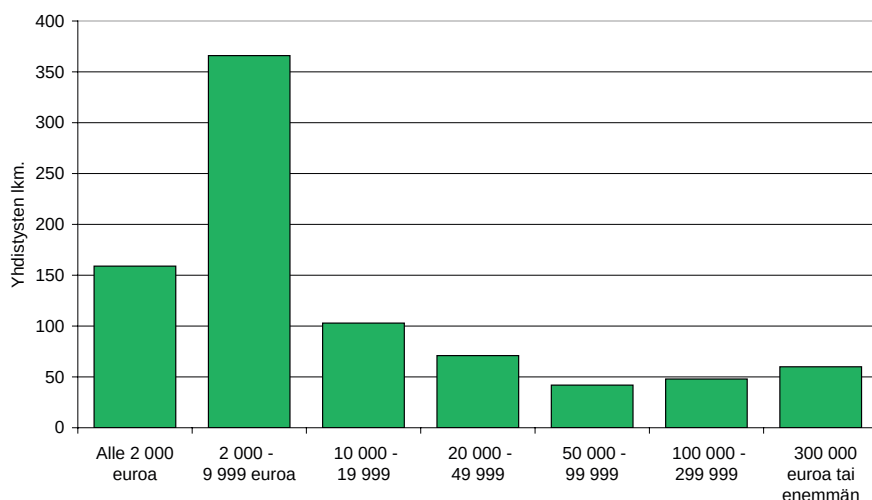
Vaikka lomautukset ja irtisanomiset ovat edelleen suhteellisen harvinaisia, niitä toteutetaan paikallisyhdistyksissä vuosittain (Järjestöbarometri 2011), mikä kertoo järjestökentälle suhteellisen uuden ilmiön pysyvästä laajentumisesta myös paikallistasolle.

Yhdistysten lomautukset ja irtisanomiset koskevat yleisimmin yhtä tai kahta ja enimmillään kymmentä henkilöä tai koko henkilöstöä. Irtisanomisiin ja lomautuksiin päädytään yhdistyksissä yleensä toiminnallisista ja taloudellisista syistä. Ostopalvelusopimukset voivat olla loppumassa tai supistumassa, palvelujen kysyntä vähenemässä tai taloudelliset resurssit eivät muuten ole riittävät palkkojen maksuun..

- ” [...] mikäli kaupunki lopettaa ostopalvelun tai pienentää nykyistä on yhdistyksen irtisanottava työntekijöitä!”
- ” Lomautus koski tammi-helmikuussa koko hlökuntaa, 20 % työajasta.”
- ” Mahdollisesti, jos paikat vielä vähenevät, 1–10 työntekijää.”
- ” [...] lyhennetty työviikko - loppuvan hankkeen rahat ei ihan riittäneet koko kuukauden palkkoihin.[...]”
- ” Omistamamme hoitoyhtiön puolelta 1–2 hlö jos kysyntä on yhtä hiljaista [...]”

Taloudelliset volyymit

Paikallisyhdistyskenttä on talouden koon perusteella kahtiajakautunut. Selvä enemmistö yhdistyksistä on taloudeltaan varsin pieniä, mutta osa toimii suurin taloudellisin resurssein (kuvio 7). Kyselyyn vastanneiden yhdistysten keskimääräinen (mediaani) vuoden 2012 talousarvion loppusumma on 6 000 euroa. Noin viidesosalla (19 %) yhdistyksistä vuoden 2012 talousarvion loppusumma on alle kaksi tuhatta euroa. Lähes kaksi kolmasosaa (62 %) yhdistyksistä toimii alle kymmenen tuhannen euron vuosibudjetilla. Vähintään sadantuhannen euron talousarvio on 13 prosentilla kyselyyn vastanneista yhdistyksistä. 31 yhdistyksellä on vähintään miljoonan euron vuosibudjetti, suurimmillaan se on 15 miljoonaa.

V. 2012 talousarvio

KUVIO 7. Paikallisyhdistykset (n=849) vuoden 2012 talousarvion loppusumman mukaan.

Yhdistysten suuret taloudelliset volyymit kytkeytyvät yleensä henkilöstömenoihin eli kaikkein suurimmilla yhdistyksillä on runsaasti palkattua henkilöstöä ja palveluntuotanto on keskeistä niiden toiminnassa. Noin kahdella kolmasosalla (65 %) vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä ja vajaalla puolella (44 %) työttömien yhdistyksistä on vähintään sadantuhannen euron suuruiset talousarviot vuodelle 2012 (taulukko 17).

Taloudeltaan pienimpien yhdistysten toiminta perustuu vapaaehtoisten työpanokseen. Näitä vapaaehtoisvoimin toimivia yhdistyksiä on paljon potilasyhdistyksissä, vammaisyhdistyksissä, eläkeläisyhdistyksissä ja lastensuojelun yleisyhdistyksissä. Esimerkiksi aistivammayhdistyksistä, potilasyhdistyksistä ja lastensuojelun yleisyhdistyksistä 76–80 prosenttia toimii alle kymmenentuhannen euron vuosibudjetilla. On kuitenkin huomattava, että kaikkien toimialojen yhdistysten joukossa on taloudeltaan pieniä ja suuria toimijoita.

TAULUKKO 17. Yhdistysten vuoden 2012 talousarvion loppusumma.

Toimiala*	Talousarvion loppusumma					
	Alle 2 000 %	2000– 9 999 %	10 000– 99 999 %	Vähintään 100 000 %	Keskimäär. talousarvio (mediaani)	n
Kansanterveysyhdistykset						
yleis- ja monialayhdistykset	21	44	26	8	5 000	61
potilasyhdistykset	19	57	21	3	4 500	146
mielenterveysyhdistykset	32	21	13	34	3 200	47
työttömien yhdistykset	5	16	37	42	82 100	19
Lastensuojeluyhdistykset						
lastensuoj. yleisyhdistykset	45	35	10	10	2 400	29
Vanhusyhdistykset						
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	7	12	16	65	215 500	82
eläkeläisyhdistykset	14	51	34	0	6 600	292
Vammaisyhdistykset						
invalidiyhdistykset	25	45	25	5	4 400	56
aistivammayhdistykset	15	61	15	9	3 000	33
kehitysvammayhdistykset	23	42	31	4	3 800	26
Päihdeyhdistykset	29	26	29	17	6 300	35
KAIKKI YHDISTYKSET	19	43	25	13	6 000	849

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kuntien toiminta-avustukset

Kuntien myöntämät toiminta-avustukset ovat paikallisyhdistysten keskeisimpiä ulkopuolisten avustusten lähteitä. Yli puolet (54 %) kyselyyn vastanneista yhdistyksestä sai kunnalta toiminta-avustusta vuonna 2011 (taulukko 18). Avustusta hakeneita, mutta sitä ilman jääneitä yhdistyksiä on vain neljä prosenttia vastaajista.

Vajaa puolet (42 %) yhdistyksistä ei hakenut lainkaan kunta-avustusta. Yleisimpiä syitä avustuksen hakematta jättämiselle on, että yhdistyksessä tiedetään ennalta, että avustusta ei ole mahdollista saada, yhdistyksellä ei ole avustettavaksi sopivaa kohdetta tai muuten ei ole suoranaista tarvetta avustukselle (Järjestöbarometri 2010).

Kunta-avustusta vuonna 2011 saaneita on hieman muita yhdistyksiä yleisemmin lastensuojelun yleisyhdistyksissä (70 %), vammaisyhdistyksissä (62–67 %) ja eläkeläisyhdistyksissä (60 %). Myös taloudeltaan keskikokoiset ja kaupunkikunnissa toimivat yhdistykset saivat hieman muita yleisemmin kunnan toiminta-avustusta (liite 9).

TAULUKKO 18. Kuntien toiminta-avustusta vuonna 2011 saaneet yhdistykset.

Toimiala*	Sai avustusta %	Haki, mutta ei saanut avustusta %	Ei hakenut avustusta %	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	33	5	62	76
potilasyhdistykset	50	5	45	190
mielenterveysyhdistykset	51	2	47	55
työttömien yhdistykset	56	4	41	27
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	70	2	28	54
sijaishuoltoyhdistykset	50	-	50	12
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	36	1	63	103
eläkeläisyhdistykset	60	6	34	375
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	67	3	31	72
aistivammayhdistykset	66	5	29	44
kehitysvammayhdistykset	62	3	35	29
Päihdeyhdistykset	49	2	49	45
KAIKKI YHDISTYKSET	54	4	42	1 101

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Suuri osa yhdistysten kunnilta saamista toiminta-avustuksista on suhteellisen pieniä. Noin kaksi kolmasosaa (65 %) yhdistyksistä sai vuonna 2011 kunta-avustusta alle tuhat euroa. Pienin yhdistyksen saama avustus on 50 euroa. Suurimmat kunta-avustukset liittyvät mm. yhdistysten vanhuksia, työttömiä tai lapsiperheitä varten ylläpitämiin toimintapaikkoihin, joiden toimintaa kunnat voivat tukea joko suoraan rahallisesti tai epäsuorasti tilakustannuksiin osallistumalla.

Kyselyyn vastanneiden yhdistysten kunnalta vuonna 2011 saama toiminta-avustus on keskimäärin 550 euroa (taulukko 19). Avustusten keskikoot ovat suurimpia päihdeyhdistyksillä (2750 euroa), vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä (1700 euroa) kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksillä (1100

euroa), ja mielenterveysyhdistyksillä (1000 euroa). Taloudeltaan suurimmat yhdistykset saivat keskimäärin selvästi suurempia toiminta-avustuksia kuin pelkin vapaaehtoisvoimin toimivat, taloudeltaan pienet yhdistykset.

Kunta-avustuksen osuutta yhdistysten toiminnan kokonaisrahoituksesta arvioitiin vertaamalla vuoden 2011 kunnilta saadun avustuksen määrää vuoden 2012 talousarvion loppusummaan. Vertailussa käytetyt luvut koskevat kahden eri vuoden tietoja, mutta niiden avulla voidaan kuitenkin saada arviointitietoa kunta-avustuksen merkityksestä osana yhdistysten kokonaisrahoitusta.

Kunnilta saatu toiminta-avustus muodostaa keskimäärin 15 prosenttia yhdistysten talousarvion loppusummasta (taulukko 19). Kunta-avustuksen merkitys on suurin päihdeyhdistyksille, sillä saadun avustuksen määrä muodostaa niillä keskimäärin yli kolmasosan (36 %) talousarviosta. Myös taloudeltaan kaikkein pienimmille, eli alle 2000 euron vuosibudjetilla toimiville, yhdistyksille kunta-avustuksen merkitys on hyvin suuri, sillä avustus on yli kolmasosa (35 %) niiden talousarviosta.

TAULUKKO 19. Yhdistysten saamat keskimääräiset (mediaani) kuntien toiminta-avustukset vuonna 2011 ja avustuksen osuus vuoden 2012 talousarvion loppusummasta.

Toimiala*	Keskimääräinen toiminta- avustus v. 2011	n	Avustuksen keskimääräinen osuus v. 2012 talousarviosta	n
	(euroa)		%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	1 100	22	16	15
potilasyhdistykset	500	93	10	71
mielenterveysyhdistykset	1 000	24	27	20
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	700	34	22	14
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	1 700	28	9	22
eläkeläisyhdistykset	500	213	13	163
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	500	45	12	30
aistivammayhdistykset	500	28	20	21
kehitysvammayhdistykset	500	17	18	16
Päihdeyhdistykset	2 750	18	36	12
Talousarvion loppusumma v. 2012				
Alle 2 000 euroa	400	61	35	46
2 000 – 9 999	400	194	15	192
10 000 – 99 999	950	130	11	129
Vähintään 100 000	8 950	34	5	34
KAIKKI YHDISTYKSET	550	545	15	401

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Vuonna 2011 kunnan toiminta-avustusta saaneiden yhdistysten enemmistöllä (60 %) avustuksen määrä on pysynyt edellisvuoteen verrattuna ennallaan (taulukko 20). Noin joka viidennellä yhdistyksellä (19 %) avustukset ovat vähentyneet ja kuudella prosentilla loppuneet kokonaan. Avustuksen määrä on kasvanut 15 prosentilla yhdistyksistä. Avustukset ovat kasvaneet noin joka neljännellä (23–26 %) päihdeyhdistyksellä ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksellä ja joka viidennellä (21 %) mielenterveysyhdistyksellä.

Kunta-avustusten kehitys on ollut kielteisintä kehitysvammayhdistyksillä, joista lähes joka toisen (47 %) avustus on vähentynyt. Selvästi yleisintä avustuksen lakkaaminen kokonaan on ollut kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksissä, joista 17 prosentilla kunta-avustuksen saaminen on loppunut.

Verrattaessa nyt tarkasteltua kunta-avustusten kehitystä vuosina 2009–2010 tapahtuneeseen (Järjestöbarometri 2011), havaitaan, että kokonaistilanteessa ei ole juurikaan eroa. Huomattavin toimialojen sisällä havaittava muutos on, että kehitysvammayhdistyksiä, joiden toiminta-avustus on pienentynyt, on nyt 30 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2011.

TAULUKKO 20. Kuntien yhdistyksille antamien toiminta-avustusten muutos vuodesta 2010 vuoteen 2011.

Toimiala*	Yhdistykset, joiden toiminta-avustus on				n
	Kasvanut %	Pysynyt ennallaan %	Vähentynyt %	Loppunut %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	17	41	24	17	29
potilasyhdistykset	13	55	25	7	100
mielenterveysyhdistykset	21	59	17	3	29
työttömien yhdistykset	-	75	19	6	16
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	11	72	14	3	36
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	23	62	15	-	34
eläkeläisyhdistykset	16	63	14	7	237
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	9	50	36	5	44
aistivammayhdistykset	14	69	14	3	29
kehitysvammayhdistykset	5	42	47	5	19
Päihdeyhdistykset	26	52	22	-	23
KAIKKI YHDISTYKSET	15	60	19	6	612

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kuntien yhdistyksille tarjoamat toimintatilat

Noin puolet (48 %) yhdistyksistä toimii kunnan omistamissa tiloissa. Järjestöbarometrikyselyyn vastanneista yhdistyksistä noin joka kolmas (32 %) on saanut

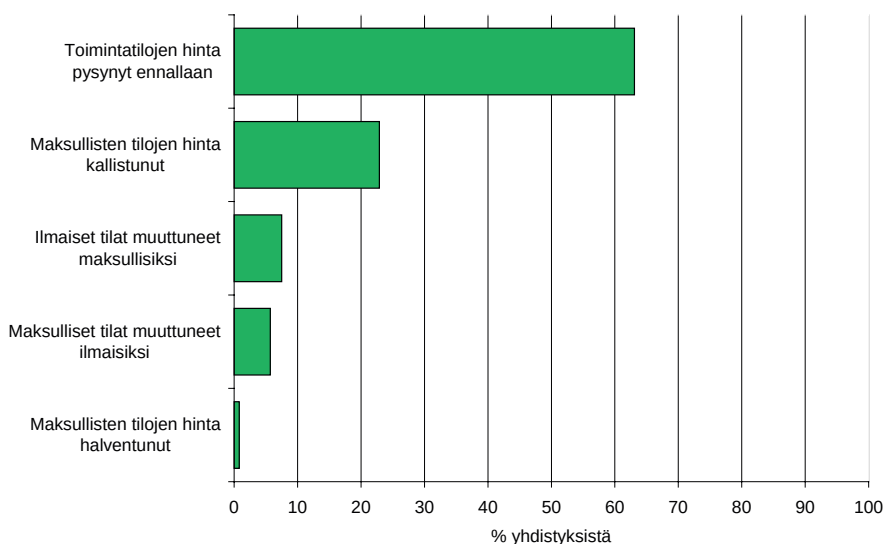
kunnalta käyttöönsä maksuttomat toimintatilat (taulukko 21). 16 prosenttia toimii kunnan maksullisissa tiloissa. Ilmaiset toimintatilat ovat yleisimpiä työttömien yhdistyksillä, joista yli puolet (58 %) on saanut kunnalta maksuttoman tilan toimintaansa varten. Ilmaiset kunnan tarjoamat tilat ovat yleisimpiä vapaaehtoisvoimin toimivilla yhdistyksillä ja maaseutumaisissa kunnissa toimivilla yhdistyksillä (liite 10).

TAULUKKO 21. Yhdistysten kunnilta saamat/vuokraamat toimintatilat.

Toimiala*	Kunnalta ilmaiseksi saatu tila %	Vuokrattu tai muu maksullinen tila %	Ei kunnan tiloja %	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	27	15	58	74
potilasyhdistykset	20	14	66	185
mielenterveysyhdistykset	32	23	45	53
työttömien yhdistykset	58	27	15	26
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	43	18	39	51
sijaishuoltoyhdistykset	36	18	46	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	12	5	83	102
eläkeläisyshdistykset	45	20	35	362
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	21	16	63	67
aistivammayhdistykset	26	2	71	42
kehitysvammayhdistykset	30	13	57	30
Päihdeyhdistykset	19	26	56	43
KAIKKI YHDISTYKSET	32	16	52	1 063

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kunnilta saatuja toimintatiloja käyttävistä yhdistyksistä lähes kahdella kolmasosalla (63 %) tilojen hinta on pysynyt ennallaan kahden viime vuoden aikana (kuvio 8). Lähes neljäsosalla (23 %) maksullisten toimintatilojen hinta on kallistunut ja kahdeksalla prosentilla aikaisemmin ilmaiseksi käyttöön saadut toimintatilat ovat muuttuneet maksullisiksi. Näin ollen kunnan tiloja käyttävistä yhdistyksistä lähes joka kolmas (30 %) joutuu maksamaan toimintatiloistaan aikaisempaa enemmän. Joillakin yhdistyksillä tilamaksut ovat kehittyneet myös myönteisempään suuntaan, sillä kuudella prosentilla aiemmin maksullinen tila on muuttunut ilmaiseksi ja yhdellä prosentilla maksullisten tilojen vuokra on pienentynyt.

KUVIO 8. Yhdistysten (n=371) kunnilta saamien toimintatilojen kustannusten kehitys kahden viime vuoden aikana.

Edellä kuvatut toimintatilojen hintoja koskevat muutokset on tiivistetty taulukossa 22 hintojen halventumiseen, niiden pysymiseen ennallaan tai niiden kallistumiseen. Kunnan perimät tilamaksut ovat nousseet 60 prosentilla päihdeyhdistyksistä, 46 prosentilla kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksistä ja 42 prosentilla potilasyhdistyksistä. Halventuneet ne ovat hieman muita yleisemmin työttömien yhdistyksillä.

TAULUKKO 22. Yhdistysten kunnilta saamien toimintatilojen kustannusten muutokset toimialoittain.

	Halventuneet	Pysyneet ennallaan	Kallistuneet	
Toimiala*	%	%	%	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	-	54	46	24
potilasyhdistykset	7	51	42	53
mielenterveysyhdistykset	-	71	29	24
työttömien yhdistykset	13	56	31	16
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhd.	8	69	23	26
Vanhusyhdistykset				
eläkeläisy yhdistykset	8	67	25	157
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	-	70	30	23
Päihdeyhdistykset	-	40	60	15
KAIKKI YHDISTYKSET	7	63	30	263

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kuntien yhdistyksiltä perimien toimintatilamaksujen kallistuminen heikentää merkittävästi yhdistysten taloudellisia resursseja. Se kaventaa toimintaedellytyksiä etenkin pienimmissä yhdistyksissä, joiden taloudelliset resurssit ovat hyvin rajalliset. Tilamaksujen korotus merkitsee toimintaan käytettävissä olevien varojen supistumista. Yhdistykset joutuvat kattamaan kasvaneita tilakustannuksia korottamalla jäseniltä ja osallistujilta perittäviä maksuja. Vapaaehtoispanosta on myös tarpeen käyttää entistä enemmän varainhankintaan. Osalla yhdistyksistä tilamaksujen korotukset pakottavat supistamaan toimintaa.

- // *Suurin osa varoista menee vuokriin."*
- // *Kerhomaksuja on jouduttu korottamaan."*
- // *Joudumme perimään enemmän jäseniltä."*
- // *Vaikeuttaa toimintaa, vapaaehtoistyöajasta menee liian suuri osa varainhankintaan."*
- // *Täytyy vaan tehdä enemmän vapaaeht.työtä. Käsityöt, arpajaiset, kerhokahvila yms."*
- // *Olemme pian ilman tilaa, ei ole varaa maksaa vuokraa."*
- // *Tapahtumia pitää vähentää."*
- // *Pakottaa supistamaan toimintoja."*
- // *Erittäin huolestuttavaa, koska kaupungin kanssa käyty useita tuloksettomia neuvotteluja vuokratason kohtuullistamiseksi."*

Arvio taloudellisesta tilanteesta

Yhdistykset ovat varsin tyytyväisiä oman taloutensa tilaan siitä huolimatta, että suuri osa toimii melko pienien tulojen varassa. Yli puolet (58 %) yhdistyksistä pitää omaa taloustilannettaan hyvänä (taulukko 23). Kohtalaiseksi taloudellisen tilanteensa arvioivia on noin neljäsosa (24 %) ja huonona sen näkee vajaa viidesosa (18 %) yhdistyksistä.

Yli neljä viidesosaa (83 %) sijaishuoltoyhdistyksistä sekä yli kaksi kolmasosaa (67–68 %) kansanterveyden ja lastensuojelun yleisyhdistyksistä pitää taloustilannettaan hyvänä. Runsas kolmasosa (35–36 %) työttömien yhdistyksistä ja päihdeyhdistyksistä sekä lähes kolmasosa (31–32 %) aistivamma- ja mielenterveysyhdistyksistä arvioi taloudellisen tilanteensa olevan puolestaan huono. Myös vuosi sekä kaksi vuotta aiemmin työttömien yhdistykset ja päihdeyhdistykset pitivät taloustilannettaan muita yleisemmin heikkona (Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011).

TAULUKKO 23. Yhdistysten arvio taloudellisesta tilanteestaan alkuvuodesta 2012.

	Yhdistykset, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa olevan			
Toimiala*	Hyvä %	Kohtalainen %	Huono %	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	68	20	12	76
potilasyhdistykset	64	21	15	191
mielenterveysyhdistykset	39	29	32	56
työttömien yhdistykset	35	31	35	26
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	67	24	9	54
sijaishuoltoyhdistykset	83	8	8	12
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	52	25	23	102
eläkeläisyhdistykset	62	27	11	373
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	54	25	21	72
aistivammayhdistykset	48	21	31	42
kehitysvammayhdistykset	59	21	21	29
Päihdeyhdistykset	34	30	36	44
Talousarvion loppusumma v. 2012				
Alle 2 000 euroa	43	27	30	155
2 000 – 9 999	63	23	14	362
10 000 – 99 999	69	22	9	213
Vähintään 100 000	57	24	20	106
KAIKKI YHDISTYKSET	58	24	18	1 096

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Vuoden 2012 alussa tehdyissä tulevan vuoden taloustilannetta koskevissa arvioissa yhdistykset ennakoivat suhteellisen vakaita talousnäkymiä. Noin kaksi kolmesta (67 %) yhdistyksestä uskoo oman taloudellisen tilanteensa olevan vuoden kuluttua samanlainen kuin vuoden 2012 alussa (taulukko 24). Taloutensa heikkenemiseen uskoo 20 prosenttia vastaajista ja sen kohenemista ennustavia on vain 12 prosenttia.

Työttömien yhdistyksiä lukuun ottamatta yli puolet kaikkien toimialojen yhdistyksistä arvioi taloudellisen tilanteensa pysyvän muuttumattomana. Lähes joka kolmas (30 %) työttömien yhdistys ennakoi taloustilanteensa huononevan. Noin joka neljäs (24 %) päihde- ja aistivammayhdistys sekä runsas viidesosa (21–22 %) mielenterveysyhdistyksistä, työttömien yhdistyksistä ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä uskoo taloustilanteensa paranevan vuoden kuluessa. Taloudeltaan suurimmissa yhdistyksissä oman taloustilanteen kohenemisen odotukset ovat yleisempiä kuin pienemmissä.

TAULUKKO 24. Yhdistysten arvio taloudellisen tilanteensa muutoksesta vuoden kuluessa.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa			
	Paranevan %	Pysyvän ennallaan %	Huononevan %	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	1	76	23	75
potilasyhdistykset	9	69	22	181
mielenterveysyhdistykset	22	63	15	54
työttömien yhdistykset	22	48	30	23
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	11	70	19	53
sijaishuoltoyhdistykset	-	82	18	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	21	59	20	95
eläkeläisyshdistykset	9	72	19	349
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	15	66	19	67
aistivammayhdistykset	24	55	21	38
kehitysvammayhdistykset	11	67	22	27
Päihdeyhdistykset	24	57	19	42
Talousarvion loppusumma v. 2012				
Alle 2 000 euroa	11	75	14	147
2 000 – 9 999	11	66	23	347
10 000 – 99 999	11	65	24	197
Vähintään 100 000	24	62	14	101
KAIKKI YHDISTYKSET	12	67	20	1 033

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Yhdistyksiltä tiedusteltiin syitä niiden talouden huonoon tai huononevaan tilaan sekä hyvään tai kohenevaan taloustilanteeseen. Yleisimmät syyt yhdistysten heikkoon taloustilanteeseen liittyvät toiminnan kulujen suuruuteen yleensä tai johonkin tiettyyn ajankohtaiseen ja merkittävään menoerään. Omasta varainhankinnasta jäsenmaksuista tai erilaisista avustuksista saatavien tuottojen määrä on joillakin yhdistyksillä pienentynyt tai niitä ei pidetä menoihin nähden riittävänä.

- // *Kulut, erityisesti palkat ja vuokrat, ovat nousseet merkittävästi, avustussumman pysyessä ennallaan."*
- // *Toimitilojen kalleus ja avustusten niukkuus [...]."*
- // *Yhdistyksellä on oma osake ja taloyhtiöön on tulossa putkiremontti, joka on kallis."*
- // *Meillä on tänä vuonna 50 v. juhlat johon rahat hupenevat osittain."*
- // *Avustusten pienuus, oman varainhankinnan vähäisyys."*
- // *Talkoilla tehtävään varainhankintaan on vuosi vuodelta vaikeampaa saada väkeä."*

- // Pienellä paikkakunnalla vähän rahanansaintamahdollisuuksia."*
- // Kuntien tuet/avustukset pienenevät kaiken aikaa."*
- // Jäsenmaksutulot vähenevät. Kuntien avustukset pudonneet puoleen."*

Yhdistykset arvioivat hyvän tai kohenevan taloustilanteensa perustuvan yleisimmin tarkkaan ja suunnitelmalliseen taloudenpitoon, jossa menot suhteutetaan tuloihin ja ollaan säästäväisiä. Osalla yhdistyksistä oman varainhankinnan aktiivisuus ja tuloksellisuus sekä lisääntyvän jäsenmäärän myötä kasvaneet jäsenmaksutuotot tukevat ja parantavat taloutta. Joillakin yhdistyksillä vakiintuneet tai uudet toiminta-avustukset tuovat talouteen vakautta. Osa yhdistyksistä on saanut merkittäviä lahjoituksia ja joillakin on kiinteää omaisuutta, sijoituksia tai säästöjä, jotka turvaavat taloutta. Palveluja tuottavien yhdistysten vakaata tai kohenevaa taloudellista tilannetta tukevat esimerkiksi onnistuneet ostopalvelusopimukset ja kasvavat asiakasmäärät.

- // Huolellinen taloudenpito 'suu säkkiä' myöten. Ei toisten rahoja voi antaa mennä, pitää tarkoin noudattaa toiminta- ja taloussuunnitelmia."*
- // Säästäväisyys, tarkka taloudenpito."*
- // Pidetään toiminta budjetissa, eikä käytetä aivan viimeistä senttiä myöten."*
- // Toiminta taloudellisen tilanteen mukaan. Ei riskitekiöitä."*
- // Hyvin onnistuneet varainhankintatalkoot."*
- // Rahankeruuta tehostetaan arpajaisilla ja maksullisilla tilaisuuksilla."*
- // Yhdistysten jäsenten aktiivisuus varojen keruussa."*
- // Jäsenmäärä lisääntyy samoin jäsenmaksutulot. Kaupungin tuki säilyy."*
- // Ray:n rahoitusavustus. Kaupungin rahoitusavustus."*
- // Meillä on muutama vuosi sitten saatu huomattava testamenttilahjoitus.[...]."*
- // Käyttörahoja tilillä + määräraikaistalletustilillä, lisäksi vuokratuloja osakkeesta."*
- // Talletusten määrä riittää vuosiksi monipuolisen toiminnan järjestämiseen."*
- // Ostopalvelusopimus laajenee ja se tuo hieman lisää taloudellisia resursseja."*
- // Palveluja saadaan myytyä arvioitua enemmän."*

Yhdistyksiltä kerättiin niiden taloustilanteen taustoittamiseksi myös tietoa rahoituslähteisiin liittyvistä muutoksista. Yhdistyksiltä tiedusteltiin, ovatko ne saaneet kahden viime vuoden aikana uusia merkittäviä oman toiminnan tuottoja tai muita rahoituslähteitä ja toisaalta, onko jokin yhdistyksen kannalta keskeinen rahoituslähde loppunut tai sen merkitys vähentynyt.

Noin joka viidenneltä (21 %) yhdistykseltä on jokin keskeinen rahoituslähde loppunut kahden viime vuoden aikana kokonaan tai sen merkitys on vähentynyt (taulukko 25). 16 prosenttia yhdistyksistä on onnistunut hankkimaan uusia oman toiminnan tuottoja tai muita rahoituslähteitä. Jokin rahoituslähde on loppunut tai menettänyt merkitystään 44 prosentilla työttömien yhdistyksistä. Uusia rahoituksen lähteitä on onnistunut saamaan joka neljäs (25 %) sijaishuoltoyhdistys ja noin viidesosa (19–20 %) kehitysvamma- ja mielenterveysyhdistyksistä ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä.

Yli kahdella kolmasosalla (68 %) yhdistyksistä rahoitus on pysynyt siinä mielessä ennallaan, että ne eivät ole menettäneet merkittäviä rahoituslähteitä eivätkä saaneet uusiakaan kahden viime vuoden aikana. Yhdistyksistä joka kuudes (17 %) on tilanteessa, jossa jokin keskeinen tulonlähde on lakannut tai menettänyt merkitystään eikä sen tilalle ole saatu uutta.

TAULUKKO 25. Yhdistykset, jotka ovat saaneet uusia oman toiminnan tuottoja tai muita rahoituslähteitä ja yhdistykset, joilta jokin keskeinen rahoituslähde on loppunut tai menettänyt merkitystään kahden viime vuoden aikana.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka ovat saaneet uusia oman toiminnan tuottoja/rahoituslähteitä	Vast.	Yhdistykset, joilta rahoituslähde loppunut tai sen merkitys vähentynyt	Vast.
	%	n	%	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	13	76	24	74
potilasyhdistykset	16	190	20	189
mielenterveysyhdistykset	20	55	22	55
työttömien yhdistykset	15	27	44	27
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuoj. yleisyhdistykset	16	56	20	55
sijaishuoltoryhdistykset	25	12	17	12
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	19	103	20	104
eläkeläisyhdistykset	16	370	16	371
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	11	72	21	72
aistivammayhdistykset	14	43	26	42
kehitysvammayhdistykset	20	30	33	30
Päihdeyhdistykset	12	43	18	45
KAIKKI YHDISTYKSET	16	1097	21	1 096

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Kaikkein yleisimmin yhdistyksen jonkin keskeisen rahoituslähteen merkityksen väheneminen tai loppuminen kokonaan liittyy kunta-avustusten kehitykseen. Kuntien myöntämät toiminta-avustukset ovat pienentyneet tai niitä ei ole enää myönnetty lainkaan. Osalla yhdistyksistä erilaiset keräys- ja myyntitulot ovat viime vuosina eri syistä vähentyneet. Joidenkin yhdistysten RAY-avustukset ovat päättyneet tai jäsenmaksutuotot ovat esimerkiksi jäsenmäärän vähenemisen vuoksi entistä pienemmät. Joillakin palveluja tuottavilla yhdistyksillä palvelumuodon tai -sopimuksen loppuminen on syynä kyseisten tulojen supistumiselle.

” Kunta-avustuksia ei saada enää samoin kuin ennen.”

” Kaupungin yleisavustusta emme ole saaneet kahteen vuoteen.”

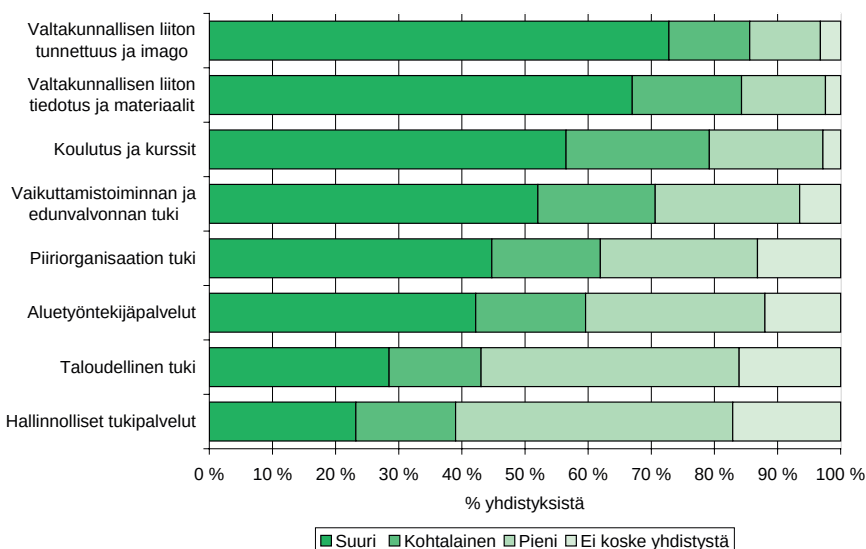
- // *Arpajaiset eivät kannata koska pienistäkin tuloista pitää maksaa arpajaisvero, ja lupamaksut."*
- // *Joulukorttimyynti vähentynyt, myyjäistuotot pienentyneet tekijöiden puutteen vuoksi."*
- // *RAY-avustus loppunut 2010."*
- // *Jäsenmaksut jäsenmäärän vähetessä."*
- // *Yhdistys 'joutui' lopettamaan palvelutuotannon/vanhusten palveluasumisen järjestämisen[...]*
- // *Ostopalvelusopimus kunnan kanssa."*

Erilaiset myynti- ja keräystoiminnan tuotot ovat yleisimpiä yhdistysten saamista uusista merkittävistä tuloista. Oman toiminnan tuottoja on hankittu esimerkiksi tapahtumien ja kerhojen järjestämisestä ja erilaisten päivystysten hoitamisesta. Joillakin yhdistyksillä niiden tuottamat uudet palvelumuodot ovat merkittävä tulonlähde. Jotkin yhdistykset ovat onnistuneet hankkimaan uusia avustuslähteitä tai yrityssponsoreita. Lahjoitukset ja testamentit ovat olleet osalle yhdistyksistä merkittäviä yksittäisiä tulonlähteitä.

- // *Kirpputoritoiminta."*
- // *Arpajais- ja myyjäistuottoja."*
- // *Käsityökerhon myyjäistuotto merkittävä."*
- // *Vaalikeräykset ovat sujuneet hyvin.[...]*
- // *Joulukonsertti, adressien ja joulukorttien myynti."*
- // *[...] kirjaston lukusalin vahtivuoro [...]."*
- // *Museopäivystys."*
- // *Opintokerhotuloja [...]."*
- // *Perustanut oman oy:n, tuotto käytetään yhd. yleishyödylliseen toimintaan.[...]*
- // *Uuden asumisyksikön avaus."*
- // *Kansallisen sivistysliiton kerhoavustukset."*
- // *Sponsoritukea paikallisilla yrityksiltä [...]."*
- // *Testamenttilahjoitus."*

Valtakunnallisten järjestöjen tuki paikallisyhdistyksille

Paikallisyhdistyksiltä tiedusteltiin, miten merkittävänä ne pitävät erilaisia valtakunnallisen järjestönsä tarjoamia tukimuotoja. Kysytyistä tukimuodoista keskeisin on valtakunnallisen järjestön tunnettuus ja imago, joiden merkitystä pitää suurena lähes kolme neljästä (73 %) yhdistyksestä (kuvio 9). Noin kaksi kolmasosaa (67 %) arvioi järjestöltään saaman tiedotukseen ja materiaaleihin liittyvän tuen tärkeäksi. Yli puolelle (52–56 %) yhdistyksistä koulutus ja kurssit sekä vaikuttamistoiminnan ja edunvalvonnan tuki ovat merkittäviä tukimuotoja. 45 prosentille paikallisyhdistyksistä piiriorganisaation tuki ja 42 prosentille järjestön aluetyöntekijöiden tarjoaman tuen merkitys on suuri. Järjestön taloudellinen tuki on merkittävää runsaalle neljäsosalle (28 %) ja hankkeiden valmisteluun liittyvä vajaalle neljäsosalle (23 %) yhdistyksistä.

KUVIO 9. Paikallisyhdistysten (n=1052–1095) arvio valtakunnallisen järjestönsä tarjoamien tukimuotojen merkityksestä.

Vajaa puolet (45 %) yhdistyksistä ilmoittaa kaipaavansa valtakunnalliselta järjestöltään joko lisää tukea tai nykyiseen verrattuna jotakin erilaista tukea (taulukko 26). Tuen tarve on yleisintä kansanterveysyhdistyksissä ja vammaisyhdistyksissä, joista yli puolen (55–56 %) mukaan järjestön tulisi tarjota enemmän tai jotakin nykyisestä poikkeavaa tukea. Lastensuojeluyhdistyksistä sellaista arvioi tarvitseavansa vain 29 prosenttia.

TAULUKKO 26. Yhdistysten arvio, tarvitsevatko ne lisää tai erilaista tukea valtakunnalliselta järjestöltään.

Toimiala	Tarvitseeko lisää tai erilaista tukea järjestöltään		n
	Kyllä %	Ei %	
Kansanterveysyhdistykset	56	44	347
Vammaisyhdistykset	55	45	139
Päihdeyhdistykset	43	57	42
Vanhusyhdistykset	37	63	461
Lastensuojeluyhdistykset	29	71	79
KAIKKI YHDISTYKSET	45	55	1 068

Yhdistykset toivovat selvästi yleisimmin valtakunnalliselta järjestöltään lisää taloudellista tukea ja koulutukseen liittyvää lisätukea. 29 prosenttia vastaajista arvioi tarvitseavansa lisää koulutusta tai taloudellista tukea joko toimintaan yleensä tai jotain tiettyä tarkoitusta varten (taulukko 27).

Muut lisätuen tarpeet eivät kasaudu yhtä selvästi, vaan enintään kuusi prosenttia yhdistyksistä mainitsee ne vastauksessaan. Järjestöiltä halutaan lisää tukea esimerkiksi vaikuttamistoimintaan. Osa yhdistyksistä kaipaa neuvontaa toimintaansa liittyvissä seikoissa esimerkiksi lakiasioissa. Erilaisia materiaaleja halutaan saada järjestöiltä lisää ja nykyistä edullisemmin. Myös tiedottamiseen sekä järjestön näkyvyyden ja tunnettuuden parantamiseen koetaan avuntarvetta. Jotkin yhdistykset pitävät tarpeellisena lisätä piiri- tai aluetoiminnan tukea ja osa kaipaa yleensäkin lisää yhteistyötä ja kanssakäymistä valtakunnallisen järjestönsä kanssa. Myös hallinnollisia tukipalveluja tarvitaan joissakin yhdistyksissä nykyistä enemmän.

- // *Olisi hyvä saada jotain avustuksia kerhotoimintaan."*
- // *Rahallista tukea perustoimintaan ja toiminnanohjaajan palkkaan."*
- // *Alueellisten tapahtumien järjestämiseen enemmän taloudellista tukea."*
- // *Koulutusta työntekijöille/täyd.koulutusta vap.ehtoistyöntekijöille."*
- // *Koulutuksia lähialueelle."*
- // *Paikallisen tason vaikuttamistoiminta ja valtakunnallinen edunvalvonta."*
- // *Toimintaan materiaalia maksutta."*
- // *Lainopillista neuvontaa ja ohjeistusta."*
- // *Yhteinen tiedottaminen."*
- // *Enemmän esilletuloa julkisuudessa kuten tv, lehdistö & yhtenäisen IMAGON (esitteet ym.) tukemista myös paikallisille yhdistyksille."*
- // *Tuoda tunnetuksi pieniä yhdistyksiä."*
- // *Alue-/piirityöntekijöitä tarvittaisiin, mutta liiton päätöksestä heitä ei enää ole entistä määrää."*
- // *Liiton asiantuntijoiden tai johtohenkilöiden vierailuja paikkakunnalle."*
- // *Valtakunnallinen järjestö "läheisemmäksi"."*
- // *Yhteistyötä, tukea, henkistä tsemppaamista hallitukselle [...]."*
- // *Yhteisten asioiden keskittäminen, esim. taloushallinto."*

TAULUKKO 27. Yhdistysten (n=530) yleisimmin mainitsevat valtakunnalliselta järjestöltään toivoman lisätuen muodot.

Lisätuen muoto	Yhdistyksiä	
	n	%
Taloudellinen tuki	133	29
Koulutus	132	29
Vaikuttamistoiminnan tuki	25	6
Neuvonta	23	5
Materiaalituki	23	5
Tiedotustuki	20	4
Tunnettuuteen/näkyvyyteen liittyvä tuki	18	4
Alue-/piiritoiminnan tuki	17	4
Yhteistyön lisääminen järjestön kanssa yleensä	16	3
Hallinnolliset tukipalvelut	14	3

3.3 Suomalalaisten sosiaali- ja terveysyhdistysten perustaminen ja purkautuminen

Perustamisvuosi

Vanhimmat tämänvuotisen Järjestöbarometrin kyselyyn osallistuneista yhdistyksistä on perustettu jo 1800-luvun loppupuolella. Vanhin niistä on vuodelta 1883, eli se on toiminut jo 129 vuotta. Uusin on perustettu vuonna 2011, eli se on ollut toiminnassa vasta noin vuoden verran. Yli puolet (54 %) yhdistyksistä on 1950-, 1960- tai 1970-luvuilla syntyneitä (taulukko 28). Runsas kolmasosa (37 %) on perustettu vuoden 1979 jälkeen ja noin kymmenesosa (9 %) ennen vuotta 1950. Perustamisvuoden keskiarvo on 1974, eli paikallisyhdistysten keski-ikä on 38 vuotta.

Uusien yhdistysten perustaminen on aina liittynyt kunkin aikakauden yhteiskunnalliseen tilanteeseen, sen kehitykseen ja erilaisille ihmisryhmille syntyneisiin uusiin tarpeisiin, joihin vastaamaan on syntynyt vuosikymmenittäin uudentyyppejä yhdistyksiä. Eri toimialojen keskeisten valtakunnallisten järjestöjen paikallistoiminnan organisoituminen näkyy tässä tarkastelussa selvästi.

Sotavuosien myötä runsaslukuisesti perustetut lastensuojelun yleisyhdistykset ovat tyypillisimmin ennen vuotta 1950 syntyneitä, vaikka uusia alan yhdistyksiä rekisteröidään edelleenkin. Selvä enemmistö eläkeläisyhdistyksistä, kehitysvammayhdistyksistä, sekä kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksistä on aikakaudelta 1950–1979. Keskimäärin muita uudempiä kentän toimijoita ovat työttömien yhdistykset, joiden perustamisen huippu ajoittuu lamavuosien myötä kasvaneeseen työttömyyteen 1990-luvulla. Myös mielenterveysyhdistykset ovat keskimäärin varsin uusia, sillä 83 prosenttia niistä on perustettu vuoden 1979 jälkeen.

TAULUKKO 28. Paikallisyhdistysten perustamisvuodet toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset, joiden perustamisvuosi on				n
	Ennen v. 1950	1950–1979	1980–2007	Keski-arvo	
	%	%	%		
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	11	80	9	1955	74
potilasyhdistykset	1	47	52	1981	185
mielenterveysyhdistykset	-	17	83	1989	53
työttömien yhdistykset	-	-	100	1995	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	60	15	25	1950	48
sijaishuoltoyhdistykset	18	55	27	1968	11
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	4	41	55	1981	102
eläkeläisyhdistykset	1	76	22	1975	372
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	31	36	33	1966	72
aistivammayhdistykset	24	33	43	1965	42
kehitysvammayhdistykset	-	88	12	1974	25
Päihdeyhdistykset	23	33	44	1966	43
KAIKKI YHDISTYKSET	9	54	37	1974	1 074

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Vuonna 2011 rekisteröidyt uudet yhdistykset

Suomessa rekisteröidään uusia yhdistyksiä edelleen erittäin paljon. Tämä on selvä merkki siitä, että rekisteröityä yhdistystä pidetään entiseen tapaan käyttökelpoisena organisaatiomuotona erilaisen kansalaistoiminnan toteuttamisessa. Uudenlaiset osallistumis- ja toimintamuodot ovat yleistyneet ja niiden kirjo kasvaa jatkuvasti, mutta ne eivät ole syrjäyttäneet perinteistä yhdistysmuotoista toimintaa.

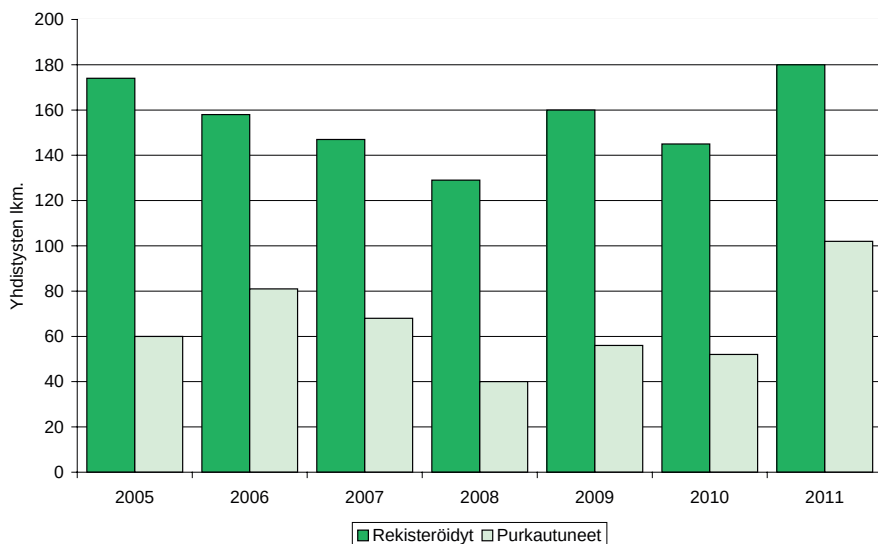
Sosiaali- ja terveysjärjestökentässä on viime aikoina tapahtunut fuusioita ja niiden myötä jotkin valtakunnallisista järjestöistä ovat yhdistäneet voimiaan muodostamalla suurempia kokonaisuuksia. Suurien yksiköiden syntymisen kanssa samaan aikaan tapahtuu kuitenkin koko ajan myös vastakkaista kehitystä, kun vuosittain rekisteröidään yhä pienempien ja spesifimpien potilas-, vamma- ja diagnoosiryhmien erityistarpeisiin vastaavia yhdistyksiä.

Vuonna 2011 Suomessa rekisteröitiin 2 506 uutta yhdistystä (Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti). Niistä 180⁵ eli seitsemän prosenttia on Yhdistysrekisterin käyttämän luokittelun mukaan sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Kun samaan aikaan purkautui 102 yhdistystä, on nettolisäys 78 yhdistystä (kuvio 10).

⁵ Yhdistysrekisterissä luokiteltiin sosiaali- ja terveysyhdistyksiksi näiden 180 lisäksi 15 sellaista uutta yhdistystä, joita ei tässä tarkastelussa lueta kyseiseen kategoriaan kuuluviksi. Niistä suurin osa on koulujen vanhempainyhdistyksiä.

Järjestöbarometrien tarkastelun kattamana aikana eli vuosina 2005–2011 on rekisteröity yhteensä 1 093 sosiaali- ja terveysyhdistystä ja purkautunut 459. Näin ollen kuuden viime vuoden aikana rekisterissä olevien alan yhdistysten määrä on lisääntynyt 634:llä.

Vuoden 2011 uusien alan yhdistysten rekisteröintimäärä 180 on koko tarkastellun ajanjakson suurin. Rekisteröintien määrä kasvoi edellisvuodesta 35:lla. Toimialan osuus kaikista vuoden 2011 uusien yhdistysten rekisteröinneistä on seitsemän prosenttia. Se vastaa pitkän aikavälin keskiarvoa, sillä kaikista 1900-luvun rekisteröinneistä sosiaali- ja terveysyhdistysten osuus oli kuusi prosenttia (Siisiäinen, 2002). Myös rekisteröintien absoluuttinen määrä vastaa viime vuosikymmenien lukuja, sillä sosiaali- ja terveysyhdistyksiä rekisteröitiin 1980-luvulla keskimäärin 150 vuodessa ja 1990-luvulla hieman yli 200 vuodessa (Siisiäinen, 2005).

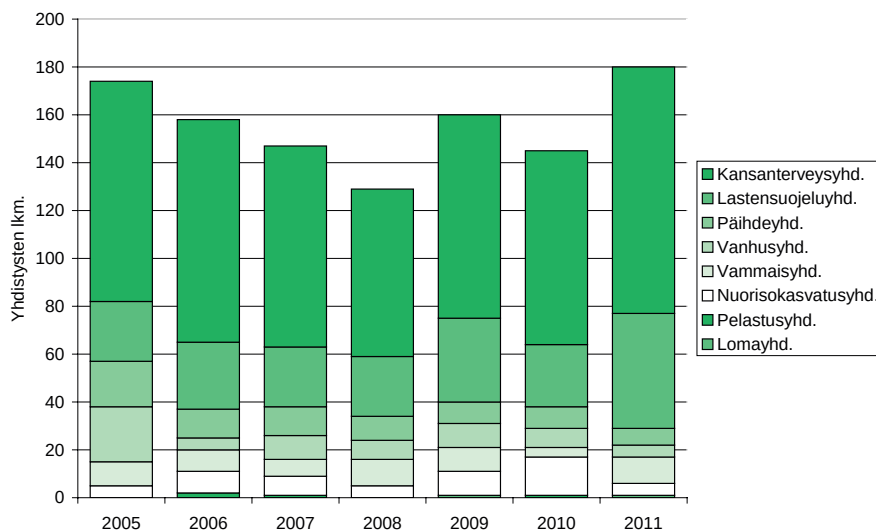

KUVIO 10. Vuosina 2005–2011 rekisteröidyt (yhteensä 1 093) ja purkautuneet (yhteensä 459) sosiaali- ja terveysyhdistykset.

Vuonna 2011 rekisteröidyistä sosiaali- ja terveysyhdistyksistä yli puolet (57 %) on kansanterveysyhdistyksiä (kuvio 11). Lastensuojeluyhdistyksiä on runsas neljäsosa (27 %), vammaisyhdistyksiä kuusi prosenttia ja päihdeyhdistyksiä neljä prosenttia. Muiden toimialojen osuus on yhdestä kolmeen prosenttia uusista yhdistyksistä.

Kokonaisrekisteröintimäärän kasvu selittyy pitkälti uusien kansanterveysyhdistysten ja lastensuojeluyhdistysten rekisteröintien lisääntymisellä. Kummallakin toimialalla syntyi vuoden 2011 aikana 22 yhdistystä enemmän kuin edellisvuonna. Eri toimialojen suhteelliset osuudet uusista rekisteröinneistä ovat pysyneet

vuosittain melko samansuuruisina. Vuoden 2011 huomattavin ero edellisvuosiin verrattuna on lastensuojeluyhdistysten osuuden kasvu noin viidesosasta yli neljäsosaan kaikista uusista alan yhdistyksistä.

KUVIO 11. Vuosina 2005–2011 rekisteröidyt sosiaali- ja terveysyhdistykset (n=1093) toimialoiltaan.

Tarkasteltaessa uusia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä tarkempien toimialaluokkien mukaan (taulukko 29) lukumäärältään suurimman ryhmän muodostavat kansanterveysyhdistyksiin kuuluvat hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät ”muut sosiaali- ja terveysyhdistykset”. Niitä on 66 eli yli kolmasosa kaikista vuonna 2011 rekisteröidyistä alan yhdistyksistä. Toiseksi suurin ryhmä on ”muut lastensuojeluyhdistykset”-luokka, johon kuuluvia yhdistyksiä on 41 eli runsas viidesosa.

Potilasyhdistyksiä, kuntoutus- ja hoitopalveluyhdistyksiä ja mielenterveysyhdistyksiä on noin kymmenesosa (9–11 %) uusista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä. Lastensuojelun yleisyhdistyksiä on rekisteröity kahdeksan, päihdeyhdistyksiä seitsemän, kehitysvammayhdistyksiä kuusi ja nuorisokasvatustyöyhdistyksiä viisi. Uusia työttömien yhdistyksiä on neljä, mutta Yhdistysnetistä tehdyn nimihaun perusteella vuonna 2011 on rekisteröity lisäksi ainakin viisi muuta työttömien yhdistystä, joita Yhdistysrekisterissä ei ole luokiteltu sosiaali- ja terveystalouden yhdistyksiksi.

TAULUKKO 29. Vuonna 2011 rekisteröidyt sosiaali- ja terveysyhdistykset toimialoitain.

Toimiala/toimialan alaluokka	n	%
Kansanterveysyhdistykset		
Yleis- ja monialayhdistykset	1	1
Potilasyhdistykset	11	6
Kuntoutus- ja hoitopalveluyhdistykset	11	6
Mielenterveysyhdistykset	9	5
Työttömien yhdistykset	4	2
Muut sosiaali- ja terveysyhdistykset	66	37
joista kansainvälisesti toimivia	19	10
syрjäytymisen ehkäisyyn pyrkiviä	9	5
Lastensuojeluyhdistykset		
Lastensuojelun yleisyhdistykset	8	4
Muut lastensuojeluyhdistykset	41	22
joista kansainvälisesti toimivia	7	4
Vanhusyhdistykset		
Vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	4	2
Eläkeläisyhdistykset	1	1
Vammaisyhdistykset		
Kehitysvammayhdistykset	6	3
Nuorisokasvatussyhdistykset	5	3
Lomayhdistykset	1	1
Päihdeyhdistykset	7	4
YHTEENSÄ	180	100

Käytetyn toimialamallin periaatteena on yhdistysten luokittelu pääasiassa sen mukaan, mille ihmisryhmälle niiden toiminta on suunnattu. Nykyään luokituksen heikkoutena on se, että huomattava osa uusista yhdistyksistä suuntaa toimintansa yhtä ihmisryhmää laajemmalle väestölle tai muulla kuin luokitusrungossa käytetyllä logiikalla rajatulle joukolle ihmisiä. Siksi moni uusista yhdistyksistä tulee luokitelluksi ”muut sosiaali- ja terveysyhdistykset” -luokkaan.

Vuonna 2011 rekisteröidyistä ”muista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä” yli neljäsosalla (19 yhdistyksellä) on ulkomaisiin kohteisiin suunnattuja toimintamuotoja. Niitä ovat esimerkiksi luonnonkatastrofien tai suuronnettomuuksien uhreille ja muuten hädänalaisille ja vähäosaisille ihmisille tarjotut avustusmuodot. Yhdistykset tarjoavat humanitaarista apua ja pyrkivät osallistumaan ja vaikuttamaan esimerkiksi kriisi- ja onnettomuusalueilla tapahtuvaan auttamistyöhön sekä elinolosuhteiden kohenemiseen. Kohdealueita on esimerkiksi Kongossa, Somaliassa, Ugandassa sekä laajemmin Afrikassa ja lisäksi Intiassa, Boliviassa, Ecuadorissa, Perussa, Virossa sekä tarkemmin erittelemättömillä alueilla avuntarpeen mukaan.

”Muut sosiaali- ja terveysyhdistykset” -luokan yhdistyksistä yhdeksän mainitsee toimintansa tarkoituksypykälässä syrjäytymisen ehkäisemisen tai eri syistä syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten tukemisen. Muilla tämän toimialan uusilla yhdistyksillä toiminnan tarkoituksena on esimerkiksi auttaa ja

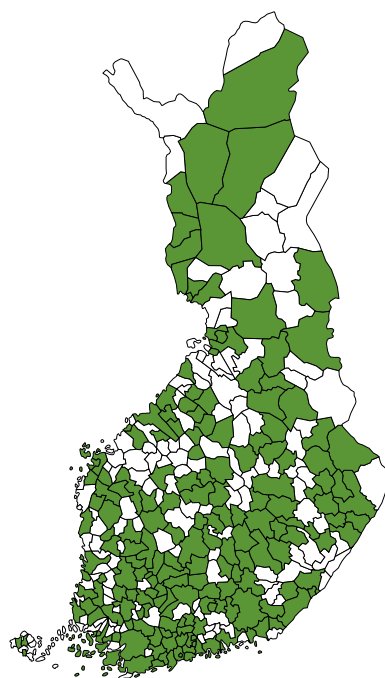
tukea vähävaraisia, luottotiedottomia, päihde- ja mielenterveyskuntoutujia, maahanmuuttajia ja erityisesti maahanmuuttajanaisia.

Uusia rekisteröityjä potilasyhdistyksiä ovat kaksi osteoporoosiyhdistystä, allergiayhdistys ja erityisesti sisäilmasta sairastuneiden yhdistys, aniridiayhdistys, CATCH-oireyhtymäyhdistys, lihavuusleikattujen yhdistys sekä parkinson-, refluksi-, reuma- ja sydänyhdistykset.

Vuonna 2011 rekisteröidyistä lastensuojeluyhdistyksistä seitsemän suuntaa toimintaansa osittain tai kokonaan ulkomaille. Niiden tarkoituksena on orpojen, kodittomien ja muuten vähäosaisten ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten tai lapsiperheiden auttaminen esimerkiksi koulunkäyntiä ja terveydenhuoltopalvelujen saamista tukemalla sekä kummilapsitoimintaa organisoimalla. Yhdistysten toiminnan kohdemaista ovat Intia, Somalia, Venäjä, Viro sekä laajemmin Afrikka ja Etelä-Amerikka ja tarkemmin yksilöimättömät alueet. Suomessa toimivia uusia lastensuojeluyhdistyksiä ovat 17 päiväkotien vanhempainyhdistystä sekä iltapäivätoimintaa tukevat yhdistykset sekä yksinhuoltajien ja monikkoperheiden yhdistykset. Uusia lastensuojelun yleisyhdistyksiä ovat neljä Mannerheimin lastensuojeluliiton ja neljä Kansallisen lastenliiton yhdistystä.

Suomessa on vuosina 2005–2011 rekisteröity uusia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä yhteensä 190 kuntaan, mikä on yli puolet (57 %) nykyisistä kunnista. Kuvion 12 kartassa on kuvattuna vihreällä ne kunnat, joissa on rekisteröity vähintään yksi uusi sosiaali- ja terveysyhdistys seitsemän viime vuoden aikana. Kartta havainnollistaa hyvin uutta yhdistystoimintaa syntyneen varsin kattavasti eri puolille maata.

Uusien sosiaali- ja terveysyhdistysten kotipaikkakuntien maantieteellinen peitto on laaja. Pelkät kotikunnat eivät kuitenkaan kerro yhdistysten toiminnan koko laajuudesta. Osa yhdistyksistä on seutu- tai maakunnallisia toimijoita tai koko maata toiminta-alueenaan pitäviä. Joillakin toiminta ulottuu maan tai maanosan rajojen ulkopuolelle. Näin ollen uusien yhdistysten toiminta kattaa oheisen kartan kuvaamia kuntia huomattavasti laajemman alueen.

KUVIO 12. Kunnat, joissa on vuosina 2005–2011 rekisteröity uusia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. (Pohjakartta © Karttakeskus Oy, Lupa L9621/12)

Yhdistysten rekisteröintimäärät vaihtelevat varsin paljon kunnittain. Asukasluvultaan suurissa kaupungeissa myös uusien yhdistysten määrät ovat selvästi suurempia kuin muissa kunnissa. Helsingissä on seitsemän viime vuoden aikana rekisteröity 274 sosiaali- ja terveisyhdistystä eli se on joka neljännen uuden yhdistyksen kotipaikka (taulukko 30). Myös kaikki muut kunnat, joissa on rekisteröity enemmän kuin 20 uutta yhdistystä, ovat vähintään yli sadantuhannen asukkaan kaupunkeja.

Uusia sosiaali- ja terveisyhdistyksiä on seitsemän viime vuoden aikana rekisteröity kaikkiin Suomen maakuntiin. Uudenmaan osuus uusista yhdistyksistä on suurin eli 40 prosenttia (taulukko 31). Uudellamaalla on Helsingin osuus pois lukiinkin rekisteröity 15 prosenttia uusista yhdistyksistä, mikä on hieman enemmän kuin yhdessäkään muussa maakunnassa. Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan osuus uusista sosiaali- ja terveisyhdistyksistä on noin kymmenesosa ja muilla maakunnilla se vaihtelee yhdestä viiteen prosenttiin.

TAULUKKO 30. Kunnat, joihin on v. 2005–2011 rekisteröity eniten (vähintään 10) uusia sosiaali- ja terveisyhdistyksiä.

Kunta	Uusia yhdistyksiä	
	n	%
Helsinki	274	25
Turku	63	6
Tampere	62	6
Espoo	59	5
Jyväskylä	30	3
Oulu	25	2
Lahti	21	2
Kuopio	20	2
Vantaa	19	2
Hämeenlinna	18	2
Seinäjoki	17	2
Joensuu	16	1
Lappeenranta	14	1
Lohja	14	1
Pori	14	1
Vaasa	14	1
Salo	12	1
Kouvola	11	1
Järvenpää	10	1

TAULUKKO 31. Vuosina 2005–2011 rekisteröidyt sosiaali- ja terveisyhdistykset maakunnittain.

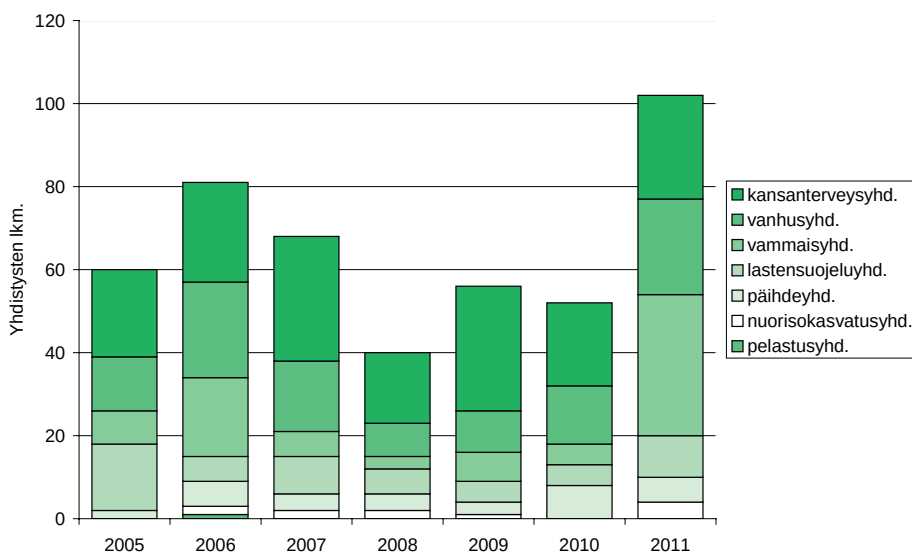
Maakunta	Uusia yhdistyksiä	
	n	%
Uusimaa	446	40
<i>josta Helsinki</i>	<i>274</i>	<i>25</i>
<i>muu Uusimaa</i>	<i>172</i>	<i>15</i>
Varsinais-Suomi	115	11
Pirkanmaa	109	10
Pohjois-Pohjanmaa	53	5
Keski-Suomi	47	4
Pohjois-Savo	36	3
Pohjois-Karjala	34	3
Päijät-Häme	32	3
Kanta-Häme	31	3
Lappi	28	3
Kymenlaakso	27	2
Pohjanmaa	27	2
Etelä-Pohjanmaa	26	2
Satakunta	26	2
Etelä-Savo	25	2
Etelä-Karjala	22	2
Keski-Pohjanmaa	14	1
Kainuu	12	1
Ahvenanmaa	6	1
YHTEENSÄ	1 116	100

Vuonna 2011 purkautuneet yhdistykset

Yhdistysrekisterin purkautuneiden yhdistysten PURKKI-tietokannan⁶ mukaan vuonna 2011 Suomessa purkautui yhteensä 897 yhdistystä. Yhdistysten nimien perusteella tehdyn arvion mukaan niistä 102 eli 11 prosenttia on sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Alalta purkautuneiden yhdistysten määrä on vaihdellut aikaisempina vuosina 40:stä 80:aan (kuvio 13).

Edellisvuosista lisääntyntä purkautumisten määrää selittää pitkälti vammaisyhdistyksiin lukeutuvien sotainvalidiyhdistysten- ja vanhusyhdistyksiin kuuluvien sotaveteraaniyhdistysten jäsenistön ikääntyminen ja väheneminen ja siitä johtuva toiminnan lakkaaminen. Lähivuosina tämä tulee näkymään purkautumisluvuissa vielä nykyistä vahvemmin. Parhaillaan valmistellaan myös lakiesitystä⁷ toimimattomien yhdistysten poistamiseksi yhdistysrekisteristä, joka toteutuessaan tulee näkymään lakkautettujen yhdistysten määrän ”piikkinä” jonakin lähivuotena.

Purkautuneista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä kolmasosa (34 yhdistystä) on vammaisyhdistyksiä ja neljäsosa (25 yhdistystä) kansanterveysyhdistyksiä. Vanhusyhdistyksiä on runsas viidesosa (22 yhdistystä) ja lastensuojeluyhdistyksiä kymmenesosa (10 yhdistystä). Päihdeyhdistyksiä on purkautunut kuusi ja nuorisokasvatusyhdistyksiä neljä.

KUVIO 13. Vuosina 2005–2011 purkautuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset (n=459) toimialoittain.

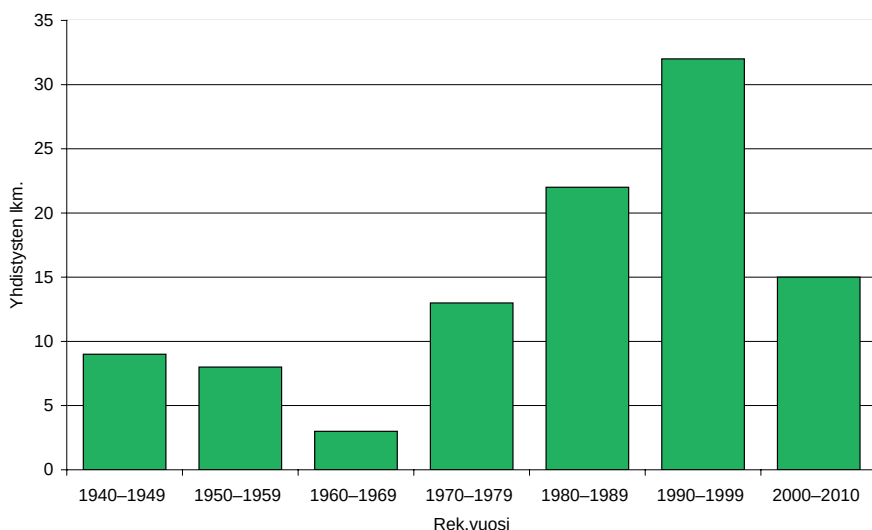
⁶ <http://yhdistysrekisteri.prh.fi:9057/haku.htx>

⁷ lähde: SOSTEkirje 21.8.2012: <http://soste.mailpv.net/archive/show/237794>

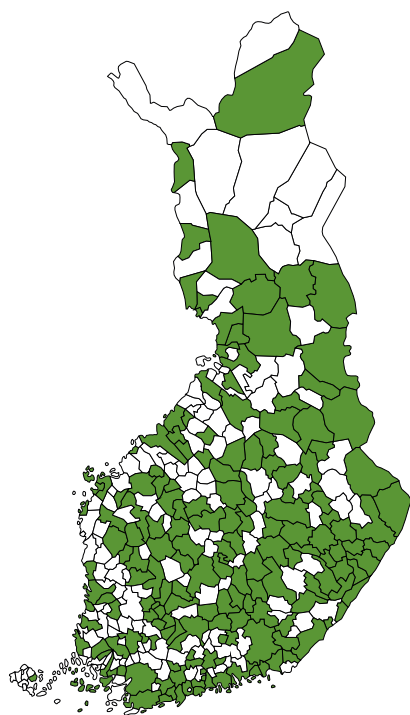
Purkautuneiden vammaisyhdistysten suurimmat ryhmät muodostavat 15 sota-invalidiyhdistystä ja 11 invalidiyhdistystä. Lisäksi vuonna 2011 purkautui viisi kehitysvamma- ja kolme aistivamma-yhdistystä. Kansanterveysyhdistyksistä seitsemän on yksittäisiä eri sairausryhmien potilasyhdistyksiä, neljä työttömien yhdistyksiä ja kaksi mielenterveysyhdistyksiä. Suurimmat purkautuneiden vanhusyhdistysten ryhmät ovat 11 sotaveteraaniyhdistystä ja kuusi eläkeläisyhdistystä. Lakanneita lastensuojeluyhdistyksiä ovat esimerkiksi päiväkot- ja iltapäiväkerho-yhdistykset ja päihdeyhdistyksiä yksittäiset a-kilta-, raittius- ja elämäntapa-yhdistykset.

Melko suuri osa toimintansa lopettaneista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä on suhteellisen nuoria (kuvio 14). Vuoden 2011 aikana purkautuneista yhdistyksistä 46 prosenttia oli rekisteröity 1990- tai 2000-luvulla. Purkautuneiden yhdistysten rekisteröintivuoden keskiarvo on 1983, eli niiden keski-ikä on 29 vuotta. Vanhin vuonna 2011 purkautuneista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä oli rekisteröity vuonna 1940. Uusin rekisteröitiin vuonna 2010, eli se ehti toimia vain noin yhden vuoden verran.

Kaikkein nuorimpien yhdistysten purkautumisessa on usein kyse siitä, että perustamisen taustalla on jokin toimintaidea tai toimintamuoto, jonka toteuttamiseen tarvittavien toiminta-avustusten hankintaan ja hallinnointiin vaaditaan yhdistyksen rekisteröimistä. Mikäli tarkoitusta varten perustettu yhdistys ei onnistu saamaan tarvittavaa rahoitusta, se voi purkautua toimintaedellytysten puuttuessa varsin nopeasti. Toinen esimerkki lyhytikäisistä yhdistyksistä ovat hankkeiden hallinnointia varten perustetut yhdistykset, jotka purkautuvat hankkeiden lopuessa.

KUVIO 14. Vuonna 2011 purkautuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset (n=102) rekisteröintivuosittain.

KUVIO 15. Kunnat, joissa on vuosina 2005–2011 purkautunut sosiaali- ja terveysyhdistyksiä.
(Pohjakartta © Karttakeskus Oy, Lupa L9621/12)

Vuosina 2005–2011 sosiaali- ja terveysyhdistyksiä on purkautunut yhteensä 173 kunnassa, mikä on 51 prosenttia nykyisistä kunnista. Kuvion 15 kartassa on kuvattu vihreällä kunnat, jotka kotipaikakseen ilmoittaneita yhdistyksiä on viiden viime vuoden aikana purkautunut vähintään yksi. Kartta havainnollistaa yhdessä edellä olevan rekisteröintikuntia esittävän kartan kanssa yhdistyksiä paitsi syntyvän, myös kuolevan eri puolilla maata. Ne kunnat, joissa on rekisteröity eniten yhdistyksiä, ovat pitkälti samoja kuin ne, joissa on tehty myös useimpia purkautumisilmoituksia. Helsingin kotipaikkakunnakseen ilmoittaneita yhdistyksiä on purkautunut eniten eli 48 (taulukko 32).

TAULUKKO 32. Kunnat, joissa on v. 2005–2011 purkautunut eniten (vähintään kymmenen) sosiaali- ja terveysyhdistyksiä.

Kunta	Purkautuneita yhdistyksiä	
	n	%
Helsinki	48	11
Espoo	16	4
Joensuu	14	3
Lahti	13	3
Tampere	13	3
Turku	11	2
Kuopio	10	2

Yhdistyksiä on purkautunut kaikissa maakunnissa (taulukko 33). Uusimaa on paitsi vilkkain uusien yhdistysten rekisteröintimaakunta, myös yleisin purkautuneiden yhdistysten kotimaakunta. Lähes joka neljännen purkautuneen yhdistyksen kotipaikka sijaitsee Uudellamaalla. Pirkanmaalla, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa on purkautunut yli 30 sosiaali- ja terveysyhdistystä seitsemän viime vuoden aikana.

TAULUKKO 33. Vuosina 2005–2011 rekisteröidyt ja purkautuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset maakunnittain.

Maakunta	Purkautuneita yhdistyksiä	
	n	%
Uusimaa	106	23
<i>josta Helsinki</i>	48	10
<i>muu Uusimaa</i>	59	13
Pirkanmaa	37	8
Pohjois-Karjala	33	7
Pohjois-Savo	31	7
Varsinais-Suomi	28	6
 Keski-Suomi	 25	 5
Etelä-Pohjanmaa	23	5
Etelä-Savo	23	5
Pohjois-Pohjanmaa	23	5
Päijät-Häme	19	4
Etelä-Karjala	18	4
Lappi	18	4
Kainuu	15	3
Kanta-Häme	15	3
Kymenlaakso	15	3
Satakunta	14	3
Pohjanmaa	9	2
Keski-Pohjanmaa	6	1
Ahvenanmaa	1	0
YHTEENSÄ	459	100

4 Valtakunnalliset järjestöt

Tässä luvussa tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa Järjestöbarometrikyselyyn vastanneilta 90 järjestöltä alkuvuodesta 2012 kootun kyselyaineiston sekä Raha-automaattiyhdistyksen avustamiltaan järjestöiltä keräämien toimintatietojen perusteella. Luvun aluksi tarkastellaan järjestöjen ajankohtaistilannetta, erityisesti toiminnan muutosarvioita, toiminnan painopisteitä sekä huolen- ja tyytyväisyydenaiheita. Toiminnan resursseista käsitellään järjestöjen taloutta ja henkilöstöä sekä niiden kehitystä. Seuraavaksi tarkastellaan järjestöjen alueellista toimintaa ja paikallistoimintaa sekä niiden kehittämistä. Luvun lopuksi käsitellään järjestöjen palvelutoimintaa.

Järjestöjen toimintaympäristöä koskevaa muutostilannetta taustoitetaan lähemmin luvussa yksi. Järjestöjen suhteita muihin toimijoihin, esimerkiksi kuntiin, tarkastellaan erityisteemaluvussa viisi.

4.1 Toiminnan ajankohtaistilanne

Muutostilanne

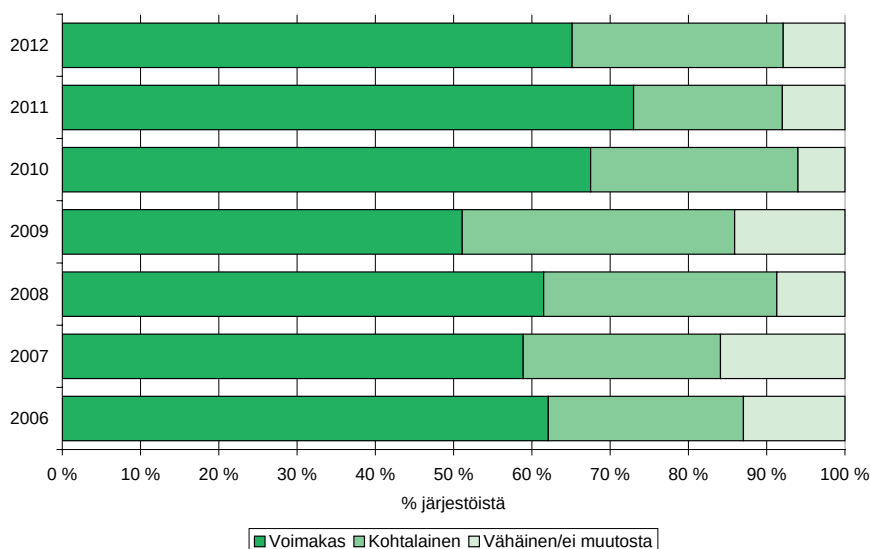
Järjestöjä pyydettiin arvioimaan niiden toiminnan ajankohtaista muutostilannetta asteikoilla: ei muutosta – voimakas muutos, toiminnan supistaminen – toiminnan laajentaminen, ennakoitava – ennakoimaton muutos sekä hallittu – hallitsematon muutos. Lisäksi järjestöiltä tiedusteltiin, mitä niissä käynnissä oleva muutostilanne tarkoittaa käytännössä.

Vuoden 2012 alussa noin kaksi kolmesta (65 %) valtakunnallisesta järjestöstä pitää omaa toimintaansa koskevaa muutostilannetta voimakkaana. Yli neljäsosa (27 %) arvioi muutoksen kohtalaiseksi ja kahdeksan prosenttia pitää sitä pienenä tai olemattomana. Edellisvuoteen verrattuna muutostilannetta voimakkaana pitäviä järjestöjä on nyt kahdeksan prosenttiyksikköä vähemmän. Muutosarvioita on tarkasteltu vuodesta 2006 alkaen ja niissä ei ole nähtävissä selvää kehitystrendiä. Omaa toimintaansa koskevaa muutosta voimakkaana pitävien

järjestöjen osuus on vaihdellut vuoden 2009 51 prosentista vuoden 2011 73 prosenttiin (kuvio 16).

Järjestöjen toimintaan voimakkaasti vaikuttavia muutoksia ovat esimerkiksi loma- ja päihdejärjestöjen vuoden 2012 alussa tapahtuneet yhdistymiset, jotka voivat vaikuttaa välillisesti myös muihin kuin itse fuusioituneisiin järjestöihin. Joissakin järjestöissä on palvelujen yhtiöittämisten vuoksi käynnissä suuria toiminnallisia muutoksia. Osassa järjestöjä hiotaan uusia strategioita, priorisoidaan toimintoja ja uudistetaan organisaatiota.

- ” Toimintojen yhdistymistä - laajentumista ja resurssien lisääntymistä.”
- ” Palvelutoimintaa yhtiötetään ja sen jälkeen eriytetään kokonaan järjestön toiminnasta.”
- ” Järjestötoimintaa vahvistetaan eriytettynä kokonaan palvelujen tuottamisesta.”
- ” [...] Toimintojen priorisointia ja strategian hiontaa. [...]”
- ” Olemme tekemässä organisaatiomuutosta aluetoiminnassa ja kuntoutuspalvelujen tuottamisessa. [...]”
- ” Järjestön toimintoja päivitetään ja suuntautumista muutetaan [...]”

KUVIO 16. Valtakunnallisten järjestöjen (n=83–110) arvio toimintaansa koskevan muutoksen voimakkuudesta v. 2006–2012⁸.

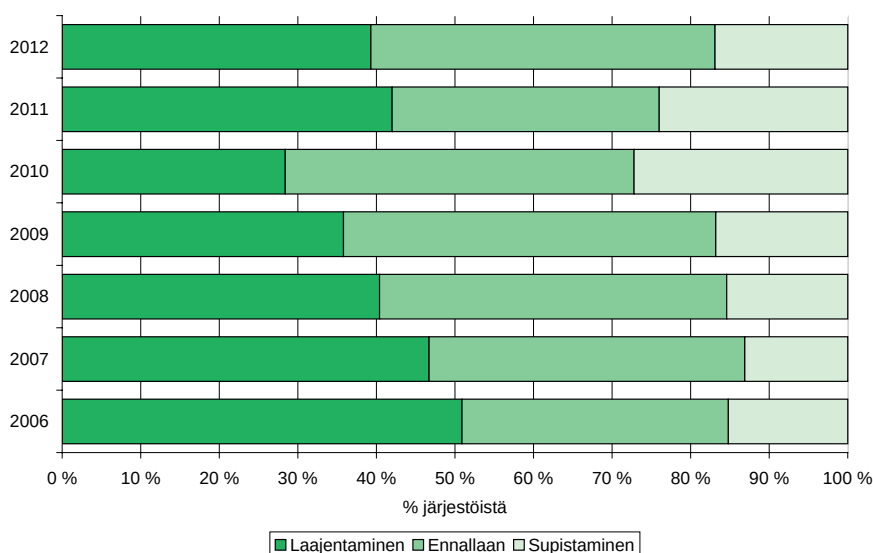
Vuoden 2012 alussa runsas kolmasosa (39 %) järjestöistä arvioi toimintansa olevan laajenemassa. Joka kuudennella (17 %) toiminta on supistumassa ja 43 prosentilla pysymässä entisellään.

⁸ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

Järjestöbarometrissa vuodesta 2006 kerätyn aikasarjan mukaan toimintaansa laajentavien järjestöjen osuus vähentyi tasaisesti vuoteen 2010 saakka (kuvio 17). Tuolloin toimintaa laajentavien järjestöjen osuus oli pienimmillään (28 %) ja sitä supistavien järjestöjen osuus suurimmillaan (27 %). Vuosina 2011 ja 2012 kasvu-arviot ovat olleet taas hieman yleisempiä kuin vuonna 2010. Myös toimintaansa supistavien järjestöjen osuus on vuoden 2012 jälkeen pienentynyt hieman vuosittain.

Kasvuarviot liittyvät järjestöissä esimerkiksi toiminnan laajenemiseen ja monipuolistumiseen tai maantieteellisen kattavuuden lisääntymiseen. Myös jäsenten tai palvelujen asiakkaiden määrän lisääntyminen ilmentää kasvua. Supistamiset tarkoittavat käytännössä jonkin toimintamuodon loppumista, jäsenmäärän vähenemistä tai rahoituksen pienenemistä.

- ” Toiminta kasvaa ja laajenee tulevien vuosien aikana kattamaan koko maan.”
- ” Kansalaistoiminta laajenee,[...] Palvelujen valikoima laajenee [...]”
- ” Uusia toimintamuotoja on kehitteillä ja uusia asiakasryhmiä tulee säätiön toiminnan piiriin.”
- ” [...] Meillä on monta uutta projektia, ja myös palvelutuotanto on laajentunut vähäsen.”
- ” [...] jäsenmäärä hyvässä kasvussa, [...]”
- ” Jostakin palveluntuotannosta luopumista [...]”
- ” Jäsenmäärä laskee, kysyntä perinteiselle järjestötoiminnalle vähenee.[...]”
- ” RAY-avustus supistuu ja myös muut rahoitusperusteet supistuvat [...]”

KUVIO 17. Valtakunnallisten järjestöjen (n= 81–112) arvio toimintaansa koskevan muutoksen suunnasta v. 2006–2012⁹.

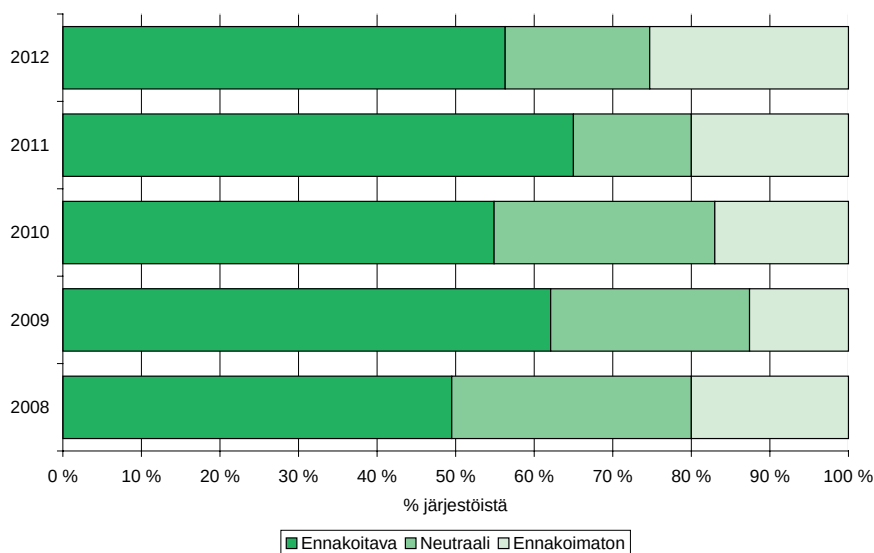
⁹ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

Yli puolet (56 %) järjestöstä pitää käynnissä olevaa toimintaansa koskevaa muutosta ennakoitavana ja joka neljäs (25 %) arvioi sen olevan ennakoimaton. Muutosta ennakoimattomaksi kuvaavien järjestöjen osuus on kasvanut tasaisesti vuoden 2009 jälkeen ollen nyt hieman suurempi kuin yhtenäkkään edellisvuosista (kuvio 18).

Hallittuna muutostilannettaan pitää kaksi kolmesta (66 %) järjestöistä ja 15 prosenttia arvioi sen olevan hallitsematon. Taloudeltaan suuret järjestöt arvioivat selvästi keskimääräistä yleisemmin tilanteensa hallituksi (taulukko 34). Muutostaan hallittuna pitävien järjestöjen osuus on nyt hieman pienempi kuin vuosina 2006–2011, jolloin se on vaihdellut 67:sta 78:ään prosenttiin (kuvio 19).

Vaikka järjestöt arvioivat tilanteensa varsin ennakoitavissa olevaksi ja hallituksi, niiden toimintaympäristössä on joitakin toimintaan ja sen suunnitteluun epävarmuutta aiheuttavia seikkoja. Ne liittyvät esimerkiksi palvelutoiminnan muutoksiin sekä kilpailutuksen ja järjestöjen yhdistymisten vaikutuksiin. Järjestökentän ja sen toimintaympäristön muutoksista ja muutosten vaikutuksista osa on aina jossakin määrin ennakoimattomia.

- ” Olemme ennakoineet palvelutoiminnan muutoksen, mutta muutoksen nopeus on kuitenkin ollut meille osin hallitsematonta.”
- ” Hankintojen kilpailuttaminen ja järjestöjen/toimintojen yhdistäminen aiheuttavat vielä epävarmuustekijöitä.”
- ” On paljon asioita, joissa olemme vähän muiden ja hyvän onnen armoilla.[...]”

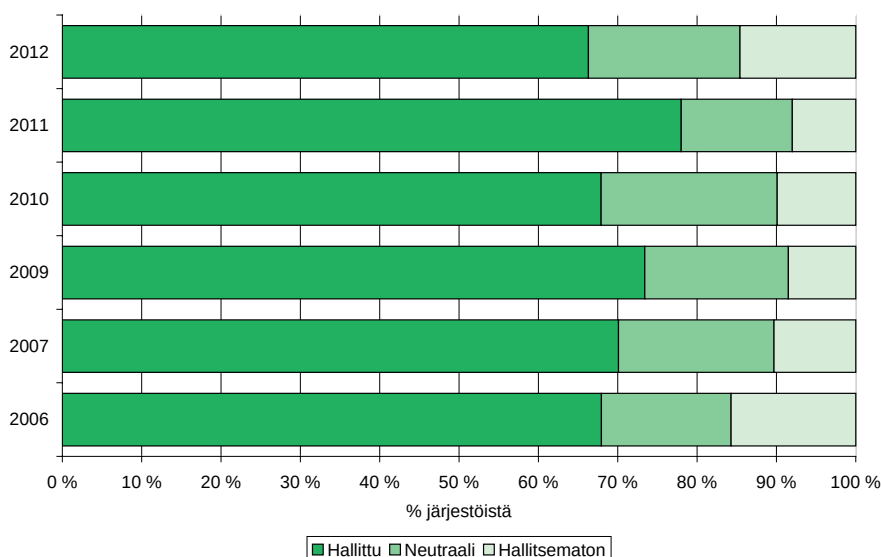

KUVIO 18. Valtakunnallisten järjestöjen (n= 83–105) arvio toimintaansa koskevan muutoksen ennakoitavuudesta v. 2008–2012¹⁰.

¹⁰ Lähteet: Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

TAULUKKO 34. Järjestöjen arvio käynnissä olevan muutoksen hallittavuudesta.

Kokonaiskulut v. 2010	Järjestöt, jotka arvioivat muutoksen olevan:			n
	Hallittu %	Neutraali %	Hallitsematon %	
Alle 500 000 euroa	58	21	21	24
500 000 – 5 miljoonaa	56	25	19	36
Enemmän kuin 5 miljoonaa	88	8	4	25
KAIKKI JÄRJESTÖT	66	19	15	85

KUVIO 19. Valtakunnallisten järjestöjen (n= 81–110) arvio toimintaansa koskevan muutoksen hallittavuudesta v. 2006–2012¹¹.

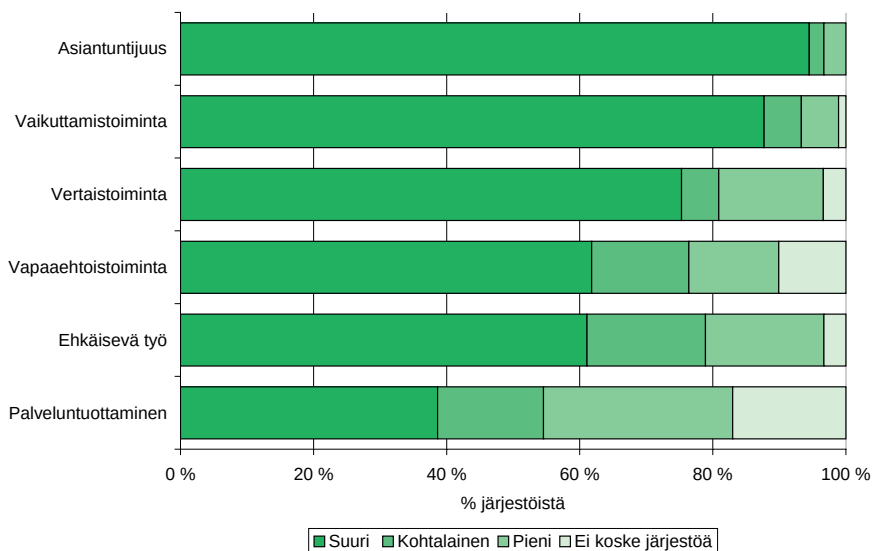
- ” Järjestöiltä tiedusteltiin vielä erikseen arvioita kuntauudistuksen vaikutuksista niiden toimintaan. Yli puolet (55 %) järjestöistä ennakoivat kuntauudistuksen vaikuttavan jollakin tavalla omaan toimintaansa. Arviot sen käytännön seurauksista järjestöille vaihtelevat suuresti. Yleisimmin ne liittyvät kuntien ja järjestöjen yhteistyön vaikeutumiseen tai kohentumiseen, yhdistysten yhdistymisiin, järjestöjen toiminnan merkityksen ja kysynnän lisääntymiseen sekä yhdistysten kunnilta saaman tuen heikkenemiseen.
- ” Pienten paikkakuntien yhdistyksiltä saattavat hävitä tärkeät yhteistyösuhteet kuntien päättäjiin ja palvelujen tuottajiin.”

¹¹ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

- // *Laajenevat kunnat ja paikalliset yhdistykset eivät välttämättä kohtaa.”*
- // *Joillakin paikkakunnilla voi syntyä yhteistyötä joillakin taas mennään edelleen kauemmaksi.”*
- // *Kantavampia yhteistyösuhteita ja strategista kumppanuutta.”*
- // *Paikallisyhdistysten yhdistymisiä joiltakin osin.”*
- // *Yhdistysfuusioita luvassa.”*
- // *Yhdistyksille tulee yhä merkittävämpi rooli tiedotuksessa ja neuvonnassa [...]”*
- // *Mikäli palvelut julkisella sektorilla heikkenevät, autettavia on entistä enemmän.”*
- // *Kuntien tuet paikallisyhdistyksille tulevat karsiutumaan.”*

Toiminnan painopisteet

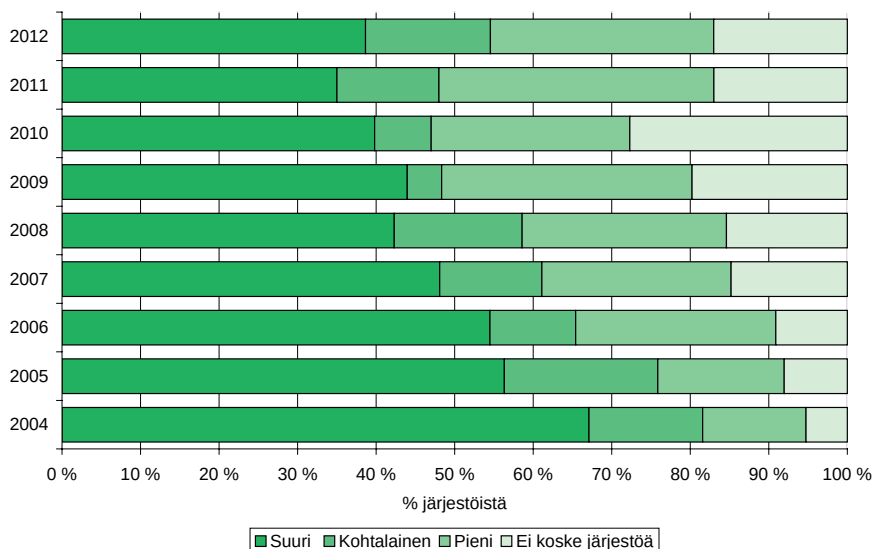
Asiantuntijuus ja vaikuttamistoiminta ovat järjestöjen arvioiden mukaan niiden toiminnan keskeisimpiä painopistealueita. Yli yhdeksän kymmenestä (94 %) järjestöstä pitää asiantuntijuuden ja lähes yhdeksän kymmenestä (88 %) vaikuttamistoiminnan merkitystä suurena (kuvio 20). Kolme neljästä (75 %) arvioi vertaistoiminnan ja lähes kaksi kolmesta (61–62 %) vapaaehtoistoiminnan ja ehkäisevän työn painoarvoltaan suureksi. Palveluntuottamisen merkitystä pitää omassa toiminnassaan keskeisenä 39 prosenttia järjestöistä.

KUVIO 20. Eri osa-alueiden painoarvo valtakunnallisten järjestöjen (n=88–90) toiminnassa vuoden 2012 alussa arvioimana.

Sosiaali- ja terveysjärjestöiltä on tiedusteltu joka vuosi eri osa-alueiden painoarvoa niiden toiminnassa. Vastaajien arvioimat eri toimintojen painoarvot ovat

pysyneet vuodesta toiseen hyvin samankaltaisina eikä niissä ole havaittavissa selviä muutostrendejä. Poikkeuksena on palveluntuottaminen, jonka merkitys osana järjestöjen toiminnan kokonaisuutta on Järjestöbarometrin keräämän aikasarjan kattamana aikana vähentynyt selvästi (kuvio 21). Vuonna 2004 vielä kaksi kolmesta (67 %) järjestöstä arvioi palveluntuottamisen painoarvon toiminnassaan suureksi. Tämänvuotiseen Järjestöbarometrikyselyyn vastanneista järjestöistä siis enää runsas kolmasosa pitää palveluntuottamista painoarvoltaan suurena.

KUVIO 21. Valtakunnallisten järjestöjen (n= 76–110) arvio palveluntuottamisen painoarvosta toiminnassaan v. 2004–2012¹².

Huolen- ja tyytyväisyydenaiheet

Järjestöjen ajankohtaisnäkymistä koottiin lisätietoa kysymällä, mistä vastaajat ovat järjestöjensä johtajina huolestuneimpia ja mihin he ovat tyytyväisimpiä. Vastauksissa yleisimmin mainittu huolenaihe koskee toiminnan taloudellisia resursseja. Järjestöissä ollaan huolissaan taloudellisista mahdollisuuksista vastata niiden toimintaa koskeviin odotuksiin ja vaatimuksiin. Avustuksista ja omasta varainhankinnasta saatujen tuottojen riittävyys toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen aiheuttaa epävarmuutta.

” Toiminta-avustuksen riittäminen perustoimintaan.”

” Hyville käytännöille ja asioille vaikea saada rahoitusta.[...]”

¹² Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011. Vuorinen & al. 2004, Vuorinen & al. 2005

- // [...] Taloudelliset resurssit suhteessa odotuksiin/tehtäviin."*
- // Riittääkö varainhankinta kattamaan varsinaisen toiminnan kulut."*
- // Toiminnan kehittäminen on vaikeaa nykyisillä taloudellisilla resursseilla [...]."*
- // Järjestömme taloudellisista resursseista. Ray:n yleisavustuksen laskusuuntaus on poistanut kaiken liikkumavaran."*
- // Rahoituksen turvaamisesta pitkällä tähtäyksellä."*

Taloudellisten toimintaedellytyksien lisäksi järjestöjen olennaisia huolenaiheita ovat niiden toiminnan kannalta keskeisten ihmisryhmien hyvinvointi sekä palvelujen saatavuus. Tähän liittyy myös huoli kilpailuttamisesta ja sen vaikutuksista palvelujen laatuun.

- // Pienituloisten monivammaisten ja vanhusten ja eräiden muidenkin ihmisryhmien elinolojen tiukkenemisesta ja syrjäytymisriskin kasvusta."*
- // Yhä kasvava joukko nuoria jää yhteiskunnan ulkopuolelle ilman työtä, opiskelupaikka, asuntoa jne."*
- // Kansalaisten syrjäytymisen kasvusta ja pahoinvoinnin lisääntymisestä. Voi jopa sanoa, että joiltain lapsilta on riistetty oikeus olla lapsi. Nuorisotyöttömyys ja nuorten mielenterveysongelmat."*
- // Perheiden, vanhempien jaksaminen kun tukipalveluja saatavilla niukasti."*
- // Jäsenkunta ikääntyy ja vanhenee. Ikääntyvät vaikeavammaiset tarvitsevat monipuolisia palveluja. Riittävätkö palvelut? Laadukkaiden palvelujen riittävyys on huolenaiheena kaikissa ikäryhmissä."*
- // Terveystalopalvelujen heikentymisestä, joka vaikuttaa suoraan potilaiden asemaan saada asianmukaista hoitoa. [...]"*
- // Kilpailutustilanteessa hinta ratkaisee, ei laatu. Kuntien kanssa tehtävät sopimukset ovat lyhytjänteisiä. Lapsen etu ei ole keskiössä hankintatilanteissa."*
- // Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus ja laatu asiakkaan näkökulmasta; väestön terveyserojen lisääntyminen."*
- // Sosiaalipalveluiden kilpailuttaminen ja että vain hinta määrittää palvelun hankintaa.[...]"*

Myös vapaaehtoisten määrä ja jaksaminen sekä jäsenmäärien kehitys herättävät huolta järjestöissä. Palkatun henkilöstön niukkuus ja sen myötä työssä jaksaminen huolestuttaa osaa vastaajista.

- // [...] Aktiivitoimijoiden riittävydestä paikallisyhdistyksissä tulevaisuudessa, nyt jo ongelmia."*
- // Vapaaehtoisten jaksamisesta. Jos menetämme vapaaehtoiset, meille jää hyvin vähän jäljelle."*
- // [...] Mistä löydämme vapaaehtoisia vertaistukijoita ja kuinka pystymme tukemaan heitä vapaaehtoistyössä."*
- // Aktiiveja vapaaehtoisia on liian vähän, työtä siihen nähden paljon. [...] Tarvetta olisi yhdelle palkattavalle lisähenkilölle, mutta varoja siihen ei ole."*

- // Työntekijöiden jaksamisesta ja motivoitumisesta tekemään sitä työtä mitä heiltä odotetaan. Jäsenistön/vapaaehtoisten motivoinnin osittainen heikkous.”*
- // [...] jäsenmäärä polkee paikallaan, jopa vähenee.”*

Muita yksittäisten vastaajien mainitsemia huolenaiheita ovat esimerkiksi järjestöjen ja kansalaistoiminnan asema sekä järjestöjen kykenevyys muutokseen ja kehittämiseen.

- // Yleishyödyllisten yhteisöjen asemasta toimintakentässä, kun julkisen talouden liikkumavara kapenee.[...]*
- // [...] Huolestunein olen varsinaisen kansalaistoiminnan tilanteesta.”*
- // Pitkään toimineiden järjestöjen oletettua heikompi valmius ymmärtää muutoksia ja sopeutua niihin. Tulevaisuuteen tartutaan heikosti.”*
- // [...] Korporatiivisen järjestöpolitiikan vahvuudesta, joka ehkäisee tarvittavia muutoksia ja rakenteiden ja vuorovaikutteisten toimintatapojen kehittymistä.”*

Järjestöjen yleisimmät tyytyväisyydenaiheet liittyvät omassa toiminnassa koettuihin onnistumisiin. Toiminnan ja sen kehittämisen tuloksellisuus ja monipuolisuus sekä erityisesti vaikuttamistoiminnassa koetut onnistumiset herättävät vastaajissa tyytyväisyyttä.

- // Siitä että toiminta vastaa tarkoitustaan ja muuttuneisiin tilanteisiin kyetään reagoimaan nopeasti ja joustavasti.”*
- // Olemme saaneet laajennettua ohjaus- ja neuvontapalvelutoimintaamme.”*
- // Organisaatio toimii erinomaisesti [...]*
- // [...] pysyvän toiminnan aikaansaaminen ja hankkeista syntyneiden toimintamallien juurtuminen.”*
- // Vaikuttamistyö jota on tehty viime vuosina, on tuottanut näkyvää tulosta ja helpottaa tulevien vuosien uusien painopistealueiden työstämistä.”*
- // Vammaisten vaikuttamistyö vahvaa, vammaisten työllistymiseen suhtaudutaan entistä myönteisemmin.”*

Myös järjestöjen toiminnan resurssit ovat yleinen syy tyytyväisyyteen. Järjestöillä on osaavaa ja motivoitunutta henkilöstöä, vapaaehtoisia ja luottamushenkilöitä. Joidenkin järjestöjen talouteen ja mm. RAY-avustuksiin sekä jäsenmäärien kehittymiseen liittyy myönteisiä näkymiä.

- // Asiantuntevat työntekijät -> luovuus, innostuneisuus. Nuorten vapaaehtoisten kasvavasta roolista.”*
- // Erittäin osaavaan ja pätevään henkilöstöön.”*
- // Innokkuudesta ja aidosta tahdosta löytää uusia ratkaisuja syventää toimintoja niin hallitus kuin henkilöstö tasolla.”*
- // [...] ilonaiheena ovat olleet tärkeiden avainhenkilörekrytointien onnistuminen.”*
- // [...] taloudellinen tilanne on hyvä.”*

- // [...] Ray-rahoitus pitkäjänteistä.”
- // Raha-automaattiyhdistys tukee edelleen järjestöjen kansalaistoimintaa ja järjestöjen kehittämishankkeita.”
- // Jäsenmäärä kasvaa, jäsenet löytää meidät.”
- // Jäsenten vahva sitoutuminen ja tasainen jäsenmäärän kasvu.”

Muita vastaajien mainitsemia tyytyväisyydenaiheita ovat esimerkiksi järjestön arvostus ja maine sekä yhteistyöverkostot. Jotkin vastaajat havaitsivat yhteiskunnallisessa ilmapiirissä ja arvoissa ilonaiheita ja ovat tyytyväisiä suvaitsevuuden ja yhteisöllisyyden esiintymiseen sekä yhdistystoiminnan kiinnostavuuteen.

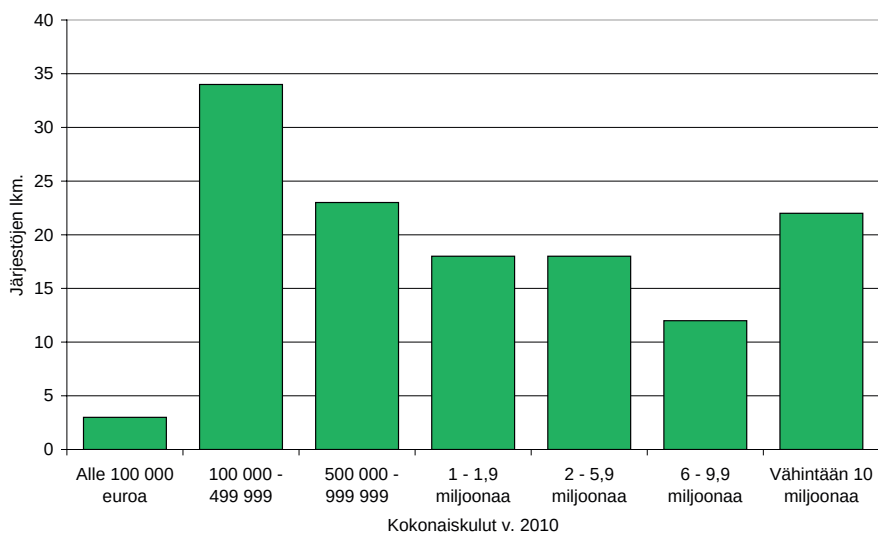
- // Järjestömme arvostuksen ilmeisyydestä, toimimme alalla jolla on kova kysyntä ja järjestömme toimintaa arvostetaan ja sitä pidetään luotettavana.”
- // Järjestön maine ja arvostus.[...]”
- // Järjestön arvostetusta asemasta ja piirien hyvistä kuntakumppanuuksista.”
- // Järjestöjen keskinäinen yhteistyö on lisääntynyt selvästi.”
- // Onnistuneesta verkostoitumisesta.”
- // Suvaitsevuus erilaisuutta kohtaan myönteisempää kuin ennen.”
- // Arvoilmasto on muuttumassa hyvään suuntaan. Yhteisöllisyys ja välittäminen lisääntyvät.”
- // Vapaaehtoinen yhdistystoiminta edelleen kiinnostaa.”

4.2 Talous ja henkilöstö

Toiminnan kokonaiskulut

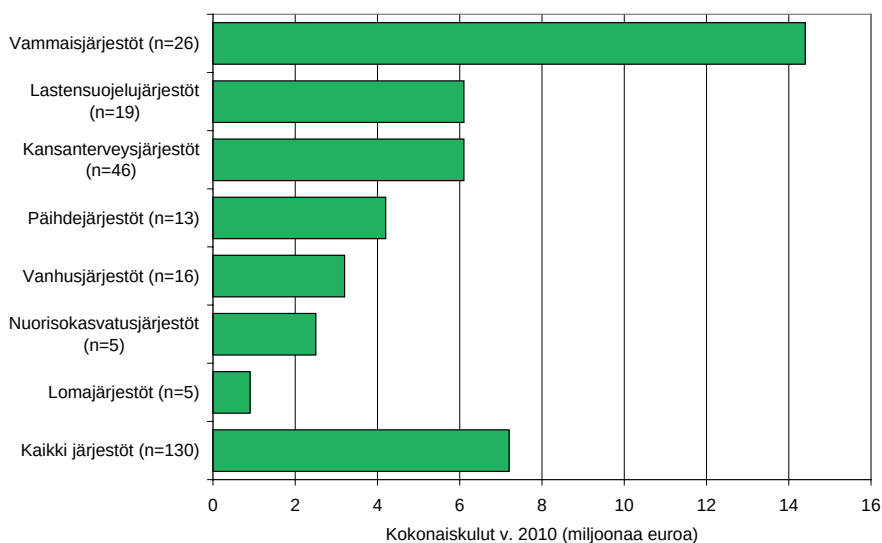
Järjestöbarometrin perusjoukon 151 valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysjärjestöstä 130:n taloustiedot sisältyvät Raha-automaattiyhdistyksen keräämiin vuoden 2010 avustustietoihin. Näiden 130 järjestön yhteenlasketut toiminnan kokonaiskulut vuonna 2010 olivat 935 miljoonaa euroa. Järjestöjen väliset vaihtelut ovat suuria. Keskimääräiset kokonaiskulut olivat 7,2 miljoonaa. Suurimmillaan ne olivat kahdella järjestöllä yli sata miljoonaa ja pienimmillään kolmella järjestöllä alle 100 000 euroa.

Miljoonan euron raja jakaa järjestöt melko tarkasti kahtia, sillä 46 prosentilla toiminnan kokonaiskulut olivat alle miljoona ja 54 prosentilla miljoona euroa tai enemmän. Yli kolmasosalla (37 %) kokonaiskulut olivat alle 500 000 euroa ja suurimpia, vähintään kymmenen miljoonan kokonaiskuluja oli 22 prosentilla järjestöistä (kuvio 22).

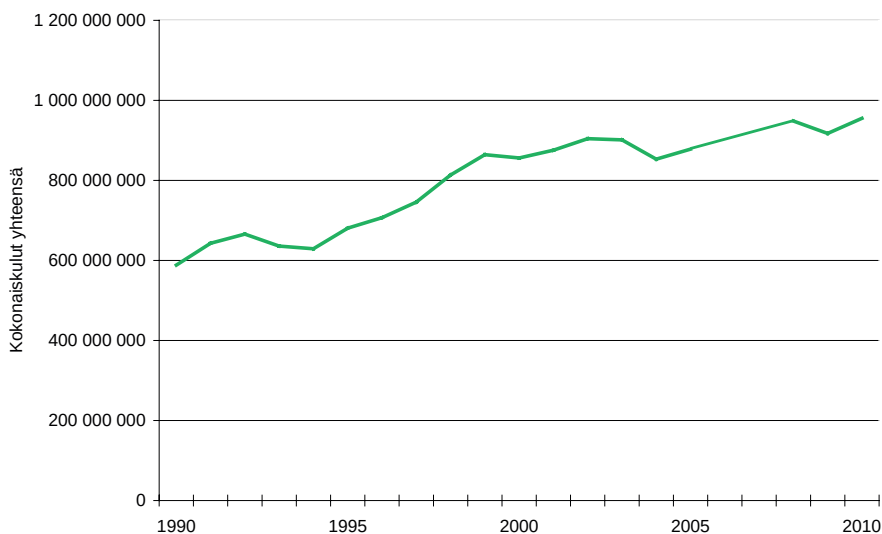
KUVIO 22. RAY-avustusta saaneet valtakunnalliset järjestöt (n=130) vuoden 2010 toiminnan kokonaiskulujen mukaan (lähde: RAY:n avustustilastot).

Toiminnan keskimääräiset kokonaiskulut vuonna 2010 olivat vammaisjärjestöillä selvästi muita toimialoja suuremmat eli 14,4 miljoonaa (kuvio 23). Lastensuojelu- ja kansanterveysjärjestöjen kokonaiskulut olivat keskimäärin 6,1 miljoonaa ja päihdejärjestöjen 4,2 miljoonaa euroa. Muilla toimialoilla keskimääräiset kokonaiskulut vaihtelivat yhdestä kolmeen miljoonaan euroon.

KUVIO 23. Valtakunnallisten järjestöjen vuoden 2010 keskimääräiset toiminnan kokonaiskulut toimialoittain (lähde: RAY:n avustustilastot).

Järjestöjen kokonaiskulujen ajallista kehitystä voidaan tarkastella luotettavimmin käyttäen paneeliasetelmaa, jossa seurataan vuosittain samojen järjestöjen kulujen määrää. Raha-automaattiyhdistyksen Järjestöbarometrin käyttöön antamissa avustustiedoissa on yhteensä 111 valtakunnallista järjestöä, joiden kokonaiskuluista on tiedot joka vuodelta 1990–2010. Näiden järjestöjen yhteenlasketut toiminnan kokonaiskulut ovat kasvaneet vuodesta 1990 vuoteen 2010 noin 370 miljoonaa euroa, kun eri vuosien luvut on deflatoitu vuoden 2010 rahaksi (kuvio 24). Vuodesta 2009 vuoteen 2010 kyseisten järjestöjen yhteenlasketut kokonaiskulut kasvoivat 38 miljoonalla.

KUVIO 24. RAY-avustusta saaneiden valtakunnallisten järjestöjen (n=111¹³) yhteenlasketut toiminnan kokonaiskulut¹⁴ v. 1990–2010 (lähde: RAY:n avustustilastot).

Toiminnan rahoitus

Järjestöjen tulot koostuvat Raha-automaattiyhdistyksen avustuksista ja muista julkisista avustuksista, asiakaspalvelumaksuista ja vuokrista tai muista niihin rinnastettavista maksuista, varsinaisen toiminnan muista tuotoista sekä varainhankinnasta. Pieni osa tuotoista koostuu sijoitus- ja rahoitustoiminnasta sekä satunnaisista eristä.

¹³ Kyseessä on paneelitarkastelu, johon on otettu mukaan vain ne järjestöt, joiden toiminnan kokonaiskuluista on tieto jokaiselta aikasarjatarkastelun vuodelta.

¹⁴ Deflatoitu vuoden 2010 rahaksi käyttäen Tilastokeskuksen sosiaali- ja terveystoimen julkisten menojen (kunnallistalous) hintaindeksiä. Vuosilta 2006 ja 2007 osalle järjestöistä tilastoitiin todellista pienemmät kokonaiskulut, joissa järjestöjen yhtiöitetyt toiminnan kuluja ei laskettu kokonaiskuluihin. Siksi oikeissa kuviossa vuosien 2006 ja 2007 kohdalta kokonaiskulujen kuvaaja on korvattu vuosien 2005 ja 2008 luvut yhdistävällä suoralla viivalla.

Järjestöjen julkisten avustusten lähteitä ovat RAY:n ohella esimerkiksi kunnat, valtio ja EU-hankerahoitus. Varsinaisen toiminnan muut tuotot voivat olla esimerkiksi tuotetuista koulutuksista tai julkaisutoiminnasta saatuja tuloja. Varainhankintaan kuuluvat esimerkiksi jäsenmaksuista sekä keräyksistä, arpajaisista ja myyjäisistä saadut tuotot. Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuloja järjestöt voivat saada esimerkiksi pankkitileillä olevien varojen koroista ja satunnaisiin tuottoihin lasketaan mm. testamenteista saadut tulot.

Eri tulonlähteiden merkitys järjestöille vaihtelee toimialoittain ja järjestön taloudellisen volyymin mukaan. Raha-automaattiyhdistys on järjestöjen tärkein julkisten avustusten lähde. RAY:n A- ja C-avustusten yhteenlaskettu osuus kokonaistuloista vaihtelee eri toimialoilla ollen pienimmillään vammaisjärjestöillä 10 prosenttia ja suurimmillaan veteraani- ja eläkeläisjärjestöillä 27 prosenttia (taulukko 35).

Pienimmillä, kokonaiskuluiltaan alle 500 000 euron järjestöillä, RAY:n avustusten osuus tuotoista on kaikkein suurin eli 60 prosenttia. Keskikokoisilla RAY-avustusten osuus tuotoista on 48 prosenttia ja suurimmilla kymmenen prosenttia.

Asiakaspalvelumaksut ja vuokrat ovat merkittäviä tulonlähteitä monille järjestöille, mutta niiden merkitys korostuu erityisesti toimialoilla, joilla on paljon palveluja tuottavia järjestöjä. Asiakaspalvelumaksujen osuus kokonaistuotoista on suurin eli noin kolme neljäsosaa (73–75 %) päihdejärjestöillä sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palvelujärjestöillä. Myös vammaisjärjestöille asiakaspalvelumaksut ovat keskimääräistä tärkeämpiä tulonlähteitä, sillä niiden osuus kokonaistuotoista on yli kaksi kolmasosaa (68 %).

Varsinaisen toiminnan muita tuottoja on suhteellisesti eniten kansanterveysjärjestöillä ja lastensuojelujärjestöillä, joilla ne muodostavat yli kolmasosan (34–37%) kokonaistuotoista. Taloudeltaan suurimmilla järjestöillä myös varsinaisen toiminnan muiden tuottojen merkitys on suurin. Varainhankinnan tuotot ovat suhteellisesti merkittävimpiä tulonlähteitä veteraani- ja eläkeläisjärjestöillä sekä lastensuojelujärjestöillä, joilla niiden osuus kokonaistuotoista on 15–17 prosenttia. Varainhankinnan merkitys on suhteellisesti suurin taloudeltaan pienille järjestöille.

TAULUKKO 35. Eri rahoituslähteiden osuus valtakunnallisten järjestöjen vuoden 2010 tuotoista toimialoitain ja toiminnan kokonaiskulujen mukaan (lähde: RAY:n avustustilastot).

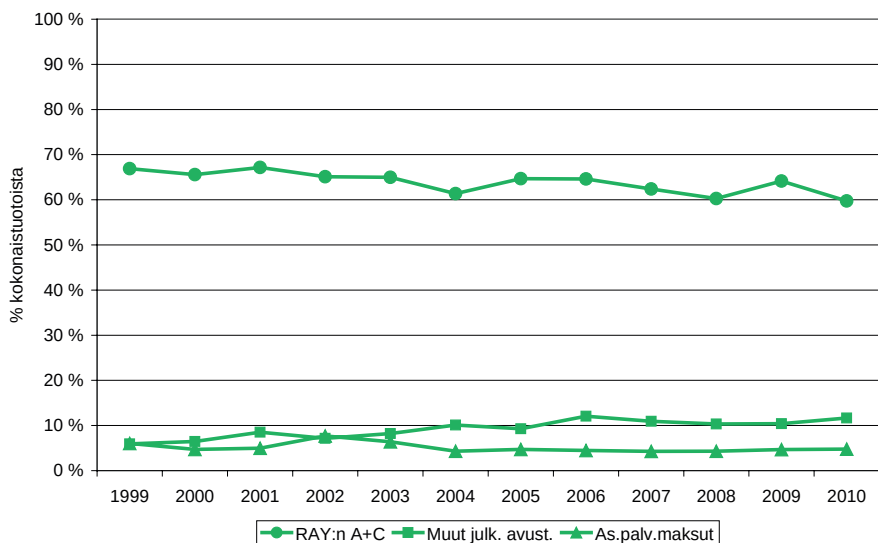
Osuus vuoden 2010 kokonaistuotoista (yht. 100%)										
	RAY			Muut julk. avust.	Asiakas-/ palvelu- maksut, vuokrat	Vars. toim. muut tuotot	Varain- hankinta	Sijoitus-/ rahoitus- toiminta	Muut (satunn. erät)	n
	Ay %	Ak %	C %	%	%	%	%	%	%	
Toimiala										
Kansanterv.järj.	7	7	2	12	16	37	10	7	2	46
Lastensuojelujärj.	4	5	5	6	26	34	15	4	1	19
Vanhusjärjestöt	12	5	6	1	58	8	7	1	3	16
yleisjärj.	8	5	8	1	73	4	1	1	0	7
veter. / eläkel. järj.	19	5	3	2	30	14	17	2	8	9
Vammaisjärjestöt	4	5	1	2	68	13	2	2	1	26
Nuorisokasv.järj.	7	3	2	3	55	28	0	1	1	5
Lomajärjestöt	0	18	1	0	48	30	0	3	1	5
Päihdejärjestöt	7	6	4	2	75	4	0	1	0	13
Kokonaiskulut v. 2010										
Alle 500 000	41	14	5	12	5	11	11	1	2	37
500 000 – 5 milj.	22	18	8	5	23	11	7	4	2	58
Yli 5 miljoonaa	3	5	2	5	50	24	6	4	1	35
YHTEENSÄ	5	6	2	5	47	23	6	4	1	130

Kuvioihin 25, 26 ja 27 on koottu paneelitarkastelu Raha-automaattiyhdistyksen yhteenlasketun A- ja C-avustuksen, muiden julkisten avustusten sekä asiakas- ja palvelumaksujen osuudesta erikokoisten järjestöjen kokonaistuotoista vuosina 1999–2010.

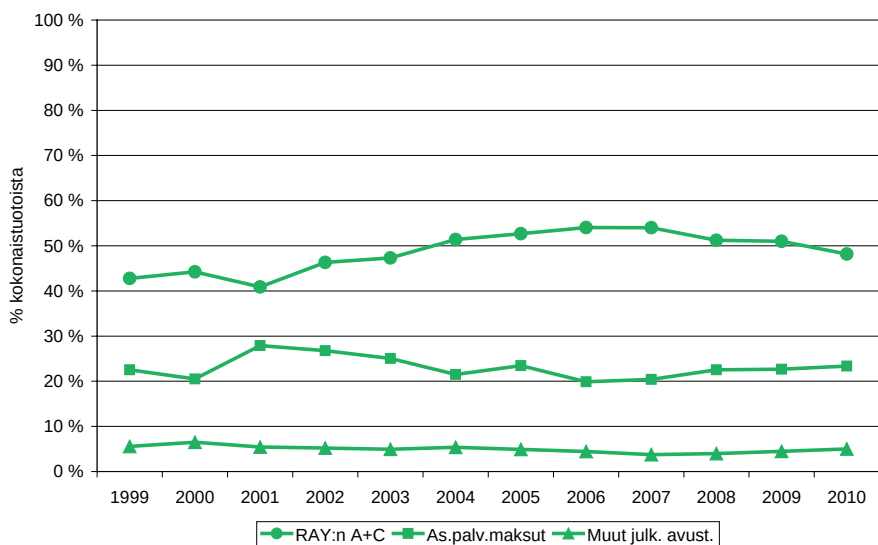
RAY:n yhteenlasketun A- ja C-avustuksen osuus pienten järjestöjen kokonaistuotoista on vaihdellut tarkasteltavalla ajanjaksolla 60:sta 67 prosenttiin ja muiden julkisten avustusten osuus kuudesta kahteentoista prosenttiin. Asiakas- ja palvelumaksujen osuus on ollut vuosittain vain neljästä kahdeksaan prosenttia pienten järjestöjen tuotoista.

Keskisuurilla järjestöillä RAY-avustuksen osuus tuotoista on ollut vuosittain 41–54 prosenttia ja asiakas- ja palvelumaksujen osuus 20–28 prosenttia. Muiden julkisten avustusten osuus on vaihdellut neljästä seitsemään prosenttiin.

Suurimmilla järjestöillä asiakas- ja palvelumaksujen osuus on kasvanut tarkasteltuna ajanjaksona noin kolmanneksesta puoleen kokonaistuotoista. Samaan aikaan RAY-avustusten osuus tuotoista on pysytellyt noin kymmenesosassa muiden julkisten avustusten osuuden pienentyessä 19 prosentista vain viiteen prosenttiin.

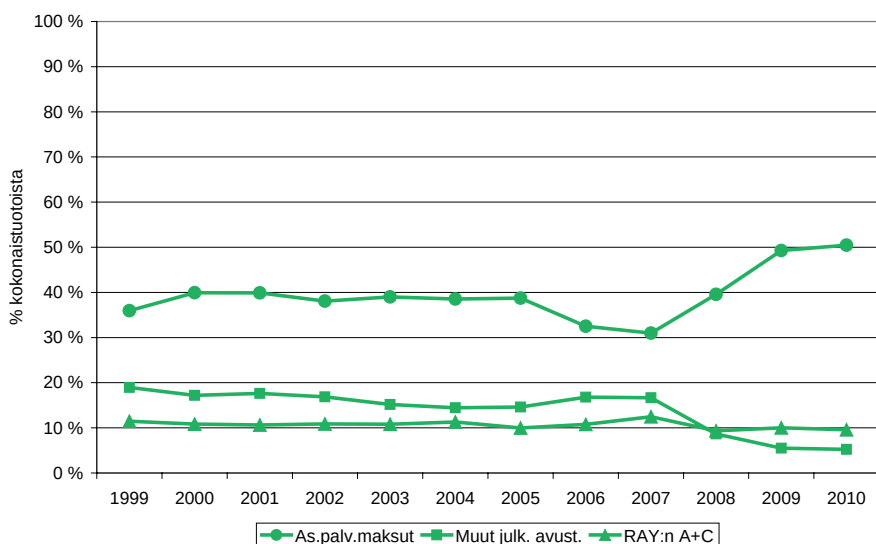
KUVIO 25. RAY:n A- ja C-avustusten, muiden julkisten avustusten sekä asiakas-/ palvelumaksujen ja vuokrien osuus pienten¹⁵ valtakunnallisten järjestöjen (n=38–53) yhteenlasketuista tuloista v. 1999–2010 (lähde: RAY:n avustustilastot).

KUVIO 26. RAY:n A- ja C-avustusten, muiden julkisten avustusten sekä asiakas-/ palvelumaksujen ja vuokrien osuus keskisuurten¹⁶ valtakunnallisten järjestöjen (n=55–71) yhteenlasketuista tuloista v. 1999–2010 (lähde: RAY:n avustustilastot).

¹⁵ Ko. vuoden toiminnan kokonaiskulut alle 500 000 euroa.

¹⁶ Ko. vuoden toiminnan kokonaiskulut 500 000 – 5 miljoonaa euroa.

KUVIO 27. RAY:n A- ja C-avustusten, muiden julkisten avustusten sekä asiakas-/ palvelumaksujen ja vuokrien osuus suurten¹⁷ valtakunnallisten järjestöjen (n=25–36) yhteenlasketuista tuotoista v. 1999–2010 (lähde: RAY:n avustustilastot).

Järjestöjen talousnäkymät

Yli puolet (56 %) valtakunnallisista järjestöistä arvioi vuoden 2012 alussa taloudellisen tilanteensa melko hyväksi tai hyväksi. Noin joka neljäs (24 %) pitää taloutensa tilaa kohtalaisena ja joka viides (20 %) melko huonona tai huonona. Taloudeltaan suurilla järjestöillä tilanne on muita yleisemmin hyvä ja pienillä huono (taulukko 36).

TAULUKKO 36. Erikokoisten järjestöjen arvio taloudellisesta tilanteestaan vuoden 2012 alussa.

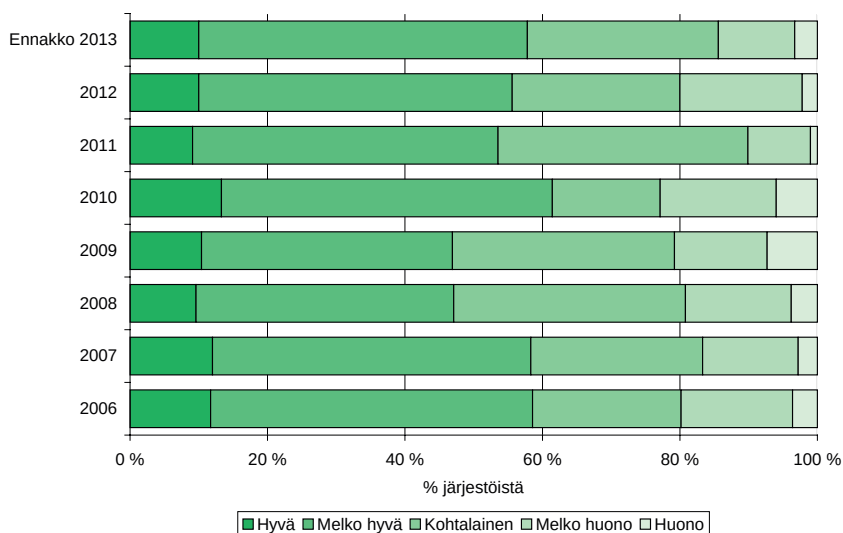
	Järjestöt, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa olevan:			n
	Hyvä/ melko hyvä	Kohtalainen	Huono/ melko huono	
Kokonaiskulut v. 2010	%	%	%	
Alle 500 000 euroa	38	29	33	24
500 000 – 5 miljoonaa	54	22	24	37
Enemmän kuin 5 miljoonaa	84	12	4	25
KAIKKI JÄRJESTÖT	56	24	20	90

Vuoden 2012 alussa esitetyt arviot taloudesta ovat jossain määrin kielteisempiä kuin edellisvuonna tehdyt. Omaa taloudellista tilannettaan melko huonona tai huonona pitävien järjestöjen osuus on nyt kymmenen prosenttiyksikköä suurempi

¹⁷ Ko. vuoden toiminnan kokonaiskulut enemmän kuin 5 miljoonaa euroa.

kuin vuonna 2011 (kuvio 28). Toisaalta 80 prosentilla järjestöistä taloustilanne on edelleen vähintään kohtalainen.

Vuoden päähän ulottuvassa ennakoarviossa ei ole kovin suuria eroja tämän-vuotiseen verrattuna. Taloutensa vuonna 2013 melko hyväksi ennakoivien osuus on hieman suurempi ja melko huonoksi tai huonoksi arvioivien suhteellinen määrä hieman pienempi kuin vuonna 2012.

KUVIO 28. Järjestöjen (n=83–111) arvio taloudellisesta tilanteestaan v. 2006–2013¹⁸.

Valtaosa (63 %) järjestöistä arvioi taloudellisen tilanteensa pysyvän ennallaan tulevan vuoden kuluessa (taulukko 37). Joka viides (20 %) uskoo tilanteensa paranevan ja joka kuudes (17 %) heikkenevän. Taloutensa arvioivat heikkenevän hieman muita yleisemmin taloudeltaan suurimmat järjestöt. Niistä 24 prosenttia pitää taloustilanteensa huononemista todennäköisenä ja yksikään ei ennakoisi sen paranevan tulevan vuoden aikana.

TAULUKKO 37. Erikokoisten järjestöjen arvio taloudellisen tilanteensa muutoksesta 12 kuukauden kuluessa.

	Järjestöt, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa:			n
	Paranevan	Pysyvän ennallaan	Heikkenevän	
Kokonaiskulut v. 2010	%	%	%	
Alle 500 000 euroa	25	67	8	24
500 000 – 5 miljoonaa	30	51	19	37
Enemmän kuin 5 miljoonaa	-	76	24	25
KAIKKI JÄRJESTÖT	20	63	17	90

¹⁸ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

Järjestöiltä tiedusteltiin keskeisimpiä syitä siihen, miksi niiden taloudellinen tilanne on huono tai heikkenemässä nykyisestä sekä myös perusteluja hyväksi tai kohenevaksi arvioituun taloustilanteeseen.

Huonon tai huononevan taloustilanteensa syyksi järjestöt ilmoittavat yleisimmin syyksi toiminta-avustusten riittämättömyyden. RAY:ltä tai muilta toiminnan rahoittajilta saatujen avustusten määrä on liian pieni ja tarvittavia korotuksia niihin ei ole näköpiirissä. Rahoitus ei riitä kattamaan kasvavia toimintakustannuksia tai sitä ei ole saatavissa juuri halutunlaiseen toimintaan. Joidenkin avustus on pienentynyt tai vaarassa pienentyä tai lakata kokonaan.

- // *Laskeva avustussuunnitelma (RAY)."*
- // *Monikanavaisessa julkisen puolen rahoituksessa on leikkauskaavailuja [...]."*
- // *Vähentynyt Ray:n tuki, nimenomaan Ay-avustukseen."*
- // *Henkilöstökulujen ja muiden toimintakulujen kasvaminen. Yleisavustus ei nykyisellään riitä kattamaan kulujen nousua."*
- // *[...] Vaikeata saada avustusta varsinaiseen toimintaan, useammat tahot suosii hankkeita."*
- // *Toimintamme rahoitusta on supistettu kahden viimeisen vuoden aikana 110.000 €."*
- // *[...] Se, että RAY ei enää myönnä investointiavustuksia alle 30 000 euron hankkeisiin on pienille järjestöille eritt. kriittinen tekijä."*

Joillakin järjestöillä heikot talousnäkymät liittyvät oman toiminnan tuottojen vähäisyyteen tai varainhankinnan ongelmiin. Osa vastaajista pitää syynä järjestönsä palveluntuotantoon liittyviä haasteita tai yleisiä heikkoja talousnäkymiä.

- // *Omaa varainhankintaa ei ole pystytty nostamaan [...]."*
- // *[...] ilmoitus- ja varainhankintatuottojen väheneminen [...]."*
- // *[...] omarahoituskeinojen rajallisuus, sponsoreiden vähyys/puute."*
- // *Riskit vaativat palveluiden tuottamisessa, ei ole puskureita!"*
- // *Edelleen myymme palvelumme omakustannushintaan [...]."*
- // *[...] oman liiketoiminnan ongelmat."*
- // *Yleisen taloudellisen tilanteen vaikutus varainhankintaan."*
- // *Asiat jotka voivat huonontaa taloutta on kuntien talous."*
- // *Yleiseurooppalainen taloustilanne."*

Hyvän tai nykyisestä kohenevan taloustilanteen taustalla on yleisimmin toiminnan rahoituksen myönteinen kehitys. Järjestöt arvioivat nykyisten avustustensa olevan vakaalla pohjalla ja kasvussa. Osalle on avautunut joitakin uusia avustuskähteitä. Oman varainhankinnan, jäsenmaksutuottojen, sijoitusten ja lahjoitusten tuomat tulot ja niiden toteutunut tai ennakoitu kasvu on syynä joidenkin järjestöjen hyviin talousnäkyymiin.

- // *Toiminta on täysin riippuvainen Ray:n yleis- ja projektiavustuksista, luotamme rahoituksen jatkuvan.[...]*
- // *RAY-avustuksen suuruus on ollut vakio, joten olemme voineet sopeuttaa toimintamme sen mukaiseksi.*
"Hankerahoituksen uudet avaukset."
- // *[...] Paremman näkyvyyden myötä uskomme myös saavamme lisää jäseniä ja sitä kautta jäsenmaksutuottoja."*
- // *Rahastojen tuotot takaavat toiminnan jatkuvuuden."*
- // *Panostamme voimakkaasti varainhankintaan, uskomme myös Ray-avustusten kasvuun ray-tuottojen lisääntyessä."*
- // *Ray:n tuki ja oma varainhankinta on vakiintunutta."*
- // *[...] Ihmiset tukevat järjestöä myös taloudellisesti heikkoina aikoina."*

Osalla järjestöistä hyvä taloudellinen tilanne on seurausta pitkäjänteisestä panostuksesta tarkkaan taloudenpitoon ja sitoutumisesta tiukkaan kulukuriin. Tulot ja toiminta on onnistuttu pitämään tasapainossa ja kulut suhteuttamaan käytettävissä oleviin varoihin. Joillakin järjestöillä taustalla on määrätietoista toimintojen ja kulojen karsimista, keskittymistä ydintoimintoihin sekä rakenteellisia uudistuksia.

- // *Taloutta on hoidettu maltillisesti ja järkipäisesti,[...]*
- // *Talous on vakaa suunnitelmallisen toiminnan ansiosta."*
- // *Hyvä talouden seuranta ja talouskuri.[...]*
- // *Koska mitoitamme toimintamme tulojen mukaan [...]*
"Kustannusten karsiminen ja rakenteelliset uudistukset.[...]"
- // *Määrätietoinen resurssien ja toiminnan yhteensovittaminen tuottaa tulosta.[...]*
- // *Järjestörakenteen tietoinen muuttaminen, ydintoimintoihin keskittyminen. [...]*
- // *[...] Keskittyminen perustehtävään ja joidenkin osa-alueiden ulkoistaminen."*

Vaikka varsin suuri osa järjestöistä on suhteellisen tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa, myös uhkien olemassaolo tunnistetaan hyvin yleisesti. Selvästi yli puolet (57 %) järjestöistä myöntää, että niiden talouden kannalta on tällä hetkellä olemassa joitakin erityisen suuria riskitekijöitä.

Raha-automaattiyhdistyksen suuri merkitys järjestöjen toiminnan rahoittajana heijastuu siinä, että erityisen suuret talouden riskitekijät liittyvät vastaajien arvioiden mukaan yleisimmin juuri Raha-automaattiyhdistykseen. Riskeiksi nimetään järjestön suuri riippuvuus RAY:n tuesta, siihen liittyen RAY:n rahoituslinjaukset ja -päätökset sekä laajemmin koko RAY:n tulevaisuus ja monopoliaseman säilyminen.

- // *Riippuvuus Ray-rahoituksesta erittäin merkittävä riskitekijä."*
- // *Rahoituksen Rahis-keskeisyys."*
- // *RAY:n yleisavustuksen huomattava väheneminen."*
- // *RAY:n avustus katkolla."*
- // *RAY:n tulevaisuus ja rahoituslinjaukset."*
- // *RAY:n monopoliaseman säilyminen."*

Toiseksi yleisimmin talouden riskitekijät koskevat palvelujen tuottamista. Esimerkiksi kunnille ja Kelalle myytävien palvelujen kilpailutukseen sekä ostopalvelusopimuksiin ja niiden jatkuvuuteen sisältyy suuria riskejä, jotka uhkaavat järjestöjen taloutta ja toimintamahdollisuuksia.

- // *Palvelujen tuotosta kunnille ei ole olemassa pitkäjänteistä sopimusta.”*
- // *Kelan sopimusten jatkuvuus.[...]”*
- // *Kilpailutus, jossa raha ratkaisee sisällön kustannuksella.”*
- // *Kuntoutuspalveluissa riskinä on ostopalvelujen määrän lasku. [...]*
- // *Tarjouskilpailussa (kuntoutus) pärjääminen. Jos isoja tuotteita ei saada toimitettavaksi, kyseessä miljoonan euron vaje liikevaihdossa. Kiinteät kulut pysyvät kuitenkin lähes ennallaan.”*

Joillakin järjestöillä talouden riskit liittyvät toimintatiloihin, -välineisiin tai niiden hankkimiseen tarvittavien lainojen hoitamiseen. Osa arvioi yleisen taloudellisen tilanteen aiheuttavan riskejä myös järjestön taloutta ajatellen.

- // *Kiinteistöt.”*
- // *Toiminnan mahdollistavien teknisten laitteiden ikä.[...]”*
- // *Investointilainojen hoitaminen.”*
- // *Euroopan talouskriisin syveneminen voi uhata säätiön toimintaa. [...]*
- // *Taantuman uhka.”*
- // *Kuntatalous,[...]”*

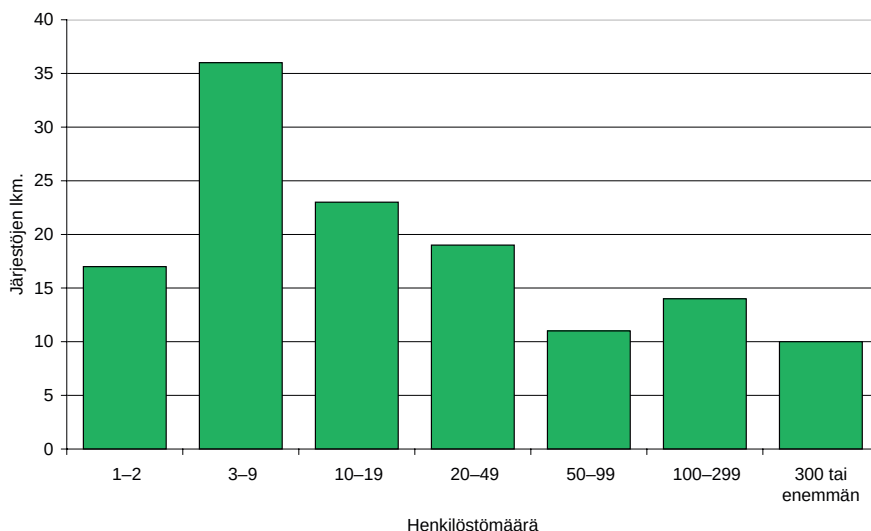
Järjestöjen henkilöstö

Järjestöbarometrin perusjoukon 151 valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysjärjestöstä 130:n henkilöstömäärätiedot sisältyvät Raha-automaattiyhdistyksen keräämiin vuoden 2010 avustustietoihin. Näissä 130 järjestössä oli vuonna 2010 yhteensä 12 538 työntekijää. Henkilöstömäärät vaihtelevat suuresti, sillä järjestöissä oli palkattua henkilöstöä vähimmillään yksi ja enimmillään yli 2 000 henkilöä. Keskimäärin (mediaani) työntekijöitä oli 15. Eri toimialoista vammaisjärjestöjen yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli selvästi muita suurempi eli 5900 (taulukko 38).

TAULUKKO 38. Valtakunnallisten järjestöjen yhteenlaskettu henkilöstömäärä ja keskimääräinen henkilöstömäärä vuonna 2010 toimialoiittain (lähde: RAY:n avustustilastot).

Toimiala	Yhteenlaskettu henkilöstömäärä	Keskimääräinen henkilöstömäärä (mediaani)	n
Vammaisjärjestöt	5 906	35	26
Kansanterveysjärjestöt	3 004	17	46
Lastensuojelujärjestöt	1 634	14	19
Päihdejärjestöt	928	12	13
Vanhusjärjestöt	551	8	16
Lomajärjestöt	465	122	5
Nuorisokasvatusjärjestöt	50	9	5
KAIKKI JÄRJESTÖT	12 538	15	130

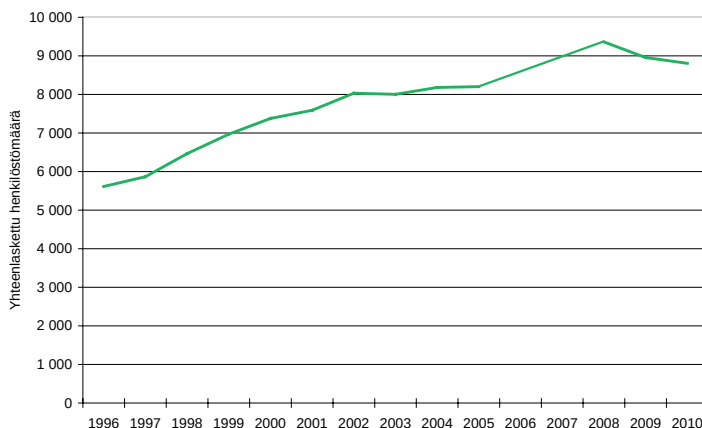
15 työntekijän raja jakaa järjestöt kahteen yhtä suureen osaan, joista puolella henkilöstöä oli enintään 15 ja puolella tätä enemmän. Joka kuudennella (17 %) järjestöllä oli enintään kaksi ja yli puolella (53 %) alle kymmenen työntekijää (kuvio 29). Vähintään sadan työntekijän henkilöstömäärään ylittää noin neljäsosa (24 %) ja vähintään 300 työntekijää on joka kymmenennessä (10 %) järjestössä.

KUVIO 29. Valtakunnalliset sosiaali- ja terveysjärjestöt (n=130) v. 2010 henkilöstömäärän mukaan.

Samoin kuin edellä järjestöjen kokonaiskulujen kehitystä, myös henkilöstömäärien ajallista kehitystä voidaan tarkastella luotettavimmin käyttäen paneeliasetelmaa, jossa seurataan vuosittain samojen järjestöjen henkilöstömääriä. Raha-automaattiyhdistyksen Järjestöbarometrin käyttöön antamissa avustustiedoissa on yhteensä 108 valtakunnallista järjestöä, joiden henkilöstömäärästä on tiedot joka vuodelta 1996–2010. Näiden järjestöjen yhteenlaskettu henkilöstömäärä on kasvanut vuodesta 1996 vuoteen 2010 yli kolmella tuhannella, vajaasta kuudesta tuhannesta lähes yhdeksään tuhanteen (kuvio 30). Vuodesta 2008 järjestöjen yhteenlaskettu henkilöstömäärä on ollut laskussa ja vähentynyt vuoteen 2010 noin 550 työntekijän verran.

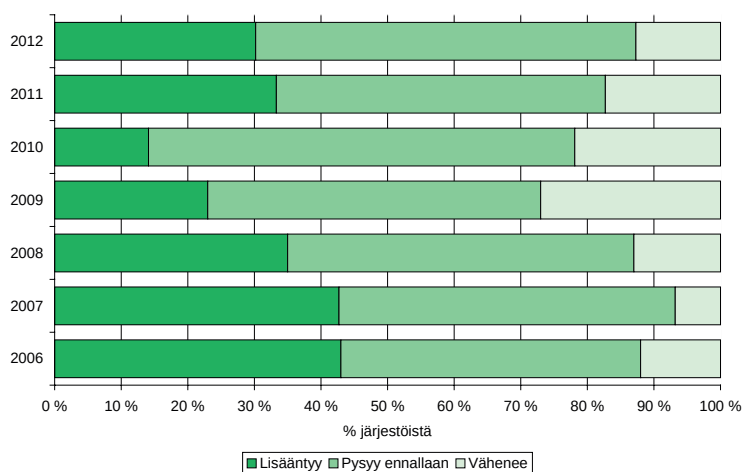
KUVIO 30. RAY-avustusta saaneiden valtakunnallisten järjestöjen (n=108¹⁹) yhteenlaskettu henkilöstömäärä v. 1996–2010 (lähde: RAY:n avustustilastot).

Järjestöjen arviot henkilöstömäärän kehityksestä

Järjestöjen vuoden 2012 henkilöstönäkymät vaikuttavat suhteellisen vakailta. Yli puolella (56 %) järjestöistä kokonaishenkilöstömäärä on pysymässä ennallaan kuluvan vuoden aikana. 30 prosenttia arvioi henkilöstömäärän lisääntyvän ja 12 prosenttia vähenevän. Kokonaishenkilöstömäärää vähentävien järjestöjen osuus on supistunut hieman vuosittain vuoden 2009 jälkeen (kuvio 31).

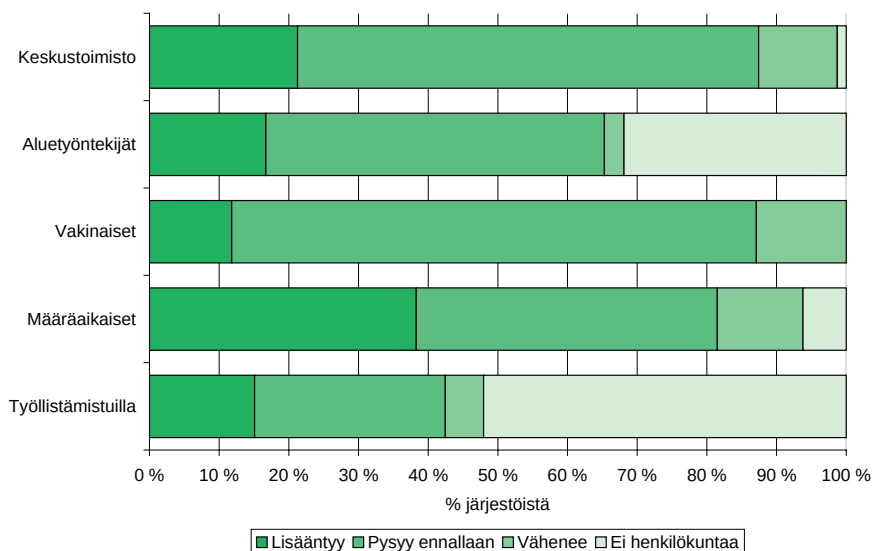
KUVIO 31. Valtakunnallisten järjestöjen (n=63–103) arvio kokonaishenkilöstömäärän muutoksista v. 2006–2012²⁰.

¹⁹ Kyseessä on paneelitarkastelu, johon on otettu mukaan vain ne järjestöt, joiden henkilöstömäärästä on tieto jokaiselta aikasarjatarkastelun vuodelta. Vuosilta 2006 ja 2007 osalle järjestöistä tilastoitiin todellista pienemmät henkilöstömääräluvut, joissa järjestöjen omistamien yhtiöiden henkilökuntaa ei laskettu kokonaishenkilöstömäärään. Siksi oheisessa kuviossa vuosien 2006 ja 2007 henkilöstölukujen kohdalta kuvaaja on korvattu vuosien 2005 ja 2008 luvut yhdistävällä suoralla viivalla.

²⁰ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

Erityyppisissä työsuhteissa olevista työntekijöistä määräaikaisten lukumäärien ennakoitaan kasvavan muita yleisemmin vuonna 2012 (kuvio 32). Yli kolmasosa (38 %) järjestöistä arvioi määräaikaisten työntekijöiden määrän lisääntyvän ja vain 12 prosenttia vähenevän. Vakinaisessa työsuhteessa olevien määrän ennakoi kasvavan 12 ja vähenevän 13 prosenttia järjestöistä. Keskustoimistossa ja alueilla työskentelevien, samoin kuin työllistämistuilla työllistettyjen, määrän arvioidaan olevan useammin lisääntymässä kuin pienenevässä, mutta yleisimmin heidän määränsä uskotaan pysyvän ennallaan vuonna 2012.

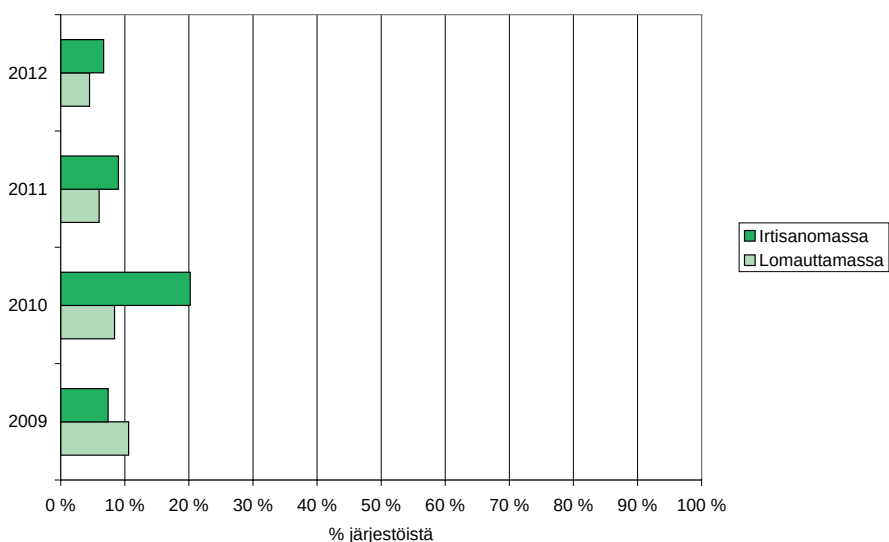
KUVIO 32. Valtakunnallisten järjestöjen (n=63–85) arvio henkilöstömäärän muutoksista v. 2012 aikana.

Neljä prosenttia vastaajista eli neljä järjestöä ennakoi lomauttavansa ja seitsemän prosenttia eli kuusi järjestöä irtisanovansa henkilöstöä vuoden 2012 kuluessa.

Lomautuksia tekevien järjestöjen suhteellinen osuus on pienentynyt hieman vuosittain vuoden 2009 jälkeen (kuvio 33). Myös henkilöstöä irtisanovien järjestöjen osuus on pienentynyt hieman edellisvuodesta ja selvästi vuodesta 2010, jolloin peräti 20 prosenttia vastaajista arvioi toteutettavan irtisanomisia järjestössään.

Vuonna 2012 lomautuksia tekevästä neljästä järjestöstä kaksi on vammaisjärjestöjä yksi kansanterveysjärjestö ja yksi lomajärjestö. Irtisanomisia ennakoivista kuudesta järjestöstä kolme on vammaisjärjestöjä, kaksi vanhusjärjestöjä ja yksi lomajärjestö. Yksi järjestöistä arvioi toteutettavansa sekä lomautuksia että irtisanomisia.

Järjestöjen lomautukset koskevat enimmillään sataa työntekijää ja yleisimmin kuntoutuspalveluja. Irtisanomiset kohdistuvat yleisimmin yhteen, mutta enimmillään 5–10 työntekijään. Irtisanottavien tehtävät liittyvät toimisto- ja hallintotehtäviin sekä kuntoutuspalveluihin.

KUVIO 33. Irtisanomaisia ja lomautuksia vuosille 2009–2012²¹ ennakoineet valtakunnalliset järjestöt (n=81–94).

Järjestöjen omistamien yritysten henkilöstö

Järjestöt ovat eriyttäneet ja yhtiöittäneet elinkeinotoiminnaksi tulkittavissa olevia toimintojaan. Sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi järjestöjen yritykset tuottavat esimerkiksi koulutus-, kustannus- ja painopalveluja, hotelli- ja ravintolapalveluja sekä harjoittavat vuokraus- ja isännöintitoimintaa ja vähittäis- ja tukkukauppaa.

Noin joka viidennellä (19 %) kyselyyn vastanneesta järjestöstä on omistukseensa yrityksiä. Niiden yhteenlaskettu henkilöstömäärä vuoden 2012 alussa on 2219 työntekijää. Henkilöstömäärä vaihtelee niin, että pienimmillään yhden järjestön yrityksessä on vain yksi työntekijä ja enimmillään heitä on yli 500. Keskimääräinen (mediaani) henkilöstömäärä on 35. Luvut sisältävät sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä muussa järjestöjen omistamien yritysten toiminnassa työskentelevän henkilöstön, ja niiden suhteellista osuutta ei voida kyselyn perusteella arvioida.

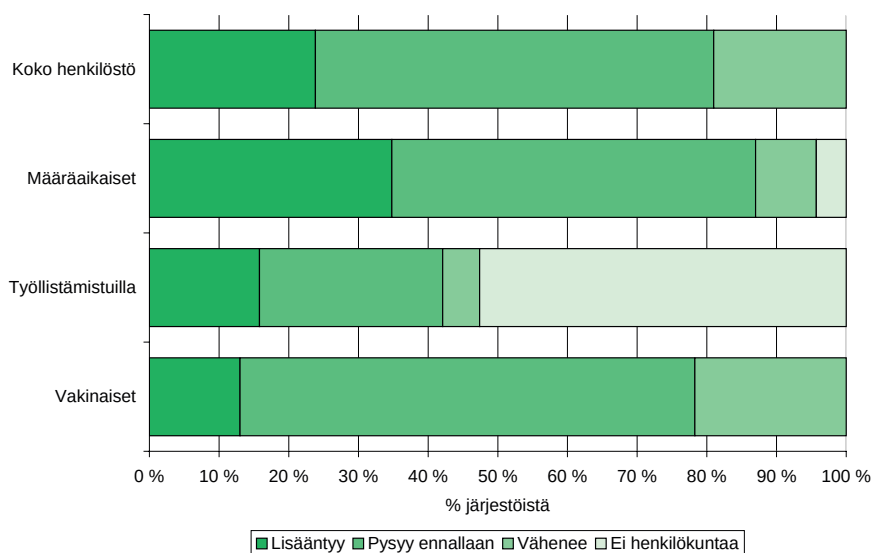
Yli puolet (57 %) järjestöistä ennakoi yritystensä henkilöstömäärän pysyvän ennallaan vuonna 2012 (kuvio 34). Noin joka neljäs (24 %) uskoo sen kasvavan ja noin joka viides (19 %) pienentyvän. Määräaikaisen henkilöstön määriin ennakoidaan lisäyksiä muita yleisemmin kuluvan vuoden aikana. Yli kolmasosa (35 %) järjestöistä arvioi määräaikaisten työntekijöiden määrän kasvavan ja vain yhdeksän prosenttia pienenevän. Vakinaisiin työsuhteisiin odotetaan suhteellisesti vähiten muutoksia. Niissä työskentelevien määrän arvioi vähenevän 22 prosenttia ja lisääntyvän 13 prosenttia vastaajista. Työllistämistuilla yrityksiinsä on palkannut

²¹ Lähteet: Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

henkilökuntaa vain vajaa puolet järjestöistä. Työllistämistuoin työllistettyjen määrän arvioidaan yleisimmin pysyvän ennallaan. 16 prosenttia ennakoi työllistettyjen määrän kasvavan ja viisi prosenttia pienenevän kuluvana vuonna.

Kolme järjestöä ennakoi lomauttavansa ja yksi järjestö irtisanovansa yritystensä henkilöstöä vuoden 2012 aikana. Yritysten lomautuksista ja irtisanomisista on kysytty järjestöiltä aikaisemmin vuonna 2011 ja tuolloin niitä ei ollut suunnitteilla lainkaan (Järjestöbarometri 2011). Vuonna 2012 yritystensä henkilöstön lomautuksia suunnittelevista kolmesta järjestöstä kaksi on vammaisjärjestöjä ja yksi kansanterveysjärjestö. Irtisanomisia ennakoiva järjestö on kansanterveysjärjestö. Yksi järjestöistä arvioi toteuttavansa sekä lomautuksia että irtisanomisia yrityksessään.

Järjestöjen yritysten lomautukset koskevat enimmillään 70 työntekijää. Lomautukset liittyvät kuntoutus- ja asumispalveluihin. Irtisanomisten arvioidaan koskevan enimmillään 15 työntekijää ja liittyvän kuntoutuspalveluihin.

KUVIO 34. Valtakunnallisten järjestöjen (n=19–23) arviot yritystensä henkilöstömäärän muutoksista v. 2012 aikana.

4.3 Järjestöjen alueellinen toiminta

Yleiskuva

Aluetyöllä tarkoitetaan Järjestöbarometrissä valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen aluetoimintaa, jota tekevät aluetyöntekijät. Aluetyöntekijät ovat järjestöjen työntekijöitä, jotka on pysyvästi resursoitu toimimaan jollakin yksittäistä kuntaa laajemmalla, maantieteellisesti rajatulla alueella.

Järjestöjen alueellinen toiminta on hyvin monipuolista ja rakenteeltaan moninaista. Alueellisen toiminnan organisoitumisen moninaisuutta kuvaa hyvin se, että järjestöjen toiminnan rakenteita selvittäneessä kyselyssä²² löydettiin 19 erilaista tapaa rakentaa ja organisoida alueellista toimintaa (SOSTEn alueellisen toiminnan selvitysraportti). Alueellista toimintaa voidaan tehdä keskustoimistosta, itsenäisistä piirijärjestöistä, järjestöjen omista aluetoimipisteistä tai paikallisyhdistyksistä käsin. Järjestöjen aluetyössä toimii sekä palkattua henkilöstöä että vapaaehtoisia. Aluetyöhön palkatut työntekijät voivat olla työsuhteessa kattojärjestöön tai järjestön piiri- tai alueorganisaatioon. Aluetoiminta voi olla myös kokonaan vapaaehtoisten vastuulla.

Järjestöbarometriin vastanneista valtakunnallisista järjestöistä kahdella kolmesta (66 %) on alueellista toimintaa vuonna 2012. Yleisin alueellisen toiminnan rakenne järjestöillä on keskustoimistosta käsin ohjattu aluetoiminta (60 %). Piirirakenne on 15 prosentilla ja jokin muu rakenne 26 prosentilla aluetyötä tekevästä järjestöistä. Muu aluetyön rakenne kuin keskustoimistosta käsin ohjattu tai piirirakenne on esimerkiksi itsenäiset alueelliset yhdistykset, itsenäiset paikallisyhdistykset, puoliautonomiset aluetoimikunnat ja itsenäiset maakunnalliset yhdistykset. Järjestöillä, joilla on alue- tai piiriorganisaatio, työnjako on usein järjestetty niin, että valtakunnallinen kattojärjestö vastaa valtakunnallisen tason vaikuttamisesta ja aluetoiminta hoitaa alueellista ja paikallista toimintaa. Tällöin kattojärjestöllä ja sen aluetyöllä on samat tavoitteet ja strategia mutta eri toiminnan taso.

Niistä valtakunnallisista järjestöistä, joilla on alueellista toimintaa, 70 prosentilla on omia palkattuja työntekijöitä alueilla. Valtakunnallisten järjestöjen työntekijöitä on alueilla keskimäärin (mediaani) viisi kappaletta. Valtaosalla (80 %) järjestöistä on omia työntekijöitä alueilla enintään kymmenen. Järjestöistä neljällä on vähintään 100 omaa työntekijää alueilla.

Aluetyöntekijät voivat olla työsuhteessa keskusjärjestön sijasta järjestön piiri- tai alueorganisaatioon. Näitä aluetyöntekijöitä järjestöillä oli vuoden 2012 alussa keskimäärin (mediaani) viisi. Noin kolmella neljästä (74 %) järjestöstä piiri- tai alueorganisaatiossa työskentelevän palkatun henkilöstön määrä on enintään kymmenen. Valtakunnallisilla järjestöillä on aluetyöntekijöiden toimipisteitä keskimäärin neljällä paikkakunnalla. Toimipisteet sijaitsevat pääosin maakuntakeskuksissa.

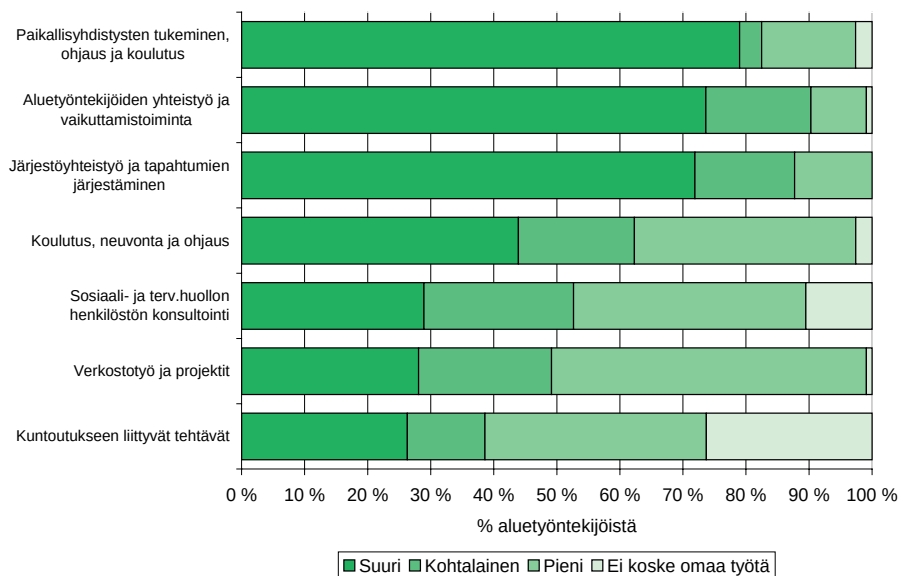
Järjestöbarometriin vastanneista aluetyöntekijöistä puolet työskentelee kansanterveysjärjestöissä. Eniten aluetyöntekijöitä kansanterveysjärjestöistä on potilasjärjestöillä, joissa työskentelee yli kolmannes (38 %) kaikista valtakunnallisten järjestöjen aluetyöntekijöistä. Vammaisjärjestöissä työskentelee vajaa kolmannes (29 %) aluetyöntekijöistä. Heistä puolet on aistivammajärjestöjen työntekijöitä. Kaikista aluetyöntekijöistä noin kymmenesosa (11 %) työskentelee lastensuojelujärjestöissä, kuusi prosenttia päihdejärjestöissä ja neljä prosenttia vanhusjärjestöissä.

²² Järjestöjen rakennetta selvitettiin osana SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry:n alueellisen toiminnan selvitystä. Kysely lähetettiin kesäkuussa 2012 kaikille SOSTEn varsinaisille jäsenille, joita oli tuolloin 172 kappaletta. 77 jäsenjärjestöstä saatiin vastaus määräaikaan mennessä.

Aluetyöntekijöistä runsas kolmannes (35 %) on tehtävänimikkeeltään aluesihteerijä, piirisihteerijä tai aluetyöntekijöitä. Hieman alle kolmannes (30 %) työskentelee nimikkeellä toiminnanjohtaja tai aluejohtaja. Viidellä prosentilla tehtävänimike on kuntoutussihteerijä tai -ohjaaja. Vajaan kolmanneksen (30 %) tehtävänimike on jokin muu.

Järjestöjen alueellisen toiminnan tehtävänä on useimmin paikallisyhdistysten tukeminen sekä vapaaehtois- ja vertaistukitoiminnan ylläpitäminen. Alueellinen toiminta voi myös keskittyä jäsenten neuvontaan ja tukemiseen.

Järjestöjen alueellisen toiminnan painopisteitä selvitettiin tarkemmin kysymällä aluetyöntekijöiltä, miten tärkeitä he pitävät eräitä tehtäviä omassa työssään. Kysytyistä 23 tehtävästä muodostettiin seitsemän faktoria, joilla voidaan tiivistetysti kuvata aluetyön painopisteitä. Nämä tehtävät ja niiden merkitys aluetyöntekijöiden työssä on kuvattu kuviossa 35. Kaikkien 23 tehtävän merkitysten arvioinnit on koottu liitteeseen 11. Kuten seuraavasta kuviosta voidaan havaita, paikallisyhdistysten tukeminen, ohjaus ja koulutus, aluetyöntekijöiden yhteistyö ja vaikuttamistoiminta sekä järjestöyhteistyö ja tapahtumien järjestäminen ovat keskeisiä aluetyön painopisteitä. Yli 70 prosenttia aluetyöntekijöistä arvioi näiden tehtävien merkityksen suureksi omassa työssään. Koulutuksen, neuvonnan ja ohjauksen arvioi työnsä kannalta merkittäväksi vajaa puolet (44 %) aluetyöntekijöistä. Aluetyön painopisteinä ovat selvästi harvemmin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön konsultointi, verkostotyö ja projektit sekä kuntoutukseen liittyvät tehtävät, jotka ovat merkittäviä runsaalle neljännekselle aluetyöntekijöistä (27–29 %) heidän omassa työssään.

KUVIO 35. Aluetyöntekijöiden (n=114) arviot eri tehtävien merkityksestä omassa työssään.

Ryhmittelyanalyysiä (liite 12) käyttäen kyselyyn vastanneista aluetyöntekijöistä muodostuu kolme eri tavoin oman työnsä sisältöjen merkitystä arvioivaa ryhmää. Noin puolet (48 %) aluetyöntekijöistä painottaa laajasti eri tehtävien merkitystä työssään (taulukko 39). Runsaan kolmasosan (35 %) näkemyksissä työstään korostuu erityisesti yhdistysten tukemisen merkitys. Joka kuudennella aluetyöntekijällä kuntoutukseen liittyvät tehtävät korostuvat selvimmin. Laajasti eri tehtäviä painottavia aluetyöntekijöitä on suhteellisesti muita yleisemmin kansanterveysyhdistyksissä. Yhdistysten tukemisen merkitystä työssään korostavia aluetyöntekijöitä on yleisimmin lastensuojeluyhdistyksissä ja kuntoutukseen liittyviä tehtäviä painottavia vammaisjärjestöissä.

TAULUKKO 39. Aluetyöntekijät oman työnsä eri tehtäviin liittämien merkitysarvioiden mukaan tyypiteltynä.

	Aluetyöntekijätyypit		
	Laajasti eri tehtäviä korostavat	Yhdistysten tukemista korostavat	Kuntoutusta korostavat
Osuus aluetyöntekijöistä	48 %	35 %	17 %
Tyypillisimmät toimialat*	58 % kansanterveysjärjestöjen aluetyöntekijöistä	42 % lastensuojelujärjestöjen aluetyöntekijöistä	42 % vammaisjärjestöjen aluetyöntekijöistä

* Toimialoittaisesta tarkastelussa on mukana vain ne toimialat, joita edustavia aluetyöntekijöitä on kysymykseen vastanneissa vähintään kymmenen.

Myös järjestöjohtolta kysyttiin eri tehtävien merkitystä järjestön alueellisessa toiminnassa. Arviot kaikista 23 tehtävästä on koottu liitteeseen 13. Järjestöjohtoon näkökulmasta aluetoiminnan painopisteitä ovat erityisesti järjestöyhteistyö, omien yhdistysten yhteisten hankkeiden tukemiseen liittyvä yhteistyö, paikallisyhdistysten tukeminen ja ohjaaminen sekä kuntayhteistyö. Näiden merkityksen arvioi suureksi vähintään kaksi kolmesta (66–68 %) järjestöjohtajasta. Järjestöjohtoon näkökulmasta myös aluetyöntekijöiden yhteistyöverkostoihin osallistuminen, paikallisyhdistyskoulutus, tapahtumien järjestäminen sekä aluetyöntekijöiden yhteinen vaikuttamistoiminta ovat tärkeitä aluetyön painopisteitä, sillä yli puolet (54–63 %) järjestöjohtosta arvioi näiden merkityksen järjestön aluetyössä suureksi.

Järjestöjohtolta on kysytty osin samojen tehtävien merkityksestä järjestön aluetyössä vuosina 2007, 2009 ja 2012. Taulukkoon 40 on koottu aluetyön tehtävien merkityksen suureksi arvioivien osuudet näiltä vuosilta. Merkittäviä muutoksia tehtävien painopisteiden arvioissa ei ole tapahtunut. Kuntayhteistyön merkityksen suureksi arvioivien järjestöjohtajien osuus on kuitenkin hieman kasvanut. Järjestöjen yhteisten hankkeiden tukemiseen liittyvää yhteistyötä, kuntoutusohjausta, ammattihenkilöstön koulutusta sekä oppilaitoksissa tapahtuvaa koulutusta keskeisinä pitävien vastaajien osuus on nyt hieman edellisvuosia pienempi.

TAULUKKO 40. Aluetyön tehtävien tärkeys järjestöjohton arvioimana vuosina 2007, 2009 ja 2012. Merkityksen suureksi arvioivien osuudet²³.

	2007	2009	2012
Tehtävä	%	%	%
Paikallisyhdistyskoulutus*	61	67	60
Tapahtumien järjestäminen	57	60	59
Aluetyöntekijöiden yhteinen vaikuttamistoiminta	51	58	54
Järjestöyhteistyö	70	72	68
Yhteistyö liittyen omien yhdistysten yhteisten hankkeiden tukemiseen	57	67	67
Yhteistyö liittyen eri järjestöjen yhteisten hankkeiden tukemiseen	53	59	40
Kuntayhteistyö	55	53	66
Yhteistyö sairaanhoitopiirin kanssa	43	56	51
Projekti tehtävät	47	32	39
Kuntoutusohjaus	38	32	23
Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit	44	32	31
Terveystieteiden henkilöstön konsultointi	42	46	43
Sosiaalitoimen henkilöstön konsultointi	44	43	49
Ammattihenkilöstön koulutus	50	48	31
Koulutus oppilaitoksissa	34	47	27
n	(60–62)	(53–55)	(55–58)

* Vuosina 2007 ja 2009 kysymyksen muotoilu oli ”yhdistyskoulutus”.

Alueellisen toiminnan kehittäminen

Aluetyöntekijöitä pyydettiin arvioimaan oman järjestön tämänhetkistä alueellisen toiminnan tilannetta. Yli puolet vastaajista (55 %) on sitä mieltä, että meneillään on voimakas alueellista toimintaa koskeva muutos. Yli neljännes (28 %) näkee muutoksen olevan kohtalainen ja alle viidennes (18 %) vähäinen. Toimintaa ollaan hieman useammin supistamassa (32 %) kuin laajentamassa (29 %). Suurin osa aluetyöntekijöistä (39 %) on kuitenkin sitä mieltä, että toimintojen laajuus ollaan pitämässä ennallaan. Meneillään oleva muutos on useamman kuin joka toisen (53 %) aluetyöntekijän mielestä ennakoitava. Kolmannes suhtautuu muutoksen ennakoitavuuteen neutraalisti ja hieman alle kuudennes (15 %) näkee muutoksen ennakoimattomana. Muutosta pidetään myös useimmin hallittuna (52 %) tai neutraalina (31 %) kuin hallitsemattomana (17 %).

Aluetyöntekijöitä pyydettiin avovastauksissa kertomaan, mitä mahdolliset muutokset käytännössä tarkoittavat. Noin viidennes mainitsee vastauksissaan tiukenevan talouden tai resurssit.

” Supistuneiden resurssien vuoksi voidaan tehdä vähemmän.”

” Kuntien taloudellinen tilanne heikentää palvelujen ostoa ja avustamista.”

²³ Lähteet: Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2009.

” Poislähteneiden työntekijöiden tilalle ei oteta uusia työntekijöitä, muutokset tulevat nopeaan tahtiin, epävarmuus rahoituksesta.”

Noin yhdessä kymmenestä aluetyöntekijöiden avovastauksista mainitaan, että aluetyössä on tehty tai tehdään aluejakoon liittyviä muutoksia. Myös kuntaliitokset aiheuttavat muutoksia aluetyöhön.

” Alueiden laajentamista.”

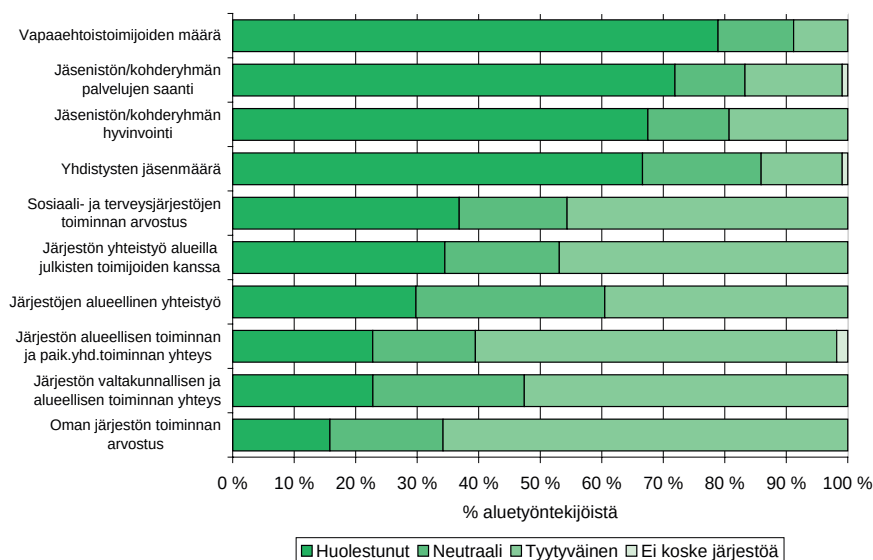
” Oma piirimme lakkautetaan, kun liiton tuki lakkautetaan. Liitto haluaa suuremmat piirit, yhdistystoiminnan tuki heikkenee.”

” [...] Kuntarakenteen muutos tuo palveluihin suuria muutoksia.”

Muutamassa avovastauksessa viitataan myös järjestön alueellisen toiminnan ja valtakunnallisen toiminnan väliseen työnjakoon ja ristiriitoihin. Muita mainittuja muutoksia aluetyössä ovat esimerkiksi työntekijävaihdokset ja työmäärän lisäntyminen.

Aluetyöntekijöiltä kysyttiin myös mahdollisista huolen- ja tyytyväisyyden aiheista liittyen oman järjestön alueellisen työn kehittämiseen. Kuten kuviosta 36 voidaan havaita, useimmin huolta aiheuttavat vapaaehtoistoimijoiden määrä, oman jäsenistön tai kohderyhmän palvelujen saanti ja hyvinvointi sekä yhdistysten jäsenmäärä. Näistä seikoista on huolissaan enemmistö (68–79 %) aluetyöntekijöistä. Loput kysytyistä seikoista ovat useammin tyytyväisyyden- kuin huolen aiheita. Vajaa puolet (46–47 %) vastaajista on tyytyväisiä oman järjestönsä yhteistyöhön alueilla julkisten toimijoiden kanssa sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan arvostukseen. Runsas kolmannes (35–37 %) on näistä seikoista huolissaan.

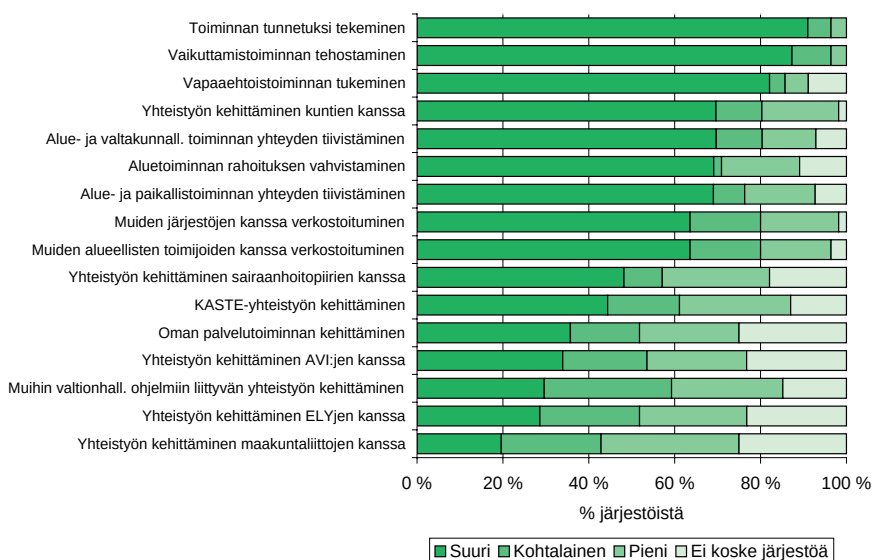
Myös järjestöjen alueelliseen yhteistyöhön liittyy useammin tyytyväisyyttä (40 %) kuin huolta (30 %). Yli puolet vastaajista (53–59 %) on tyytyväisiä oman järjestön valtakunnallisen ja alueellisen toiminnan yhteyteen sekä alueellisen ja paikallis-toiminnan yhteyteen. Positiivisimmalta näyttää aluetyöntekijöiden arvioiden mukaan oman järjestön toiminnan arvostus, johon on tyytyväinen kaksi kolmesta (66 %) vastaajasta. Yhdelle kuudesta (16 %) aluetyöntekijästä oman järjestön toiminnan arvostus on huolenaihe. Heistä vajaa puolet työskentelee kansanterveysjärjestöissä ja yhtä suuri osa vammaisjärjestöissä.

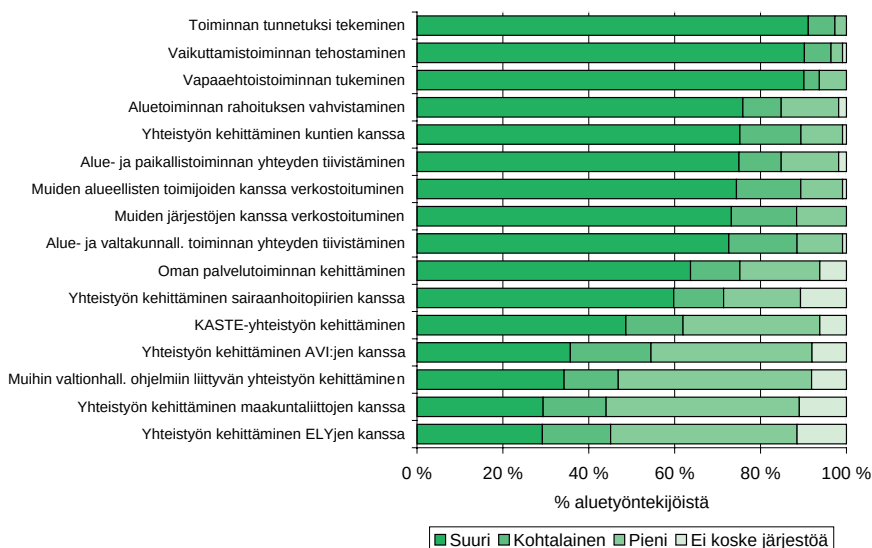
KUVIO 36. Aluetyöntekijöiden (n=113–114) arviot huolen- ja tyytyväisyydenaiheista.

Järjestöjohtoa ja aluetyöntekijöitä pyydettiin arvioimaan eri tekijöiden merkitystä järjestön alueellisen toiminnan kehittämisessä. Vastausten perusteella järjestöjen alueellisen toiminnan tärkeimmät kehittämiskohteet ovat toiminnan tunnetuksi tekeminen, vapaaehtoistoiminnan tehostaminen ja tukeminen (ks. kuviot 37 ja 38). Näiden merkityksen suureksi kehittämisen kannalta arvioi valtaosa järjestöjohtosta (82–91 %) ja aluetyöntekijöistä (90–91 %). Yhteistyön kehittäminen kuntien kanssa, alue- ja valtakunnallisen toiminnan ja alue- ja paikallistoiminnan yhteyden tiivistäminen, aluetoiminnan rahoituksen vahvistaminen, muiden järjestöjen sekä muiden alueellisten toimijoiden kanssa verkostoituminen ovat myös selvän enemmistön mielestä merkittäviä kehittämiskohteita, sillä 64–70 prosenttia järjestöjohtosta ja 73–76 prosenttia aluetyöntekijöistä arvioi näiden seikkojen merkityksen suureksi järjestön alueellisen toiminnan kehittämisessä. Oman palvelutoiminnan kehittämisen merkityksen suureksi kehittämistoiminnan kannalta arvioi runsas kolmannes (36 %) järjestöjohtosta ja lähes kaksi kolmesta (64 %) aluetyöntekijästä.

Yhteistyön kehittämistä sairaanhoitopiirien, maakuntaliittojen, AVI:jen ja ELY:jen kanssa sekä KASTE-yhteistyön ja muihin valtionhallinnon ohjelmiin liittyvän yhteistyön kehittämistä ei pidetä yhtä usein merkittävänä järjestön alueellisen toiminnan kehittämisessä kuin yhteistyön kehittämistä kuntien kanssa. KASTE-yhteistyön kehittämisen merkityksen suureksi järjestön alueellisen toiminnan kehittämisessä arvioi kuitenkin lähes puolet sekä järjestöjohtosta (44 %) että aluetyöntekijöistä (49 %).

KUVIO 37. Järjestöjohtojen (n=54–56) arviot eri tekijöiden merkityksestä alueellisen toiminnan kehittämisessä.

KUVIO 38. Aluetyöntekijöiden (n=109–113) arviot eri tekijöiden merkityksestä alueellisen toiminnan kehittämisessä.

Järjestöjohtolta kysyttiin, mitä järjestön alueellisessa toiminnassa erityisesti painotetaan vuonna 2012. Koska järjestöjen alueellinen toiminta on hyvin moninaista, myös painopisteet vaihtelevat paljon. Useilla järjestöillä alueellisen toiminnan painopiste liittyy omien yhdistysten tai vapaaehtoisten tukemiseen ja yhdistystoiminnan

kehittämiseen yleisesti. Toinen usein mainittu painopiste on yhteistyö eri tahojen kanssa tai yhteistyön vahvistaminen. Muutamat järjestöt keskittyvät vaikuttamistoiminnan kehittämiseen ja näkyvyyden lisäämiseen.

Aluetyöntekijöiltä kysyttiin vastaavasti, mitä heidän mielestään alueellisessa toiminnassa pitäisi painottaa vuonna 2012. Vastauksissa korostuu selvästi toive yhteistyön kehittämisestä eri tahojen kanssa. Yhteistyötahoja mainitaan useita, esimerkiksi kunta, muut valtakunnalliset järjestöt ja paikallisyhdistykset. Aluetyön painopisteiksi toivotaan myös resurssien turvaamista, vaikuttamistoiminnan kehittämistä sekä vapaaehtoisten tukemista ja vapaaehtoistoiminnan kehittämistä.

- ” Toivoisin kovasti yhteishankkeita eri järjestöjen välillä ja yhteistyönä.”*
- ” Aluetoiminta on arvioitu ja nyt toimintaa suunnataan yhdistysten toivomaan suuntaan. Samalla kokeillaan, onko aluesihteerimalli sittenkin toimiva. Vapaaehtoisilla on liikaa vastuuta ja he kokevat uupuvansa.”*
- ” Järjestön jäsenten oman vaikuttajaverkoston luomista ja kuntien kanssa tehtävää innovaatiohanketta.”*
- ” Vapaaehtoisverkoston ja siinä toimivien osaamisen vahvistamista.”*
- ” Pyritään lisäämään vertaistukitoimintaa jäsenillemme ja yhteistyötä sairaanhoitopiirien kanssa.”*

Alle puolella (44 %) niistä valtakunnallisista järjestöistä, joilla on alueellista toimintaa, on tapahtumassa merkittäviä rakenteellisia tai organisatorisia muutoksia tulevan kolmen vuoden aikana alueellisessa toiminnassaan. Järjestöjohtajat saivat avovastauksissa tarkemmin kertoa tulevista muutoksista. Usein vastauksissa todetaan, että muutokset riippuvat rahoituksesta tai kesken olevasta strategia-prosessista. Lopuissa vastauksista mainitaan yksittäisiä muutoksia, kuten piirien välisen yhteistyön tiivistäminen tai aluejaon tarkentaminen.

Yli puolessa (54 %) niistä järjestöistä, joilla on alueellista toimintaa, on tehty vuonna 2011 tai ollaan parhaillaan tekemässä alueellisen toiminnan ja sen tukemisen suhteen joitakin uusia strategisia linjauksia tai painotuksia. Järjestöjohtajia pyydettiin vielä avovastauksin kertomaan tarkemmin aluetoimintaan liittyvistä uusista strategisista linjauksista tai painotuksista. Vastauksista käy ilmi, että useissa järjestöissä strategiaprosessi on vielä kesken ja sisältöjä ei tarkemmin avata. Muut vastaukset ovat hyvin vaihtelevia:

- ” Aluetyö on selkeä osa valtakunnallista toimintaa.”*
- ” Nettiryhmiä ryhdytään käynnistämään.”*
- ” Tuetaan yhteistyöhakuisuutta.”*
- ” Yhdistysten vapaaehtoisten koulutus.”*
- ” Keskustoimiston tukea alueyhdistyksille pyritään vahvistamaan ohjauksessa, neuvonnassa, koulutuksessa, työnantajaroolin hoitamisessa sekä varainhankinnassa.”*

Myös yhdistyksiltä kysyttiin näkemyksiä järjestön alueellisesta toiminnasta. Useampi kuin joka neljäs (27 %) paikallisyhdistys toivoo muutoksia järjestön alueellisen

toimintaan. Keskimääräistä useammin muutoksia järjestön alueelliseen toimintaan tarvitaan potilasyhdistysten (40 %), kehitysvammayhdistysten (38 %), invalidiyhdistysten (37 %) ja aistivammayhdistysten (35 %) mielestä. Keskimääräistä harvemmin muutoksia kaivataan sijaishuoltoyhdistyksissä (8 %), lastensuojelun yleisyhdistyksissä (15 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksissä (17 %). Muutosta toivovien osuudet toimialoittain on koottu liitteeseen 14.

Yhdistysten avovastauksista nousi suurimpana aluetyön kehittämisen teemanäyte yhteistyön lisääminen, jonka mainitsi noin yksi viidestä yhdistyksestä.

- // *Aluetoiminta ei vielä ole löytänyt voimakkaan yhteistyön muotoja.*
- // *Lähellä toimivien yhdistysten yhteistyö voisi olla vielä nykyistäkin aktiivisempaa.*
- // *Yhdistyksien välinen yhteistyö. Piiri voisi luoda linkkejä, yhteistä toimintaa.*

Noin yhdessä kymmenestä vastauksesta tuotiin esiin, että tarvitaan ylipäättään lisää alueellista toimintaa tai aktiivisuutta.

- // *Aluetoimijoiden aktiviteettia lisätä.*
- // *Aluetyöntekijöitä pitäisi lisätä.*

Vajaa kymmenesosa yhdistyksistä toivoo aluetyöhön lisää tiedottamista ja yhteydenpitoa yhdistykseen.

- // *Tiedottamista lisättävä.*
- // *Yhteydenpito yhdistyksiin olematonta.*

Lähes yksi kymmenestä yhdistyksestä tuo myös esiin sen, että aluetoiminta on liian kaukana tai keskittyy väärälle alueelle.

- // *Alueelliset tapaamiset lähemmäksi ja alueellisemmaksi.*
- // *Alue on liian suuri.*

Muutamissa yhdistysten vastauksissa toivotaan enemmän näkyvyyttä alue toiminnalle. Myös koulutusta kaivataan.

4.4 Paikallisyhdistystoiminnan kehittäminen

Paikallisyhdistystoiminnan kehittäminen

Järjestöbarometrin valtakunnallisten järjestöjen perusjoukon muodostavassa 151 järjestössä on jäsenenä yhteensä yli 8000 paikallisyhdistystä ja niissä oli henkilöjäseniä yhteensä noin 1,3 miljoonaa (lähde: RAY:n avustustilastot, Järjestöbarometri

2011). Vuoden 2012 alussa Järjestöbarometrikyselyyn vastanneista järjestöistä 61 prosentilla on paikallisyhdistyksiä, joiden yhteenlaskettu määrä on 5900. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen ja niiden paikallisyhdistysten henkilöjäsenmäärä on yhteensä 848 000.

Järjestöjen jäsenyhdistyskentässä tapahtuu muutoksia uusien yhdistysten liittyessä jäseniksi sekä jäsenyhdistysten purkautuessa, yhdistyessä tai erotessa järjestöstä. Vuonna 2010 uusia yhdistyksiä liittyi yli neljäsosaan (28 %) järjestöistä ja lähes yhtä suuresta osasta (26 %) purkautui tai erosi jäsenyhdistyksiä (Järjestöbarometri 2011).

Tämänvuotisessa kyselyssä tiedusteltiin, onko vuoden 2011 aikana tapahtunut järjestöjen jäsenyhdistysten yhdistymisiä. Runsaassa neljäsosassa (28 %) järjestöistä oli vähintään yksi jäsenyhdistysten yhdistymistapaus vuonna 2011. Yhdistymisiä tapahtui yhteensä 68. Yhdessä järjestössä niitä toteutui yleisimmin vuoden aikana vain yksi, mutta enimmillään peräti 15.

Järjestöiltä tiedusteltiin, onko niiden paikallisyhdistystoiminnassa tapahtumassa merkittäviä rakenteellisia tai organisatorisia muutoksia tulevan kolmen vuoden aikana. Lisäksi kysyttiin, ovatko järjestöt tehneet vuonna 2011 tai parhaillaan tekemässä paikallisyhdistystoiminnan ja sen tukemisen suhteen joitakin uusia strategisia linjauksia tai painotuksia.

Paikallistoimintaa koskevat muutokset sekä uudet strategiat ja painotukset ovat järjestöjen suunnitelmissa varsin yleisiä. Vajaa puolet (44 %) järjestöistä arvioi paikallisyhdistystoiminnassaan tapahtuvan rakenteellisia ja organisatorisia muutoksia kolmen vuoden kuluessa. Lähes kahdessa kolmesta (63 %) järjestössä on vuonna 2011 tehty tai juuri tekeillä uusia paikallistoimintaan ja sen tukemiseen liittyviä linjauksia ja painotuksia.

Paikallistoiminnan muutokset tarkoittavat käytännössä yleisimmin yhdistysten yhdistymistä sekä uusien yhdistysten syntymistä ja joidenkin toiminnan lakkaamista. Jossakin järjestössä ollaan uudistamassa yhdistysten sääntöjä ja strategiaa.

” Kahdensuuntaista: yhdistymisiä ja toisaalta uusien yhdistysten perustamisia.”

” Taajamissa yhdistyksiä yhdistyy ja perustetaan myös uusia yhdistyksiä. Syrjäseuduilla on yhdistyksiä, joiden toiminta lakkaa.”

” Yhdistymisiä, uusia perustetaan, vanhoja lopetetaan.”

” Paikallisyhdistysten säännöt ja strategia uusiksi.”

Paikallistoimintaan ja sen tukemiseen liittyvät linjaukset ja painotukset käsittävät osalla järjestöistä käynnissä tai valmisteilla olevia strategiaprosesseja ja kehittämissankkeita. Joillakin uudistetaan sääntöjä tai järjestörakennetta, organisoidaan ja kehitetään aluetoimintaa tai rakennetaan paikallisverkostosta maantieteellisesti kattavampaa. Osa järjestöistä pyrkii vahvistamaan joitakin paikallistoiminnan painopisteitä kuten vapaaehtoistoimintaa tai vaikuttamistoimintaa tai yleisemmin omien paikallisyhdistysten toiminnan tukemista. Myös yhdistysten yhteistyön rakentamista ja jäsenhankintaa pyritään tukemaan joissakin järjestöissä.

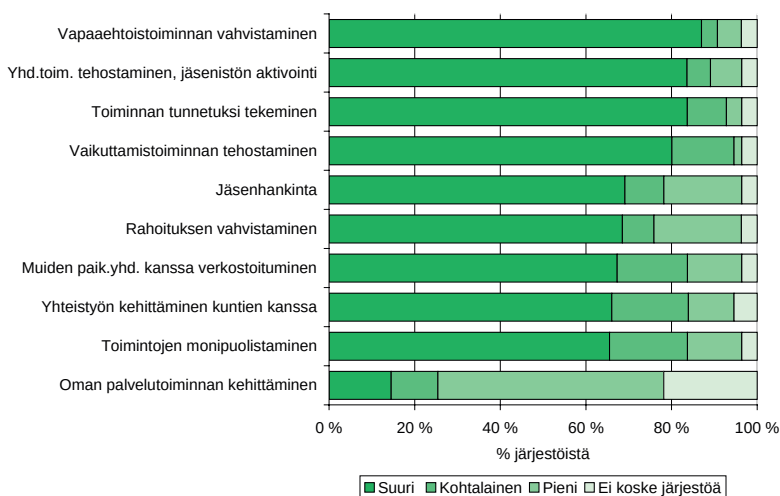
- // *Valmisteilla laaja paikallisen toiminnan kehittämishanke.”*
- // *Järjestötoiminnan kehittämishanke meneillään [...] (piiri- ja yhdistystaso)”*
- // *Aluetoiminnan organisointi.”*
- // *Strategiaprosessi menossa, puututtava myös järjestörakenteeseen.”*
- // *Uudet säännöt ja strategia.”*
- // *Paikallisen ja alueellisen vaikuttamistyön kehittäminen ja koulutus. Vuonna 2012 tehostettu jäsenhankinta.”*
- // *Tällä hetkellä yksi tärkeimmistä strategisista tavoitteistamme liittyy vapaaehtoistoiminnan tukemiseen.[...]”*
- // *Painokkaampi tuki [...]liiton suunnalta paikallisyhdistyksille. Tuki paikallisyhdistyksille yhteistyön tekemiseen muiden järjestöjen paikallisyhdistysten kanssa.”*

Valtakunnallisten järjestöjen johdolta ja aluetyöntekijöiltä kysyttiin heidän arvioita paikallisyhdistystoiminnan tämänhetkistä kehittämistarpeista. Paikallisyhdistysten oman arvion mukaan niiden kolme kärkihaastetta ovat yhdistystoiminnan tehostaminen ja jäsenistön aktivointi, toiminnan tunnetuksi tekeminen sekä vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen, joiden merkitystä pitää suurena 70–75 prosenttia vastaajista (katso edellä luku 3.1).

Järjestöjohdon mukaan vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen, yhdistystoiminnan tehostaminen ja jäsenistön aktivointi sekä paikallistoiminnan tunnetuksi tekeminen ovat haasteista keskeisimmät, sillä yli neljä viidesosaa (84–87 %) vastaajista pitää niiden merkitystä suurena (kuvio 39). Vaikuttamistoiminnan tehostamista pitää tärkeänä neljä viidestä (80 %) järjestöstä. Myös muut kehittämishaasteet palvelutoiminnan kehittämistä lukuun ottamatta arvioi merkittäviksi noin kaksi kolmesta (66–69 %) järjestöstä. Oman palvelutoiminnan kehittämisen näkee keskeisenä paikallistoiminnan haasteena vain 14 prosenttia vastaajista.

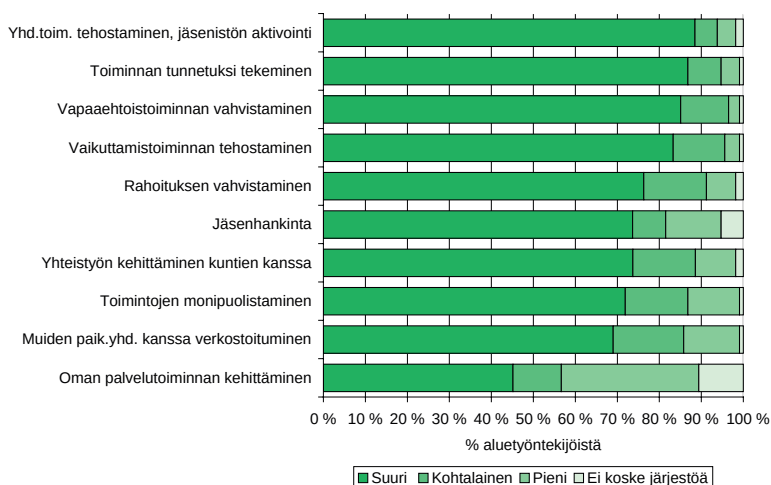
Järjestöjohdolta tiedusteltiin vielä, mitä järjestö aikoo vuonna 2012 erityisesti painottaa paikallistoimintansa kehittämisessä. Yleisimmin vuoden 2012 painotukset liittyvät yhteistyön ja jäsenhankinnan sekä vaikuttamis- ja vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Perusyhdistystoimintaa pyritään tukemaan ja kehittämään esimerkiksi koulutuksen avulla.

- // *Yhteistyö kuntien kanssa.”*
- // *Yhteistyö alueella toimivien muiden omien yhdistysten kanssa.”*
- // *Yhteistyön kehittäminen neuvoloiden ja sairaanhoitopiirien kanssa.”*
- // *Meneillään jäsenhankintakampanjavuosi.”*
- // *Uusien jäsenten hankinta, jäsenrakenteen saaminen monipuolisemmaksi [...].”*
- // *Jäsenhankinnan auttaminen tiedotuksen keinoin sekä paikallisyhdistysten toiminnan kehittäminen koulutuksen keinoin.”*
- // *Vaikuttamistoiminta: koulutamme paikallisyhdistyksiä vaikuttamaan omalla alueellaan. [...].”*
- // *Kuntavaikuttaminen.[...]”*
- // *Perusyhdistystoiminnan koulutuksen järjestäminen ja kehittäminen ja sitä kautta toiminnan ja toimijoiden osaamisen parantaminen.”*

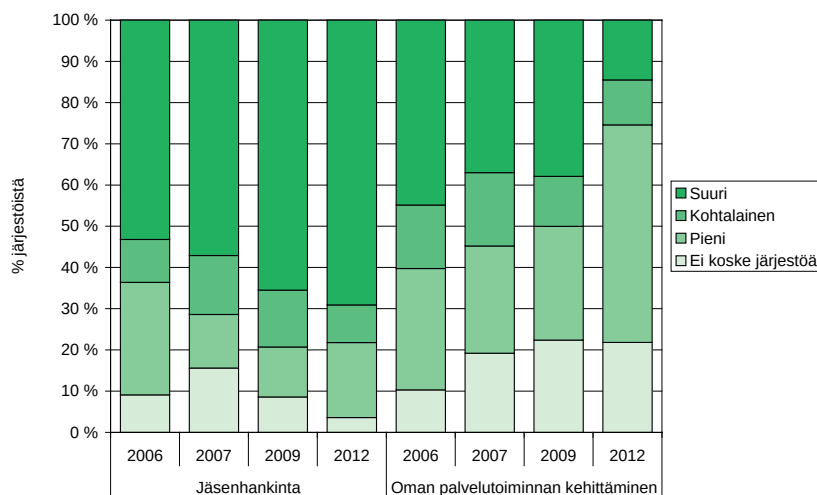
KUVIO 39. Järjestöjohtoon (n=54–56) arviot eri tekijöiden merkityksestä paikallistoiminnan kehittämisessä.

Aluetyöntekijöiden vastausten mukaan neljä keskeisintä yhdistystoiminnan kehittämishaastetta ovat samat kuin järjestöjohtollakin, mutta hieman eri järjestyksessä. Noin yhdeksän kymmenestä (89 %) aluetyöntekijästä pitää yhdistystoiminnan tehostamisen ja jäsenistön aktivoinnin merkitystä suurena (kuvio 40). Yli neljä viidesosaa (84–87 %) arvioi toiminnan tunnetuksi tekemisen, vapaaehtoistoiminnan vahvistamisen ja vaikuttamistoiminnan tehostamisen tärkeäksi. Muita kehittämishaasteita paitsi palvelutoiminnan kehittämistä pitää merkittävänä 69–76 prosenttia aluetyöntekijöistä. 45 prosenttia arvioi paikallisyhdistysten oman palvelutoiminnan kehittämisen tärkeäksi.

KUVIO 40. Aluetyöntekijöiden (n=113–114) arviot eri tekijöiden merkityksestä paikallistoiminnan kehittämisessä.

Paikallistoiminnan kehittämishaasteita koskevien arvioiden ajallista vertailua on mielekkäintä tehdä järjestöjohdon eri vuosina antamien vastausten perusteella. Suurimmat muutokset koskevat näkemyksiä jäsenhankinnan ja oman palvelutuotannon kehittämisen tärkeydestä yhdistysten toiminnan kehittämisessä (kuvio 41). Jäsenhankinnan painoarvo on koko ajan kasvanut ja palvelutuotannon samaan aikaan pienentynyt. Jäsenhankinnan merkitystä suurena pitävien vastaajien osuus on kasvanut tasaisesti ollen vuonna 2006 50 prosenttia ja vuonna 2012 jo 69 prosenttia. Palvelutuotannon kehittämistä tärkeänä pitävien osuus on vähentynyt niin, että vuonna 2006 heitä oli 45 prosenttia ja vuonna 2012 enää 14 prosenttia.

KUVIO 41. Järjestöjohdon (n=55–78) arviot jäsenhankinnan ja oman palvelutuotannon kehittämisen merkityksestä paikallistoiminnan kehittämishaasteina v. 2006–2012²⁴.

4.5 Järjestöjen palvelutoiminta

Palveluntuottamisen merkitys osana järjestöjen toiminnan kokonaisuutta on 2000-luvulla vähentynyt. Vuonna 2004 vielä kaksi kolmesta (67 %) järjestöstä arvioi palveluntuottamisen painoarvon toiminnassaan suureksi. Tämänvuotiseen Järjestöbarometrikyselyyn vastanneista järjestöistä enää runsas kolmasosa (39 %) pitää palveluntuottamista painoarvoltaan suurena (katso edellä luku 4.1).

Järjestöjen palvelutuotantoa koskevien merkitysarvioiden muutoksen kanssa pitkälti samansuuntainen on myös palveluja tuottavien yksiköiden määrän kehitys. Vuoden 2005 jälkeen järjestöjen sosiaalipalveluja tuottavien toimintayksiköiden

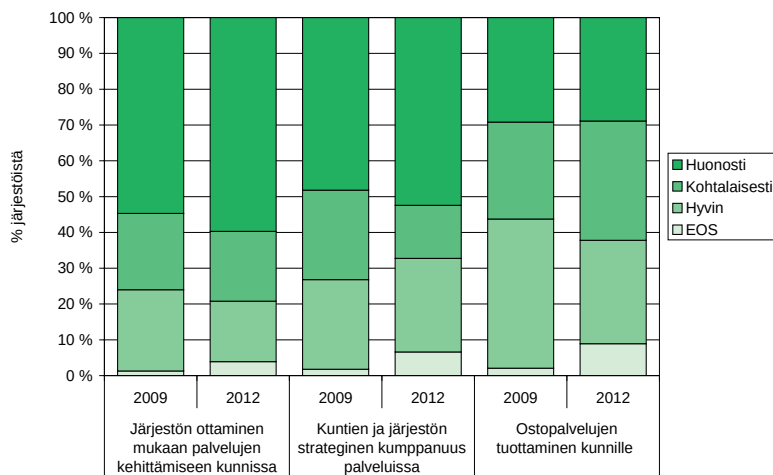
²⁴ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2009.

kokonaismäärä on vähentynyt vuosittain yritystaustaisten toimintayksiköiden määrän samaan aikaan kasvaessa. Sosiaalipalveluja tuottavien yritysten määrä on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2002 vuoteen 2010. (Järjestöbarometri 2011.) Vaikka järjestöjen toimintayksiköiden kokonaismäärä on vähentynyt, useimmissa sosiaalipalvelumuodoissa järjestöjen rooli on edelleen merkittävä. Joissakin palveluissa, esimerkiksi ensi- ja turvakodeissa sekä avomuotoisessa päihdekuntoutuksessa, yritystaustaista toimintaa on syntynyt suhteellisen vähän ja selvä enemmistö alan yksityisistä toimintayksiköistä on järjestötaustaisia. (emt.)

Tämänvuotisen Järjestöbarometrin erityisteemaan liittyen järjestöiltä tiedusteltiin niiden palveluihin liittyvän yhteistyön toteutumisesta kuntien kanssa. Arvioitavana oli järjestöjen ottaminen mukaan palvelujen kehittämiseen kunnissa, järjestöjen ja kuntien strateginen kumppanuus palveluissa sekä ostopalvelujen tuottaminen kunnille.

Järjestöjen mukaan kunnat eivät osaa hyödyntää tarpeeksi hyvin niiden asiantuntemusta palvelujen kehittämisessä. Vuonna 2009 55 prosenttia ja vuonna 2012 60 prosenttia järjestöistä arvioi, että niiden mukaan ottaminen palvelujen kehittämiseen kunnissa toteutuu huonosti (kuvio 42). Myös kuntien ja järjestöjen strategisessa kumppanuudessa on parantamisen varaa. Vuonna 2009 48 prosenttia ja vuonna 2012 52 prosenttia järjestöistä arvioi, että niiden palveluihin liittyvä strateginen kumppanuus kuntien kanssa toteutuu huonosti.

Ostopalvelujen tarjoamisessa kuntasuhteet arvioidaan toimivimmiksi, mutta niitäkin huonona pitäviä järjestöjä oli vuonna 2009 samoin kuin vuonna 2012 29 prosenttia. Ostopalveluihin liittyvän kuntayhteistyön hyväksi arvioivia oli vuonna 2009 42 prosenttia, mutta vuonna 2012 vain 29 prosenttia järjestöistä.

KUVIO 42. Valtakunnallisten järjestöjen²⁵ (n=47–77) arviot järjestöjen ja kuntien välisen palveluihin liittyvän yhteistyön toteutumisesta.

²⁵ Tarkastelussa ovat mukana vain ne järjestöt, joilla on kyseistä yhteistyötä kuntien kanssa; lähde: Järjestöbarometri 2009.

Palvelutoiminnan muutokset

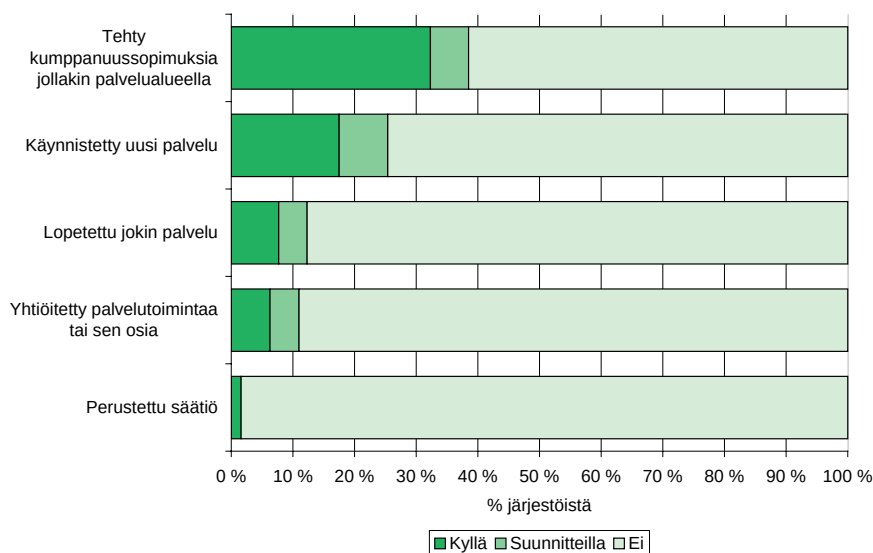
Valtakunnallisilta järjestöiltä tiedusteltiin niiden palvelutoimintaa koskevista muutoksista, joita on toteutettu vuonna 2011 tai joita on parhaillaan suunnitteilla. Yleisimmät järjestöjen palveluntuotannossa vuonna 2011 tapahtuneet muutokset liittyvät kumppanuussopimuksien tekemiseen sekä uusien palvelujen käynnistämiseen (kuvio 43). Noin kolmasosa (32 %) kyselyyn vastanneista palveluja tuottavista järjestöistä eli yhteensä 21 järjestöä kaikilta toimialoilta teki viime vuoden aikana kumppanuussopimuksia jollakin palvelualueella ja neljä suunnittelee niiden tekemistä. Kuudesosa (17 %) eli kolmetoista järjestöä (kansanterveys, lastensuojelu-, vammais-, vanhus, loma- ja päihdejärjestöjä) käynnisti vuoden 2011 aikana jonkin uuden palvelun ja viidellä järjestöllä sellainen on suunnitteilla. Esimerkkejä käynnistetyistä palveluista ovat asumis- ja asumis-ohjauspalvelut, ohjaus- ja neuvontapalvelut, perhehoitopalvelut sekä hoivapalvelut.

Kahdeksan prosenttia vastanneista eli viisi järjestöä (lastensuojelu-, vanhus- ja vammaisjärjestöjä) on lopettanut vuonna 2011 jonkin palvelumuodoistaan ja kolme suunnittelee mahdollista lopettamista. Järjestöt ovat lopettaneet asumis-, laitoshoidon-, lomatoiminta- ja neuvontapalveluja sekä työkeskuksen ja sosiaalisen yrityksen toiminnan. Suunnitteluvaiheessa on kuntoutus- ja kurssikeskustoiminnan lopettamiset.

Kolme järjestöä (kansanterveys- ja vammaisjärjestöjä) ilmoittaa yhtiöittäneensä palveluntuotantoaan vuoden 2011 aikana ja yhtä moni on suunnittelemassa yhtiöittämistä. Järjestöjen vuonna 2011 yhtiöittämiä palveluja ovat kuntoutuspalvelut, terveyttä edistävien tuotteiden verkkokauppa sekä työkeskustoiminta. Suunnitteilla on lisäksi julkaisutoiminnan, koulutuksen, varainhankinnan sekä kuntoutuspalvelujen yhtiöittämisiä.

Järjestöbarometrin kyselyihin vastanneista valtakunnallisista järjestöistä yhteensä 24 on yhtiöittänyt toimintaansa vuosien 2004–2011 aikana. Valtakunnallisten järjestöjen ohella toiminnan yhtiöittämistä on tapahtunut myös paikallisyhdistyksissä, mutta niistä ei ole Järjestöbarometrin kyselyissä kerätty tietoa.

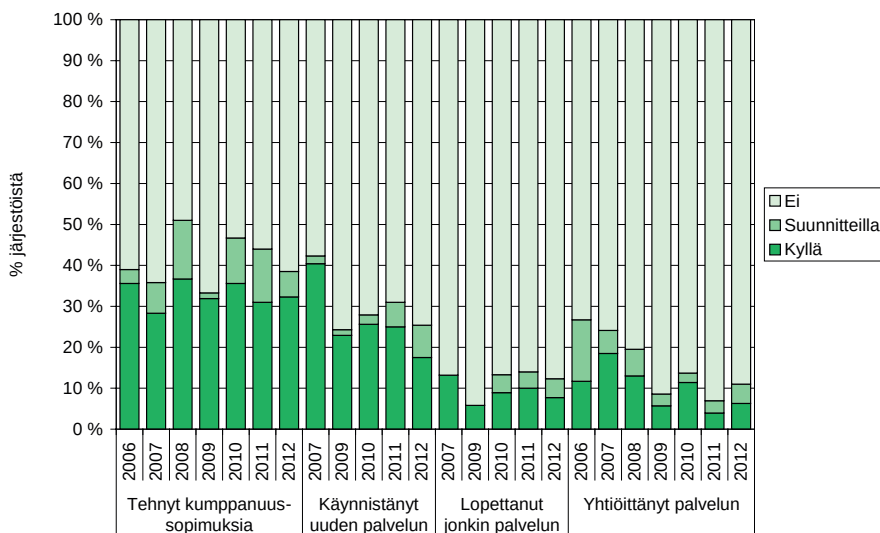
Harvinaisin järjestöjen palvelutoiminnan muutos on ollut säätiön perustaminen. Vuonna 2011 vain yhdessä kyselyyn vastanneessa järjestössä (vanhusjärjestö) perustettiin säätiö palvelutuotantoa varten.

KUVIO 43. Järjestöjen (n=63–65) vuonna 2011 toteuttamat tai suunnitteilla olevat palvelutoiminnan muutokset.

Kuviossa 44 on kuvattuna palvelutuotannossaan muutoksia tehneiden tai suunnitelleiden järjestöjen osuudet kyselyvuosittain. Säätiöiden perustamisesta ei ole tässä omaa kuvaajaa, sillä palvelujaan säätiöineitä järjestöjä ei ole ollut kaikkina vuosina ja muulloinkin ne ovat olleet lähinnä yksittäistapauksia. Poikkeuksen tähän tekee vuoden 2006 kysely, jossa viisi järjestöä ilmoitti perustaneensa edellisvuonna säätiön palvelutuotantoa varten.

Kumppanuussopimusten tekeminen on pysynyt koko tarkastellun ajanjakson varsin yleisenä, sillä sopimuksia on solminut vuosittain 28–37 prosenttia palveluja tuottavista järjestöistä. Uusien palvelujen käynnistäminen on käynyt hieman aikaisempaa harvinaisemmaksi, sillä vuonna 2007 40 prosenttia ja vuonna 2012 enää 17 prosenttia järjestöistä ilmoitti aloittaneensa jonkin uuden palvelumuodon tarjoamisen. Palveluja lopettaneiden järjestöjen osuus on vaihdellut vuosittain kuudesta kolmeentoista prosenttiin, mutta selvää muutostrendiä ei ole nähtävissä. Tarkastellun aikavälin alkupuoli on ollut vilkkainta yhtiöittämisen aikaa, sillä vuoden 2007 kyselyyn vastanneista palveluja tuottavista järjestöistä 18 prosenttia kertoi yhtiöittäneensä palvelujaan edellisvuoden aikana. Tuon jälkeen yhtiöittäneiden järjestöjen osuus on ollut pienempi vaihdellen vuosittain neljän ja kolmeentoista prosentin välillä.

KUVIO 44. Aikasarjaa²⁶ järjestöjen (n=43–70) palvelutuotannon muutoksista.

Alkuvuodesta 2012 yhteensä 17 järjestöä ennakoi, että jokin niiden tarjoamista palvelumuodoista tulee olemaan erityisen suurissa vaikeuksissa kuluvan vuoden aikana. Ongelmat näyttävän yleistyneen, sillä vuotta aiemmin 12 ja kaksi vuotta sitten 13 järjestöä ennakoi vastaavia vaikeuksia jollekin palvelumuodolleen (Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011). Vuodelle 2012 vaikeuksia ennakkoivista järjestöistä yhdeksän on kansanterveysjärjestöjä, viisi vammaisjärjestöjä, kaksi vanhusjärjestöjä ja yksi lastensuojelu- ja yksi lomajärjestö. Seitsemän järjestöä arvioi vaikeuksia olevan kuntoutuspalveluissa ja neljä asumispalveluissa. Yksittäisillä järjestöillä ongelmat liittyvät kotihoito-, koulutus-, päivähoito- ja päihdepalveluihin sekä lomatoimintaan ja tuetun työn toimintaan.

Ongelmien jatkuvuuteen joillakin järjestöillä ja osassa palvelumuotoja viittaa se, että vuosi sitten erityisen suuria vaikeuksia jollekin palvelumuodolleen ennakkoivista 12 järjestöstä viisi on samoja kuin nyt ja niistä neljällä myös ongelmissa oleva palvelumuoto on sama kuin vuosi sitten. Kuntoutuspalvelujen tuottamiseen liittyvät ongelmat ovat olleet jo aiempina vuosina muita yleisempiä, sillä vuosina 2011 ja 2010 kuusi järjestöä ennakoi niille erityisiä vaikeuksia (Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011).

Vaikeudet palveluissa näkyvät myös järjestöjen sosiaalipalveluja kartoittavassa erillisaineistossa. Pääosin pelkästään järjestöjen varassa toimivista sosiaalipalveluista, joille ei varsinaisesti ole markkinoita, on taloudellisissa vaikeuksissa puolet. Vastanneista järjestöistä 23 ilmoittaa tuottavansa kuvattua kaltaisia sosiaali-

²⁶ Lähteet: Järjestöbarometri 2006, Järjestöbarometri 2007, Järjestöbarometri 2008, Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

palveluja, palveluja tuli esille 59. Rahoitusvaikeuksissa olevista palveluista 8 (14 %) on luvanvaraisia eli ympärivuorokautista palvelua tarjoavia ja 12 (20 %) sijaintikunnalle ilmoituksen vaativia palveluja. Loput palvelut (39, 66 %) ovat muita sosiaalipalveluja. Palveluista suurin osa on kuntoutusta tai järjestöjen tarjoamaa erilaista ohjausta, neuvontaa ja valmennusta. Lisäksi korostuvat asumispalvelut ja muut sosiaalihuollon erityispalvelut (ks. liite 15). Näiden palvelujen piiriin on päässyt vuonna 2011 palvelumuodosta riippuen parista kymmenestä palveluntarvitsijasta kuuteen tuhanteen käyttäjään; suurimmat asiakasmäärät koskevat neuvontapalveluja. Keskimäärin asiakasmääränsä ilmoittaneissa palveluissa palvelunkäyttäjää on ollut mediaanilla tarkasteltuna noin 500. Potentiaalisia palvelun tarvitsijoita maassamme olisi useimmissa tapauksissa moninkertainen määrä.

Taloudellisissa vaikeuksissa olevien sosiaalipalvelujen rahoittajina ovat yleensä RAY (34 %) tai kunnat (27 %). Pelkästään asiakasmaksuilla tai Kelan rahoittamana toteutuvat vain muutamat palveluista. Muissa tapauksissa rahoitus koostuu lähinnä osallistumismaksun tai opetus- ja kulttuuriministeriön tai RAY:n avustuksen yhdistelmästä. Eniten taloudellista epävarmuutta tuottaa rahoituksen lyhytjänteisyys: palvelun tuottaminen on katkolla vuosittain tai muutaman vuoden välein. Tässä rahoittajina mainitaan kunnat, Kela ja RAY. Kuntien mainitaan paikoin jopa irtisanovan harkinnanvaraisia ostopalvelujaan heikon taloudellisen tilanteensa johdosta tai hankkivan palvelua tarpeeseen nähden liian vähän. Palveluja kilpailutettaessa kuntien todetaan kiinnittävän huomiota yksipuolisesti hintaan laadun sijaan tai hankkivan esimerkiksi pelkkää asumispalvelua, jolloin oleellinen asiakkaan muu tuki jää palvelua tuottavan järjestön kustannettavaksi. Kelan rahoituksessa taloudellisia vaikeuksia aiheutuu kulujen korvaamisesta vain toteutuneista käynneistä, vaikka resurssi on varattava palvelun täydelle käyttöasteelle. Kritiikkiä kohdistuu myös Kelan kilpailutuksessa käytettyihin kriteereihin. Vastuu peruuntuneista käynneistä jää palveluntuottajalle. RAY-avustusten ongelmana pidetään ennen kaikkea niiden riittämätöntä tasoa.

- ” Kaupunkien rahoitus ei ole pysyvää, joten toiminnan jatkuvuutta ei pystytä turvaamaan. Jotkut kaupungit eivät hanki palvelua ollenkaan, vaikka tarvetta olisi.”*
- ” Kilpailutuksesta, jonka ratkaisee hinta laadun sijaan.”*
- ” Kelan sopeutusvalmennuskurssien sopimus päättyy 2013. Toistaiseksi tiedot uusista kriteereistä ja kilpailutuksesta sellaisia, että uhkana kurssitoiminnan supistuminen/loppuminen.”*
- ” Ak-avustuksen jälkeensäneisyys kustannustasoon verrattuna.”*
- ” Muut rahoittajatahot kuin Ray ovat päätöksenteossaan ennakkoimattomia. Toiminnan pitäisi olla suunnitelmallista, mutta rahoitus on tempoilevaa ja ennakkoimatonta. Hankerahoitukseen perustuvissa avustusmuodoissa marginaaliasemassa eläville ihmisille suunnattuun perustyöhön on vaikea saada rahoitusta ja kuitenkin innovatiiviset kehittämishankkeet voivat onnistua vain jo perustyö toimii.”*

” Liian alhainen hinta, sekä se tosiasia, että Kela korvaa toteutuneista asiakkaista, joten viimehetkellä poisjääneistä asiakkaista ei saada maksua, uusia perheitä ei tilalle saada, mutta henkilöstömitoitus ja majoitus on suunnitelman mukainen.”

Vastaajat nostavat esille myös ihmisten selkeästi suuremmat palvelutarpeet kuin mihin käytettävissä oleva resurssi antaa mahdollisuuksia. Asumispalveluissa taloudellisia vaikeuksia syntyy puitejärjestelyistä.

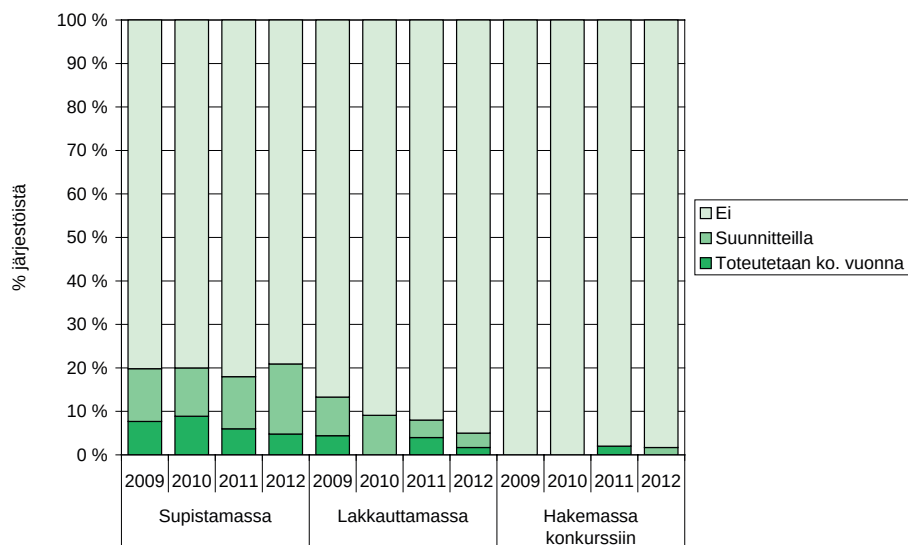
” Kysyntä kouluissa on niin suurta. Emme pysty vastaamaan koulujen ja opettajien tarpeisiin näillä resursseilla.”

” Kuntien talous kiristyy samaan aikaan kun käyttäjien määrä lisääntyy.”

Järjestöjohtolta tiedusteltiin, ovatko ne vuonna 2012 toteuttamassa tai suunnittelemassa toimintayksikköjensä supistuksia, lakkautuksia tai konkurssiin hakemisia taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Vuoden alussa kolme järjestöä (kaksi kansanterveysjärjestöä ja yksi vammaisjärjestö) kertoi toteuttavansa supistuksia jonkin toimintayksikkönsä toimintaan vuoden 2012 aikana ja kymmenellä järjestöllä (viisi kansanterveys- ja kaksi lastensuojelu- ja päihdejärjestöä sekä yksi vanhusjärjestö) supistuksia oli vasta suunnitteilla.

Toimintayksikköjen lakkauttamisia oli vuoden 2012 kuluessa toteuttamassa yksi järjestö (vammaisjärjestö) ja kahdella muulla järjestöllä (kansanterveys- ja lastensuojelujärjestö) lakkauttamista suunniteltiin. Yksikään kyselyyn vastanneista järjestöistä ei ennakoanut hakevansa toimintayksikköään konkurssiin vuoden 2012 aikana, mutta yksi järjestö (kansanterveysjärjestö) ilmoitti suunnittelevansa sitä.

Kuviossa 45 on koottuna vuodesta 2009 alkaen kerättyä aikasarjaa siitä, miten suurella osalla palveluja tuottavista järjestöistä taloudelliset vaikeudet ovat johdaneet toimintayksikköjen supistusten, lakkautusten ja konkurssien suunnitteluun tai toteuttamiseen. Supistuksia toteuttavia järjestöjä on ollut vuosittain viidestä yhdeksään prosenttia vastanneista, mikä tarkoittaa kolmesta seitsemään järjestöä. Toimintayksiköitä lakkauttaneita järjestöjä on ollut nolasta neljään prosenttiin vastaajista. Vuonna 2010 yhdessäkään järjestössä ei ennakoitu lakkauttamisia ja vuotta aiemmin neljä järjestöä kertoi lakkauttavansa jonkin yksikkönsä. Toimintayksikköjen konkurssit ovat Järjestöbarometriin 2009–2012 vastanneiden järjestöjen keskuudessa hyvin poikkeuksellisia, sillä vain kerran, eli vuonna 2011 yksi vastaaja kertoi järjestönsä toimintayksikön konkurssiin hakemisesta.

KUVIO 45. Aikasarjaa²⁷ järjestöjen (n=42–90) toimintayksiköiden supistamisista, lakkauttamisista ja konkurssiin hakemisista.

SGEI-palvelut

SGEI-palvelulla tarkoitetaan yleishyödyllisiä taloudellisia palveluja, joiden saatavuuden turvaaminen katsotaan yhteiskunnallisesti niin tärkeäksi, että viranomainen voi asettaa palveluntuottajalle julkisen palvelun velvoitteen. Viranomaisten on turvattava niiden saatavuus kaikissa olosuhteissa, myös silloin kun markkinat eivät pysty kyseistä palvelua takaamaan. Usein palvelun tuottajia on alueella vain yksi tai muutamia. Mikäli jollekin toimijalle annetaan julkisen palvelun velvoite ja tietty palvelu määritellään SGEI-palveluksi, sen todelliset kustannukset ja mahdollisuus kehittämiseen voidaan korvata palveluntuottajalle, mutta ylikompensaatiota ei saa syntyä ja tätä on myös valvottava.

Sosiaalibarometri 2012:n mukaan SGEI-palveluiksi määrittelyt ovat vielä varsin harvinaisia, sillä niitä on tehty vain viidessä prosentissa terveyskeskuksesta ja kolmessa prosentissa sosiaali-toimista. Kuitenkin 16 prosenttia sosiaali-johtajista ja terveyskeskusten johtajista arvioi omalla alueellaan olevan sellaisia sosiaali- tai terveyspalveluja, joissa on vain yksi tai muutama palveluntuottaja ja joissa SGEI-määrittely olisi perusteltua. (Sosiaalibarometri 2012.) Yleisimmin sosiaalijohtajat ja terveyskeskusten johtajat pitivät mahdollisina SGEI-palvelumuotoina erilaisia asumispalveluja, päihdepalveluja, mielenterveyspalveluja ja vammaispalveluja. Lisäksi SGEI-palveluiksi sopiviksi arvioitiin esimerkiksi vanhus-, työllistämis-, erityispäivähoito-, kuntoutus- ja turvakotipalveluja. (emt.)

²⁷ Lähteet: Järjestöbarometri 2009, Järjestöbarometri 2010, Järjestöbarometri 2011.

Järjestöbarometrin tämänvuotisessa kyselyssä järjestöjohtolta tiedusteltiin, tuottaako heidän järjestönsä jotakin sellaista sosiaali- ja terveyspalvelua, jossa SGEI-määrittely olisi perusteltu. Kyselyyn vastanneista palveluja tuottavista järjestöistä noin joka kolmas (32 %), eli 19 järjestöä arvioi jonkin palvelumuodoistaan täyttävän SGEI-määrittelyn ehdot (taulukko 41).

Toimialoittainen vertailu on hankalaa, koska osassa toimialoja on vain muutamia palveluja tuottavia järjestöjä, mutta SGEI-määrittelyyn sopivia palveluja tarjoavia järjestöjä on vastaajista määrällisesti eniten kansanterveysjärjestöissä. SGEI-palveluiksi määriteltäviksi järjestöt arvioivat yleisimmin erilaisia asumiseen liittyviä palvelujaan. Lisäksi vastauksissa mainitaan järjestöjen tuottamat päihde-, mielenterveys-, kuntoutus-, erityispäivähoito-, koulukoti-, sijaishuolto-, neuvonta-, tiedonsaanti-, koulutus ja tukipalvelut sekä päivä- ja työllistämistoiminta.

- ” Asunnottomana vankilasta vapautuvien asumisvalmennus ja koevapauteen sijoittaminen.”*
- ” Asumispalveluja nuorille, joilla on vaikeuksia kommunikoinnissa.”*
- ” Asumis- ja siihen liittyvät tukipalvelut pienille erityisosaamista vaativille vammaisryhmille tai asumis- ja tukipalvelut alueilla, jossa markkinat eivät toimi esim. pitkien etäisyyksien tai asiakkaiden vähyyden vuoksi.”*
- ” Kuntoutuspalvelut erityisryhmille.”*
- ” Moniammatilliseen työotteeseen perustuvan lihastautineuvolan toiminta kuntoutussuunnitelmien laatimiseksi.”*
- ” Päihde- ja mielenterveystyö.”*
- ” Allergisten lasten päivähoitotoiminta.”*

Järjestöiltä kysyttiin myös sitä, missä ne tuottavat kyseistä SGEI-määritellyksi soveltuvaksi katsomaansa palvelua. Neljässä järjestössä palvelu nimetään valtakunnalliseksi ja neljässä muussa sitä on tarjolla useissa eri puolilla maata toimivissa toimintayksiköissä. Viidessä järjestössä palvelua tuotetaan yhdellä paikalliskunnalla ja kahdessa järjestössä palvelu koskee pääkaupunkiseutua. Yhdessä järjestössä palvelualueeksi nimetään Pohjois-Suomen pienet kunnat ja toisessa tarkemmin erittelemättä haja-asutusalueet.

TAULUKKO 41. Järjestöjen arvio, tuottavatko ne sosiaali- ja terveyspalveluja, joissa SGEI-määrittely olisi perusteltu.

Tuottaako järjestö sosiaali- ja terveyspalveluja, joissa SGEI-määrittely olisi perusteltu			
Toimiala	Kyllä (%)	Ei (%)	n
Päihdejärjestöt	75	25	4
Lastensuojelujärjestöt	38	62	8
Vanhusjärjestöt	38	62	8
Kansanterveysjärjestöt	33	67	21
Vammaisjärjestöt	23	77	13
Lomajärjestöt	0	100	4
Nuorisokasvatusjärjestöt	0	100	1
KAIKKI JÄRJESTÖT	32	68	59

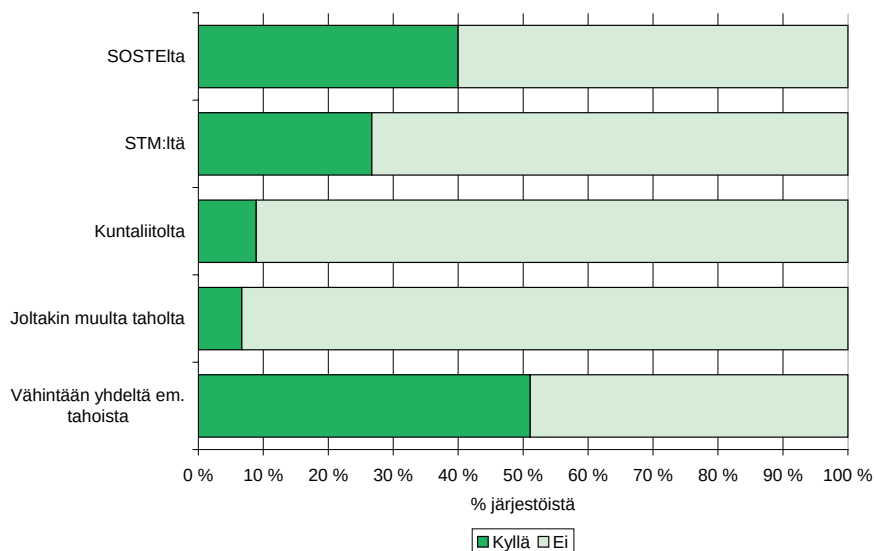
Noin puolet (51 %) palveluja tuottavista järjestöistä arvioi tarvitsevansa tukea ja ohjausta SGEI-määrittelyihin liittyvissä asioissa. Tukea ja ohjausta tarvitsevia järjestöjä on kaikilla toimialoilla (taulukko 42). Tarve tunnistetaan etenkin niissä järjestöissä, joissa SGEI-määrittelyä pidetään perusteltuna jollekin palvelumuodolle. Noin yhdeksän kymmenestä (89 %) tällaisen järjestön toiminnanjohtajasta pitää tukea ja ohjausta tarpeellisena.

TAULUKKO 42. Järjestöjen arvio, tarvitsevatko ne tukea ja ohjausta SGEI-määrittelyihin liittyvissä asioissa

Tarvitseeko järjestö tukea ja ohjausta SGEI-määrittelyihin liittyvissä asioissa			
Toimiala	Kyllä %	Ei %	n
Nuorisokasvatusjärjestöt	100	0	1
Päihdejärjestöt	75	25	4
Vammaisjärjestöt	71	29	7
Lastensuojelujärjestöt	50	50	6
Vanhusjärjestöt	50	50	6
Kansanterveysjärjestöt	41	59	17
Lomajärjestöt	25	75	4
Tuottaako palvelua, jossa SGEI-määrittely olisi perusteltu			
Kyllä	89	11	18
Ei	24	76	25
KAIKKI JÄRJESTÖT	51	49	45

Järjestöiltä tiedusteltiin, miltä tahoilta SGEI-määrittelyihin liittyvää tukea ja ohjausta niiden olisi tarpeen saada. Vajaa puolet (40 %) vastaajista odottaa sitä SOSTelta

ja runsas neljäsosa sosiaali- ja terveysministeriöltä (kuvio 46). Alle kymmenesosa tahtoiisi tuen ja ohjauksen tulevan Kuntaliitolta (9 %) tai joltakin muulta taholta (7 %). Muiksi tahoiksi nimettiin yksittäisissä vastauksissa Kela, kunnat ja Rikosseuraamuslaitos.

KUVIO 46. Järjestöjen (n=45) arvio, miltä taholta niiden olisi tarpeen saada tukea ja ohjausta SGEI-määrittelyihin liittyvissä asioissa.

5 Järjestöjen asema yhteiskunnassa

Tämänvuotisen Järjestöbarometrin erityisteemana on järjestöjen asema yhteiskunnassa. Aihetta lähestytään tarkastelemalla järjestöjen suhdetta kansalaisiin sekä erilaisiin yhteiskunnallisiin toimijoihin, joita ovat kunnat, yritykset, maakuntaliitot, aluehallintovirastot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä oppilaitokset. Keskeisenä tavoitteena on selvittää järjestöjen ja näiden toimijoiden välisen yhteistyön yleisyyttä ja toimivuutta järjestöjen näkökulmasta. Järjestöjen ja kansalaisten välisistä suhteista käsitellään ihmisten tavoittamista mukaan toimintaan ja tunnettuuden lisäämistä kansalaisten keskuudessa.

Yhteiskunnallisista toimijoista tärkein yhteistyökumppani järjestöillä on kunnat. Järjestöjen ja kuntien välistä suhdetta on tarkasteltu kolmessa aiemmassa Järjestöbarometrissa (2006, 2007 ja 2009) sekä niitä edeltäneissä pilottitutkimuksissa (Vuorinen & al. 2004, Vuorinen & al. 2005). Näiden aiempien tutkimusten tulosten perusteella tiedetään, että kunnat ovat yhdistysten keskeisimpiä yhteistyötahoja oman valtakunnallisen järjestön ja toisten yhdistysten lisäksi.

Kunnat ovat yhdistyksille myös tärkeitä toiminnan tukijoita, sillä ne antavat yhdistyksille toiminta-avustuksia ja tarjoavat toimintatiloja. Kuntien ja yhdistysten yhteistyön sujumisesta on huolissaan lähes kolmasosa (31 %) yhdistyksistä (ks. tarkemmin luku 3.1). Järjestöjohtajista kaksi kolmasosaa (66 %) ja aluetyöntekijöistä lähes kolme neljäsosaa (74 %) arvioi yhdistysten kuntasuhteiden kehittämisen merkittäväksi paikallistoiminnan kehittämiskohteeksi (ks. tarkemmin luku 4.4).

5.1 Suhde kansalaisiin

Mahdollisuus osallistua järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan on tärkeää suomalaisille. Useampi kuin kaksi kolmesta aikuisesta pitää mahdollisuutta osallistua järjestötoimintaan itselleen vähintään jonkin verran tärkeänä. Tärkeää tai erittäin tärkeää osallistuminen järjestötoimintaan on lähes joka toiselle suomalaiselle. Vain yhdelle kymmenesosalle osallistuminen ei ole lainkaan tärkeää. (Kansalaisbarometri 2011).

Myös halukkuutta osallistumiselle on. Lähes kaksi kolmesta suomalaisesta aikuisesta arvioi halukkuutensa järjestötoimintaan vähintään kohtalaiseksi. Kansalaisbarometri 2011:n tulosten perusteella Suomessa on 300 000 aikuista, jotka eivät osallistu sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoimintaan, mutta olisivat halukkaita toimimaan vapaaehtoisena. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan mukaan tulemistä pitää helppona vain noin viidennes suomalaisista. Koska halukkuutta osallistumiseen on, pitäisi mukaan tulemisen helpottamista miettiä järjestöissä vakavasti. Myös sosiaali- ja terveysjärjestöjen tunnettuudessa on parantamisen varaa, sillä vain noin kolmannes suomalaisista on samaa mieltä siitä, että sosiaali- ja terveysjärjestöt tunnetaan hyvin. (Kansalaisbarometri 2011.)

Järjestöissä ennakoidaan, että vapaaehtoistoiminnan merkitys ja tarve ovat lähivuosina kasvussa. Syiksi nähdään mm. talouden taantuma ja siihen liittyvät kuntien menojen leikkaukset, väestön ikääntyminen, maahanmuuton kasvu sekä syrjäytymisen lisääntyminen. Järjestöjen näkökulmasta vapaaehtoisten rekrytoinnissa erityinen haaste on vapaaehtoisten sitouttaminen mukaan toimintaan pidemmäksi aikaa. (Pessi & Oravasaari 2010.)

Ihmisten kiinnittymiseen sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan on monia tapoja. Toiminnassa mukana oleminen voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hyödynnetään käyttäjän ominaisuudessa yhdistyksen tarjoamia harrastus- ja virkistys-, vertaistuki- tai tiedonsaantimahdollisuuksia tai toimitaan itse yhdistyksen toimintoja ylläpitävissä vapaaehtoistehtävissä. Jäsenyys on yhdistykseen kiinnittymistä, jonka merkitys voi olla suuri yhteenkuuluvuuden vuoksi, mutta se voi myös helpottaa toimintoihin osallistumista sekä tukimuotojen, etujen tai tiedon saantia, sillä tiedonkulku jäsenistölle voi tapahtua esimerkiksi jäsenlehden ja muun jäsenpostin avulla. Jäsenyys voi olla myös kannatusluonteista jäsenmaksun maksamista, jolloin siihen ei välttämättä liity lainkaan osallistumista itse yhdistyksen toimintaan.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen erityispiirre on se, että jäsenenä, osallistujina, vapaaehtoisina sekä järjestöjen tarjoamien tuki- ja palvelumuotojen käyttäjinä on paljon yksilöllisissä tai haastavissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä, kuten eläkeläisiä, työttömiä, pitkäaikaissairaita ja vammaisia sekä heidän läheisiään.

Järjestöbarometrin valtakunnallisten järjestöjen perusjoukon muodostavassa 151 järjestössä on jäsenenä yhteensä yli 8000 paikallisyhdistystä ja niissä on henkilöjäseniä yhteensä noin 1,3 miljoonaa (RAY:n avustustiedot, Järjestöbarometri 2011). Vuoden 2012 alussa Järjestöbarometrikyselyyn vastanneista järjestöistä 61 prosentilla on paikallisyhdistyksiä, joiden yhteenlaskettu henkilöjäsenmäärä on yhteensä 848 000.

Jäsenistö on valtaosalle sosiaali- ja terveysyhdistyksistä merkittävä toiminnan resurssi sekä toimija- että talousnäkökulmasta. Osa jäsenistä on esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan aktiiveja, osa sen reservejä ja osa käytännössä vain tukee yhdistyksen toimintaa taloudellisesti maksamalla jäsenmaksunsa. Jäsenmaksutulot muodostavat varsin huomattavan osan monen yhdistyksen vuosituotoista.

Kyselyyn osallistuneissa paikallisyhdistyksissä on keskimäärin (mediaani) 140 jäsentä (taulukko 43). Suurimmat jäsenmäärät ovat potilasyhdistyksissä, joissa jäseniä on keskimäärin 247. Myös invalidiyhdistyksissä ja eläkeläisyhdistyksissä on jäseniä selvästi keskimääräistä enemmän, 163–195 jäsentä.

TAULUKKO 43. Yhdistysten keskimääräinen henkilöjäsenmäärä toimialoittain.

Toimiala*	Jäsenmäärän	
	mediaani	n
Potilasyhdistykset	247	191
Invalidiyhdistykset	195	72
Eläkeläisyhdistykset	163	378
Lastensuojelun yleisyhdistykset	141	52
Kansanterveyden yleis- ja monialayhdistykset	115	75
Aistivammayhdistykset	107	44
Kehitysvammayhdistykset	91	30
Mielenterveysyhdistykset	70	56
Vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	70	88
Sijaishuoltoyhdistykset	69	12
Työttömien yhdistykset	58	25
Päihdeyhdistykset	37	41
KAIKKI YHDISTYKSET	140	1 083

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Paikallisyhdistysten jäsenmäärät ovat kehittyneet varsin myönteisesti, sillä vuonna 2011 74 prosenttia yhdistyksistä ilmoitti jäsenmääränsä pysyneen ennallaan tai kasvaneen kahden edellisvuoden aikana (Järjestöbarometri 2011). Tästä huolimatta jäsenhankinta on paikallisyhdistysten ja valtakunnallisten järjestöjen arvioiden mukaan keskeinen haaste. 63 prosenttia yhdistyksistä, 69 prosenttia järjestöjohdosta ja 74 prosenttia aluetyöntekijöistä pitää jäsenhankinnan merkitystä suurena paikallistoiminnan kehittämiseksi. Jäsenhankinnan merkitystä suurena pitävien järjestöjohtajien osuus on kasvanut tasaisesti ollen vuonna 2006 50 prosenttia ja vuonna 2012 jo 69 prosenttia (katso edellä luvut 3.1 ja 4.4).

Ihmisten tavoittaminen mukaan toimintaan

Uusien ihmisten tavoittaminen mukaan järjestöjen toimintaan on oleellista toiminnan jatkuvuuden kannalta. Kuten edellä luvussa 3.1 todetaan, yhdistysten yleisimmät huolenaiheet liittyvät vapaaehtoisten määrään, jäsenistön aktiivisuuteen ja jäsenmäärään. Ihmisten tavoittamiseen liittyen järjestöjohtajilta kysyttiin, onko järjestössä tekeillä tai suunnitteilla uusia toimenpiteitä ihmisten tavoittamiseksi mukaan järjestön toimintaan. Noin kahdessa kolmesta (68 %) järjestöstä uusia toimenpiteitä joko tehdään tai suunnitellaan ja yhdessä kolmesta (32 %) ei.

Uusia toimenpiteitä suunnitellaan tai tehdään yhtä usein taloudeltaan suurissa ja pienissä järjestöissä.

Käytössä olevista tai suunnitelluista toimenpiteistä ihmisten tavoittamiseksi erottuvat selvimmin erilaiset sähköiset keinot, kuten verkkosivujen uusiminen tai sosiaalisen median hyödyntäminen. Niiden käyttöön tai suunnitteluun viittaa joka neljäs vastaaja.

// *Kotisivujen uusiminen meneillään.”*

// *Nettityökalut, nuoriin vetoava toiminta.”*

Neljäsosassa vastauksista mainittiin, että jäseniä tai vapaaehtoisia pitää saada mukaan toimintaan. Suurimassa osassa näistä vastauksista ei mainita keinoja tähän tavoitteeseen pääsemiseksi. Jäsenetujen kehittäminen ja yhdistysten tukeminen jäsenten hankinnassa mainitaan keinoina saada lisää jäseniä. Muissa vastauksissa tulivat esiin muun muassa erilaiset kehittämishankkeet ja viestinnän tehostaminen.

// *Uusia vapaaehtoisia tarvitaan.”*

// *Kansalaistoiminnan keskuksia perustetaan ja lähi-/aluedemokratian kehittämistyötä.”*

// *Olemme tehostamassa toimintaa ja etsimässä perheitä ja omaisia vahvemmin mukaan toimintaan.”*

// *Viestinnän tehostaminen ja uudistaminen.”*

Tunnettuuden lisääminen

Vuoden 2007 Järjestöbarometrin mukaan runsas kaksi kolmesta yhdistyksestä pitää keskeisimpänä haasteenaan toiminnan tunnetuksi tekemistä. Tunnettuuden lisäämiseen liittyen järjestöjohtolta kysyttiin, onko järjestössä tekeillä tai suunnitteilla uusia toimenpiteitä toiminnan tunnettuuden lisäämiseksi. 71 prosentissa valtakunnallisista järjestöistä uusia toimenpiteitä on tekeillä tai suunnitteilla. Muita useammin uusia toimenpiteitä toiminnan tunnettuuden lisäämiseksi on tekeillä tai suunnitellaan taloudeltaan suurissa järjestöissä (84 %).

Yli puolella vastaajista tekeillä tai suunnitteilla olevat toimenpiteet tunnettuuden lisäämiseksi liittyvät viestintään tai tiedottamiseen. Näistä joka neljännessä mainitaan sosiaaliset mediat. Muissa viestintään liittyvissä vastauksissa kerrottiin useimmin, että viestintää aiotaan tehostaa tai että on tehty uusi viestintästrategia.

// *Sosiaalisen median hyödyntäminen.”*

// *Perustoimintaa ja tiedotusta kehitetään kumpakin yhä näkyvämmäksi ja kuuluvammaksi.”*

// *Viestintästrategian laatiminen.”*

Runsas kymmenesosa valtakunnallisista järjestöistä aikoo lisätä tunnettuuttaan erilaisilla kampanjoilla. Myös muiden tahojen kanssa tehdyn yhteistyön ja internetin avulla pyritään tekemään omaa järjestöä tutuksi. Näitä keinoja mainitsi alle

kymmenesosa vastaajista. Kahdessa vastauksessa mainittiin brändityö järjestön tunnetuksi tekemisen keinona.

” Yhä vahvempaa kampanjointia järjestömmme teemaviikolla.”

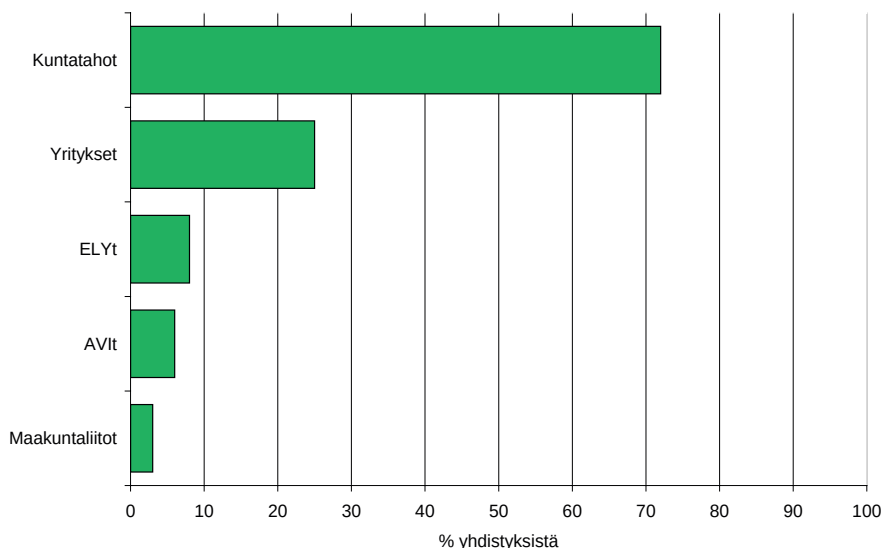
” Verkottumalla yhä laajemmin eri yhteistyökuvioihin.”

” Kehitämme edelleen liiton verkkosivuja, jotta yhdistysten toiminta tulisi sitä kautta entistä paremmin esille.”

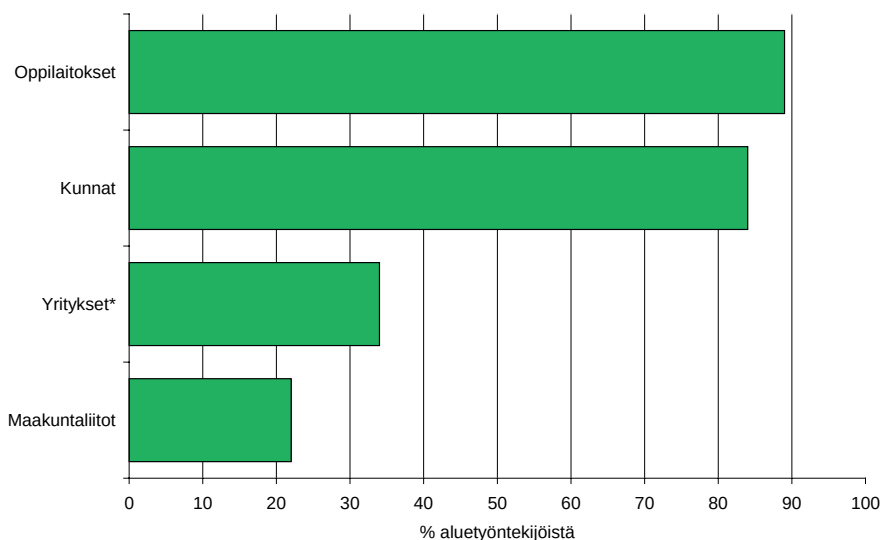
5.2 Suhde kuntiin

Kunnat ovat järjestöille keskeinen yhteistyökumppani. Seuraaviin kuvioihin 47 ja 48 on koottu yhdistysten ja aluetyöntekijöiden yhteistyön yleisyys eri yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Järjestöbarometrissa kysyttiin yhteistyöstä kuntien, yritysten, maakuntaliittojen, aluehallintovirastojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä oppilaitosten kanssa. Tässä Järjestöbarometrissa ei kysytty yhteistyöstä järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

Kuntien kanssa tekee säännöllistä yhteistyötä 72 prosenttia yhdistyksistä. 84 prosentilla aluetyöntekijöistä työhön kuuluu kuntiin suuntautuvaa toimintaa. Vielä yleisempää (89 %) on aluetyöntekijöillä oppilaitoksiin suuntautuvaa toimintaa. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on selvästi harvinaisempaa. Yritysten kanssa yhteistyötä tekee neljäsosa yhdistyksistä ja noin kolmannes (34 %) aluetyöntekijöistä.

KUVIO 47. Yhdistysten (n=1099–1108) säännöllisen yhteistyön yleisyys eri tahojen kanssa.

KUVIO 48. Aluetyöntekijöiden (n=110–113) eri tahoihin suuntautuvan toiminnan yleisyys.

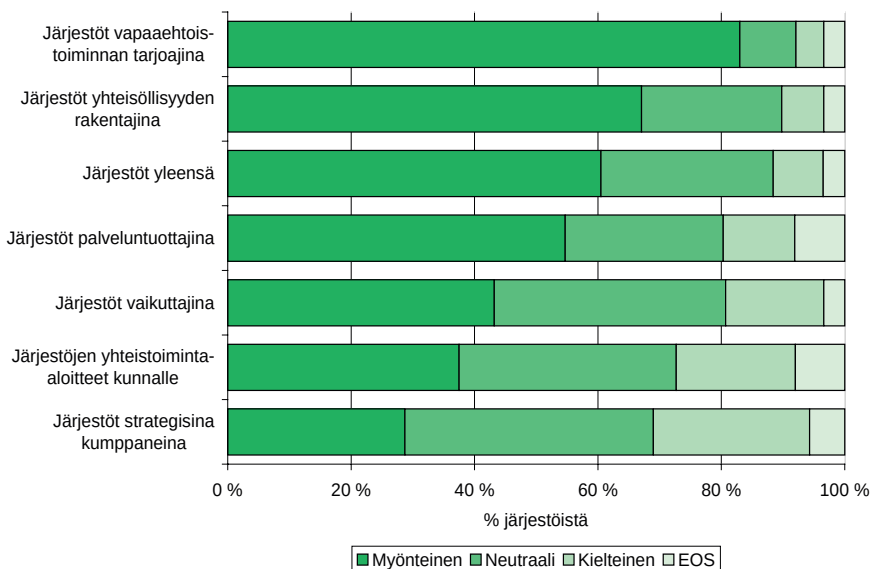
*Aluetyöntekijöiltä kysyttiin säännöllisen yhteistyön yleisyyttä yritysten kanssa. Muista tahoista kysyttiin, onko vastaajalla niihin suuntautuvaa toimintaa.

Järjestöjohtajan arviot kuntien suhtautumisesta järjestöihin

Valtakunnallisten järjestöjen johtajilta kysyttiin arvioita kuntien suhtautumisesta järjestöihin seitsemän eri asian suhteen (ks. kuvio 49). Kuntien arvioidaan suhtautuvan positiivisimmin järjestöihin vapaaehtoistoiminnan tarjoajina ja yhteisöllisyyden rakentajina. Järjestöihin vapaaehtoistoiminnan tarjoajina suhtaudutaan myönteisesti 83 prosentin mielestä. 67 prosenttia järjestöjohtajista arvioi kuntien suhtautuvan positiivisesti järjestöihin yhteisöllisyyden rakentajina.

Kuntien suhtautuminen järjestöihin yleensä on myös hyvin positiivista järjestöjen näkökulmasta, sillä 61 prosenttia arvioi kuntien suhtautuvan positiivisesti ja 28 prosenttia neutraalisti järjestöihin yleensä. Järjestöjohtajista kahdeksan prosenttia arvioi kuntien suhtautuvan järjestöihin kielteisesti.

Valtakunnallisten järjestöjen johtajien arvion mukaan kunnat suhtautuvat positiivisesti järjestöihin palveluntuottajina. Yli puolet (55 %) arvioi kuntien suhtautuvan positiivisesti ja noin neljännes (26 %) neutraalisti. Hieman useampi kuin joka kymmenes (12 %) arvelee kuntien suhtautuvan kielteisesti järjestöihin palveluntuottajina. Selvästi alle puolet (43 %) valtakunnallisten järjestöjen johtajista katsoo kuntien suhtautuvan positiivisesti järjestöihin vaikuttajina. Noin yksi kuudesta (16 %) järjestöjohtajasta arvioi kuntien suhtautuvan järjestöihin vaikuttajina kielteisesti.

KUVIO 49. Järjestöjohtoon (n=88) arviot kuntien suhtautumisesta järjestöihin.

Kysytyistä asioista kielteisimmin kuntien arvioidaan suhtautuvan järjestöihin strategisina kumppaneina. Järjestöjohtajista neljännes arvioi kuntien suhtautumisen olevan kielteistä. Järjestöjen yhteistoiminta-aloitteisiin suhtaudutaan kunnissa kielteisesti joka viidennen järjestöjohtajan mielestä.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että valtakunnallisten järjestöjen johtajien näkökulmasta kuntien suhtautuminen järjestöihin on positiivista. Suhtautuminen on kuitenkin selvästi positiivisempaa järjestöjohtajien mielestä silloin, kun kyseessä ovat järjestöt vapaaehtoistoiminnan tarjoajina tai yhteisöllisyyden rakentajina. Kuntien arvellaan suhtautuvan selvästi harvemmin positiivisesti järjestöihin strategisina kumppaneina, yhteistoiminta-aloitteiden tekijöinä ja vaikuttajina.

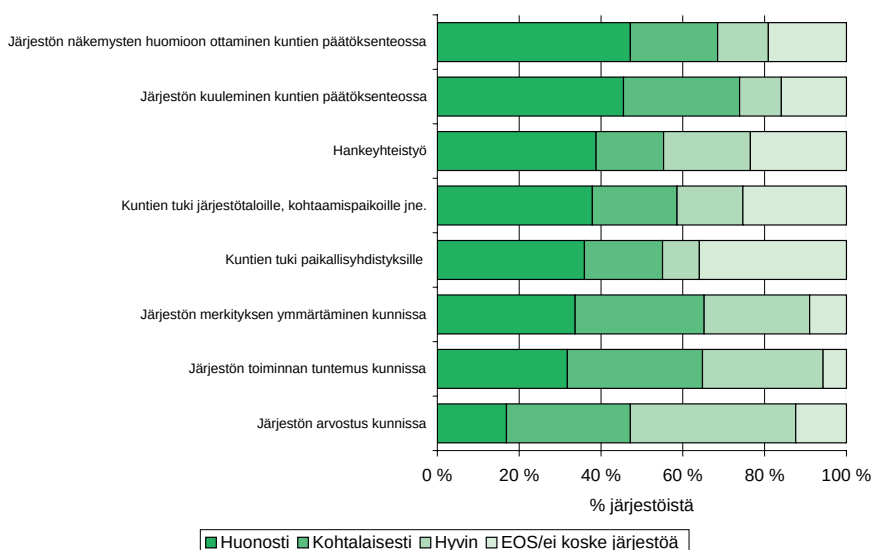
Arviot kuntayhteistyön toteutumisesta

Kuntayhteistyön yleisyyttä kartoitettiin kysymällä aluetyöntekijöiltä, kuuluuko heidän työnkuvaansa kuntiin suuntautuvaa toimintaa. Lisäksi kysyttiin avokysymyksellä, mitä kuntiin suuntautuvaa toimintaa vastaajilla on. Aluetyöntekijöistä suurimmalla osalla (84 %) työnkuvaan kuuluu kuntiin suuntautuvaa toimintaa. Tämä toiminta on useimmin koulutuksen tai luentojen järjestämistä ja järjestön toiminnasta tiedottamista. Myös neuvonta ja osallistuminen erilaisiin työryhmiin mainitaan muutamissa vastauksissa.

Kuntayhteistyön toimivuutta selvitettiin kysymällä kaikilta kolmelta Järjestöbarometrin vastaajaryhmältä kuntayhteistyöhön liittyvien asioiden toteutumisesta tällä hetkellä. Kysytyissä asioissa oli mukana järjestön tunnettuuteen, arvostukseen ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyviä kysymyksiä. Paikallisyhdistykset

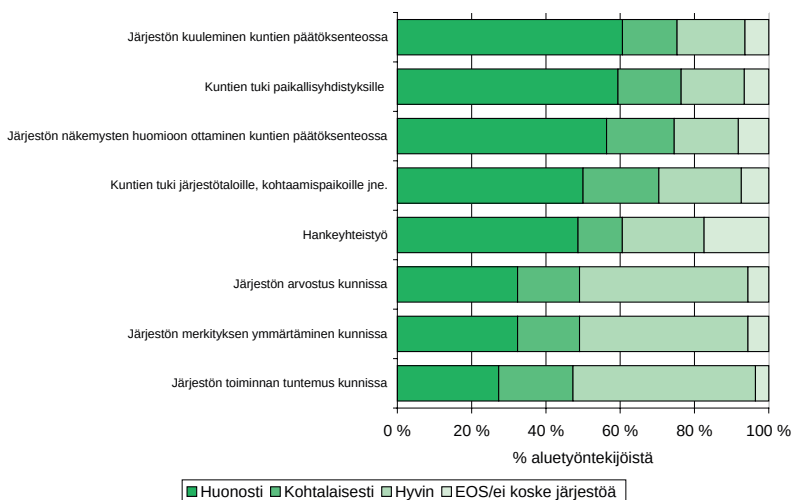
arvioivat kysymyksiä oman toimintansa näkökulmasta. Valtakunnallisten järjestöjen johtajat ja aluetyöntekijät puolestaan arvioivat kysyttyjä kohtia koko järjestön näkökulmasta.

Kaikki vastaajat arvioivat järjestön arvostuksen, toiminnan tuntemuksen ja merkityksen ymmärtämisen kunnissa toteutuvan selvästi paremmin kuin järjestön vaikuttamismahdollisuuksien (ks. kuviot 50–52). Järjestön arvostuksen arvioi toteutuvan hyvin 40 prosenttia valtakunnallisten järjestöjen johtajista ja 45 prosenttia aluetyöntekijöistä. Yhdistyksen arvostukseen kunnissa oli tyytyväisiä 44 prosenttia paikallisyhdistyksistä. Noin puolet (49 %) sekä aluetyöntekijöistä että paikallisyhdistyksistä ja vajaa kolmannes (30 %) järjestöjohtajista arvioi oman toimintansa tunnettuuden hyväksi kunnissa. Järjestön merkityksen ymmärtämiseen on tyytyväisiä vajaa puolet (44–45 %) aluetyöntekijöistä ja paikallisyhdistyksistä ja noin neljännes (26 %) järjestöjohtajista.

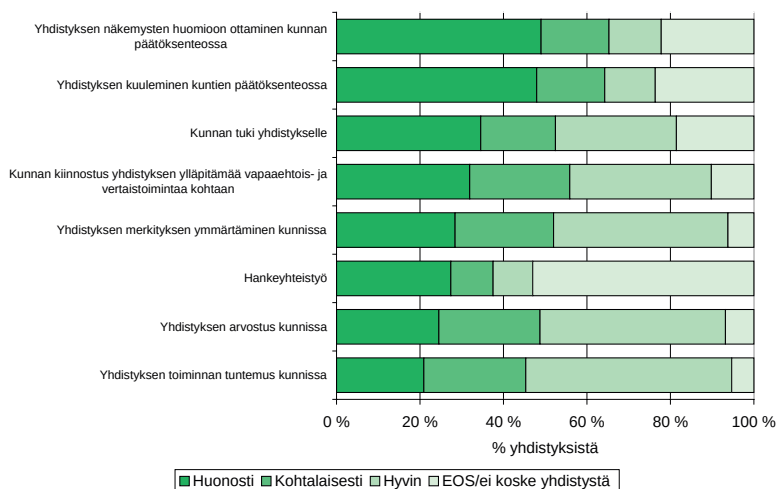

KUVIO 50. Järjestöjohtojen (n=85–89) arvot järjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön toteutumisesta.²⁸

²⁸ Järjestöjen ja kuntien yhteistyön toteutumisen kysymyksissä oli erikseen vastausvaihtoehdot "en osaa sanoa" ja "ei koske järjestöämme". Tässä kuviossa nämä luokat on yksinkertaisuuden vuoksi yhdistetty. "En osaa sanoa" -vastausten osuus on järjestöjohtajilla 2–9 prosenttia. "Ei koske järjestöämme" -vastausten osuus on enimmillään 5 prosenttia lukuun ottamatta seuraavia kohtia (suluisissa mainittu osuudet): kuntien tuki paikallisyhdistyksille (32 %), hankeyhteistyö (20 %), kuntien tuki järjestötiloille, kohtaamispaikoille yms. (16 %), järjestöjen kuuleminen kuntien päätöksenteossa (14 %) ja järjestön näkemysten huomioonottaminen kuntien päätöksenteossa (14 %).

KUVIO 51. Alueyöntekijöiden (n=108–110) arviot järjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön toteutumisesta.²⁹

KUVIO 52. Paikallisyhdistysten (n=985–1035) arviot yhdistyksen ja kunnan välisen yhteistyön toteutumisesta.³⁰

²⁹ Järjestöjen ja kuntien yhteistyön toteutumisen kysymyksissä oli erikseen vastausvaihtoehdot ”en osaa sanoa” ja ”ei koske järjestöämme”. Tässä kuviossa nämä luokat on yksinkertaisuuden vuoksi yhdistetty. ”En osaa sanoa” -vastausten osuus on alueyöntekijöillä 3–7 prosenttia. ”Ei koske järjestöämme” -vastauksia on vain seuraavissa kohdissa (suluissa mainittu osuudet): hankeyhteistyö (11 %), kuntien tuki järjestötiloille, kohtaamispaikoille yms. (5 %) ja kuntien tuki paikallisyhdistyksille (3 %).

³⁰ Järjestöjen ja kuntien yhteistyön toteutumisen kysymyksissä oli erikseen vastausvaihtoehdot ”en osaa sanoa” ja ”ei koske järjestöämme”. Tässä kuviossa nämä luokat on yksinkertaisuuden vuoksi yhdistetty. ”En osaa sanoa” -vastausten osuus paikallisyhdistyksillä on 1–6 prosenttia. ”Ei koske järjestöämme” -vastausten osuus on enimmillään 7 prosenttia lukuun ottamatta seuraavia kohtia (suluissa mainittu osuudet): hankeyhteistyö (48 %), yhdistyksen kuuleminen kuntien päätöksenteossa (19 %), yhdistysten näkemysten huomioonottaminen kuntien päätöksenteossa (17 %) ja kunnan tuki yhdistyksille (17 %).

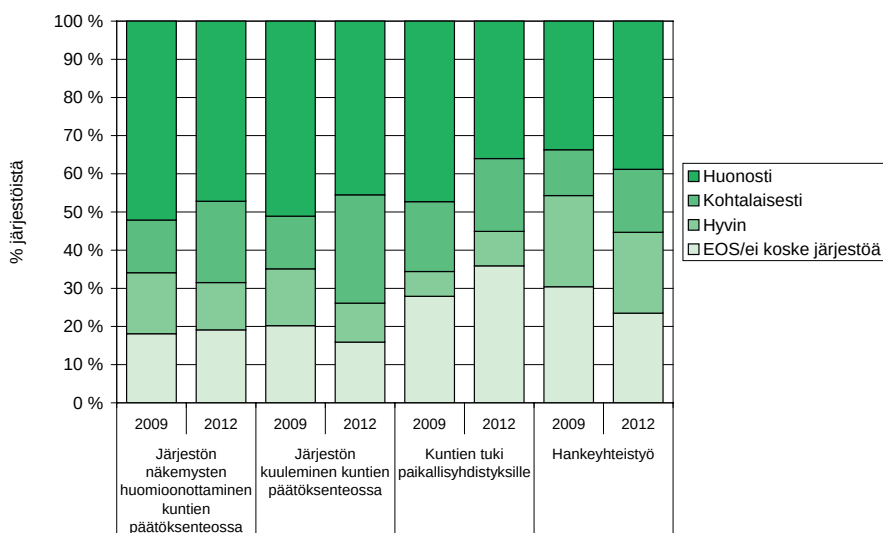
Erilaisten vaikuttamismuotojen arvioidaan toteutuvan selvästi huonommin kuin arvostukseen ja tunnettuuteen liittyvien asioiden. Aluetyöntekijät ovat arvioissaan kaikkein kriittisimpiä. Järjestöjen kuuleminen kuntien päätöksenteossa ja näkemysten huomioon ottaminen kuntien päätöksenteossa toteutuvat kaikkien vastaajaryhmien mielestä erityisen huonosti. Aluetyöntekijöistä selvästi yli puolet pitää näitä huonosti toteutuvina. Järjestöjohtajista ja paikallisyhdistyksistäkin vajaa puolet on tyytymättömiä näiden vaikuttamismuotojen toteutumiseen.

Kuntien tuen paikallisyhdistyksille arvioi toteutuvan huonosti runsas kolmannes (35–36 %) järjestöjohtajista ja paikallisyhdistyksistä. Aluetyöntekijät näkevät tilanteen negatiivisemmin, sillä heistä selvästi yli puolet (59 %) on sitä mieltä, että kuntien tuki paikallisyhdistyksille toteutuu huonosti. Järjestöjohdolta ja aluetyöntekijöiltä kysyttiin myös kuntien tuesta järjestöaloille, kohtaamispaikoille yms. toiminnalle. Aluetyöntekijöistä puolet ja järjestöjohdosta yli kolmannes (38 %) arvioi tuen toteutuvan huonosti. Paikallisyhdistyksiltä kysyttiin arviota kunnan kiinnostuksesta yhdistysten ylläpitämää vapaaehtois- ja vertais-toimintaa kohtaan. Sen nähtiin toteutuvan hieman useammin hyvin (34 %) kuin huonosti (32 %). Kuntien ja järjestöjen välinen hankeyhteistyö toteutuu huonosti lähes joka toisen (48 %) aluetyöntekijän, useamman kuin joka kolmannen järjestöjohtajan (39 %) ja useamman kuin joka neljännen paikallisyhdistyksen (27 %) mielestä.

Järjestöjohdolta kysyttiin osin samoja kuntayhteistyöhön liittyviä kysymyksiä vuoden 2009 Järjestöbarometrissa. Kuvioon 53 on koottu ne kysymykset, joissa muutosta on tapahtunut kuluneen kolmen vuoden aikana. Kaiken kaikkiaan muutos on hyvin vähäistä. Kuntien tuki paikallisyhdistyksille toteutuu järjestöjohdon arvion mukaan vuonna 2012 hieman paremmin kuin vuonna 2009. Kuntien tuen yhdistyksille arvioi toteutuvan huonosti vuonna 2009 lähes puolet järjestöjohtajista (47 %) ja kolme vuotta myöhemmin enää runsas kolmannes (36 %). Kuntien tuki paikallisyhdistyksille toteutuu järjestöjohdon arvion mukaan kuitenkin edelleen selvästi useammin huonosti kuin hyvin.

Näkemyksissä hankeyhteistyön toteutumisesta on tapahtunut päinvastaista muutosta. Vuonna 2009 hankeyhteistyön arvioi toteutuvan huonosti 34 prosenttia ja hyvin 24 prosenttia järjestöjohtajista. Vuonna 2012 39 prosenttia arvioi hankeyhteistyön toteutuvan huonosti ja 21 prosenttia hyvin.

Arviot siitä, miten hyvin kunnat ottavat huomioon järjestöjen näkemykset ja kuulevat järjestöjä päätöksenteossa ovat muuttuneet samansuuntaisesti. Entistä useampi järjestöjohtaja arvioi nyt järjestöjen näkemysten huomioonottamisen ja kuulemisen kuntien päätöksenteossa toteutuvan kohtalaisesti. Kuitenkin myös vuonna 2012 selvästi useampi arvioi järjestöjen kuulemisen ja näkemysten huomioonottamisen kuntien päätöksenteossa toteutuvan huonosti kuin hyvin.

KUVIO 53. Järjestöjohtojen arviot järjestöjen ja kuntien välisen yhteistyön toteutumisesta vuosina 2009³¹ (n=92–94) ja 2012 (n=85–89).

Sosiaalibarometri 2009 -kyselyn yhteydessä tiedusteltiin kuntien sosiaalitoimen johtajilta osin samoja kuntien ja järjestöjen yhteistyön toimivuuteen liittyviä kysymyksiä. Sosiaalijohtajat arvioivat näiden seikkojen toteutumista omasta näkökulmastaan. Arviot yhteistyön toteutumisesta olivat sosiaalijohtajilla selvästi positiivisemmat kuin järjestövastaajilla. Näin on myös silloin, kun verrataan kuntien sosiaalijohtajien vastauksia vuodelta 2009 ja järjestövastaajien näkemyksiä vuodelta 2012. Sosiaalijohtajista kolmasosa arvioi hankeyhteistyön järjestön kanssa toteutuvan hyvin kunnassaan. Sosiaalijohtajista neljännes on sitä mieltä, että kunnan tuki järjestöaloille, kohtaamispaikoille yms. toiminnalle toteutuu hyvin. Järjestövastaajien tapaan kuntien sosiaalitoimen johtajat arvioivat huonoimmin toteutuviksi järjestöjen näkemyksen huomioonottamisen ja kuulemisen kuntien päätöksenteossa. Näiden seikkojen arvioissa mielipiteet ovat lähempänä toisiaan, sillä sosiaalijohtajista yli 40 prosenttia arvioi näiden toteutuvan huonosti.

Yhdistysten kuntayhteistyön arvioiden syventämiseksi kysytyistä yhteistyöhön liittyvistä seikoista muodostettiin kaksi summamuuttujaa, jotka mittavat kuntien suhtautumista yhdistykseen ja yhdistysten mahdollisuutta vaikuttaa kuntien päätöksentekoon. Näin mitattuna noin puolet (49 %) paikallisyhdistyksistä arvioi kuntien suhtautumisen omaa yhdistystä kohtaan olevan hyvä. Noin neljäsosa (26 %) pitää suhtautumista kohtalaisena ja neljäsosa huonona. Mahdollisuus vaikuttaa kuntien päätöksentekoon toteutuu selvästi huonommin, sillä melkein kaksi kolmesta (63 %) yhdistyksestä arvioi mahdollisuutensa vaikuttaa

³¹ Lähde. Järjestöbarometri 2009.

kuntien päätöksentekoon huonoksi. Hyväksi ja kohtalaiseksi vaikutusmahdollisuutensa päätöksentekoon arvioivien osuus on sama, vajaa viidennes (18 %) yhdistyksistä.

Kuntien suhtautumisen omaa yhdistystä kohtaan arvioivat hyväksi keskimääräistä useammin sijaishuoltoyhdistykset (70 %), työttömien yhdistykset (65 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (61 %), kuten taulukosta 44 voidaan havaita. Keskimääräistä harvemmin kuntien suhtautumisen hyväksi arvioivat invalidi- (30 %) ja aistivammayhdistykset (30 %). Yhdistykset, joissa on palkattuja työntekijöitä, arvioivat kuntien suhtautumisen useammin hyväksi (61 %) kuin yhdistykset, joissa palkattuja työntekijöitä ei ole (46 %). Kuitenkin myös yhdistykset, joissa ei ole palkattua henkilöstöä, arvioivat pääosin kuntien suhtautumisen omaa yhdistystä kohtaan hyväksi tai kohtalaiseksi.

TAULUKKO 44. Yhdistysten arviot kuntien suhtautumisesta omaan yhdistykseen.

Toimiala*	Huono %	Kohtalainen %	Hyvä %	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	20	25	55	71
potilasyhdistykset	33	30	38	175
mielenterveysyhdistykset	26	22	52	54
työttömien yhdistykset	19	15	65	26
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	20	22	57	49
sijaishuoltoyhdistykset	0	30	70	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	18	21	61	100
eläkeläisyshdistykset	23	25	52	342
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	30	40	30	63
aistivammayhdistykset	43	28	30	40
kehitysvammayhdistykset	17	40	43	30
Päihdeyhdistykset	24	21	55	38
Onko palkattua henkilöstöä				
Kyllä	19	21	61	248
Ei	26	28	46	742
KAIKKI YHDISTYKSET	25	26	49	1 017

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Mahdollisuutensa vaikuttaa kuntien päätöksentekoon arvioivat hyväksi useimmin sijaishuoltoyhdistykset (40 %) (ks. taulukko 45). Huonona omia vaikuttamismahdollisuuksiaan kuntien päätöksentekoon pitävät keskimääräistä useammin kansanterveyden yleis- ja monialayhdistykset (84 %) sekä aistivammayhdistykset (73 %). Yhdistykset, joissa on palkattua henkilöstöä, arvioivat mahdollisuutensa

vaikuttaa kuntien päätöksentekoon harvemmin huonoksi (53 %) kuin yhdistykset, joissa palkattua henkilöstä ei ole (67 %).

TAULUKKO 45. Yhdistysten arviot mahdollisuudesta vaikuttaa kuntien päätöksentekoon.

Toimiala*	Huono %	Kohtalainen %	Hyvä %	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	84	10	6	70
potilasyhdistykset	71	14	15	183
mielenterveysyhdistykset	72	13	15	54
työttömien yhdistykset	63	22	15	27
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	63	20	18	51
sijaishuoltoyhdistykset	50	10	40	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	55	28	18	101
eläkeläisyhdistykset	60	17	22	331
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	56	23	21	66
aistivammayhdistykset	73	17	10	41
kehitysvammayhdistykset	60	17	23	30
Päihdeyhdistykset	50	26	24	38
Onko palkattua henkilöstä				
Kyllä	53	24	23	249
Ei	67	16	17	744
KAIKKI YHDISTYKSET	64	18	18	1 021

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Ilon- ja huolenaiheet kuntasuhteissa

Kuntasuhteiden ilon- ja huolenaiheita kartoitettiin kysymällä kaikilta kolmelta vastaajaryhmältä, onko heidän ja kuntien yhteistyössä jotain, joka erityisesti ilahduttaa ja jotain joka erityisesti huolestuttaa. Iloista ja huolista kuntasuhteissa raportoivat useimmin aluetyöntekijät. Heistä 70 prosenttia näkee kuntasuhteissa ilonaiheita ja 65 prosenttia huolenaiheita. Valtakunnallisten järjestöjen johtajista noin puolet (52 %) näkee kuntasuhteissa olevan sekä ilahduttavia että huolestuttavia piirteitä.

Paikallisyhdistyksissä huolenaiheita on selvästi vähiten, sillä vain noin neljännes (23 %) raportoi niistä. Ilahduttavia puolia kuntasuhteissa on lähes joka toisen (47 %) paikallisyhdistyksen mielestä. Huolenaiheita on keskimääräistä useammin kehitysvammayhdistyksillä (43 %) ja mielenterveysyhdistyksillä (32 %). Toisaalta näiden toimialojen yhdistyksillä on myös keskimääräistä useammin ilonaiheita kuntasuhteissa, sillä niistä raportoi noin kaksi kolmasosaa (64–67 %).

Myös työttömien yhdistykset (73 %), päihdeyhdistykset (60 %) ja sijaishuolto-yhdistykset (58 %) raportoivat keskimääräistä useammin kuntasuhteiden ilonaiheista.

Kokemukset ilon- ja huolenaiheista kuntasuhteissa ovat yhteydessä kunnan toiminta-avustuksen saamiseen, sillä ne yhdistykset, jotka hakivat avustusta, mutta eivät saaneet sitä, raportoivat muita useammin huolenaiheista (34 %) ja harvemmin ilonaiheista (34 %). Yhdistykset, joilla kunnan myöntämät toiminta-avustukset ovat kasvaneet, kokevat muita useammin ilonaiheita (67 %) kuntasuhteissaan. Yhdistykset, joilla toiminta-avustus on loppunut, näkevät kuntasuhteissaan keskimääräistä harvemmin (36 %) ilonaiheita ja useammin huolenaiheita (39 %). Ilonaiheita kuntasuhteissa on myös selvästi useammin niillä yhdistyksillä, jotka ovat saaneet kunnalta ilmaiset toimitilat (62 %) verrattuna niihin yhdistyksiin, joilla ei ole ilmaisia toimitiloja (39 %). Lisäksi taloudeltaan suurimmat yhdistykset ovat keskimääräistä useammin (68 %) sitä mieltä, että heidän kuntasuhteissaan on erityisiä ilonaiheita. Ilon- ja huolenaiheiden yleisyys on koottu taustamuuttujittain liitteissä 16 ja 17.

Yhdistyksiä pyydettiin avovastauksilla kertomaan tarkemmin kuntasuhteiden mahdollisista ilon- ja huolenaiheista. Yhdistysten huolenaiheet (ks. taulukko 46) liittyvät useimmin kuntien antamiin toiminta-avustuksiin, jonka mainitsee 16 prosentissa vastaajista.

- // *Toiminta-avustuksen pieneneminen.*
- // *Ei edes voi hakea avustusta.*
- // *Kunnat ovat irtaantuneet toiminnan tukemisesta.*
- // *Tuen lakkaaminen tai alentaminen.*

Lähes yhtä usein (14 %) yhdistysten huolenaiheena kuntasuhteissa on arvostuksen puute tai negatiivinen asenne yhdistyksen toimintaa kohtaan.

- // *Kiinnostuksen puute vammaisjärjestön toimintaa kohtaan.*
- // *Tuntuu ettei kolmannen sektorin palveluita arvosteta.*
- // *Välinpitämättömyys.*

Myös toimitiloihin liittyvät ongelmat ovat huolena kuntasuhteissa. Vastaajia huolestuttaa toimitilojen tulevaisuus, sillä edulliset tilat ovat monien toiminnan kannalta välttämättömyys. Toimitiloihin liittyviä huolenaiheita mainittiin yhdeksässä prosentissa vastauksista.

- // *Toimintatilan puute.*
- // *Tilavuokra-asiat. Järjestämme tärkeää toimintaa alhaisilla osallistumismaksuilla, mutta tilanne muuttuu jos/kun joudumme maksamaan vuokraa.*
- // *Pelko, että toimitila puretaan ja kunnalla ei ole mitään tarjota meille tilalle.*

Kuudessa prosentissa vastauksista todettiin, että yhteistyötä kunnan kanssa ei ole.

- // *Yhteistyön puuttuminen.*
- // *Suhteita ei juurikaan ole.*
- // *Ei aitoa kunnan yhteistyötä, virkamiehet eivät ole kiinnostuneita!*

Myös kuntaliitokset aiheuttavat huolta yhdistyksissä.

- // *Tulevat kuntaliitosasiat saattavat heikentää yhdistyksen toimintaympäristöä.*

TAULUKKO 46. Paikallisyhdistysten (n=252) yleisimmät (vähintään kymmenen vastaajan mainitsemat) kuntasuhteisiin liittyvät huolenaiheet.

Huolenaiheet	Yhdistykset	
	n	%
Toiminta-avustuksiin liittyvät	40	16
Asenteisiin tai arvostuksen puutteeseen liittyvät	36	14
Toimitiloihin liittyvät	23	9
Yhteistyön puuttumiseen liittyvät	17	6
Kuntaliitoksiin liittyvät	13	5

Myös järjestöjohdon ja aluetyöntekijöiden vastauksissa on järjestöjen taloudelliseen tukemiseen ja toiminnan arvostukseen liittyviä huolenaiheita. Osa järjestöjohtajista kokee, että kunnat eivät ole ymmärtäneet yhteistyön paikkoja ja yhteistyöstä saatavaa hyötyä. Osassa vastauksista tuli myös esiin kuntien ja järjestöjen välinen työnjako, joka ymmärretään vastaajien mukaan kunnissa väärin.

- // *Kunnat eivät aina ymmärrä kuinka paljon voisivat järjestöistä hyötyä. Molemmat osapuolet häviävät.* (Järjestöjohtaja)
- // *Järjestöjä ja niiden vapaaehtoisia pyritään 'rekrytoimaan' kasvavassa määrin ja hivuttaen tehtäviin jotka ovat ammattityön ja vapaaehtoistoiminnan välisellä rajamaalla ja jopa ammattityötä on jossain määrin pyritty siirtämään vapaaehtoisille.* (Järjestöjohtaja)
- // *Kunnat odottavat yhdistyksiltä liikaa, esim. ilmaisia koulutuksia.* (Järjestöjohtaja)
- // *Ihan kuin ei ymmärrettäisi, että on olemassa järjestötoimintaa, joka tekee niitä kuntien tehtäviä, jotka kunnat tekisivät ilman vapaaehtoisia.* (Aluetyöntekijä)
- // *Järjestön tuki jäsenelle koetaan jopa uhkana, kun jäsenistöä neuvotaan lain mukaan eikä sen mukaan, mikä kunnassa on palvelujen järjestämistapa.* (Aluetyöntekijä)
- // *Kunnat eivät tunne järjestöjen palveluja tai näe yhdistystoiminnan merkitystä terveyttä edistävänä ja osallistavana.* (Aluetyöntekijä)

Tiivistetysti voidaan sanoa, että kuntasuhteiden yleisimmät huolenaiheet liittyvät toiminta-avustuksiin ja toiminnan arvostukseen. Samat teemat nousevat selvästi esiin myös kuntasuhteiden ilonaiheissa. Yhdistysten vastauksissa iloitaan ilmaisista toimitiloista ja siitä, että yhdistyksen merkitys tunnustetaan.

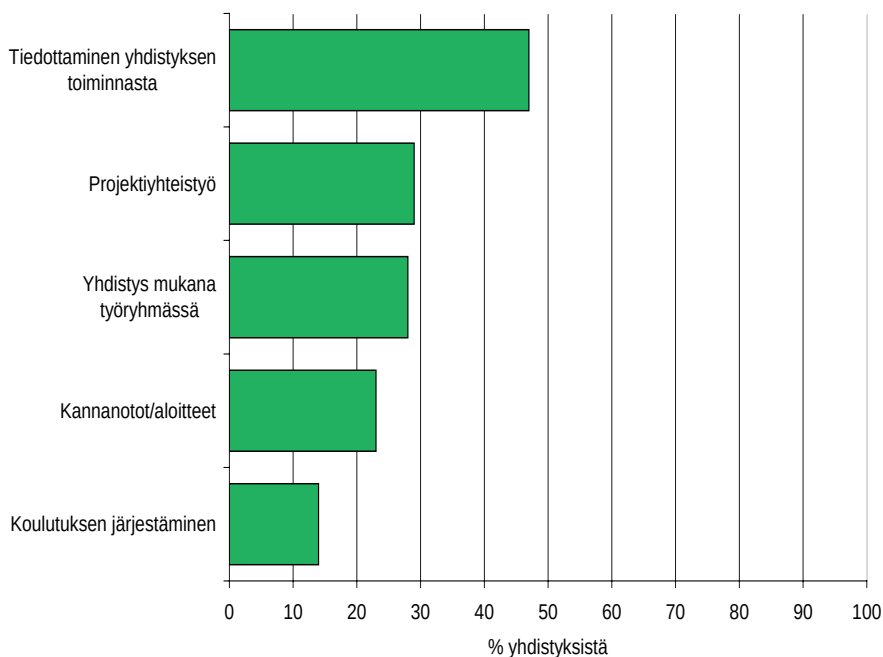
- // Arvostetaan ja myönnetään julkisesti yhdistyksen merkitys palvelujen tuottajana myönnetään että olisimme hädässä jos ei yhdistys toimisi.”*
- // Hyvä keskusteluyhteys, paljon konkreettista yhteistyötä.”*
- // Ilmaiset toimitilat, muuten olisi mahdotonta toimia.”*
- // Luottamus, arvostus, hyvä yhteistyö.”*
- // Ymmärrys järjestötyötä kohtaan on kasvanut.”*

Yhdistysten ja kuntien yhteistyö

Paikallisyhdistysten ja kuntien välistä yhteistyötä kartoitettiin kysymällä säännöllisestä yhteistyöstä eri kuntatahojen kanssa. Kuntatahoina kysymyksessä olivat mukana kunnan keskushallinto sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen näkökulmasta keskeisten hallinnonalojen viranhaltijat ja luottamushenkilöt. Hallinnonalat olivat sosiaali- ja terveystoimi, asuntotoimi, nuorisotoimi, koulu-/opetustoimi, tekninen toimi ja liikuntatoimi. Toimintamuotoina olivat tiedottaminen yhdistyksen toiminnasta, kannanotot ja aloitteet, projektiyhteistyö, yhdistyksen mukanaolo työryhmässä sekä koulutuksen järjestäminen.

Yhteistyö kuntien kanssa on hyvin yleistä, sillä 72 prosentilla yhdistyksistä on jotakin säännöllistä yhteistyötä kuntatahojen kanssa. Useimmin yhteistyötä on kehitysvammayhdistyksillä (93 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä (91 %). Harvimminkin säännöllistä yhteistyötä tekevät aistivammayhdistykset (55 %). Säännöllinen yhteistyö kuntien kanssa on yleisempää niissä yhdistyksissä, joissa on palkattua henkilöstöä (87 %) verrattuna niihin yhdistyksiin, joissa palkattua henkilöstöä ei ole (69 %). Myös niissä yhdistyksissä, joissa palveluntuottamisen merkitys toiminnan painopisteenä on suuri, yhteistyötä tehdään useammin (85 %) kuin niissä yhdistyksissä, joissa palveluntuottaminen ei ole painopisteenä (66 %). Yhdistysten kuntayhteistyön yleisyys on koottu taustamuuttujittain liitteeseen 18.

Yleisin säännöllinen yhteistyön muoto on tiedottaminen yhdistyksen toiminnasta, jota ilmoittaa tekevänsä lähes puolet (47 %) yhdistyksistä (ks. kuvio 54). Vajaa kolmannes yhdistyksistä tekee projektiyhteistyötä ja on mukana työryhmissä. Kannanottoja tai aloitteita tekee säännöllisesti vajaa neljännes yhdistyksistä. Kysytyistä viidestä yhteistyömuodosta harvimminkin järjestetään koulutuksia.

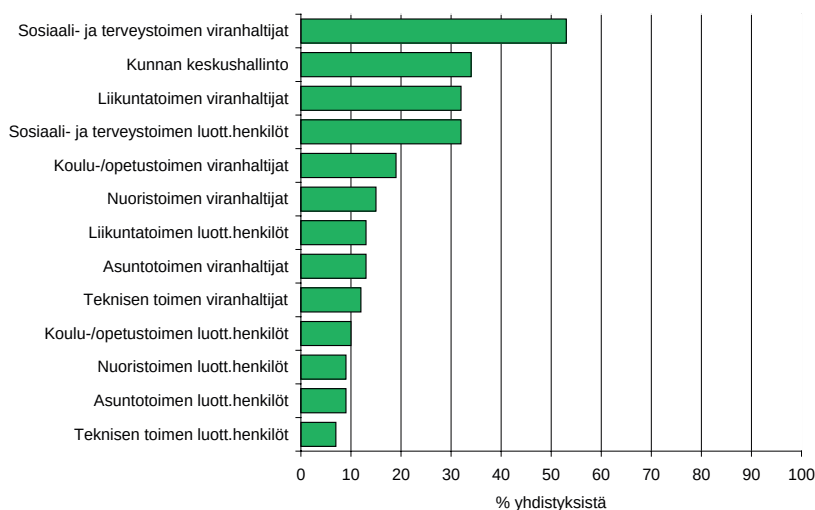

KUVIO 54. Yhdistysten (n=1116) säännöllisten yhteistyömuotojen yleisyys kuntatahojen kanssa.

Keskimääräistä useammin³² toiminnastaan tiedottavat vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (71 %), kehitysvammayhdistykset (70 %), mielenterveysyhdistykset (69 %), ja päihdeyhdistykset (61 %). Harvimminkin toiminnastaan tiedottavat säännöllisesti eläkeläisyhdistykset (34 %). Kannanottoja ja aloitteita tekevät selvästi muita useammin kehitysvammayhdistykset (67 %). Projektiyhteistyötä etenkin kansanterveysyhdistysten yleis- ja monialayhdistyksillä (51 %). Projektiyhteistyötä kuntien kanssa on useimmin kehitysvammayhdistyksillä (50 %). Yhteistyömuotojen yleisyys eri toimialojen yhdistyksillä on koottu liitteeseen 19.

Yhteistyötä tehdään selvästi eniten kunnan sosiaali- ja terveystoimen viranhaltijoiden kanssa, sillä yli puolet (53 %) yhdistyksistä raportoi säännöllisestä yhteistyöstä (ks. kuvio 55). Kunnan keskushallinnon, liikuntatoimen viranhaltijoiden sekä sosiaali- ja terveystoimen luottamushenkilöiden kanssa yhteistyötä tekee noin kolmannes yhdistyksistä. Muiden tahojen kanssa yhteistyötä tekee alle viidennes yhdistyksistä.

³² Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Näitä ovat ensi- ja turvakotiyhdistykset sekä luokkien "muut terveysyhdistykset" ja "muut lastensuojeluyhdistykset" vastaajat.

KUVIO 55. Yhdistysten (n=1116) säännöllisen yhteistyön yleisyys eri kuntatahojen kanssa.

Yleisin yhteistyömuodon ja -tahon yhdistelmä on yhdistyksen toiminnasta tiedottaminen kunnan sosiaali- ja terveystoimen viranhaltijoille. Sitä tekee säännöllisesti useampi kuin joka neljäs (27 %) yhdistys (ks. taulukko 47).

TAULUKKO 47. Yhdistysten säännöllinen yhteistyö joidenkin kuntatahojen kanssa.

Yhteistyötaho	Yhdistykset, joilla ko. säännöllistä yht.työtä (n=1116)				
	Tiedott. yhdist. toiminnasta %	Yhd. Kunnan- otot, aloitteet %	Projekti- yhteis- työ %	Yhd. mukana työ- ryhmässä %	Koulu- tuksen järj. %
Kunnan keskushallinto	19	9	4	7	1
Sosiaali- ja terveystoimen viranhaltijat	27	11	13	16	8
Sosiaali- ja terveystoimen luottamus- henkilöt	16	9	4	7	2
Asuntotoimen viranhaltijat	8	2	2	2	0
Asuntotoimen luottamushenkilöt	5	1	1	1	0
Nuorisotoimen viranhaltijat	8	2	5	3	1
Nuorisotoimen luottamushenkilöt	6	1	2	0	0
Koulu-/opetustoimen viranhaltijat	11	2	7	2	3
Koulu-/opetustoimen luottamushenkilöt	6	2	2	0	1
Teknisen toimen viranhaltijat	7	3	2	1	0
Teknisen toimen luottamushenkilöt	4	2	1	1	0
Liikuntatoimen viranhaltijat	14	5	12	5	4
Liikuntatoimen luottamushenkilöt	6	3	2	2	0

Yhdistykset voidaan jakaa yhteistyötahojen ja -muotojen yhdistelmien määrän mukaan kolmeen ryhmään. Vähän kuntayhteistyötä tekviksi on määritelty ne yhdistykset, joilla yhteistyötahojen ja -muotojen yhdistelmiä on enintään kolme. 40 prosenttia yhdistyksistä kuuluu tähän ryhmään. Kohtalaisesti kuntayhteistyötä on yhdistyksillä,

jotka ilmoittivat neljästä yhdeksään yhteistyötahon ja -muodon yhdistelmää. Näitä on 24 prosenttia yhdistyksistä. Paljon yhteistyömuotoja määriteltiin olevan niillä yhdistyksillä, jotka vastasivat, että heillä on vähintään kymmentä eri yhteistyötahon ja -muodon yhdistelmää. Tähän ryhmään kuuluu kahdeksan prosenttia yhdistyksistä.

Paljon yhteistyömuotoja kuntien kanssa on keskimääräistä useammin mielen-terveysyhdistyksillä, invalidiyhdistyksillä ja kehitysvammayhdistyksillä (ks. taulukko 48). Keskimääräistä useammin paljon yhteistyömuotoja on myös niillä yhdistyksillä, joissa on palkattua henkilöstöä ja joissa palveluntuottamisen merkitys toiminnan painopisteenä on suuri. Vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä on keskimääräistä useammin säännöllistä yhteistyötä kuntien kanssa, mutta yhteistyö on usein määrältään vähäistä.

TAULUKKO 48. Yhdistykset kuntayhteistyön muotojen määrän mukaan.

Toimiala*	Paljon yhteistyö- muotoja %	Kohtalaisesti yhteistyö- muotoja %	Vähän yhteistyö- muotoja %	Ei yhteistyötä %	n
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	10	23	45	22	78
potilasyhdistykset	6	21	44	30	193
mielenterveysyhdistykset	15	35	35	16	55
työttömien yhdistykset	7	26	48	19	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	4	30	39	27	56
sijaishuoltoyhdistykset	0	42	42	17	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	13	28	51	9	103
eläkeläisyhdistykset	5	19	41	35	379
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	14	21	29	37	73
aistivammayhdistykset	7	21	27	46	44
kehitysvammayhdistykset	17	40	37	7	30
Päihdeyhdistykset	13	28	30	28	46
Onko palkattua henkilöstöä					
Kyllä	15	35	37	13	256
Ei	6	21	43	31	815
Palveluntuottamisen merkitys toiminnan painopisteenä					
Merkitys suuri	14	30	41	15	243
Merkitys kohtalainen	7	31	41	22	93
Merkitys pieni	7	26	40	27	378
Ei koske yhdistystä	6	18	42	34	299
KAIKKI YHDISTYKSET	8	24	40	28	1 116

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Yhdistyksiä pyydettiin lisäksi kertomaan avovastauksella, mikä on niiden tärkein yhteistyötaho kunnassa ja missä asioissa sen kanssa tehdään yhteistyötä. 76 prosenttia yhdistyksistä vastasi tähän kysymykseen³³.

Useimmin tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi nimetään sosiaali- ja terveystoimi tai jokin näiden hallinnonalaan liittyvä taho. Sosiaali- ja terveystoimi on tärkein yhteistyökumppani 37 prosentille yhdistyksistä (ks. taulukko 49). Seuraavaksi tärkein yhteistyötaho kunnassa ovat vanhus- tai vammaisneuvostot (8 %). Myös liikunta-toimen, opetus-, koulu- tai sivistystoimen, nuorisotoimen, keskushallinnon ja vapaa-aikatoimen ilmoittaa tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi yli kymmenen yhdistystä.

TAULUKKO 49. Paikallisyhdistysten (n=860) tärkeimpänä pitämät (vähintään kymmenen vastaajan mainitsema) yhteistyötahot kunnassa.

Yhteistyötahot kunnassa	Yhdistyksiä	
	n	%
Sosiaali-/terveystoimi	319	37
Vanhus-/vammaisneuvostot	70	8
Liikuntatoimi	60	7
Opetus-/koulu-/sivistystoimi	37	4
Nuorisotoimi	21	2
Keskushallinto	16	2
Vapaa-aikatoimi	14	2

Kuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen paikallisyhdistyksiä pyydettiin arvioimaan, onko oman yhdistyksen ja kunnan välillä jännitteitä tai ristiriitoja. Yksi kymmenestä paikallisyhdistyksestä on sitä mieltä, että jännitteitä tai ristiriitoja on, eli suurimman osan mielestä oman yhdistyksen ja kunnan välillä ei ole erityisiä ongelmia. Keskimääräistä useammin jännitteitä tai ristiriitoja oman yhdistyksen ja kunnan välisessä yhteistyössä kokevat kehitysvammayhdistykset (28 %), vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (21 %) ja päihdeyhdistykset (17 %). Sen sijaan yhdistyksen henkilöstömäärällä tai talouden koolla ei ollut yhteyttä siihen, kuinka usein ristiriitoja koetaan kuntasuhteissa. Ristiriidat tai jännitteet kunnan kanssa eivät tämän aineiston mukaan ole myöskään yhteydessä siihen, onko yhdistys saanut kunnalta toiminta-avustusta tai ilmaisia toimitiloja. Myöskään toiminta-avustuksen määrän tai toimitilan hinnan muutokset eivät ole yhteydessä ristiriitojen kokemiseen. Hieman muita useammin (15 %) ristiriitoja tai jännitteitä kokevat kuntasuhteissaan ne yhdistykset, joissa palveluntuottamisella on suuri merkitys toiminnan painopisteenä. Ristiriitojen tai jännitteiden kokeminen on koottu taustamuuttujittain liitteeseen 20.

³³ Vastanneista 18 % mainitsi tärkeimmäksi yhteistyökumppanikseen jonkin muun kuin kunnallisen toimijan. Yleisimmät näistä ovat muut yhdistykset tai järjestöt, seurakunnat ja apteekit. Noin yhdessä kymmenestä (11 %) vastauksesta yhteistyötahoksi nimettiin koko kaupunki tai kunta tai ei mainittu yhteistyötahoa lainkaan. Kolmessa prosentissa vastauksista todettiin, että yhteistyötä kunnan kanssa ei ole, tai että se on hyvin satunnaista.

Jännitteitä ja ristiriitoja aiheuttavien asioiden joukosta selvimmin esiin nousevat kuntien taloudelliseen tilanteeseen ja yhdistyksille annettaviin avustuksiin liittyvät asiat. Arvostuksen puute yhdistyksen toimintaa kohtaan on toinen ongelma-kohta. Myös erilaiset poliittiset näkemykset ja jäsenistön edunvalvonta aiheuttavat jännitteitä kuntasuhteissa.

” Olemme epätoivottava yhdistys, jolle ei haluta myöntää avustusta. Kerran onnistuimme sellaisia saamaan, mutta seuraavana vuonna kriteereitä muutettiin niin, ettei yhdistyksemme enää mahtunut mihinkään kategoriaan.”

” Raha-asioissa ei ole yksimielisyyttä.”

” Ei huomioida paljonko me tehdään sairaiden hyväksi esim. liikuntatyötä.”

” Ei arvosteta.”

” Erilaiset poliittiset tavoitteet. Yhdistyksemme puolustaa vähäosaisia eläkeläisiä.”

” Yhteiskunnallinen näkemysero.”

5.3 Suhde yrityksiin

Yhteistyö yritysten kanssa

Järjestöjen ja yritysten välistä yhteistyötä selvitettiin kysymällä, onko järjestöjohdolla, aluetyöntekijöillä ja paikallisyhdistyksillä säännöllistä yhteistyötä yritysten kanssa. Lisäksi avovastauksella sai kertoa tarkemmin mahdollisesta yhteistyöstä. Järjestöjohdosta noin puolet (51 %), aluetyöntekijöistä noin kolmasosa (34 %) ja yhdistyksistä neljäsosa tekee säännöllistä yhteistyötä yritysten kanssa. Yhdistyksistä keskimääräistä useammin yhteistyötä yritysten kanssa tekevät sijaishuolto-yhdistykset (42 %), kansanterveyden yleis- ja monialayhdistykset (41 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (41 %). Yhteistyö yritysten kanssa on keskimääräistä yleisempää myös silloin, kun yhdistyksen erityisenä painopisteenä³⁴ ovat hankkeet ja projektit (41 %) tai palveluntuottaminen (40 %) ja yhdistyksissä on palkattua henkilöstöä (34 %). Tarkastelu yhdistysten ja yritysten yhteistyön yleisyydestä taustamuuttujittain on koottu liitteeseen 21.

Yhdistyksiä pyydettiin kertomaan tarkemmin siitä, mitä yhteistyötä ne tekevät yritysten kanssa. Yleisin yhteistyön muoto on yritysten antama muu kuin rahallinen tuki yhdistysten toiminnalle (ks. taulukko 50). Tämä tuki on esimerkiksi tuotteiden lahjoittamista yhdistyksen arpajaisiin, ilmaiset mainokset yritysten lehtiin ja alennukset yhdistyksen jäsenille yrityksissä. Viidesosa säännöllistä yhteistyötä yritysten kanssa tekevästä yhdistyksistä saa tällaista apua. Seuraavaksi yleisin yhteistyön muoto on erilaiset tapahtumat, joita yhdistykset järjestävät yhdessä yritysten

³⁴ Järjestöt ovat itse määritelleet näiden toimintojen merkityksen yhdistyksen toiminnan painopisteenä suureksi.

kanssa. Tapahtumiin liittyvä yhteistyö voi myös tarkoittaa sitä, että yrityksestä tulee vierailija yhdistyksen tapahtumaan tai toisinpäin niin, että yhdistyksen edustaja menee yrityksen tapahtumaan. Tapahtumiin liittyvää yhteistyötä on lähes viidesosalla (18 %) niistä yhdistyksistä, joilla on säännöllistä yhteistyötä yritysten kanssa. Yritysten kanssa yhteistyötä tekevästä yhdistyksistä noin kymmenesosa (11 %) saa rahallista tukea yrityksiltä. Lähes yhtä usein (9 %) yhteistyö yritysten kanssa tarkoittaa sitä, että yhdistys saa käyttää yrityksen tiloja esimerkiksi järjestämiinsä tilaisuuksiin. Kahdeksalla prosentilla yhteistyötä tekevästä yhdistyksistä yhteistyö liittyy palveluihin joko niin, että yritykset ostavat palveluja yhdistyksiltä tai niin, että yhdistykset ostavat palveluita yrityksiltä. Neljä prosenttia yhteistyötä tekevästä yhdistyksistä saa koulutusta yrityksiltä tai järjestää itse koulutuksia, joihin yritysten edustajat osallistuvat. Kymmenesosassa vastauksista ei kerrottu siitä, mitä yhteistyötä yritysten kanssa tehdään.

TAULUKKO 50. Paikallisyhdistysten (n=274) yleisimmät (vähintään kymmenen vastaajan mainitsemat) yhteistyömuodot yritysten kanssa.

Yhteistyömuodot	Yhdistykset	
	n	%
Muu kuin rahallinen tuki (esim. tuotteet)	56	20
Tapahtumat	48	18
Rahallinen tuki yrityksiltä	29	11
Tilat	24	9
Palvelut	21	8
Koulutus	11	4

Kuvaa järjestöjen ja yritysten välisestä yhteistyöstä pyrittiin syventämään kysymällä, onko järjestöjen ja yritysten välillä jännitteitä tai ristiriitoja ja mitä nämä ristiriidat tai jännitteet ovat. Järjestöjohdosta lähes viidesosa (19 %), aluetyöntekijöistä runsas kymmenesosa (13 %) ja yhdistyksistä vain hyvin harva (2 %) kokee jännitteitä tai ristiriitoja suhteissa yrityksiin. Ristiriidat tai jännitteet yritysten kanssa liittyvät pääosin tiedon puutteeseen, kielteisiin asenteisiin ja kilpailutilanteeseen palveluntuottamisessa.

- ”*Tuettu toiminta aiheuttaa aina ristiriitoja varsinkin pienissä kylissä.*” (Järjestöjohtaja)
- ”*Tiedonpuutetta, joka aiheuttaa kielteistä asennetta vammaisia ihmisiä kohtaan.*” (Aluetyöntekijä)
- ”*Kilpailutilanteet.*” (Paikallisyhdistys)

Ilon- ja huolenaiheet järjestöjen ja yritysten suhteissa

Järjestöjohdolta ja aluetyöntekijöiltä kysyttiin, onko oman järjestön ja yritysten välisissä suhteissa jotain, joka erityisesti ilahduttaa tai huolestuttaa. Molemmista asioista kysyttiin myös avovastauksilla tarkemmin, mitä mahdolliset ilon- ja huolenaiheet

ovat. Suhteissa yrityksiin on useammin ilon- kuin huolenaiheita molemmilla vastaajaryhmillä. Järjestöjohdosta 44 prosenttia näkee suhteissa yrityksiin erityisiä ilonaiheita ja 17 prosenttia huolenaiheita. Aluetyöntekijöistä 34 prosenttia raportoi ilonaiheista ja 20 prosenttia huolenaiheista. Järjestöjohdon ja aluetyöntekijöiden ilonaiheet liittyvät hyvin toimivaan yhteistyöhön yritysten kanssa, arvostukseen ja sen lisääntymiseen, yritysten yhteiskuntavastuuseen sekä yritysten antamaan taloudelliseen tukeen.

- // Yritykset ja järjestöt ovat löytämässä yhteistyön muotoja, molemminpuolinen ymmärrys lisääntymässä.” (Järjestöjohtaja)*
- // Yhteistyö on sujuvaa.” (Aluetyöntekijä)*
- // Järjestöä on alettu entistä enemmän arvostaa.” (Järjestöjohtaja)*
- // Olemme arvostettu yhteistyökumppani.” (Aluetyöntekijä)*
- // Esteettömyysasiat on kytketty mukaan joidenkin yritysten yhteiskuntavastuuseen.” (Järjestöjohtaja)*
- // Yritysten tuella pystytään järjestämään toimintaa, yleisötilaisuuksia.” (Aluetyöntekijä)*

Huolenaiheissa mainitaan yritysten ja erityisesti lääkefirmojen voitontavoittelu, suurien tai samojen järjestöjen tukeminen, yritysten ja järjestöjen erilaiset toimintatavat, vähentynyt taloudellinen avustaminen, kielteiset asenteet ja järjestöjen näkeminen pelkkinä taloudellisen avun pyytäjinä, jolloin yhteistyö ei ole molempia osapuolia hyödyttävää.

- // Lääkefirmojen tunkeutuminen järjestötoiminnan perinteisille alueille.” (Aluetyöntekijä)*
- // Mainonnan ylilyönnit esim. ihmeparantavat lääkkeet.” (Järjestöjohtaja)*
- // Emme osaa yritys-yhteistyön toimintatapoja.” (Aluetyöntekijä)*
- // Asteet vammainen työllistymisen esteenä.” (Aluetyöntekijä)*
- // Yritys-yhteistyö on vaikeaa, järjestö mielletään usein vain rahoituksen kalastajana.” (Järjestöjohtaja)*
- // Emme ehkä ihan löydä win win -tilanteita. Olemme helposti saajan roolissa.” (Aluetyöntekijä)*

5.4 Suhde muihin toimijoihin

Tässä osiossa käsitellään järjestöjen suhteita maakuntaliittoihin, aluehallintovirastoihin (AVI), elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin (ELY) sekä oppilaitoksiin.

Suhde maakuntaliittoihin

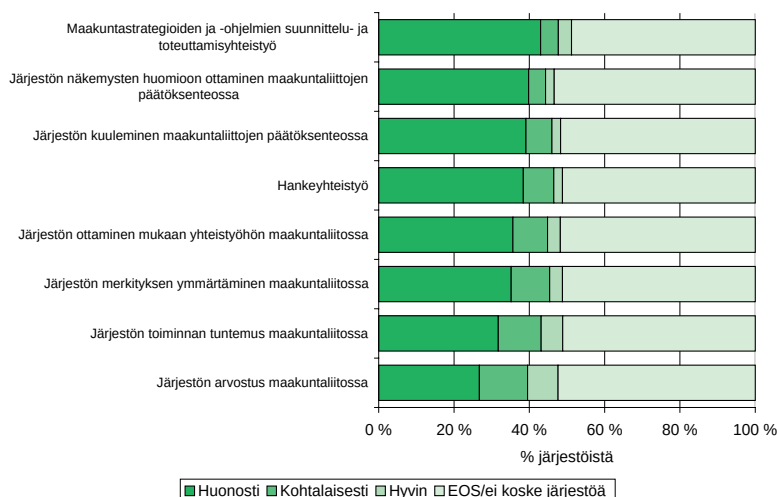
Järjestöjen suhdetta maakuntaliittoihin selvitettiin kysymällä aluetyöntekijöiltä, kuuluuko heidän työnsä maakuntaliittoon suuntautuvaa toimintaa. Paikallisyhdistyksiltä kysyttiin, tekevätkö ne säännöllistä yhteistyötä maakuntaliittojen kanssa. Runsaalla viidenneksellä (22 %) aluetyöntekijöistä työnsänsä kuuluu maakuntaliittoon suuntautuvaa toimintaa. Paikallisyhdistyksistä vain kolmella

prosentilla on säännöllistä yhteistyötä maakuntaliittojen kanssa. Näistä 33 yhdistyksestä noin puolet on vanhusyhdistyksiä ja lähes kolmannes kansanterveysyhdistyksiä. Aluetyöntekijöiden ja yhdistysten yhteistyö maakuntaliittojen kanssa tarkoittaa esimerkiksi yhteisiä työryhmiä tai projekteja.

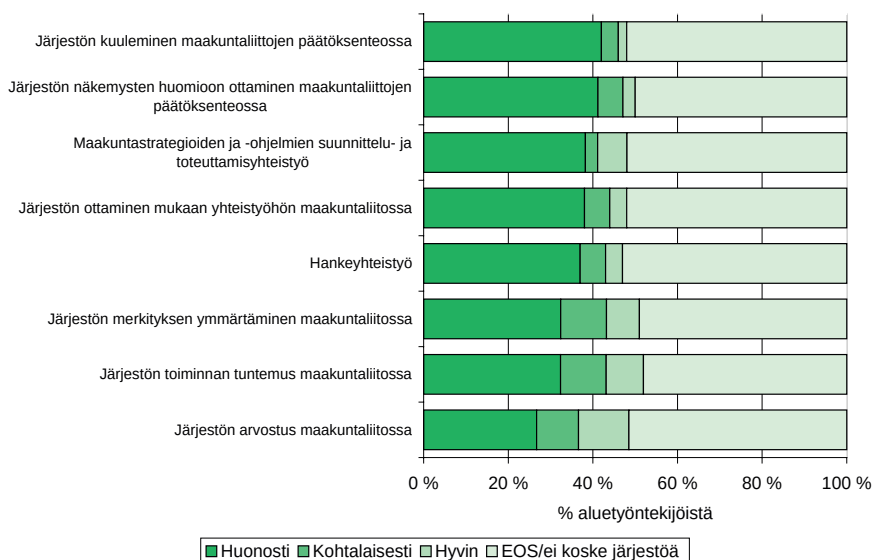
- ” Hyvinvointifoorumin jäsenenä toiminen.” (Aluetyöntekijä)
- ” Meiltä on edustaja maakuntaliiton eläkeläistyöryhmässä.” (Paikallisyhdistys)
- ” Tehty yhteistyösopimus, edistää terveyttä ja hyvinvointia alueellamme. Hankeyhteistyötä yritetty, ei onnistunut.” (Paikallisyhdistys)
- ” Yksi esitelmä vuonna 2011.” (Paikallisyhdistys)

Järjestöjen ja maakuntaliittojen suhteiden tarkentamiseksi järjestöjohtajilta ja aluetyöntekijöiltä kysyttiin, miten he arvioivat oman järjestönsä ja maakuntaliittojen välisen yhteistyön toteutumista. Yhteistyön toteutumista kartoitettiin kysymyksillä, jotka liittyvät järjestöjen arvostukseen ja toiminnan tuntemiseen sekä kysymyksillä, jotka liittyvät konkreettiseen yhteistyöhön ja järjestöjen mahdollisuuksiin vaikuttaa maakuntaliittojen päätöksentekoon.

Järjestöjen ja maakuntaliittojen välisen yhteistyön arviot ovat pääosin melko kielteisiä (ks. seuraavat kuviot 56 ja 57). Järjestöjohto ja aluetyöntekijät arvioivat kaikkien yhteistyöhön liittyvien seikkojen toteutuvan selvästi useammin huonosti kuin hyvin tai kohtalaisesti. Näin on myös järjestöjen arvostukseen, tunnettutteen ja merkityksen ymmärtämiseen liittyvien kysymysten kohdalla. Noin puolella järjestöistä yhteistyötä maakuntaliittojen kanssa ei joko ole, tai sitä on hyvin vähän, sillä sekä järjestöjohdosta että aluetyöntekijöistä noin puolet ei ottanut kantaa siihen, miten kysytyt yhteistyöhön liittyvät seikat toteutuvat.

KUVIO 56. Valtakunnallisten järjestöjen johtajien (n=86–88) arviot järjestöjen ja maakuntaliittojen välisen yhteistyön toteutumisesta.

KUVIO 57. Aluetyöntekijöiden (100–102) arviot järjestöjen ja maakuntaliittojen välisen yhteistyön toteutumisesta.

Selvästi yli kolmannes (36–43 %) sekä järjestöjohdosta että aluetyöntekijöistä arvioi seuraavien yhteistyömuotojen toteutuvan huonosti: järjestöjen kuuleminen maakuntaliittojen päätöksenteossa, järjestöjen näkemysten huomioon ottaminen maakuntaliittojen päätöksenteossa, maakuntastrategioiden ja

-ohjelmien suunnittelu- ja toteuttamisyhteistyö, järjestöjen ottaminen mukaan yhteistyöhön maakuntaliitossa ja hankeyhteistyö. Vain noin kymmenesosa vastaajista (6–13 %) arvioi näiden toteutuvan kohtalaisesti tai hyvin.

Myöskään asenteet järjestöjä kohtaan eivät ole järjestöjohdon ja aluetyöntekijöiden arvioiden mukaan kovin positiivisia maakuntaliitoissa. Useampi kuin joka neljäs (27 %) järjestöjohtajista ja aluetyöntekijöistä arvioi järjestöjen arvostuksen toteutuvan huonosti ja noin yksi kymmenestä (8–12 %) hyvin. Noin kolmanneksen mielestä (32–35 %) järjestöjen toimintaa tunnetaan ja merkitystä ymmärretään huonosti maakuntaliitoissa. Vain pieni osa (3–6 %) molemmista vastaajaryhmistä arvioi järjestöjen toiminnan tuntemuksen ja merkityksen ymmärtämisen maakuntaliitoissa toteutuvan hyvin. Noin puolet vastaajista ei ottanut kantaa näiden seikkojen toteutumiseen, mikä todennäköisesti kertoo yhteistyön vähyydestä.

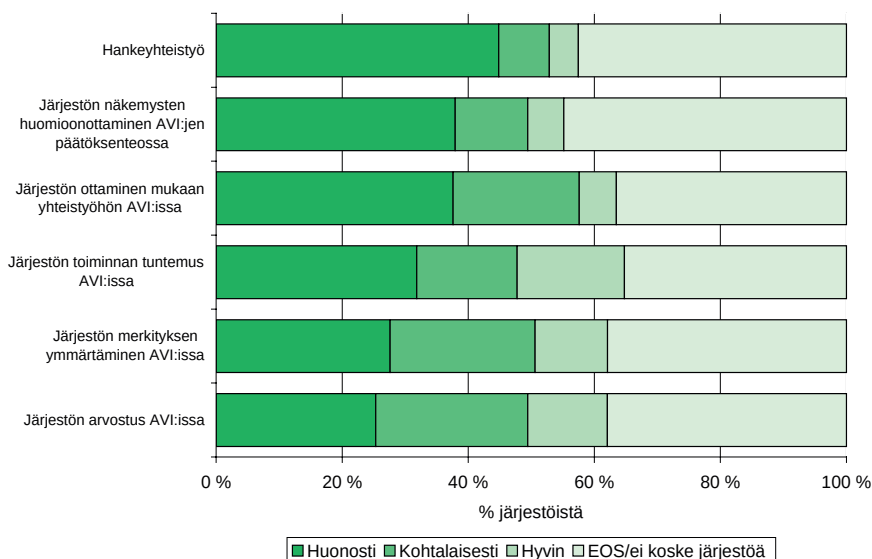
Suhde aluehallintovirastoihin (AVI)

Melko harvalla (6 %) paikallisyhdistyksellä on säännöllistä yhteistyötä aluehallintoviranomaisten kanssa. Selvästi keskimääräistä useammin yhteistyötä on vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä, joista kolmasosa tekee säännöllistä yhteistyötä aluehallintoviranomaisten kanssa. Henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä 23 prosentilla ja pelkin vapaaehtoisvoimin toimivista vain yhdellä prosentilla on AVI-yhteistyötä (ks. tarkemmin liite 22).

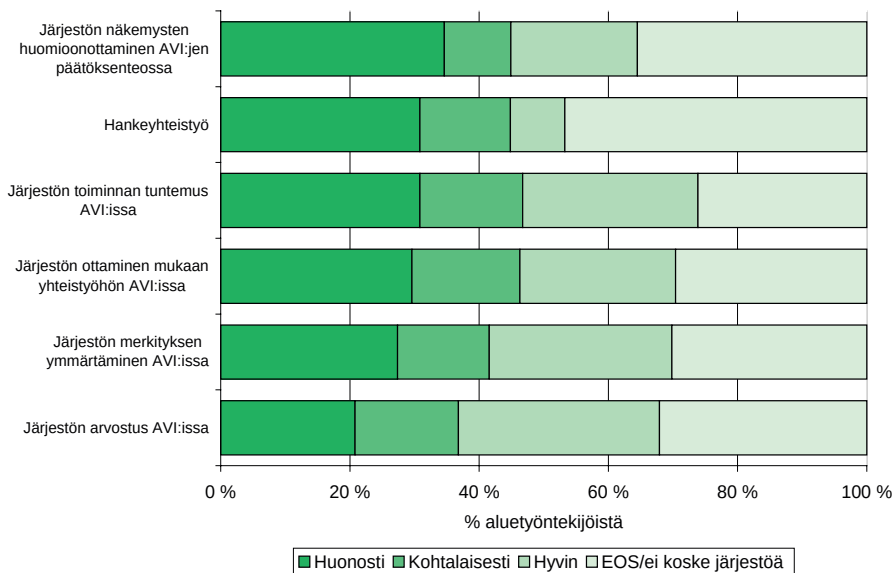
Yhdistysten yhteistyö aluehallintovirastojen kanssa liittyy useimmin aluehallintovirastojen valvovaan rooliin ja lupa-asioihin. Näihin viittaa vastauksissaan runsas kolmannes yhdistyksistä. Myös tiedottaminen ja koulutukset mainitaan yhteistyömuotoina joissakin vastauksissa.

- // *AVI valvoo toimintaa. Raportit ym. tehtävä pyydettyäessä.*
- // *AVI valvoo yhdistyksen omistaman hoitokodin toimintaa.*
- // *Tarkastuskäynnit.*
- // *Jouduttu tekemään valituksia asiakkaiden asioissa.*
- // *Lupa-asioissa.*

Järjestöjohdolta ja aluetyöntekijöiltä kysyttiin oman järjestön ja aluehallintovirastojen välisen yhteistyön toteutumisesta (ks. kuviot 58 ja 59). Aluetyöntekijöiden arviot ovat jonkin verran järjestöjohdon arvioita positiivisempia. Aluetyöntekijät ovat myös hieman useammin ottaneet kantaa siihen, miten hyvin yhteistyö toteutuu, kun taas järjestöjohdolla on enemmän ”en osaa sanoa” ja ”ei koske järjestöämme” -vastauksia.

KUVIO 58. Valtakunnallisten järjestöjen johtajien (n=85–88) arviot järjestöjen ja aluehallintovirastojen välisen yhteistyön toteutumisesta.

KUVIO 59. Aluetyöntekijöiden (n=106–107) arviot järjestöjen ja aluehallintovirastojen välisen yhteistyön toteutumisesta.

Järjestöjohto arvioi kaikkien kysyttyjen seikkojen toteutuvan useammin huonosti kuin hyvin. Erityisen negatiivisesti heidän mielestään toteutuvat hankeyhteistyö, järjestöjen näkemysten huomioonottaminen aluehallintovirastojen päätöksenteossa ja järjestöjen ottaminen mukaan yhteistyöhön aluehallintovirastoissa. Ne toteutuvat huonosti selvästi yli kolmanneksen mielestä (38–45 %). Vain pieni osa (5–6 %) järjestöjohtajista arvioi näiden toteutuvan hyvin. Noin neljäsosa (25–28 %) järjestöjohtajista on sitä mieltä, että järjestöjen arvostus ja niiden toiminnan tuntemus toteutuvat huonosti aluehallintovirastoissa. Noin yksi kymmenestä (12–13 %) näkee näiden seikkojen toteutuvan hyvin.

Aluetyöntekijät näkevät yhteistyön aluehallintoviranomaisten kanssa hieman positiivisemmin toteutuvaksi kuin järjestöjohtajat. Järjestöjen näkemysten huomioon ottaminen aluehallintovirastojen päätöksenteossa, hankeyhteistyö, järjestöjen toiminnan tuntemus aluehallintovirastoissa ja järjestöjen ottaminen mukaan yhteistyöhön aluehallintovirastoissa toteutuvat kuitenkin aluetyöntekijöidenkin mielestä useammin huonosti kuin hyvin. Yli kolmannes (35 %) aluetyöntekijöistä arvioi, että oman järjestön näkemysten huomioon ottaminen toteutuu huonosti aluehallintovirastoissa. Hankeyhteistyö, järjestön toiminnan tuntemus aluehallintovirastoissa ja järjestön ottaminen mukaan yhteistyöhön aluehallintovirastoissa toteutuvat huonosti lähes kolmanneksen (30–31 %) mielestä. Järjestön arvostus ja merkityksen ymmärtäminen aluehallintovirastoissa toteutuvat aluetyöntekijöiden mielestä parhaiten kysytyistä yhteistyöhön liittyvistä seikoista. Vajaa kolmannes (31 %) näkee järjestön arvostuksen ja runsas neljäsosa (28 %) järjestön merkityksen ymmärtämisen toteutuvan hyvin.

Suhde elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin (ELY)

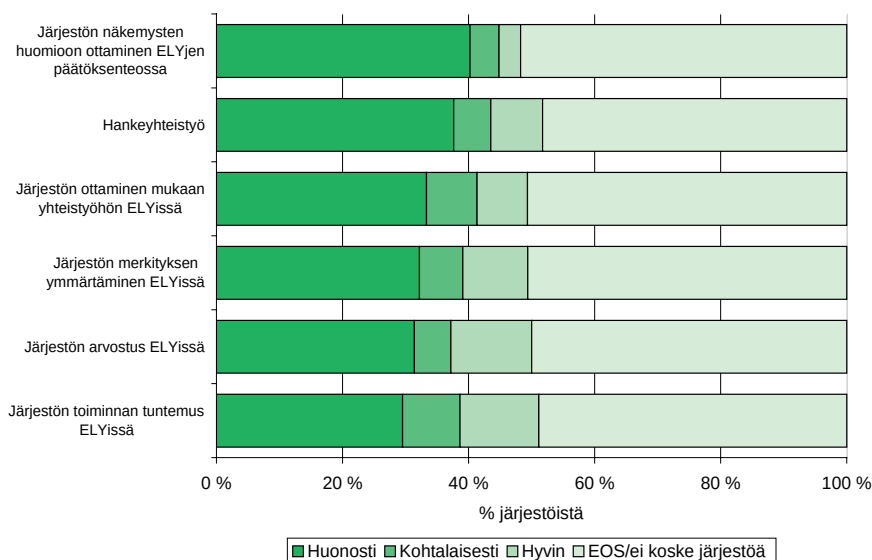
Yhdistysten ja ELYjen välinen yhteistyö ei ole yleistä, sillä yhdistyksistä vain kahdeksalla prosentilla on säännöllistä yhteistyötä ELYjen kanssa. Työttömien yhdistyksistä melkein kahdella kolmesta (65 %) on säännöllistä yhteistyötä ELYjen kanssa. Keskimääräistä useammin yhteistyötä on myös vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä (23 %). Henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä 28 prosentilla ja pelkin vapaaehtoisvoimin toimivista vain kahdella prosentilla on ELY-yhteistyötä. Yhteistyön yleisyys ELYjen kanssa eri toimialojen yhdistyksillä on koottu liitteeseen 23.

Yhdistysten yhteistyö ELYjen kanssa liittyy useimmin työllistämiseen, jonka mainitsee noin kolmannes vastaajista. Myös projektityhteistyö ja ELYjen antama rahoitus mainitaan vastauksissa.

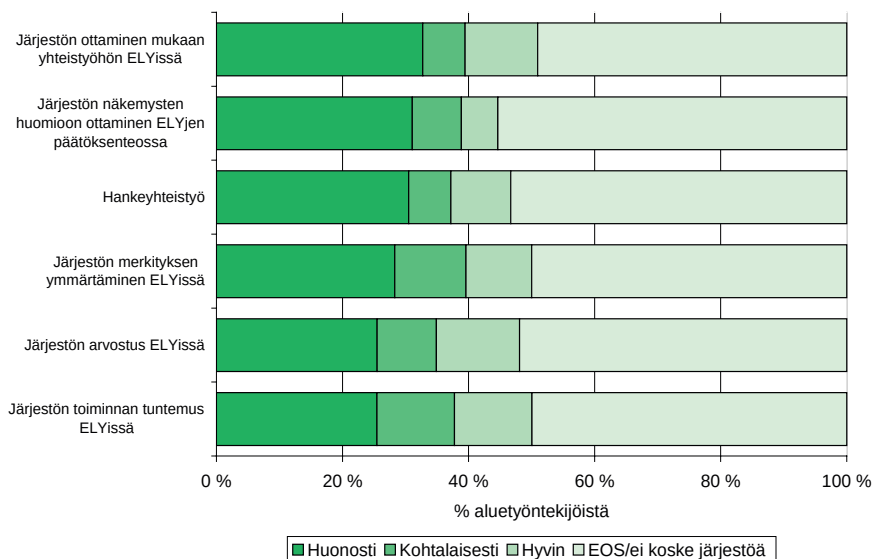
- // *Työllistämiseen liittyvät asiat.*
- // *Työllistämisasioissa, palkkatukiasiat.*
- // *Tukityöllistäminen.*
- // *Pointti-projekti, työllistetään kuntalaisia jotka ei muuten työllisty.*
- // *Päärahoittaja.*
- // *ELY rahoittaa hanketoiminnan.*

Järjestöjen yhteistyö elinkeino-, liikenne, ja ympäristökeskusten kanssa arvioidaan hyvin samanlaiseksi kuin edellä kuvattu yhteistyö aluehallintovirastojen kanssa. Yhteistyöstä oman järjestön ja ELYjen kanssa kysyttiin järjestöjohtolta ja aluetyöntekijöiltä. Molemmat vastaajaryhmät arvioivat eri yhteistyömuotojen toteutuvan useammin huonosti kuin hyvin (ks. kuviot 60 ja 61). Noin puolet vastaajista ei ottanut kantaa yhteistyön toteutumiseen, sillä he valitsivat joko ”en osaa sanoa” tai ”ei koske järjestöämme” -vaihtoehdon.

Aluetyöntekijöistä noin kolmannes (31–33 %) arvioi oman järjestön mukaan ottamisen yhteistyöhön ELYssä, järjestön näkemysten huomioon ottamisen ELYjen päätöksenteossa ja hankeyhteistyön ELYjen kanssa toteutuvan huonosti. Selvästi harvemmin (6–12 %) näiden yhteistyömuotojen arvioidaan toteutuvan hyvin. Järjestöjohtajat näkevät erityisesti oman järjestön näkemysten huomioon ottamisen ELYjen päätöksenteossa ongelmallisena, sillä 40 prosenttia arvioi sen toteutuvan huonosti ja vain kolme prosenttia hyvin. Muutkaan kysytyistä yhteistyömuodoista eivät näytä järjestöjohtajien arvioimana toimivan hyvin, sillä noin kolmannes (30–33 %) arvioi niiden toimivan huonosti ja noin kymmenesosa (8–13 %) hyvin.

KUVIO 60. Valtakunnallisten järjestöjen johtajien (n=85–88) arviot järjestöjen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten välisen yhteistyön toteutumisesta.

KUVIO 61. Aluetyöntekijöiden (n=103–106) arviot järjestöjen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten välisen yhteistyön toteutumisesta.

Suhde oppilaitoksiin

Yhteistyö oppilaitosten kanssa on järjestöissä hyvin yleistä, sillä valtaosalla (89 %) aluetyöntekijöistä työnsuuntaukseen kuuluu oppilaitoksiin suuntautuvaa toimintaa.

Aluetyöntekijöiden yhteistyö oppilaitosten kanssa on useimmin sosiaali- ja terveys-alan oppilaitoksissa opettamista, esimerkiksi luentojen pitämistä tai järjestön toiminnasta tiedottamista oppilaitoksiin. Tällaisesta yhteistyöstä kertoo lähes puolet (47 %) aluetyöntekijöistä.

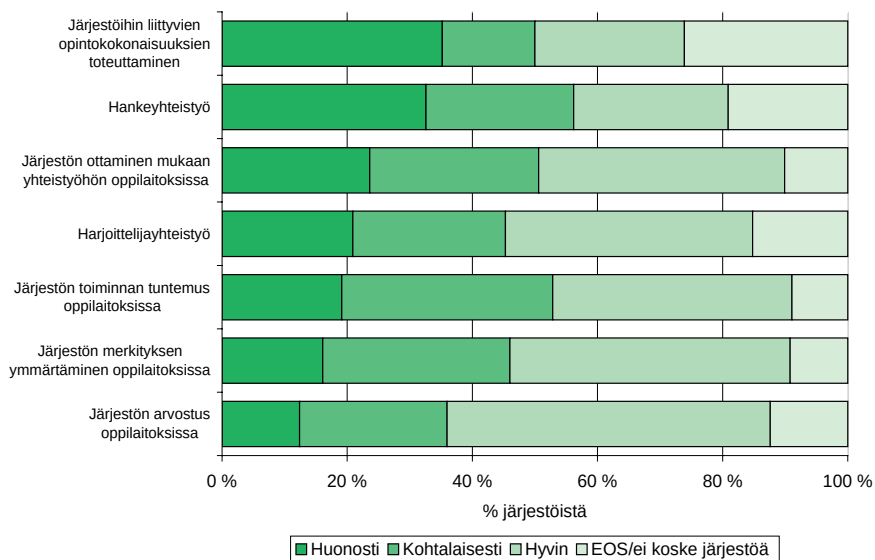
- ” Koulutusta ja tiedottamista, kaikkiin sote-sektorin oppilaitoksiin ja kouluihin, peruskouluihin myös.”*
- ” Sote-alan oppilaitoksiin luennot sairaudesta + kokemuskouluttajat.”*
- ” Terveystenhuollon opiskelijoille tietoa sairauksista.”*
- ” Päähdeluentoja aikuiskoulutuskeskuksiin.”*

Oppilaitosten kanssa tehdään myös paljon opiskelijayhteistyötä, jonka mainitsee yksi neljästä oppilaitosten kanssa yhteistyötä tekevästä aluetyöntekijästä. Opiskelijayhteistyö on pääasiassa opinnäytteisiin liittyvää tai harjoittelijayhteistyötä.

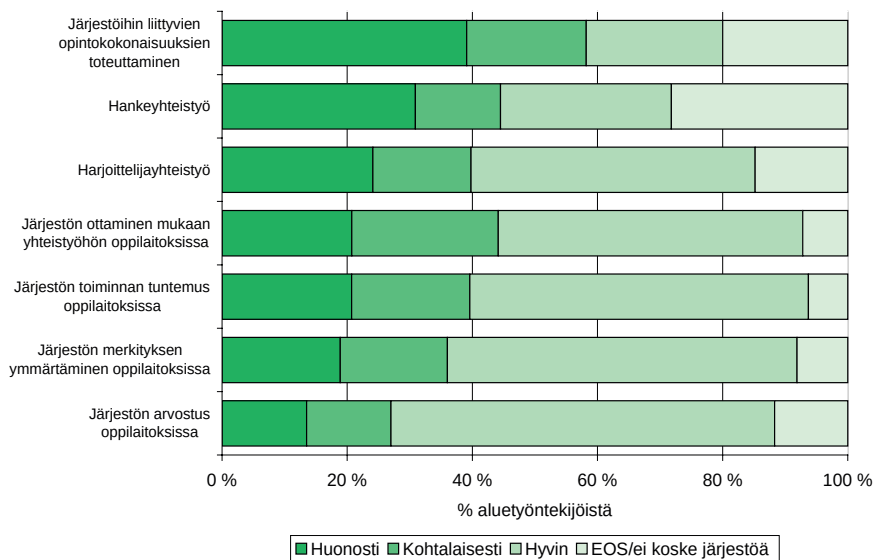
- ” Otamme harjoittelijoita esim. Diakista, Humakista, Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksesta, yhteistyöhakkeita Humakin kanssa.”*
- ” Jonkun verran opinnäytetyöyhteistyötä alueen AMK-oppilaitosten kanssa.”*

Yhteistyö oppilaitosten kanssa toimii myös selvästi paremmin kuin yhteistyö maakuntaliittojen, aluehallintovirastojen tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa. Ainoastaan järjestöihin liittyvien opintokokonaisuuksien toteuttaminen ja hankeyhteistyö toteutuvat järjestöjohdon ja aluetyöntekijöiden arvioiden mukaan useammin huonosti kuin hyvin (ks. kuviot 62 ja 63). Muiden yhteistyömuotojen kohdalla arviot ovat useammin positiivisia kuin negatiivisia.

Yli puolet sekä järjestöjohdosta (51 %) että aluetyöntekijöistä (62 %) kokee järjestöjen arvostuksen oppilaitoksissa toteutuvan hyvin. Järjestöjen merkityksen ymmärtäminen ei myöskään ole järjestöjen näkökulmasta ongelma oppilaitoksissa, sillä vajaa puolet järjestöjohdosta (45 %) ja runsas puolet aluetyöntekijöistä (56 %) arvioi järjestöjen merkityksen ymmärtämisen toteutuvan hyvin.

KUVIO 62. Valtakunnallisten järjestöjen johtajien (n=86–89) arviot järjestöjen ja oppilaitosten välisen yhteistyön toteutumisesta.

KUVIO 63. Aluetyöntekijöiden (n=108–111) arviot järjestöjen ja oppilaitosten välisen yhteistyön toteutumisesta.

Johtopäätökset

Tämän seitsemännen Järjestöbarometrin tulosten mukaan yhdistystoiminta ei ole väitteistä huolimatta hiipumassa ja korvautumassa muilla osallistumisen muodoilla Suomessa. Tulokset kertovat sosiaali- ja terveysjärjestöjen tärkeästä merkityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa ja niissä olevasta potentiaalista. Kunnissa tätä potentiaalia sekä järjestöjen ammatillista ja kokemusasiantuntijuutta ei käytetä kuitenkaan riittävästi hyväksi. Kunnat myös vaarantavat omilla lyhytnäköisillä talouspäätöksillään paikallisen yhdistystoiminnan toimintaedellytyksiä ja samalla voivat hävittää järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa.

Järjestötoiminta on rakenteistumassa uudelleen. Erityisesti alueellisessa toiminnassa järjestöt joutuvat jatkossa määrittelemään oman toimintansa painopistettä ja suhdettaan muihin toimijoihin. Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat vaikeuksissa palvelujen, erityisesti kuntoutuspalvelujen tuottajana. Tarvitaan pikaisesti ratkaisuja, jotta vältetään järjestöjen varassa olevien palvelujen katoaminen ja toisaalta palvelujen tuottamisen keskittyminen suurille, usein ulkomaisille palvelujen tuottajille. Järjestöjen ja pienten hoivayrittäjien intressit ovat tässä yhteiset.

1. Yhdistystoiminta ei korvaudu muulla osallistumisella

Muiden osallistumismuotojen on ennakoitu korvaavan perinteistä yhdistystoimintaa ja yhdistystoiminnan hiipuvan Suomessa. Erilaisia yhdistyksiä perustetaan runsaasti ja myös sosiaali- ja terveysyhdistysten määrä lisääntyy koko ajan. Yhdistysten perustaminen on aina liittynyt eri ihmisryhmille syntyneisiin uusiin tarpeisiin.

Sosiaali- ja terveysjärjestökentässä on viime aikoina tapahtunut fuusioita ja syntynyt suurempia kokonaisuuksia. Myös paikallistasolla on toteutettu yhdistymisiä. Lähes kolmasosassa järjestöistä yhdistyi vähintään yksi jäsenyhdistys vuonna 2011. Yhdistymisiä tapahtui yhteensä 68. Yhdessä järjestössä niitä toteutui yleisimmin vuoden aikana vain yksi, mutta enimmillään peräti 15. Suurempien yksiköiden

rakentumisen kanssa samaan aikaan tapahtuu myös vastakkaista kehitystä: syntyy yhä pienempien ja spesifimpien potilas-, vamma- ja diagnoosiryhmien erityistarpeisiin vastaavia yhdistyksiä.

Vuonna 2011 Suomessa rekisteröitiin yhdistysrekisterin luokittelun mukaan 180 uutta sosiaali- ja terveysyhdistystä. Kun samaan aikaan purkautui 102 yhdistystä, on nettolisäys 78 yhdistystä. Vuosina 2005–2011 on alan yhdistysten määrä lisääntynyt 634:llä. Vuonna 2011 rekisteröitiin tarkastelujakson suurin määrä sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Toimialan osuus kaikista vuoden 2011 uusien yhdistysten rekisteröinneistä on seitsemän prosenttia. Myös rekisteröintien absoluuttinen määrä vastaa viime vuosikymmenien lukuja.

Kokonaisrekisteröintimäärän kasvu selittyy pitkälti uusilla kansanterveys- ja lastensuojeluyhdistyksillä. Vuonna 2011 rekisteröidyistä sosiaali- ja terveysyhdistyksistä yli puolet on kansanterveysyhdistyksiä ja runsas neljäsosa lastensuojeluyhdistyksiä. Vammaisyhdistyksiä on kuusi prosenttia ja päihdeyhdistyksiä neljä prosenttia. Muiden toimialojen osuus uusista yhdistyksistä on yhdestä kolmeen prosenttia. Eri toimialojen suhteelliset osuudet uusista rekisteröinneistä ovat pysyneet vuosittain melko samansuuruisina. Vuoden 2011 huomattavin ero edellisvuosiin verrattuna on lastensuojeluyhdistysten osuuden kasvu noin viidesosasta yli neljäsosaan kaikista uusista alan yhdistyksistä.

Vuosina 2005–2011 uusia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä rekisteröitiin yhteensä 190 kuntaan eli yli puoleen nykyisistä kunnista. Kun osa yhdistyksistä toimii usean kunnan, maakunnan tai koko maan alueella, uusien yhdistysten toiminta kattaa kyseisiä 190 kuntaa huomattavasti laajemman alueen. Uutta yhdistystoimintaa on siis syntynyt varsin kattavasti eri puolille maata. Asukasluvultaan suurissa kaupungeissa uusien yhdistysten määrät ovat selvästi suurempia kuin muissa kunnissa. Helsinki on seitsemän viime vuoden aikana rekisteröidyistä sosiaali- ja terveysyhdistyksistä joka neljännen kotipaikka. Myös kaikki muut kunnat, joissa on rekisteröity yli 20 uutta yhdistystä, ovat vähintään yli sadantuhannen asukkaan kaupungeja.

Suomessa purkautui vuonna 2011 yhteensä 102 sosiaali- ja terveysyhdistystä. Purkautuneiden yhdistysten määrä on vaihdellut aikaisempina vuosina 40:stä 80:aan. Lisääntynyttä purkautumisten määrää selittää pitkälti sotainvalidi- ja sotaveteraaniyhdistysten jäsenistön väheneminen ja siitä johtuva toiminnan lakkaaminen. Lähivuosina tämä näkyy purkautumisluvuissa nykyistä vahvemmin.

Uudenlaiset osallistumis- ja toimintamuodot ovat yleistyneet ja niiden kirjo kasvaa jatkuvasti. Se on kansalaisaktiivisuuden kannalta myönteistä kehitystä. Uudet osallistumis- ja toimintamuodot eivät ole kuitenkaan syrjäyttäneet perinteistä yhdistysmuotoista toimintaa. Suomessa rekisteröidään uusia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä edelleen paljon, eikä niiden perustamisvauhti ole hiipunut. Tämä on selvä merkki siitä, että rekisteröityä yhdistystä pidetään entiseen tapaan käyttökelpoisena organisaatiomuotona monimuotoisen kansalaistoiminnan toteuttamisessa.

Yhdistystoiminta uusiutuu koko ajan. Sosiaali- ja terveysyhdistysten kehityksessä näkyy kaksi samanaikaista suuntaa: suurempien kokonaisuuksien rakentaminen ja toisaalta uusien yhdistysten syntyminen yhä eriytyneempiin tarpeisiin. Tulosten valossa on perusteetonta väittää, että yhdistystoiminta katoaa Suomessa. On painavat perustelut sille, että yhdistystoiminnan taloudellisista ja hallinnollisista edellytyksistä tulee pitää hyvää huolta.

2. Kunnat eivät investoi riittävästi paikallistoimintaan

Suurin osa paikallisista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä toimii kokonaan vapaaehtoisvoimin. Vain joka neljännessä yhdistyksessä oli palkattua henkilökuntaa vuoden 2011 lopussa. Palkattua henkilöstöä on keskimäärin viisi. Kolmessa prosentissa yhdistyksistä työskentelee vähintään sata työntekijää, enimmillään henkilöstöä on 340. Henkilöstön palkkaamisessa on eroja eri toimialojen välillä. Vapaaehtoisvoimin toimivat yleisimmin eläkeläisyhdistykset, joista vain prosentissa on palkattua henkilöstöä.

Selvä enemmistö yhdistyksistä on taloudeltaan varsin pieniä. Kyselyyn vastanneiden yhdistysten keskimääräinen vuoden 2012 talousarvion loppusumma on 6 000 euroa. Viidesosalla yhdistyksistä se on alle kaksi tuhatta euroa. Vähintään miljoonan euron vuosibudjetti on 31 yhdistyksellä, joista suurimmillaan 15 miljoonaa. Kokonaiskuva yhdistysten toiminnan laajuuden kehityksestä on hyvin myönteinen. Yhdeksän kymmenestä yhdistyksestä arvioi toimintansa joko säilyvän entisellään tai laajenevan.

Sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminta on luonteeltaan hyvinvointia ja terveyttä edistävää ja ongelmia ehkäisevää. Yhdistykset vastaavat juuri siihen tarpeeseen, mikä valtakunnallisissa strategioissa on asetettu tavoitteeksi. Harrastus- ja virkistystoiminta sekä vapaaehtoistoiminta ovat yhdistysten toiminnan keskeisimmät osa-alueet: yli kaksi kolmesta vastaajasta pitää niiden painoarvoa suurena. Keskeisiä tehtäviä ovat lisäksi oman alan kokemus- ja erityistiedon sekä asiantuntijuuden välittäminen: Yli puolet yhdistyksistä arvioi vertaistoiminnan ja tiedonvälityksen ja lähes puolet asiantuntijuuden sekä ohjauksen ja neuvonnan merkityksen toiminnassaan suureksi. Yhdistystoiminnan painopisteissä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, eikä niitä ennakoita lähivuosinakaan.

Hieman yli puolet kyselyyn vastanneista yhdistyksistä sai kunnalta toiminta-avustusta vuonna 2011. Vain neljä prosenttia vastaajista jäi ilman hakemaansa rahallista avustusta. Alle puolet yhdistyksistä ei ole hakenut lainkaan kunta-avustusta tietäen tai olettaen, että sitä ei ole saatavissa. Kunta-avustusta saivat hieman muita yhdistyksiä yleisemmin lastensuojelun yleisyhdistykset (70 %), vammaisyhdistykset (62–67 %) ja eläkeläisyhdistykset (60 %).

Suurin osa yhdistysten kunnilta saamista toiminta-avustuksista on suhteellisen pieniä, keskimäärin 550 euroa. Noin kahdella kolmasosalla kunta-avustus oli

vuonna 2011 alle tuhat euroa. Pienin yhdistyksen saama avustus on 50 euroa. Taloudeltaan suurimmat yhdistykset saivat keskimäärin selvästi suurempia toiminta-avustuksia kuin pelkin vapaaehtoisvoimin toimivat, taloudeltaan pienet yhdistykset. Suurimmat kunta-avustukset liittyvät mm. yhdistysten vanhuksia, työttömiä tai lapsiperheitä varten ylläpitämiin toimintapaikkoihin.

Kunnilta saatu toiminta-avustus muodostaa keskimäärin 15 prosenttia yhdistysten talousarvion loppusummasta. Kunta-avustuksen merkitys on suurin päihdeyhdistyksille, joilla avustus kattaa keskimäärin yli kolmasosan talousarviosta. Myös taloudeltaan kaikkein pienimmille, eli alle 2000 euron vuosibudjetilla toimiville, yhdistyksille kunta-avustuksen merkitys on suuri, sillä avustus on yli kolmasosa niiden talousarviosta.

Vuonna 2011 kunnan toiminta-avustusta saaneista yhdistyksistä 60 prosentilla avustuksen määrä on pysynyt edellisvuoteen verrattuna ennallaan. Joka viidennellä yhdistyksellä avustukset ovat vähentyneet ja kuudella prosentilla loppuneet kokonaan. Avustuksen määrä on kasvanut 15 prosentilla yhdistyksistä. Selvästi yleisimmin (17 %) avustukset ovat lakanneet kokonaan kansanterveyden yleis- ja monialayhdistyksiltä.

Lähes puolet yhdistyksistä toimii kunnan omistamissa tiloissa. Noin joka kolmas yhdistys on saanut kunnalta käyttöönsä maksuttomat toimintatilat ja noin kuudenesa yhdistyksistä toimii kunnan maksullisissa tiloissa. Maksuttomat kunnan tarjoamat tilat ovat yleisimpiä vapaaehtoisvoimin ja maaseutumaisissa kunnissa toimivilla yhdistyksillä. Eri toimialoista työttömien yhdistyksillä on useimmin, yli puolella, maksuttomat kunnan tarjoamat toimitilat.

Kahden viime vuoden aikana lähes neljäsosalla maksullisten toimintatilojen hinta on kallistunut ja kahdeksalla prosentilla aikaisemmin maksuttomat toimintatilat ovat muuttuneet maksullisiksi. Kunnan tiloja käyttävistä yhdistyksistä siis lähes joka kolmas joutuu maksamaan toimintatiloistaan aikaisempaa enemmän. Harvinaisempaa on myönteinen kehitys: Vain kuudella prosentilla aiemmin maksullinen tila on muuttunut maksuttomaksi, ja yhdellä prosentilla maksullisten tilojen vuokra on pienentynyt.

Kuntien yhdistyksiltä perimien toimintatilamaksujen kallistuminen heikentää merkittävästi yhdistysten taloutta. Se kaventaa toimintaedellytyksiä etenkin pienimmissä yhdistyksissä, joiden taloudelliset resurssit ovat hyvin rajalliset. Tilamaksujen korotus merkitsee toimintaan käytettävissä olevien varojen supistumista. Yhdistykset joutuvat kattamaan kasvaneita tilakustannuksia korottamalla jäseniltä ja osallistujilta perittäviä maksuja. Vapaaehtoispanosta joudutaan myös käyttämään entistä enemmän varainhankintaan. Osa yhdistyksistä joutuu tilamaksujen korotusten takia supistamaan toimintaansa.

Kunnissa ei osata arvostaa riittävästi paikallisyhdistyksissä tehtävää hyvinvointia ja terveyttä edistävää ja ongelmia ehkäisevää toimintaa. Konkreettisesti tämä näkyy siinä, että kunnat avustavat paikallisyhdistyksiä aikaisempaa vähemmän ja myös

yhdistysten käytössä olevat kuntien tilat ovat kallistuneet tai niitä ei saada lainkaan käyttöön. Tulokset kertovat myös siitä, että suurempien yhdistysten on helpompi saada kuntien toiminta-avustuksia.

Kunnat vaarantavat paikallisyhdistysten toimintaa merkittävästi ja lyhytnäköisellä tavalla keräämällä vuokratuottoja pienin voimavaroin toimivilta yhdistyksiltä. Pahimmillaan yhdistykset joutuvat sen vuoksi supistamaan toimintaansa. Tämä on paradoksi, sillä Sosiaalibarometri 2010:n tulosten mukaan sosiaalijohto arvioi, että järjestöjen toimintaa on vaikea korvata.

Toiminta-avustuksista säästäminen ja järjestöjen rahastaminen toimitiloista on lyhytnäköistä toimintaa, sillä Ruralia-Instituutin tutkimuksen mukaan varovaisesti arvioiden yksi yhdistysten toimintaan sijoitettu euro tuo kuusi euroa takaisin. Hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan vahvistamiseksi ja kunnan talouden kannalta on viisasta kunnallispoliittikkaa myöntää paikallisyhdistyksille toiminta-avustuksia ja maksuttomia tiloja. On tärkeää myös määritellä toiminta-avustuskriteerit niin, että ne kohtelevat mahdollisimman tasapuolisesti erilaisia ja erikokoisia yhdistyksiä.

3. Työttömien yhdistykset ovat vaikeuksissa

Paikallisyhdistysten toiminta on yleisesti laajentumassa. Toiminnan supistamisarviot ovat selvästi yleisimpiä työttömien yhdistyksissä, joista lähes puolet kuvaa toimintansa kapenevan. Vuoden 2011 tuloksiin verrattuna huomattavin muutos on se, että työttömien yhdistyksissä on nyt peräti 48 prosenttia toimintaansa supistavia yhdistyksiä, mikä on 32 prosenttiyksikköä edellisvuotta enemmän.

Työttömien yhdistyksissä kannetaan eri toimialoista eniten huolta vapaaehtoistoimijoiden ja jäsenten määristä sekä jäsenistön aktiivisuudesta. Vapaaehtoistoimijoiden määrä askarruttaa noin kahdessa kolmesta ja jäsenistön aktiivisuus osallistua yhdistyksen toimintaan noin 70 prosentissa työttömien yhdistyksiä. Jäsenmäärä huolestuttaa noin joka toista työttömien yhdistystä.

Henkilöstön määrä on lisääntynyt 17 prosentilla ja vähentynyt 16 prosentilla kaikista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä. Selvästi yleisintä henkilöstön supistuminen on ollut työttömien yhdistyksissä, joista yli puolella kokonaishenkilöstömäärä on vähentynyt. Vuodesta 2010 vuoteen 2011 henkilöstömäärä pieneni vain kahdeksalla prosentilla työttömien yhdistyksistä, mutta 2011–2012 peräti 56 prosentilla. Myös tulevaisuuden arviot ovat työttömien yhdistyksissä muita yhdistyksiä synkempiä, sillä noin joka kolmas yhdistys pitää todennäköisenä henkilöstömääränsä pienenemistä ja vain kuusi prosenttia sen kasvamista. Vielä vuotta aiemmin joka neljäs (24 %) työttömien yhdistys ennakoி henkilöstöönsä lisäyksiä ja vain 12 prosenttia supistuksia.

Työllistämistuvin työllistämistä on käytetty yleisimmin työttömien yhdistyksissä. Henkilöstöä palkanneista työttömien yhdistyksistä 95 prosentissa on työllistämistuvin työllistettyä henkilöstöä. Yhdessä yhdistyksessä heitä on keskimäärin kuusi.

Työllistämistuilla työllistettyjen määrä on vähentynyt nyt 21 prosentilla yhdistyksistä, eli yhdeksän prosenttiyksikköä edellisvuotta suuremmalla osalla yhdistyksistä.

Sosiaali- ja terveysyhdistykset ovat varsin tyytyväisiä taloutensa tilaan siitä huolimatta, että suuri osa toimii melko pienien tulojen varassa. Työttömien yhdistykset ovat poikkeus. Runsas kolmasosa työttömien yhdistyksistä arvioi taloudellisen tilanteensa huonoksi. Myös kahtena edellisvuonna työttömien yhdistykset pitivät taloustilannettaan muita yleisemmin heikkona. Jokin rahoituslähde on loppunut tai menettänyt merkitystään 44 prosentilla työttömien yhdistyksistä. Muissa yhdistyksissä noin kaksi kolmesta uskoo oman taloudellisen tilanteensa olevan vuoden kuluttua samanlainen kuin vuoden 2012 alussa. Taloutensa heikkenemiseen uskoo viidennes ja kohenemiseen vain 12 prosenttia. Työttömien yhdistyksissä ennakoinnit ovat synkemmät. Lähes joka kolmas niistä ennakoi taloustilanteensa huononevan ja vain noin joka neljäs paranevan vuoden kuluessa.

Työttömien yhdistykset ovat syntyneet vastaamaan työttömien ja usein ennen kaikkea pitkäaikaistyöttömien tarpeisiin. Ne tarjoavat vertaistukea, neuvontaa, ohjausta ja mielekäästä toimintaa työttömäksi jääneille. Ne ovat myös olleet sosiaali- ja terveysyhdistyksistä päihdeyhdistysten kanssa suurimpia pitkittyneesti työttömien ja osatyökykyisten työllistäjiä. Valtiontukisääntöjen muutosten vaikutukset näkyvät nyt selvästi. Työttömien yhdistykset ovat taloudellisissa ja muissa vaikeuksissa muita yhdistyksiä enemmän.

Työttömyysprosentti on korkea ja uutiset irtisanomisista ovat lähes päivittäisiä. Sosiaalibarometri 2012:n tulosten mukaan TE-toimistojen resurssit ovat riittämättömiä vastaamaan henkilöasiakkaiden tarpeisiin. Erityisesti pitkittyneesti työttömien ja osatyökykyisten on vaikeaa saada tarvitsemaansa palvelua. Työttömien kannalta on vakava havainto, että myös työttömien yhdistykset ovat suurissa vaikeuksissa. Jos työttömien yhdistysten annetaan hiipua, on perusteltua esittää kysymys, mikä on tulevaisuudessa se taho, joka puolustaa pitkittyneesti työttömien oikeuksia ja tarjoaa heidän tarvitsemaansa vertais- ja muuta tukea, puhumattakaan työllistymisen polun ensimmäisestä vaiheesta. Nyt tarvitaan ratkaisuja, joilla turvataan pitkäjänteisesti työttömien yhdistysten toiminnan edellytykset.

4. Yhdistykset odottavat liitoiltaan lisää tukea

Sosiaali- ja terveysjärjestöistä 44 prosenttia arvioi paikallisyhdistystoiminnassaan tapahtuvan rakenteellisia ja organisatorisia muutoksia kolmen vuoden kuluessa. Järjestöistä 63 prosentissa on vuonna 2011 tehty tai tekeillä uusia linjauksia ja painotuksia paikallistoimintaan ja sen tukemiseen. Paikallistoiminnan muutokset

tarkoittavat käytännössä yleisimmin yhdistysten yhdistymistä, uusien yhdistysten syntymistä ja joidenkin toiminnan lakkaamista. Järjestöissä uudistetaan yhdistysten sääntöjä, strategiaa, järjestörakennetta, organisoidaan ja kehitetään alue-toimintaa tai rakennetaan paikallisverkostosta maantieteellisesti kattavampaa. Osa järjestöistä pyrkii vahvistamaan joitakin paikallistoiminnan painopisteitä, kuten vapaaehtois- tai vaikuttamistoimintaa tai yleisemmin omien paikallisyhdistysten toiminnan tukemista. Myös yhdistysten keskinäisen yhteistyön rakentamista ja jäsenhankintaa pyritään tukemaan.

Yhdistysten arvioiden mukaan niiden toiminnan kehittämisen kolme kärkhaastetta ovat yhdistystoiminnan tehostaminen ja jäsenistön aktivointi, toiminnan tunnetuksi tekeminen sekä vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen. Niiden merkitystä pitää suurena 70–75 prosenttia vastaajista. Yli puolet vastaajista pitää tärkeinä rahoituksen vahvistamista ja vaikuttamistoiminnan tehostamista. Myös yhdistysten toiminnan tunnettuuden lisäämistä korostetaan. Järjestöjohto näkee yhdistystoiminnan kehittämishaasteet hyvin samalla tavalla.

Järjestöissä tunnistetaan uusien ihmisten tavoittamisen ja oman toiminnan tunnettuuden lisäämisen tarkeys. Noin kahdessa kolmesta (68 %) valtakunnallisesta järjestöstä on tekeillä tai suunnitteilla uusia toimenpiteitä ihmisten tavoittamiseksi. Uusia osallistujia pyritään tavoittamaan eniten erilaisilla sähköisillä keinoilla, kuten verkkosivujen uusiminen tai sosiaalisen median hyödyntäminen.

Järjestöistä 71 prosentilla on tekeillä tai suunnitteilla uusia toimenpiteitä järjestön tunnettuuden lisäämiseksi. Yli puolella vastaajista toimenpiteet tunnettuuden lisäämiseksi liittyvät viestintään tai tiedottamiseen. Joka neljäs mainitsee sosiaaliset mediat, lisäksi esille nousevat erityisesti viestinnän tehostaminen tai viestintästrategian uudistaminen.

Yhdistykset pitävät tärkeimpänä valtakunnallisen järjestönsä tukena valtakunnallisen järjestön tunnettuutta ja imagoa. Noin kaksi kolmasosaa arvioi järjestöltään saaman tiedotukseen ja materiaaleihin liittyvän tuen tärkeäksi. Yli puolelle yhdistyksistä koulutus ja kurssit sekä vaikuttamistoiminnan ja edunvalvonnan tuki ovat merkittäviä. Lähes puolelle yhdistyksistä piirioorganisaation ja järjestön aluetyöntekijöiden tarjoaman tuen merkitys on suuri. Järjestön taloudellinen tuki on merkittävää runsaalle neljäsosalle ja tuki hankkeiden valmisteluun vajaalle neljäsosalle yhdistyksistä.

Lähes puolet yhdistyksistä (45 %) ilmoittaa kaipaavansa valtakunnalliselta järjestöltään joko lisää tukea tai nykyiseen verrattuna erilaista tukea. Tuen tarve on yleisintä kansanterveys- ja vammaisyhdistyksissä. Yhdistykset toivovat selvästi yleisimmin lisää taloudellista tukea, koulutusta ja apua vaikuttamistoimintaan. Osa yhdistyksistä kaipaava neuvontaa esimerkiksi lakiasioissa. Erilaisia materiaaleja halutaan saada lisää ja nykyistä edullisemmin. Myös tiedottamiseen sekä järjestön näkyvyyden ja tunnettuuden parantamiseen koetaan avuntarvetta. Jotkin yhdistykset pitävät tarpeellisena saada lisää piiri- tai aluetoiminnan tukea. Osa kaipaava yleensäkin lisää yhteistyötä ja kanssakäymistä valtakunnallisen järjestönsä kanssa. Myös hallinnollisia tukipalveluja tarvitaan joissakin yhdistyksissä nykyistä enemmän.

Paikallinen yhdistystoiminta on rakentumassa uudelleen. Yhdistykset arvostavat oman liittonsa tarjoamaa tukea ja erityisesti oman liiton hyvä maine on myös paikallisyhdistysten menestystekijä. Paikallisen yhdistystoiminnan uudistamiseksi ja vahvistamiseksi tarvitaan valtakunnallisten liittojen tukea. Yhdistykset odottavat saavansa sitä jatkossa nykyistä enemmän.

Yhdistysten määrän ja toiminnan laajuuden kehitys on positiivista. Toisaalta samaan aikaan osassa yhdistyksistä on haasteellista saada aktivoitua omaa jäsenistöä sekä hankkia uusia jäseniä ja vapaaehtoisia. Valtakunnalliset järjestökin tunnistavat paikallistoimintansa haasteet. Esimerkiksi jäsenhankinnan painoarvo on kasvanut vuosi vuodelta järjestöjohdon arvioissa. Yhdistykset tarvitsevat haasteisiin vastaamiseksi valtakunnallisten järjestöjensä tiedotuksen ja materiaali tuotannon tukea, jonka avulla voidaan lisätä näkyvyyttä ja tehdä toimintaa tunnetummaksi. Maksuttomat materiaalit ja yhteinen vaikuttamistoiminta ovat tärkeitä yhdistyksille, joista suuri osa toimii varsin pienin talousresurssein. Myös joidenkin yhdistysten valtakunnalliselta järjestöltään kaipaamat nykyistä laajemmat hallinnolliset tukipalvelut vapauttaisivat suurelta osin pelkin vapaaehtoisvoimin toimivien yhdistysten voimavaroja varsinaisen toiminnan toteuttamiseen.

5. Raha-automaattirahoitus on järjestöjen huolenaihe

Vaikka suuri osa järjestöistä on suhteellisen tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa, myös uhkien olemassaolo tunnistetaan yleisesti. Yli puolet, 57 prosenttia, järjestöistä näkee taloutensa kannalta ajankohtaisesti joitakin erityisen suuria riskitekijöitä. Järjestöjen yleisimmin mainitsemat huolenaiheet liittyvät toiminnan taloudellisiin resursseihin suhteessa toimintaa koskeviin odotuksiin ja vaatimuksiin. Ihmisten tuen tarpeet ovat yleisen taloustilanteen heikennyttyä ja yhteiskunnan eriarvoistuttua kasvaneet. Avustuksista ja omasta varainhankinnasta saatujen tuottojen riittävyys toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen aiheuttaa epävarmuutta. Erityisesti taloudellisesti tiukkoina aikoina yhdistyskenttä on tärkeä toimija ja hyvinvoinnin turvaaja.

Raha-automaattiyhdistyksen suuri merkitys järjestöjen toiminnan rahoittajana heijastuu siihen, että erityisen suuret talouden riskitekijät liittyvät yleisimmin Raha-automaattiyhdistykseen. Riskeiksi nimetään järjestön suuri riippuvuus RAY:n tuesta, RAY:n rahoituslinjaukset ja -päätökset sekä laajemmin koko RAY:n tulevaisuus ja monopoliaseman säilyminen.

Raha-automaattiyhdistys on järjestöjen tärkein julkisten avustusten lähde. RAY:n A- ja C-avustusten yhteenlaskettu osuus kokonaistuloista vaihtelee eri toimialoilla vammaisjärjestöjen 10 prosentista veteraani- ja eläkeläisjärjestöjen 27 prosenttiin. RAY:n avustusten osuus tuotoista on kaikkein suurin (60 %) pienimmillä

järjestöillä, joiden kokonaiskulut jäävät alle 500 000 euron. Keskikokoisilla järjestöillä RAY-avustusten osuus tuotoista on 48 prosenttia ja suurimmilla kymmenen prosenttia.

RAY:n yhteenlasketun A- ja C-avustuksen osuus pienten järjestöjen kokonaistuotoista on vaihdellut vuosina 1999–2010 60:sta 67 prosenttiin. Asiakas- ja palvelumaksujen osuus tuotoista on ollut niillä vuosittain vain neljästä kahdeksaan prosenttia. Keskisuurilla järjestöillä RAY-avustuksen osuus tuotoista on ollut vuosittain 41–54 prosenttia ja asiakas- ja palvelumaksujen osuus 20–28 prosenttia. Suurimmilla järjestöillä asiakas- ja palvelumaksujen osuus on kasvanut tarkasteltuna ajanjaksona noin kolmanneksesta puoleen kokonaistuotoista. Samaan aikaan RAY-avustusten osuus tuotoista on pysytellyt noin kymmenesosassa.

Järjestöbarometrin perusjoukko koostuu 151:stä valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysjärjestöstä. Niistä 130:n taloustiedot sisältyvät Raha-automaattiyhdistyksen vuoden 2010 avustustietoihin. Näiden järjestöjen yhteenlasketut toiminnan kokonaiskulut vuonna 2010 olivat 935 miljoonaa euroa. Järjestöjen väliset vaihtelut ovat suuria. Keskimääräiset kokonaiskulut olivat 7,2 miljoonaa. Suurimmillaan ne olivat kahdella järjestöllä yli sata miljoonaa ja pienimmillään kolmella järjestöllä alle 100 000 euroa.

Miljoonan euron kokonaiskulujen raja jakaa järjestöt melko tarkasti kahtia, sillä 46 prosentilla toiminnan kokonaiskulut olivat alle miljoona ja 54 prosentilla yli miljoona euroa. Yli kolmasosalla kokonaiskulut olivat alle 500 000 euroa ja suurimpia, vähintään kymmenen miljoonan kokonaiskuluja, oli viidenneksellä järjestöistä.

Raha-automaattiyhdistyksen Järjestöbarometrin käyttöön antamissa avustustiedoissa on yhteensä 111 valtakunnallista järjestöä, joiden kokonaiskuluista on tiedot joka vuodelta 1990–2010. Näiden järjestöjen yhteenlasketut toiminnan kokonaiskulut ovat kasvaneet 20 vuodessa noin 370 miljoonaa euroa, kun eri vuosien luvut on deflatoitu vuoden 2010 rahaksi. Vuodesta 2009 vuoteen 2010 kyseisten järjestöjen yhteenlasketut kokonaiskulut kasvoivat 38 miljoonalla.

Omaa taloudellista tilannettaan melko huonona tai huonona pitävien järjestöjen osuus on nyt kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2011. Toisaalta 80 prosentilla järjestöistä taloustilanne on vähintään kohtalainen. 63 prosenttia järjestöistä arvioi taloudellisen tilanteensa pysyvän ennallaan tulevan vuoden kuluessa. Järjestöistä 20 prosenttia uskoo puolestaan tilanteensa paranevan ja 17 prosenttia heikkenevän. Taloutensa arvioivat heikkenevän hieman muita yleisemmin taloudeltaan suurimmat järjestöt. Osalla järjestöistä hyvä taloudellinen tilanne on seurausta pitkäjänteisestä panostuksesta tarkkaan taloudenpitoon ja sitoutumisesta tiukkaan kulukuriin. Joillakin järjestöillä taustalla on määrätietoista toimintojen ja kulujen karsimista, keskittymistä ydintoimintoihin sekä rakenteellisia uudistuksia.

Huonon tai heikkenevän taloustilanteensa syyksi järjestöt ilmoittavat yleisimmin syyksi toiminta-avustusten riittämättömyyden. RAY:ltä tai muilta toiminnan rahoittajilta saatujen avustusten määrä on liian pieni ja tarvittavia korotuksia ei

ole näköpiirissä. Rahoitus ei riitä kattamaan kasvavia toimintakustannuksia tai sitä ei ole saatavissa juuri halutunlaiseen toimintaan. Joidenkin järjestöjen avustus on pienentynyt tai vaarassa pienentyä tai lakata kokonaan.

Järjestöjen henkilöstömäärät vaihtelevat suuresti, sillä järjestöissä oli palkattua henkilöstöä vähimmillään yksi ja enimmillään yli 2 000 henkilöä. Järjestöjen vuoden 2012 henkilöstönäkymät vaikuttavat suhteellisen vakailta. Kuluva vuoden aikana 12 prosenttia järjestöistä arvioi henkilöstömääränsä vähenevän ja 30 prosenttia lisääntyvän. Henkilöstömäärää vähentävien järjestöjen osuus on supistunut hieman neljän viime vuoden aikana. Järjestöjen taloudellista epävarmuutta heijastaa kuitenkin se, että neljä prosenttia vastaajista eli neljä järjestöä ennakoivat lomauttavansa ja seitsemän prosenttia eli kuusi järjestöä irtisanovansa henkilöstöä vuoden 2012 kuluessa. Lomautuksia tekevien järjestöjen suhteellinen osuus on pienentynyt hieman vuosittain vuoden 2009 jälkeen. Myös henkilöstöä irtisanovien järjestöjen osuus on pienentynyt hieman edellisvuodesta ja selvästi vuodesta 2010, jolloin peräti 20 prosenttia vastaajista arvioi toteutettavan irtisanomisia. Järjestöjen lomautukset koskevat enimmillään sataa työntekijää ja yleisimmin kuntoutuspalveluja.

Raha-automaattiyhdistyksen tuotot ovat korvaamattoman tärkeitä sosiaali- ja terveysjärjestöille. Järjestöjen on välttämätöntä laajentaa omaa rahoituspohjaansa ja vähentää riippuvuuttaan RAY-rahoituksesta. Järjestöt kokevat merkittävää huolta Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen tulevaisuudesta ja epävarmuutta rahoituslinjauksista ja niiden johdonmukaisuudesta. Järjestöille tämä merkitsee yhteistä tehtävää puolustaa RAY:n monopoliasemaa. Lisäksi on tiivistettävä RAY:n ja järjestöjen keskinäistä vuoropuhelua ja ymmärrystä.

Raha-automaattiyhdistyksen tuotot on palautettava täysimääräisesti sosiaali- ja terveysjärjestöille sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Ne eivät ole tarkoitettu valtion talousarvion katteeksi.

6. Järjestöt ovat palveluntuottajina vaikeuksissa

Palveluntuottamista pitää omassa toiminnassaan keskeisenä 39 prosenttia sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Palveluntuottamisen merkitys järjestöjen toiminnassa on selkeästi vähentynyt 2000-luvulla. Vuonna 2004 vielä kaksi kolmesta järjestöstä arvioi palveluntuottamisen painoarvon toiminnassaan suureksi, kun osuus vuonna 2012 on enää runsas kolmasosa.

Järjestöjen palveluja tuottavien yksiköiden määrän kehitys konkretisoi järjestöjohton näkemyksiä. Vuoden 2005 jälkeen järjestöjen sosiaalipalveluja tuottavien

toimintayksiköiden määrä on vähentynyt vuosittain. Sosiaalipalveluja tuottavien yritysten määrä on puolestaan yli kaksinkertaistunut vuodesta 2002 vuoteen 2010. Vaikka järjestöjen toimintayksiköiden kokonaismäärä on vähentynyt, useissa sosiaalipalveluissa järjestöjen rooli on edelleen merkittävä. Joissakin palveluissa, esimerkiksi ensi- ja turvakotipalveluissa, ei ole juuri lainkaan muita palvelun tuottajia. Selvä enemmistö alan toimintayksiköistä on järjestötaustaisia myös päihdehuollon asumispalveluissa (66 %) ja katkaisuhuoltoasemistakin niiden osuus on lähes puolet. Järjestöjen rooli on merkittävä lisäksi vammaispalveluissa ja asumispalveluissa.

Järjestöt ovat olleet merkittäviä uusien palvelujen kehittäjiä. Uusien palvelujen käynnistäminen on tulosten mukaan aiempaa harvinaisempaa. Vuonna 2007 40 prosenttia ja vuonna 2012 enää 17 prosenttia järjestöistä ilmoitti aloittaneensa jonkin uuden palvelumuodon.

Kahdeksan prosenttia vastanneista eli viisi järjestöä on lopettanut vuonna 2011 jonkin palvelumuodoistaan ja kolme suunnittelee mahdollista lopettamista. Järjestöt ovat lopettaneet asumis-, laitoshoidon-, lomatoiminta- ja neuvontapalveluja sekä työkeskuksen ja sosiaalisen yrityksen toiminnan. Kuntoutus- ja kurssikeskustoiminnan lopettamista suunnitellaan. Palvelujaan lopettaneiden järjestöjen osuus on vaihdellut vuosittain kuudesta kolmeentoista prosenttiin.

Alkuvuodesta 2012 yhteensä 17 järjestöä ennakoivat, että jokin niiden tarjoamista palvelumuodoista tulee olemaan erityisen suurissa vaikeuksissa kuluvan vuoden aikana. Ongelmat näyttävät yleistyneen, sillä vuotta aiemmin 12 ja kaksi vuotta sitten 13 järjestöä ennakoivat vastaavia vaikeuksia. Seitsemän järjestöä arvioi vaikeuksia kuntoutuspalveluissa ja neljä asumispalveluissa. Yksittäisillä järjestöillä ongelmat liittyvät kotihoito-, koulutus-, päivähoito- ja päihdepalveluihin sekä lomatoimintaan ja tuetun työn toimintaan.

Ongelmien jatkuvuuteen joillakin järjestöillä ja osassa palvelumuotoja viittaa se, että vuosi sitten erityisen suuria vaikeuksia jollekin palvelumuodolleen ennakoineista 12 järjestöstä viisi on samoja kuin nyt ja neljällä myös ongelmassa oleva palvelumuoto on sama. Kuntoutuspalveluissa ongelmat ovat olleet jo aiempina vuosina muita palveluja yleisempiä.

Vaikeudet palveluissa näkyvät tarkasteltaessa myös niitä pääosin järjestöjen varassa toimivia sosiaalipalveluja, joille ei ole markkinoita ja joissa ei ole juuriakaan muita tuottajia. Niistä on taloudellisissa vaikeuksissa puolet. Eniten huolestuttaa rahoituksen lyhytjänteisyys: palvelun tuottaminen on katkolla vuosittain tai muutaman vuoden välein. Kunnat saattavat irtisanoa harkinnanvaraisia ostopalvelujaan heikossa taloudellisessa tilanteessa tai hankkia palvelua tarpeeseen nähden liian vähän. Palveluja kilpailutettaessa kunnat kiinnittävät huomiota yksipuolisesti hintaan tai hankkivat esimerkiksi pelkkää asumispalvelua, jolloin asiakkaan tukemisen kannalta oleellinen muu tuki jää palvelua tuottavan järjestön kustannettavaksi. Kritiikkiä kohdistuu myös Kelan kilpailutuksessa käyttämiin kriteereihin. Kelan ostamissa palveluissa vaikeuksia aiheutuu kulujen korvaamisesta vain toteutuneista käynneistä, vaikka puitesopimuksessa resurssi on

varattava palvelun täydelle käyttöasteelle. Vastuu peruuntuneista käynneistä jää palveluntuottajalle.

Kolme järjestöä kertoi supistavansa jonkin toimintayksikkönsä toimintaa vuoden 2012 aikana, ja kymmenellä järjestöllä supistuksia oli suunnitteilla. Toimintayksikkönsä aikoi lakkauttaa vuonna 2012 yksi järjestö ja kahdella muulla järjestöllä sitä suunniteltiin. Näin tapahtui myös kahtena edellisellä vuonna neljässä järjestössä. Palvelutoiminnan supistuksia toteuttavia järjestöjä on ollut vuodesta 2009 viidestä yhdeksään prosenttia vastanneista, mikä tarkoittaa vuosittain kolmesta seitsemään järjestöä.

Toimintayksikköjen konkurssit ovat Järjestöbarometriin 2009–2012 vastanneilla järjestöillä poikkeuksellisia, sillä vain kerran, vuonna 2011, yksi vastaaja kertoi järjestönsä toimintayksikön konkurssiin hakemisesta. Yksikään kyselyyn vastanneista järjestöistä ei ennakoanut hakevansa toimintayksikköään konkurssiin vuoden 2012 aikana, mutta yksi järjestö suunnitteli sitä.

Järjestöt ovat yrittäneet sopeutua yhteiskunnalliseen muutokseen eriyttämällä ja yhtiöittämällä elinkeinotoiminnaksi tulkittavissa olevia toimintojaan. Jakson 2007–2011 alkupuoli on ollut vilkkainta yhtiöittämisen aikaa. Järjestöbarometrin kyselyihin vastanneista valtakunnallisista järjestöistä 24 on yhtiöittänyt toimintaansa vuosina 2004–2011. Kolme järjestöä ilmoittaa yhtiöittäneensä palvelutuotantoaan vuoden 2011 aikana ja yhtä moni suunnittelee sitä. Järjestöt ovat yhtiöittäneet kuntoutuspalveluja, terveyttä edistävien tuotteiden verkkokauppaa sekä työkeskustoimintaa. Suunnitteilla on julkaisutoiminnan, koulutuksen, varainhankinnan sekä lisää kuntoutuspalvelujen yhtiöittämistä.

Kolme järjestöä ennakoii lomauttavansa ja yksi järjestö irtisanovansa yritystensä henkilöstöä vuoden 2012 aikana. Yksi järjestöistä arvioi toteuttavansa sekä lomautuksia että irtisanomisia yrityksessään. Vuotta aiemmin niitä ei ollut suunnitteilla lainkaan. Järjestöjen yritysten lomautukset koskevat enimmillään 70 työntekijää. Lomautukset liittyvät kuntoutus- ja asumispalveluihin. Irtisanomisten arvioidaan koskevan enimmillään 15 työntekijää ja liittyvän kuntoutuspalveluihin.

Erityiskysymyksenä järjestöiltä tiedusteltiin, tuottavatko ne jotakin sellaista palvelua, jota kukaan muu ei tuota ja joissa palvelun saatavuuden turvaamiseksi olisi perusteltua antaa jollekin toimijalle julkisen palvelun velvoite. Tällöin puhutaan ns. SGEI -palveluista. Järjestöbarometri 2012:n kyselyyn vastanneista palveluja tuottavista järjestöistä 32 prosenttia, eli 19 järjestöä, arvioi jonkin palvelumuodoistaan täyttävän SGEI-määrittelyn ehdot.

SGEI-palveluiksi järjestöt arvioivat yleisimmin erilaisia asumispalvelujaan. Lisäksi mainitaan järjestöjen tuottamat päihde-, mielenterveys-, kuntoutus-, erityispäivähoito-, koulukoti-, sijaishuolto-, neuvonta-, tiedonsaanti-, koulutus ja tukipalvelut sekä päivä- ja työllistämistoiminta. Yli puolet palveluja tuottavista järjestöistä arvioi tarvitsevänsä tukea ja ohjausta SGEI-määrittelyihin liittyvissä asioissa. Tarve tunnistetaan etenkin niissä järjestöissä, joissa SGEI-määrittelyä pidetään perusteltuna jollekin palvelumuodolle.

Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on monissa sosiaalipalveluissa merkittävä rooli. Tulokset kertovat vielä aikaisempaa selvemmin, että sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat vakavissa pulmissa palvelujen tuottajana. Suurimmat vaikeudet ovat kuntoutuspalveluissa, asumispalveluissa ja erilaisissa yksittäisissä, tietyille erityisryhmälle suunnatuissa palveluissa. Järjestöt ovat viime vuosien aikana vähentäneet palvelujaan, palveluyksiköitään ja aloittaneet aikaisempaa vähemmän uusia palvelumuotoja. Järjestöjen rooli palvelujen kehittäjänä uusiin tarpeisiin on vähentymässä. Herää kysymys, kyetäänkö jatkossa lainkaan vastaamaan uusiin palvelutarpeisiin. Järjestöt ovat vaikeuksissa myös sellaisten palvelujen tuottamisessa, joita juuri kukaan muu ei tuota. Käynnissä on edelleen palveluyksiköiden ja jopa kokonaisten laitosten lopettamisen valmistelua.

Ongelmien taustalta löytyy se, että kunnat kilpailuttavat myös palveluja, joissa ei ole markkinoita. Kuntien tulee arvioida nykyistä paremmin, onko alueella palvelumarkkinoita ja tarvitaanko kilpailuttamista. Kuntien kilpailutuskäytäntöjen on kehitettävä, koska kunnat eivät osaa tällä hetkellä käyttää edes nykyisessä hankintalaissa olevia joustomahdollisuuksia. Kunnissa tulee laatia palvelustrategiat, joiden kautta syntyy pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta yksityisiltä palveluntuottajilta hankittavissa palveluissa.

Kuntoutuksessa merkittävin järjestöjen kritiikki liittyy Kelan hankintakriteereihin ja puitesopimuksiin, jolloin järjestö joutuu kantamaan yksin palvelun tarpeeseen varautumisen riskin. Menettely suosii toimijoita, joilla ei ole pitkäjänteistä, pysyvää toimintaa, vaan jotka palkkaavat työntekijöitä vain erillisiä "keikkoja" varten. Kuntoutuksen ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan kiireellisiä toimia, jotta järjestöjen korvaamaton osaaminen kuntoutuksessa säilyy. Jos järjestöt syrjäytetään, on vaarana, että yhä useammat jäävät ilman kuntoutusta tai sen laatua ei vastaa kuntoutujien tarpeita. Se on ristiriidassa työllisyysasteen nostamisen tavoitteen kanssa.

Hankintalaki uudistetaan vuonna 2013. Sosiaali- ja terveyspalvelujen kansallinen kynnysarvo tulee nosta vastaamaan EU:n kynnysarvoa, vähintään 500 000 euroon. Sosiaali- ja terveyspalvelujen erityisluonteen huomioon ottamiseksi tarvitaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin linjauksia, jotka on otettava näiden palvelujen kilpailutuksessa huomioon. Lisäksi on luotava lainsäädännölliset ja muut edellytykset SGEL-palvelujen käyttämiselle sosiaalipalveluissa, joissa mahdollisuutta ei osata kunnissa vielä käyttää. Järjestöjen ja pienten hoivayritysten intressit ovat näissä asioissa yhteiset.

Raha-automaattiyhdistys on kilpailun vääristämisen pelosta ja toisaalta kuntien vastuuseen vedoten vetäytynyt palvelujen rahoituksesta. On perusteltua arvioida uudelleen Raha-automaattiyhdistyksen rahoituslinjaukset ja mahdollistaa rajatusti sen kautta valtiontukea sellaisille sosiaalipalveluille, jotka ovat vain järjestöjen varassa ja joita muut tahot eivät tuota. Se ei ole ristiriidassa kilpailuneutraliteetin kanssa.

7. Järjestöjä ei kuulla riittävästi kuntien päätöksenteossa

Kunnat ovat sosiaali- ja terveysyhdistyksille järjestöjen jälkeen tärkein yhteistyötaho. Yhdistyksistä 72 prosentilla on jotakin säännöllistä yhteistyötä kuntatahojen kanssa, useimmin sosiaali- ja terveystoimen viranhaltijoihin. Eniten yhteistyötä

kuntien kanssa on kehitysvammayhdistyksillä (93 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä (91 %). Kuntayhteistyöhönsä on tyytyväisiä 38 prosenttia sosiaali- ja terveysyhdistyksistä. Huomattavasti kuntia harvemmin yhteistyökumppaneina ovat yritykset, maakuntaliitot, aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Kuntien suhtautuminen järjestöihin koetaan pääasiassa hyväksi. Yhdistyksissä kuitenkin arvioidaan, että kunnissa suhtaudutaan selvästi positiivisemmin järjestöihin vapaaehtoistoiminnan tarjoajina ja yhteisöllisyyden rakentajina kuin vaikuttajina tai strategisina kumppaneina.

Järjestöt kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa kuntien päätöksentekoon usein huonoksi. Alle puolet järjestöjohtajista arvioi kuntien suhtautumisen myönteiseksi järjestöihin vaikuttajina, yhteistoiminta-aloitteiden tekijöinä tai strategisina kumppaneina. Järjestöjohto, aluetyöntekijät ja paikallisyhdistykset arvioivat järjestön arvostuksen, toiminnan tuntemuksen ja merkityksen ymmärtämisen kunnissa toteutuvan selvästi paremmin kuin järjestön vaikuttamis-mahdollisuuksien.

Järjestöjen mukaan kunnat eivät osaa hyödyntää tarpeeksi hyvin niiden asiantuntemusta palvelujen kehittämisessä. Vuonna 2012 järjestöistä 60 prosenttia arvioi, että järjestöt otetaan mukaan palvelujen kehittämiseen kunnissa huonosti. Näin arvioivien osuus on kasvanut 10 prosenttiyksikköä vuodesta 2009.

Kuntaliitoksia on tapahtunut runsaasti viime vuosina ja niitä toteutuu jatkosakin. Runsas neljäsosa paikallisyhdistyksistä arvioi kuntaliitosten vaikuttavan jollakin tavalla toimintaansa. Vaikutuksia toiminnalleen ennakoivat muita yleisemmin vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset, kehitysvammayhdistykset ja mielenterveysyhdistykset. Maaseutukuntien yhdistykset arvioivat muita yleisemmin kuntaliitosten vaikuttavan toimintaansa.

Jotkin yhdistykset arvioivat toimintansa tarpeen ja kysynnän lisääntyvän kuntaliitosten vuoksi. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että palvelujen uskotaan etäännyvän ihmisistä ja yhdistysten tarjoaman tuen ja tiedon merkitys kasvaa entisestään. Osa yhdistyksistä ennakoi jäsenmääränsä kasvavan entistä laajemmissa kunnissa. Joillekin yhdistyksille isommat kunnat merkitsevät lähinnä vain toiminnan ja toiminta-alueen laajenemista. Yleisimmin kuntaliitosten arvioidaan johtavan yhdistysten yhdistymisiin ja kunnilta aikaisemmin saadun tuen vähene-miseen. Osa vastaajista ennakoi yhdistysten välisen yhteistyön lisääntyvän suurkunnissa. Joidenkin mielestä suurten kuntakokonaisuuksien syntyminen vaikeut-taa yhdistysten ja kuntien vuoropuhelua ja yhteistyötä.

Yli puolet (55 %) järjestöjohtajista ennakoi kuntauudistuksen vaikuttavan jollakin tavalla järjestönsä toimintaan. Arviot uudistuksen käytännön seurauksista järjestöille vaihtelevat suuresti. Yleisimmin ne liittyvät kuntien ja järjestöjen yhteis-työn vaikeutumiseen, yhdistysten yhdistymisiin sekä yhdistysten kunnilta saaman tuen heikkenemiseen.

Kunnat osaavat käyttää puutteellisesti sosiaali- ja terveysjärjestöjen asiantuntemusta hyväkseen. Järjestöihin suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti, mutta ennen kaikkea silloin, kun ne toimivat vapaaehtoistoiminnassa, eivätkä pyri vaikuttamaan kunnallisiin ratkaisuihin ja palvelujen kehittämiseen. Järjestöt sivuutetaan kunnallisessa päätöksenteossa edelleen, eikä niiden ammatillista ja kokemusasiantuntijuutta käytetä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä.

Järjestöjen kautta voidaan saada kuuluville ihmisten ääni kunnissa. Järjestöjen vaikuttamismahdollisuudet kunnissa ovat tärkeitä siksi, että Kansalaisbarometrin 2011 mukaan kuntalaisilla on puutteelliset kanavat vaikuttaa suoraan kunnalliseen päätöksentekoon, vaikka halua siihen olisi.

Kuntien ja järjestöjen strategista kumppanuutta on kehitettävä. Jokaisen kunnan kuntastrategiassa tulee jatkossa näkyä, miten ne toimivat yhteistyössä järjestöjen kanssa ja käyttävät järjestöjen osaamista ja tukea osana hyvinvointijärjestelmän kokonaisuutta. Nämä strategiat on myös valmisteltava yhdessä järjestöjen kanssa.

Kunta-järjestöyhteistyön kehittämisen haaste korostuu, kun kuntia yhdistyy ja kuntakoko kasvaa. Järjestöille tulokset merkitsevät suurta haastetta oman toimintansa ja asiantuntemuksensa tunnetuksi tekemiseksi kunnissa.

8. Alueilla on verkotuttava vahvemmin muihin toimijoihin

Järjestöbarometriin vastanneista valtakunnallisista järjestöistä kahdella kolmesta (66 %) on alueellista toimintaa vuonna 2012 ja näistä 70 prosentilla on omia palkattuja aluetyöntekijöitä. Järjestöjen alueellinen toiminta on hyvin monipuolista ja rakenteeltaan moninaista. Sitä voivat toteuttaa niin palkatut työntekijät kuin vapaaehtoisetkin. Valtakunnallisten järjestöjen työntekijöitä on alueilla keskimäärin viisi. Järjestöbarometriin vastanneista aluetyöntekijöistä puolet työskentelee kansanterveysjärjestöissä, joista eniten potilasjärjestöissä. Niissä työskentelee yli kolmannes (38 %) kaikista valtakunnallisten järjestöjen aluetyöntekijöistä. Vammaisjärjestöissä työskentelee vajaa kolmannes aluetyöntekijöistä. Heistä puolet on aistivammajärjestöjen työntekijöitä. Kaikista aluetyöntekijöistä noin kymmenesosa työskentelee lastensuojelujärjestöissä, kuusi prosenttia päihdejärjestöissä ja neljä prosenttia vanhusjärjestöissä.

Alueellisen toiminnan kolme keskeisintä painopistettä ovat paikallisyhdistysten tukeminen, ohjaus ja koulutus, aluetyöntekijöiden yhteistyö, vaikuttamistoiminta, järjestöyhteistyö ja tapahtumien järjestäminen. Järjestöjohtoon arvioiden mukaan ainoastaan kuntayhteistyön merkitys on kasvanut viiden viime vuoden aikana.

Yli puolet aluetyöntekijöistä on sitä mieltä, että meneillään on voimakas alueellista toimintaa koskeva muutos. Toimintaa ollaan hieman useammin supistamassa kuin laajentamassa. Yli puolessa niistä järjestöistä, joilla on alueellista toimintaa,

on tehty vuonna 2011 tai ollaan parhaillaan tekemässä alueellisessa toiminnassa uusia strategisia linjauksia tai painotuksia. Noin puolella (44 %) järjestöistä on tapahtumassa merkittäviä rakenteellisia tai organisatorisia muutoksia alueellisessa toiminnassaan tulevan kolmen vuoden aikana.

Runsaalla viidenneksellä aluetyöntekijöistä työnkuvaan kuuluu maakuntaliittoon suuntautuvaa toimintaa. Yhdistyksistä vain kolmella prosentilla on säännöllistä yhteistyötä maakuntaliittojen kanssa. Arviot järjestöjen ja maakuntaliittojen yhteistyöstä ovat pääosin melko kielteisiä. Harvalla (6 %) yhdistyksellä on säännöllistä yhteistyötä aluehallintovirastojen (AVI) kanssa. Kuitenkin henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä 23 prosenttia tekee AVI-yhteistyötä. Selvästi keskimääräistä useammin, kolmasosa, aluehallintovirastojen kanssa tekee säännöllistä yhteistyötä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset. Järjestöjohto arvioi yhteistyön toteutuvan aluehallintovirastojen kanssa useammin huonosti kuin hyvin. Aluetyöntekijät ovat arvioissaan hieman positiivisempia.

Yhdistyksistä vain kahdeksalla prosentilla on säännöllistä yhteistyötä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, ELYjen, kanssa. Poikkeuksen muodostavat työttömien yhdistykset, joista melkein kahdella kolmesta (65 %) on säännöllistä yhteistyötä ELYjen kanssa, mitä selittävät työllistämis- ja hankemäärärahat. Keskimääräistä useammin yhteistyötä on myös vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksillä (23 %) ja yleensäkin henkilöstöä palkanneilla yhdistyksillä (28 %). Järjestöjen yhteistyö ELYjen kanssa arvioidaan hyvin samaan tapaan kriittisesti kuin yhteistyö aluehallintovirastojen kanssa. Järjestöjohto ja aluetyöntekijät arvioivat yhteistyön toteutuvan ELYjen kanssa useammin huonosti kuin hyvin.

Yhteistyö oppilaitosten kanssa on järjestöissä hyvin yleistä. Valtaosalla aluetyöntekijöistä (89 %) työnkuvaan kuuluu oppilaitoksiin suuntautuvaa toimintaa. Yhteistyö oppilaitosten kanssa on useimmin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa opettamista, esimerkiksi luentojen pitämistä tai järjestön toiminnasta tiedottamista. Tällaisesta yhteistyöstä kertoo lähes puolet aluetyöntekijöistä. Yhteistyö oppilaitosten kanssa toimii myös selvästi paremmin kuin yhteistyö maakuntaliittojen, aluehallintovirastojen tai ELYjen kanssa.

Järjestöjohdosta noin puolet, aluetyöntekijöistä noin kolmasosa ja yhdistyksistä neljäsosa tekee säännöllistä yhteistyötä yritysten kanssa. Keskimääräistä useammin yhteistyötä yritysten kanssa tekevät sijaishuoltoyhdistykset (42 %), kansanterveyden yleis- ja monialayhdistykset (41 %) sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset (41 %). Yhteistyö yritysten kanssa tarkoittaa yleensä muuta kuin taloudellista tukea, esimerkiksi tuotteita ja tapahtumien järjestämistä yhdessä.

Suhteissa yrityksiin on useammin ilon- kuin huolenaiheita. Järjestöjohto ja aluetyöntekijät ovat tyytyväisiä hyvin toimivaan yhteistyöhön yritysten kanssa, arvostukseen ja sen lisääntymiseen, yritysten yhteiskuntavastuuseen sekä yritysten antamaan taloudelliseen tukeen. Huolina mainitaan yritysten ja erityisesti lääkefirmojen voitontavoittelu, suurien tai samojen järjestöjen tukeminen, yritysten ja järjestöjen erilaiset toimintatavat, vähentynyt taloudellinen avustaminen,

kielteiset asenteet ja järjestöjen näkeminen pelkkinä taloudellisen avun pyytäjinä, jolloin yhteistyö ei ole molempia osapuolia hyödyttävää.

Järjestöjen alueellinen toiminta on rakenteistumassa uudelleen. Järjestöt myös suunnitavat alueellisen toiminnan painopisteitä uudelleen. Kyse on järjestöjen oman alue-rakenteen uudistamisesta ja toisaalta järjestöjen keskinäisen yhteistyön tiivistämisen tarpeesta.

Järjestöjen ja oppilaitosten suhteet ovat aktiiviset ja toimivat. Järjestöjen aluetyöntekijät huolehtivat siitä, että alan uudet työntekijät oppivat tuntemaan sosiaali- ja terveysjärjestöjä ja niiden toimintaa. Se on tärkeää järjestöjen toiminnan näkyväksi tekemistä ja edesauttaa tulevaisuudessa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten ja järjestöjen yhteistyötä. Lisäksi järjestöt tulevat tutuiksi myös työpaikkoina alan uusille työntekijöille.

Järjestöjen yhteistyö maakuntaliittojen kanssa on puutteellista, vaikka maakuntaliitot ovat keskeisiä toimijoita oman alueensa kehittämisessä. Vain kolmella prosentilla vastaajista oli yhteistyötä maakuntaliittojen kanssa. Muutamien maakuntaliittojen alueella on hyvät yhteistyösuhteet järjestöjen ja maakuntaliittojen välillä. Niihin on kehitetty yhteistoimintarakenteita, joiden kautta järjestöt voivat vaikuttaa ja tuoda yhteisen äänen maakuntaliittojen toimintaan. Näitä rakenteita on kuitenkin vain kolmen maakuntaliiton alueella ja muutamaaan maakuntaliittoon niitä on rakentumassa. Sosiaali- ja terveyspoliittinen näkökulma tarvitaan maakunnissa elinkeinopoliittisten näkemysten rinnalle alueen menestystekijänä. Yhteistyön kehittäminen maakuntaliittojen kanssa on merkittävä järjestöjen yhteinen kehittämisen kohde.

ELYjen ja aluehallintovirastojen kanssa yhteistyötä tehdään lähes yhtä harvoin kuin maakuntaliittojenkin kanssa. Järjestöjen on syytä arvioida ja määritellä suhteensa alueellisiin toimijoihin ja rakentaa niiden kanssa vahvempaa yhteistyötä. Strateginen valintakysymys on, hoitavatko paikalliset yhdistykset ja järjestöt tätä yhteistyötä suoraan itse vai voisiko yhteistyötä koordinoida nykyistä paremmin yhteisen kattojärjestön tuella.

- Arajärvi Pentti (2007). Perustelumuistio hallituksen periaatepäätökselle kansalaisjärjestötoiminnan toimintaedellytysten edistämiseksi. Helsinki. Oikeusministeriö. Julkaisematon muistio.
- Castells Manuel, Frenandez-Ardevol Mireia, Qiu Jack Linchuan & Sey Araba (2005). Electronic. Communication and Socio-Political Mobilisation: A New Form of Civil Society. Teoksessa Glasius Marlies, Kaldor Mary & Anheier Helmut (toim.), Global Civil Society 2005/6. London: Sage, 266–285.
- Eronen Anne, Eskelinen Marjut, Kinnunen Petri, Tiermas Paula (1997). Hyvinvointi kansalaispuntarissa. Kansalaisten kokemuksia hyvinvointipalvelujärjestelmästä. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki.
- Eronen Anne, Eskelinen Marjut, Kinnunen Petri, Tiermas Paula (1998). Erilaistuvat alueet – eriytyvät kehitystarpeet. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Eronen Anne, Eskelinen Marjut, Kinnunen Petri, Virikko Paula (1998). Pohjois-Karjala, kansalainen ja hyvinvointi. Pohjois-Karjalan liitto, Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ja Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki..
- Eronen Anne, Kinnunen Petri, Tiermas Paula, Wikman Minna (2000). Hyvinvoinnin voimavaroja ja huolenaiheita. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.
- Eronen Anne, Luomala Juha, Paju Elina (2002). Metron tuomat. Itä-helsinkiläisten kokemuksia hyvinvoinnistaan. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Eronen Anne, Londén Pia, Siltaniemi Aki (2003a). Vastakohtien Itä-Uusimaa. Itä-uusimaalaisten mielipiteitä hyvinvoinnistaan ja palveluistaan. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Eronen Anne, Londén Pia, Perälähti Anne, Siltaniemi Aki (2003b). Sitkeät seutukunnat. Pohjoiskarjalaisten kokemuksia hyvinvoinnista ja palveluista. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Grönlund Kimmo (2006). Osallistuva demokratia. Teoksessa Suomen Demokratiaindikaattorit. Oikeusministeriön Julkaisu 2006:1. Oikeusministeriö. Helsinki 2006.
- Harju Aaro (2003). Yhteisellä asialla - Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa.
- Harju Ulla-Maija, Niemelä Pauli, Ripatti Jaakko, Siivonen Teuvo, Särkelä Riitta (2001). Vapaaehtoistoiminta seurakunnassa ja järjestöissä. Edita. Helsinki.
- Helander Voitto (2006). Järjestödemokratian keskeiset mittarit. Teoksessa Suomen Demokratiaindikaattorit. Oikeusministeriön Julkaisu 2006:1. Oikeusministeriö. Helsinki 2006.
- Järjestöbarometri 2006 (2006). Vuorinen Marja, Särkelä, Riitta, Peltosalmi Juha. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

- Järjestöbarometri 2007 (2007). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Vuorinen Marja, Särkelä Riitta, Peltosalmi Juha, Eronen Anne. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Järjestöbarometri 2008 (2008). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Peltosalmi Juha, Vuorinen Marja, Särkelä Riitta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Järjestöbarometri 2009 (2009). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Peltosalmi Juha, Vuorinen Marja, Särkelä Riitta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Järjestöbarometri 2010 (2010). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Peltosalmi Juha, Vuorinen Marja, Särkelä Riitta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Järjestöbarometri 2011 (2011). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Peltosalmi Juha, Särkelä Riitta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Kansalaisbarometri 2009 (2009). Suomalaisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Paras-uudistuksesta. Siltaniemi Aki, Perälähti Anne, Eronen Anne, Särkelä Riitta, Londén Pia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Kansalaisbarometri 2011 (2011). Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Siltaniemi Aki, Hakkarainen Tyyne, Londén Pia, Luhtanen Marjukka, Perälähti Anne, Särkelä Riitta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Laasanen Juhani (2011). Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Mannerheimin Lastensuojelun keskusliitto. Pelastusalan järjestöjen Keskusliitto, Suomen 4H-liitto, Suomen Punainen Risti. Helsingin yliopisto. Ruralia-Instituutti. Raportteja 70. Helsinki.
- Laiho Ulla-Maija (toim.)(2011). HYVÄ 2009–2011. Toiminta ja tulokset. Sosiaali- ja terveysturvapalvelumarkkinat. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 8/2011.
- Lith Pekka (2012) Palveluasumisen markkinat Suomessa 2010-luvun vaihteessa. Tilastollinen selvitys toimialan palvelukysynnästä, palvelutuottajista ja yritystoiminnan kehityksestä. TEM raportteja 24/2012.
- Moisio Pasi, Karvonen Sakari, Simpura Jussi, Heikkilä Matti. (2008). Suomalaisten hyvinvointi 2008. Stakes. Helsinki.
- Möttönen Sakari, Niemelä Jorma (2005). Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Keuruu.
- OM [Oikeusministeriö] (2005). Kansalaisyhteiskunta 2006 –toimikunta. Kohti aktiivista kansalaisuutta. Oikeusministeriön julkaisu 2005:14. Helsinki: Oikeusministeriö.
- OM [Oikeusministeriö] (2006). Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006:14. Helsinki: Oikeusministeriö.
- OM [Oikeusministeriö] (2006). Kansalaisyhteiskunta 2006 toimikunta, Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006:16. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Palola Elina, Särkelä Riitta (toim.) (2006). Hyvinvointi United – FC sisämarkkinat – Reilu Peli. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Patentti- ja rekisterihallituksen PURKKI-tietokanta purkautuneista yhdistyksistä. <http://yhdistysrekisteri.prh.fi:9057/haku.htx>.
- Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti. <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx>.
- Pessi Anne Birgitta, Oravasaari Tomi (2010). Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Raha-automaattiyhdistys.

- Raha-automaattiyhdistys. Avustusstrategia 2012–2015. <http://www.ray.fi/liitetiedostot/J6XH4P-RAYavustusstrategia2008–2011.pdf>
- Raha-automaattiyhdistys (2009). Avustusinfo. www.ray.fi.
- Raha-automaattiyhdistys. RAY:n avustustiedot. Järjestöbarometrin käyttöön saadut RAY:n avustamiltaan järjestöiltä kokoamat toimintatilastot vuosilta 1990–2010.
- Romppainen Esko (2007). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen oikeudellinen asema hyvinvointipalvelujen järjestämisessä. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 281. Vammala.
- Siisiäinen Martti (2002). Yhdistyslaitos vuosituhannen vaihteessa. Teoksessa Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulma sosiaali- ja terveysaloille. Ruuskanen Petri (toim.) Keuruu.
- Siisiäinen Martti (2005). Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kehityssuuntia Suomessa. Teoksessa Leppänen Airi (toim.). Kansalaisyhteiskunta liikkeessä yli rajojen. Tampere.
- Siisiäinen Martti, Kankainen Tomi (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuuden näkymät (julkaisematon). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Siltaniemi Aki, Eronen Anne, Perälähti Anne, Londén Pia (2005). Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu Kuuma-kunnissa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Siltaniemi Aki, Perälähti Anne, Eronen Anne, Londén Pia (2007). Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu Keski-Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Siltaniemi Aki, Perälähti Anne, Eronen Anne, Londén Pia, Peltosalmi Juha (2008). Hyvinvointi ja osallisuus Itä-Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Sosiaalibarometri 2008 (2008). Ajankohtainen arvio kansalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja palvelujärjestelmän muutoksesta. Eronen Anne, Londén Pia, Perälähti Anne, Siltaniemi Aki, Särkelä Riitta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki
- Sosiaalibarometri 2011 (2011). Ajankohtainen arvio kansalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja palvelujärjestelmän muutoksesta. Perälähti Anne, Londén Pia, Siltaniemi Aki, Särkelä Riitta, Peltosalmi Juha, Eronen Anne. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.
- Sosiaalibarometri 2012 (2012). Ajankohtainen arvio kansalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja palvelujärjestelmän muutoksesta. Siltaniemi Aki, Hakkarainen Tyyne, Londén Pia, Peltosalmi Juha, Särkelä Riitta. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuosikirja 2011.
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyö maakuntaliittojen kanssa julkaisematon aineisto 2012.).
- SOSTEkirje 21.8.2012: <http://soste.mailpv.net/archive/show/237794>
- SOSTEn alueellinen toiminta. Selvitysraportti 17.8.2012. Mustakangas-Mäkelä Anne, Lindeberg Marjo.
- STM [Sosiaali- ja terveysministeriö] (2011). Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Julkaisuja 2011:1.
- STM [Sosiaali- ja terveysministeriö] (2012a) Palvelurakennetyöryhmän väliraportti. STM:n raportteja ja muistioita 2012:17.
- STM [Sosiaali- ja terveysministeriö] (2012b). Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneselvitys. <http://www.stm.fi/vireilla/tyoryhmat/palvelurakenneuudistus>
- Stranius Leo (2010). Epämuodollinen kansalaistoiminta – Järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Julkaisematon artikkeli.

- Särkelä Riitta, Vuorinen Marja, Peltosalmi Juha (2005). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen mahdollisuudet palveluiden ja tuen tuottamisessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2010). Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. SVT, Sosiaaliturva. Helsinki: THL. www.thl.fi/yksityinenpalvelutuotanto [Tiedot poimittu 22.9.2010].
- TEM [Työ- ja elinkeinoministeriö]. (2010) Työnvälitystilasto, toimenpitein sijoitetut, vuositilasto 2010.
- TEM [Työ- ja elinkeinoministeriö]. (2012) Työllisyyskatsaus elokuu 2012, TEM 25.9.2012.
- Vaarama Marja, Moisio Pasi, Karvonen Sakari (toim.) 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Valtioneuvoston kanslia (2011). Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma ”Avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi”. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- VM [Valtiovarainministeriö] (2012). Valtionvarainministeriön kansantalousosaston suhdannekatsaus 1/2012.19.6.2012/2. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/
- VM [Valtiovarainministeriö] (2012). Valtiovarainministeriön talousarvioesitys vuodelle 2013. http://budjetti.vm.fi/indox/tae/2012/he_2012.html.
- VM [Valtiovarainministeriö] Valtiovarainministeriön taloudellinen katsaus syyskuu 2012).
- VM. [Valtiovarainministeriö] Valtion talousarvion kehyspäätös 2013–2016.
- Voutilainen Eero (2007). Kohtaamattomuus vie hengen. Teoksessa Harju Aaro (toim.). Kansalaistoiminnan kätketty aarre. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi. Espoo.
- Vuorinen Marja, Särkelä Riitta, Perälahti Anne, Peltosalmi Juha, Londén Pia (2004). Paikkansa pitävät. Sosiaali- ja terveysjärjestöt paikallisina toimijoina. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Vuorinen Marja, Särkelä Riitta, Perälahti Anne, Peltosalmi Juha, Peisa Leena, Londén Pia (2005) Vertaansa vailla. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- www.avi.fi/fi/virastot/Sivut/Etusivu.aspx
- www.ely-keskus.fi/FI/ELYKESKUKSET/Sivut/default.aspx
- www.ray.fi
- [www.soste.fi/lausunnot ja kannanotot](http://www.soste.fi/lausunnot_ja_kannanotot)).
- www.vm.fi

Luettelo liitteistä

- LIITE 1. Paikallisyhdistysten perusjoukko ja otoksen muodostaminen.
- LIITE 2. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet paikallisyhdistykset toimialoittain.
- LIITE 3. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet valtakunnalliset järjestöt toimialoittain.
- LIITE 4. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet valtakunnalliset järjestöt toimialoittain.
- LIITE 5. Yhdistysten arvio käynnissä olevan muutoksen voimakkuudesta taustamuuttujittain.
- LIITE 6. Yhdistysten arvio käynnissä olevan muutoksen suunnasta taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 1/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys vapaaehtoismijoiden määrään taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 2/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenistön aktiivisuuteen taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 3/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenmäärään taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 4/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys yhteistyöhön kuntien kanssa taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 5/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys yhteistyöhön muiden järjestöjen kanssa taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 6/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenistön/kohderyhmän hyvinvointiin taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 7/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseensa taustamuuttujittain.
- LIITE 7. Taulukko 8/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys toimintansa arvostukseen taustamuuttujittain.
- LIITE 8. Taulukko 1/10. Yhdistysten arvio yhdistystoiminnan tehostamisen ja jäsenistön aktivoimisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 2/10. Yhdistysten arvio toiminnan tunnetuksi tekemisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 3/10. Yhdistysten arvio vapaaehtoistoiminnan vahvistamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 4/10. Yhdistysten arvio jäsenhankinnan merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

- LIITE 8. Taulukko 5/10. Yhdistysten arvio toimintojen monipuolistamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 6/10. Yhdistysten arvio kuntayhteistyön kehittämisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 7/10. Yhdistysten arvio rahoituksen vahvistamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 8/10. Yhdistysten arvio vaikuttamistoiminnan tehostamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 9/10. Yhdistysten arvio muiden paikallisyhdistysten kanssa verkostoitumisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 8. Taulukko 10/10. Yhdistysten arvio palvelutoiminnan kehittämisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.
- LIITE 9. Kuntien toiminta-avustusta vuonna 2011 saaneet yhdistykset taustamuuttujittain.
- LIITE 10. Yhdistysten kunnilta saamat/vuokraamat toimintatilat taustamuuttujittain.
- LIITE 11. Aluetyöntekijöiden arviot eri tehtävien merkityksestä omassa työssään.
- LIITE 12. Aluetyöntekijöiden ryhmittelyanalyysi – eri tehtävien merkitys omassa työssä.
- LIITE 13. Järjestöjohdon arviot eri tehtävien merkityksestä järjestön alueellisessa toiminnassa.
- LIITE 14. Paikallisyhdistysten toimialoittaiset arviot siitä, onko järjestön alueellisessa toiminnassa jotakin, mitä pitäisi yhdistyksen näkökulmasta muuttaa.
- LIITE 15. Esimerkkejä valtaosin pelkästään järjestöjen tuottamista sosiaalipalveluista, joiden tuottamisessa on taloudellisia vaikeuksia.
- LIITE 16. Yhdistysten arviot, onko niiden ja kunnan suhteissa jotain, joka erityisesti huolettaa, taustamuuttujittain.
- LIITE 17. Yhdistysten arviot, onko niiden ja kunnan suhteissa jotain, joka erityisesti ilahduttaa, taustamuuttujittain.
- LIITE 18. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä taustamuuttujittain.
- LIITE 19. Taulukko 1/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: tiedottaminen yhdistyksen toiminnasta.
- LIITE 19. Taulukko 2/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: kannanotot, aloitteet.
- LIITE 19. Taulukko 3/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: projektiyhteistyö.
- LIITE 19. Taulukko 4/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: yhdistys mukana työryhmässä.
- LIITE 19. Taulukko 5/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: koulutuksen järjestäminen.
- LIITE 20. Yhdistysten arviot, onko niiden ja kunnan välillä jännitteitä tai ristiriitoja, taustamuuttujittain.
- LIITE 21. Yhdistysten säännöllisen yhteistyön yleisyys yritysten kanssa taustamuuttujittain.
- LIITE 22. Yhdistysten säännöllisen yhteistyön yleisyys aluehallintovirastojen kanssa taustamuuttujittain.
- LIITE 23. Yhdistysten säännöllisen yhteistyön yleisyys ELY:n kanssa taustamuuttujittain.

LIITE 1. Paikallisyhdistysten perusjoukko ja otoksen muodostaminen.

Paikallisten sosiaali- ja terveysyhdistysten perusjoukoksi on valittu valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen jäsenyhdistykset. Rajauksen syy on tarvittavien ajantasaisten yhteystietojen saamisen ja ylläpitämisen ongelmallisuus muuten kuin valtakunnallisten järjestöjen avustuksella. Perusjoukko on muodostettu vuodenvaihteessa 2005–2006 silloisten Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY:n, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton ja Terveyden edistämisen keskuksen jäsenenä olleiden valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen jäsenyhdistyksistä.

Perusjoukon ja otoksen kokoamista varten järjestöiltä pyydettiin listat niiden jäsenyhdistyksistä yhteystietoineen. Vuonna 2006 mukana oli kaikkiaan 61 järjestöä, joilla oli paikallisia jäsenyhdistyksiä. Saadut jäsenlistat tarkistettiin poistamalla niistä valtakunnalliset toimijat ja piiriyhdistykset sekä eri listojen väliset päällekkäisyydet. Listojen osoitetietojen puutteita täydennettiin internetistä tehdyillä hauilla. Paikallisyhdistysten perusjoukon kokonaismääräksi vuoden 2006 Järjestöbarometriin tuli 4 584.

Sopivasta otoskoosta päätettäessä haluttiin varmistaa tilastollista käsittelyä varten riittävän suuren ja edustavan aineiston saanti. Tarvittava otoskoko katsottiin saatavan perusjoukosta poimimalla tasavälisellä otannalla järjestöjen listoilta joka toinen yhdistys mukaan otokseen. Otoksen keruu toteutettiin käytännössä niin, että jokaisen järjestön jäsenlistan kohdalla arvottiin aluksi se, aloitetaanko poiminta ensimmäisestä vai toisesta listalla olevasta yhdistyksestä. Siitä lähtien mukaan poimittiin listalta järjestyksessä joka toinen yhdistys ja sama toistettiin kaikkien järjestöjen jäsenyhdistyslistoille. Näin toimien ensimmäisen Järjestöbarometrin eli Järjestöbarometri 2006:n paikallisyhdistyskyselyn otoksen kooksi tuli 2 285 yhdistystä.

Perusjoukkoa ja otosta päivitetään vuosittain poistamalla niistä purkautuneiksi tai toimimattomiksi tiedettyjä yhdistyksiä sekä lisäämällä tarvittaessa uusia yhdistyksiä. Vuosina 2006–2010 Järjestöbarometrin perusjoukkoon oli valittuna eläkeläisjärjestöistä vain yhden, jäsenmäärältään suurimman, eläkeläisjärjestön paikallisyhdistykset. Vuodesta 2011 alkaen eläkeläisyhdistysten edustavuutta parannettiin ottamalla perusjoukkoon ja otokseen mukaan lisäksi kolmen seuraavaksi suurimman eläkeläisjärjestön paikallisyhdistykset. Samalla perusjoukosta ja otoksesta poistettiin Sotainvalidien Veljesliiton paikallisyhdistykset perusteena niiden jäsenistön ikääntyminen ja harveneminen sekä vastaajilta saatu palaute kyselyyn vastaamisen vaikeudesta toiminnan vähittäisen hiipumisen vuoksi.

Vuosina 2007–2012 tehtyjen päivitysten jälkeen vuoden 2012 kyselyn perusjoukkona oli 64 valtakunnallisen järjestön 4 810 paikallisyhdistystä, joista poimitun otoksen muodosti 2 325 yhdistystä.

LIITE 2. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet paikallisyhdistykset toimialoitain.

Toimiala/toimialan alaluokka	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
	N	%	n	%	%
Kansanterveysyhdistykset	798	34,3	363	32,2	45,5
yleis- ja monialayhdistykset	238	10,2	78	6,9	32,8
potilasyhdistykset	372	16,0	195	17,3	54,2
mielenterveysyhdistykset	117	5,0	56	5,0	47,9
työttömien yhdistykset	62	2,7	27	2,4	43,5
muut terveysyhdistykset	9	0,4	7	0,6	77,8
Lastensuojeluyhdistykset	349	15,0	82	7,3	23,5
lastensuoj. yleisyhdistykset	262	11,3	57	5,1	21,8
sijaishuoltoyhdistykset	52	2,2	12	1,1	23,1
ensi- ja turvakotiyhdistykset	13	0,6	9	0,8	69,2
muut lastensuojeluyhdistykset	22	0,9	4	0,4	18,2
Vanhusyhdistykset	739	31,8	489	43,4	66,2
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	189	8,1	104	9,2	55,0
eläkeläisyhdistykset	550	23,7	385	34,1	70,0
Vammaisyhdistykset	313	13,5	147	13,0	47,0
invalidiyhdistykset	142	6,1	73	6,5	51,4
aistivammayhdistykset	84	3,6	44	3,9	52,4
kehitysvammayhdistykset	87	3,7	30	2,7	34,5
Päihdeyhdistykset	126	5,4	47	4,2	37,3
YHTEENSÄ	2 325	100,0	1 128	100,0	48,5

LIITE 3. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet aluetyöntekijät toimialoittain.

Toimiala/toimialan alaluokka	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
	N	%	n	%	%
Kansanterveysjärjestöt	107	37,7	57	50,0	53,3
yleis- ja monialajärjestöt	22	7,7	9	7,9	40,9
potilasjärjestöt	74	26,1	42	36,8	56,8
mielenterveysjärjestöt	15	5,3	6	5,3	40,0
Lastensuojelujärjestöt	37	13,0	12	10,5	32,4
lastensuoj. yleisjärjestöt	25	8,8	9	7,9	36,0
sijaishuoltojärjestöt	6	2,1	1	0,9	16,7
muut lastensuojelujärjestöt	2	0,7	2	1,8	100,0
Vanhusjärjestöt	17	6,0	5	4,4	29,4
vanhusten yleis-, asumis- ja palvelujärjestöt	6	2,1	1	0,9	16,7
eläkeläisjärjestöt	11	3,9	4	3,5	36,4
Vammaisjärjestöt	113	39,8	33	28,9	29,2
invalidijärjestöt	37	13,0	12	10,5	32,4
aistivammajärjestöt	65	22,9	16	14,0	24,6
kehitysvammajärjestöt	6	2,1	4	3,5	66,7
muut vammaisjärjestöt	5	1,8	1	0,9	20,0
Päihdejärjestöt	10	3,5	7	6,1	70,0
YHTEENSÄ	284	100,0	114	100,0	40,1

LIITE 4. Järjestöbarometri 2012 -kyselyyn vastanneet valtakunnalliset järjestöt toimialoittain.

Toimiala/toimialan alaluokka	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
	N	%	n	%	%
Kansanterveysjärjestöt	55	36,4	36	40,0	65,5
yleis- ja monialajärjestöt	11	7,3	5	5,6	45,5
potilasjärjestöt	31	20,5	21	23,3	67,7
kuntoutus- ja hoitopalvelujärjestöt	2	1,3	2	2,2	100,0
mielenterveysjärjestöt	5	3,3	3	3,3	60,0
työttömien järjestöt	1	0,7	1	1,1	100,0
muut terveysjärjestöt	5	3,3	4	4,4	80,0
Lastensuojelujärjestöt	22	14,6	13	14,4	59,1
lastensuoj. yleisjärjestöt	4	2,6	3	3,3	75,0
sijaishuoltojärjestöt	7	4,6	3	3,3	42,9
ensi- ja turvakotijärjestöt	1	0,7	1	1,1	100,0
lasten ja nuorten kurssi- ja leiritoimintajärjestöt	4	2,6	2	2,2	50,0
muut lastensuojelujärjestöt	6	4,0	4	4,4	66,7
Vanhusjärjestöt	16	10,6	9	10,0	56,3
vanhusten yleis-, asumis- ja palvelujärjestöt	7	4,6	5	5,6	71,4
veteraani- ja eläkeläisjärjestöt	9	6,0	4	4,4	44,4
Vammaisjärjestöt	28	18,5	19	21,1	67,9
invalidijärjestöt	10	6,6	7	7,8	70,0
aistivammajärjestöt	9	6,0	6	6,7	66,7
kehitysvammajärjestöt	6	4,0	4	4,4	66,7
muut vammaisjärjestöt	3	2,0	2	2,2	66,7
Nuorisokasvatusjärjestöt	6	4,0	2	2,2	33,3
Lomajärjestöt	6	4,0	4	4,4	66,7
Päihdejärjestöt	18	11,9	7	7,8	38,9
YHTEENSÄ	151	100,0	90	100,0	59,6

LIITE 5. Yhdistysten arvio käynnissä olevan muutoksen voimakkuudesta taustamuuttujittain.

	Yhdistykset, jotka arvioivat muutoksen olevan			
	Melko voimakas/ voimakas %	Kohtalainen %	Melko vähäinen/ ei muutosta %	n
Onko palkattua henkilökuntaa				
Kyllä	26	36	38	256
Ei	10	27	63	819
Talousarvion loppusumma v. 2012				
Alle 2 000 euroa	8	24	68	158
2 000 – 9 999	10	27	63	365
10 000 – 99 999	13	40	47	214
Vähintään 100 000	24	38	38	108
Henkilöjäsenten määrä				
Alle 100	13	24	63	362
100 – 199	11	32	57	305
Vähintään 200	15	33	52	408
Toimintakunnan tyyppi				
Kaupunkikunta	16	31	53	641
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	11	24	65	180
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	9	27	63	191
Laajempi useita erityyppisiä kuntia käsittävä alue	10	37	53	76
KAIKKI YHDISTYKSET	14	29	57	1 117

LIITE 6. Yhdistysten arvio käynnissä olevan muutoksen suunnasta taustamuuttujittain.

	Yhdistykset, jotka arvioivat muutoksen olevan toimintojensa:			
	Kohtalainen/ voimakas laajentaminen	Pysyminen ennallaan	Kohtalainen/ voimakas supistaminen	n
	%	%	%	
Onko palkattua henkilökuntaa				
Kyllä	36	50	14	255
Ei	25	67	8	813
Talousarvion loppusumma v. 2012				
Alle 2 000 euroa	18	71	11	158
2 000 – 9 999	25	65	10	359
10 000 – 99 999	37	58	5	211
Vähintään 100 000	38	52	9	107
Perustamisvuosi				
Ennen v. 1950	17	62	21	95
1950 – 1979	30	62	8	568
1980 – 2010	25	64	11	394
Henkilöjäsenten määrä				
Alle 100	20	64	15	359
100 – 199	23	67	10	302
Vähintään 200	35	59	6	405
KAIKKI YHDISTYKSET	27	63	10	1 108

LIITE 7. Taulukko 1/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys vapaaehtoistoimijoiden määrään taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	58	13	27	1	77
potilasyhdistykset	66	15	17	2	193
mielenterveysyhdistykset	62	9	27	2	56
työttömien yhdistykset	67	11	18	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	66	11	21	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	50	17	33	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	47	17	25	11	104
eläkeläisyhdistykset	39	20	41	0	375
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	68	15	17	-	72
aistivammayhdistykset	67	9	19	5	43
kehitysvammayhdistykset	73	17	10	2	30
Päihdeyhdistykset	54	14	30	2	44
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	63	19	16	2	155
2 000 – 9 999	55	17	27	1	362
10 000 – 99 999	52	15	33	0	215
Vähintään 100 000	49	15	31	5	108
Perustamisvuosi					
Ennen v. 1950	62	12	23	3	95
1950 – 1979	50	17	32	1	571
1980 – 2010	59	15	23	3	394
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	60	13	24	3	358
100 – 199	52	21	26	1	305
Vähintään 200	52	15	33	0	406
KAIKKI YHDISTYKSET	54	16	28	2	1 109

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 2/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenistön aktiivisuuteen taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	61	21	18	-	77
potilasyhdistykset	70	14	16	-	195
mielenterveysyhdistykset	63	14	23	-	56
työttömien yhdistykset	74	7	15	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	70	9	20	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	67	17	17	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	49	26	13	12	102
eläkeläisyshdistykset	30	20	50	-	377
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	71	8	21	-	72
aistivammayhdistykset	56	12	33	-	43
kehitysvammayhdistykset	83	3	13	-	30
Päihdeyhdistykset	55	16	27	2	44
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	58	21	17	4	256
Ei	51	15	33	1	815
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	66	13	20	1	158
2 000 – 9 999	53	17	31	-	363
10 000 – 99 999	43	16	40	1	215
Vähintään 100 000	47	26	19	8	106
Perustamisvuosi					
Ennen v. 1950	70	11	18	1	95
1950 – 1979	46	18	35	1	570
1980 – 2010	57	16	25	2	395
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	59	16	23	2	359
100 – 199	54	17	29	-	305
Vähintään 200	48	17	35	-	407
KAIKKI YHDISTYKSET	53	17	29	1	1 111

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 3/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenmäärään taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	51	18	31	-	77
potilasyhdistykset	35	29	36	-	195
mielenterveysyhdistykset	30	34	36	-	56
työttömien yhdistykset	52	33	11	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	50	18	30	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	50	33	17	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	34	26	27	13	103
eläkeläisyhdistykset	33	19	48	-	379
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	54	28	18	-	72
aistivammayhdistykset	41	27	32	-	44
kehitysvammayhdistykset	40	23	33	3	30
Päihdeyhdistykset	40	40	20	-	45
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	42	26	27	4	257
Ei	37	24	38	1	818
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	49	27	24	-	159
2 000 – 9 999	42	25	33	0	362
10 000 – 99 999	28	20	51	1	216
Vähintään 100 000	35	32	26	7	107
Perustamisvuosi					
Ennen v. 1950	48	34	17	1	97
1950 – 1979	37	19	42	1	574
1980 – 2010	38	29	32	1	394
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	52	27	20	2	365
100 – 199	42	24	34	-	303
Vähintään 200	24	23	53	-	408
KAIKKI YHDISTYKSET	39	24	36	1	1 116

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 4/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys yhteistyöhön kuntien kanssa taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	24	41	32	4	76
potilasyhdistykset	33	36	27	4	194
mielenterveysyhdistykset	38	16	41	5	56
työttömien yhdistykset	22	15	59	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	21	21	55	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	8	17	67	8	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	26	22	49	3	104
eläkeläisyshdistykset	31	26	42	2	373
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	38	32	25	4	71
aistivammayhdistykset	51	19	21	9	43
kehitysvammayhdistykset	33	33	33	-	30
Päihdeyhdistykset	28	19	46	7	43
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	28	20	51	1	258
Ei	32	29	35	4	810
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	35	29	30	6	158
2 000 – 9 999	34	28	34	4	361
10 000 – 99 999	25	28	46	1	214
Vähintään 100 000	21	21	57	1	108
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	34	26	34	6	358
100 – 199	35	26	36	3	303
Vähintään 200	26	29	43	1	405
KAIKKI YHDISTYKSET	31	27	38	3	1 105

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 5/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys yhteistyöhön muiden järjestöjen kanssa taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	11	41	47	1	76
potilasyhdistykset	29	28	41	2	194
mielenterveysyhdistykset	21	20	59	-	56
työttömien yhdistykset	22	22	52	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	16	32	50	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	25	25	50	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	14	33	48	5	104
eläkeläisy yhdistykset	28	28	44	-	376
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	27	32	41	-	71
aistivammayhdistykset	44	21	33	2	43
kehitysvammayhdistykset	40	40	20	-	30
Päihdeyhdistykset	23	21	54	2	43
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	15	28	55	2	258
Ei	27	29	42	1	813
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	31	33	36	1	159
2 000 – 9 999	28	29	42	1	360
10 000 – 99 999	21	27	52	-	215
Vähintään 100 000	9	27	61	3	108
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	30	32	36	2	357
100 – 199	25	29	46	0	304
Vähintään 200	22	26	51	1	407
KAIKKI YHDISTYKSET	25	29	45	1	1 108

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 6/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenistön/kohderyhmän hyvinvointiin taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	20	37	43	-	76
potilasyhdistykset	27	28	45	-	195
mielenterveysyhdistykset	31	33	36	-	55
työttömien yhdistykset	59	22	15	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	14	38	46	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	25	50	25	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	26	28	42	4	104
eläkeläisyhdistykset	17	22	61	-	375
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	35	31	35	-	72
aistivammayhdistykset	49	21	30	-	43
kehitysvammayhdistykset	47	20	33	-	30
Päihdeyhdistykset	33	23	44	-	43
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	31	26	42	1	359
100 – 199	24	30	46	-	302
Vähintään 200	21	26	53	-	407
KAIKKI YHDISTYKSET	25	27	47	1	1 108

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 7/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseensa taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	23	23	53	-	77
potilasyhdistykset	24	23	53	-	194
mielenterveysyhdistykset	45	29	27	-	56
työttömien yhdistykset	52	11	33	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	25	25	50	-	55
sijaishuoltoyhdistykset	25	25	50	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	38	21	40	1	103
eläkeläisyhdistykset	16	27	57	-	379
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	25	26	49	-	72
aistivammayhdistykset	36	18	43	2	44
kehitysvammayhdistykset	30	20	50	-	30
Päihdeyhdistykset	43	18	39	-	44
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	41	17	41	0	256
Ei	21	26	53	0	818
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	37	26	37	-	158
2 000 – 9 999	20	28	52	0	364
10 000 – 99 999	19	22	59	-	215
Vähintään 100 000	36	14	49	1	107
Perustamisvuosi					
Ennen v. 1950	37	19	42	2	97
1950 – 1979	20	25	55	0	572
1980 – 2010	33	23	44	0	395
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	35	28	35	1	364
100 – 199	24	23	53	-	303
Vähintään 200	19	21	60	-	406
KAIKKI YHDISTYKSET	26	24	50	-	1 113

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 7. Taulukko 8/8. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys toimintansa arvostukseen taustamuuttujittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	15	17	68	-	76
potilasyhdistykset	17	22	61	-	194
mielenterveysyhdistykset	14	18	68	-	56
työttömien yhdistykset	26	18	52	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	5	18	75	2	56
sijaishuoltoyhdistykset	-	17	83	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	11	15	73	1	104
eläkeläisyshdistykset	6	18	76	-	377
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	18	24	58	-	71
aistivammayhdistykset	26	26	49	-	43
kehitysvammayhdistykset	30	23	47	-	30
Päihdeyhdistykset	26	9	65	-	43
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	11	12	77	0	258
Ei	13	21	66	0	813
Talousarvion loppusumma v. 2012					
Alle 2 000 euroa	20	25	54	-	158
2 000 – 9 999	13	24	63	-	363
10 000 – 99 999	11	10	79	-	215
Vähintään 100 000	6	12	81	1	108
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	19	24	57	1	359
100 – 199	13	18	69	-	303
Vähintään 200	8	15	77	-	407
KAIKKI YHDISTYKSET	13	19	68	0	1 109

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 1/10. Yhdistysten arvio yhdistystoiminnan tehostamisen ja jäsenistön aktivoiminnan merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	72	21	7	-	75
potilasyhdistykset	81	12	7	-	192
mielenterveysyhdistykset	84	11	5	-	56
työttömien yhdistykset	67	18	11	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	76	17	4	4	54
sijaishuoltoyhdistykset	67	17	17	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	48	17	24	11	102
eläkeläisyshdistykset	80	13	7	-	369
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	74	15	11	-	72
aistivammayhdistykset	79	7	14	-	42
kehitysvammayhdistykset	77	10	13	-	30
Päihdeyhdistykset	67	16	14	2	43
KAIKKI YHDISTYKSET	75	14	10	1	1 094

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 2/10. Yhdistysten arvio toiminnan tunnetuksi tekemisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	74	16	9	1	76
potilasyhdistykset	74	14	13	-	191
mielenterveysyhdistykset	77	12	11	-	56
työttömien yhdistykset	74	15	7	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	65	17	15	4	54
sijaishuoltoyhdistykset	67	8	25	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	72	14	11	4	102
eläkeläisyhdistykset	77	13	9	1	377
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	64	21	15	-	72
aistivammayhdistykset	74	12	12	2	42
kehitysvammayhdistykset	73	7	20	-	30
Päihdeyhdistykset	74	7	17	2	42
KAIKKI YHDISTYKSET	74	14	11	1	1 101

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 3/10. Yhdistysten arvio vapaaehtoistoiminnan vahvistamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	84	9	7	-	77
potilasyhdistykset	70	17	11	2	192
mielenterveysyhdistykset	79	14	5	2	56
työttömien yhdistykset	56	26	15	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	76	11	9	4	54
sijaishuoltoyhdistykset	58	33	8	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	63	14	15	9	102
eläkeläisyshdistykset	69	17	13	1	370
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	65	21	14	-	72
aistivammayhdistykset	81	5	9	5	42
kehitysvammayhdistykset	57	27	17	-	30
Päihdeyhdistykset	64	16	16	4	44
KAIKKI YHDISTYKSET	70	16	12	2	1 098

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 4/10. Yhdistysten arvio jäsenhankinnan merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	73	16	12	-	77
potilasyhdistykset	67	17	16	-	193
mielenterveysyhdistykset	46	29	25	-	56
työttömien yhdistykset	56	18	22	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	65	20	11	4	55
sijaishuoltoyhdistykset	67	25	8	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	30	14	42	15	103
eläkeläisyhdistykset	79	12	9	0	378
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	56	21	24	-	72
aistivammayhdistykset	54	21	23	2	44
kehitysvammayhdistykset	53	20	27	-	30
Päihdeyhdistykset	30	21	49	-	43
KAIKKI YHDISTYKSET	63	16	19	2	1 110

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 5/10. Yhdistysten arvio toimintojen monipuolistamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	57	19	23	1	74
potilasyhdistykset	58	22	20	1	192
mielenterveysyhdistykset	52	33	15	-	52
työttömien yhdistykset	70	15	11	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	51	22	24	4	55
sijaishuoltoyhdistykset	25	42	17	17	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	63	11	21	6	102
eläkeläisyshdistykset	69	20	10	1	366
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	57	17	26	-	72
aistivammayhdistykset	55	19	2	5	42
kehitysvammayhdistykset	57	17	27	-	30
Päihdeyhdistykset	58	19	21	2	43
KAIKKI YHDISTYKSET	61	20	17	2	1 086

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 6/10. Yhdistysten arvio kuntayhteistyön kehittämisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	53	27	17	3	75
potilasyhdistykset	55	21	22	2	192
mielenterveysyhdistykset	70	16	12	2	56
työttömien yhdistykset	78	15	4	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	44	29	24	4	55
sijaishuoltoyhdistykset	50	25	17	8	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	77	10	10	4	103
eläkeläisyhdistykset	61	19	18	2	369
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	54	20	24	1	70
aistivammayhdistykset	59	12	19	10	42
kehitysvammayhdistykset	67	20	13	-	30
Päihdeyhdistykset	58	19	21	2	43
KAIKKI YHDISTYKSET	61	19	18	3	1 094

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 7/10. Yhdistysten arvio rahoituksen vahvistamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	54	18	26	1	76
potilasyhdistykset	45	30	23	2	193
mielenterveysyhdistykset	73	16	11	-	55
työttömien yhdistykset	89	7	-	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	53	26	16	5	55
sijaishuoltoyhdistykset	42	33	25	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	77	11	9	3	102
eläkeläisyshdistykset	59	19	20	2	372
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	49	25	25	-	71
aistivammayhdistykset	56	14	28	2	43
kehitysvammayhdistykset	53	23	23	-	30
Päihdeyhdistykset	64	16	20	-	44
KAIKKI YHDISTYKSET	59	20	19	2	1 100

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 8/10. Yhdistysten arvio vaikuttamistoiminnan tehostamisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	45	20	31	4	75
potilasyhdistykset	56	26	17	1	191
mielenterveysyhdistykset	63	23	9	5	56
työttömien yhdistykset	63	18	15	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	36	33	27	4	55
sijaishuoltoyhdistykset	33	33	25	8	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	51	21	21	8	102
eläkeläisyshdistykset	63	19	17	1	368
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	64	14	21	1	73
aistivammayhdistykset	67	12	17	5	42
kehitysvammayhdistykset	67	10	23	-	30
Päihdeyhdistykset	49	19	28	5	43
KAIKKI YHDISTYKSET	57	21	20	2	1 094

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 9/10. Yhdistysten arvio muiden paikallisyhdistysten kanssa verkostoitumisen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	59	21	20	-	75
potilasyhdistykset	57	18	24	1	192
mielenterveysyhdistykset	54	26	20	-	55
työttömien yhdistykset	63	11	22	4	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	56	16	26	2	55
sijaishuoltoyhdistykset	42	33	25	-	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	42	18	32	8	102
eläkeläisyhdistykset	47	20	32	2	369
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	45	25	26	4	73
aistivammayhdistykset	36	18	39	7	44
kehitysvammayhdistykset	50	3	47	-	30
Päihdeyhdistykset	44	22	32	2	41
KAIKKI YHDISTYKSET	50	19	29	2	1 095

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 8. Taulukko 10/10. Yhdistysten arvio oman palvelutoiminnan kehittäminen merkityksestä toimintansa kehittämisessä toimialoittain.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Suuri %	Kohtalainen %	Pieni %	Ei koske yhd. %	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	53	19	23	5	75
potilasyhdistykset	32	24	32	13	190
mielenterveysyhdistykset	45	16	25	14	56
työttömien yhdistykset	63	11	19	7	27
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuoj. yleisyhdistykset	32	26	26	17	54
sijaishuoltoyhdistykset	33	25	25	17	12
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	60	13	19	8	101
eläkeläisyhdistykset	44	19	29	8	366
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	28	15	39	18	72
aistivammayhdistykset	44	21	21	14	43
kehitysvammayhdistykset	27	20	40	13	30
Päihdeyhdistykset	56	16	21	7	43
KAIKKI YHDISTYKSET	43	19	27	11	1 089

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

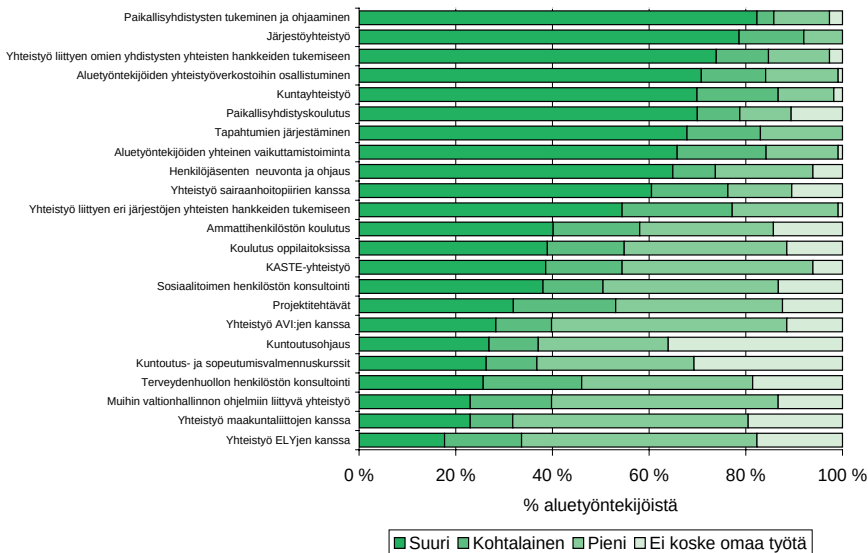
LIITE 9. Kuntien toiminta-avustusta vuonna 2011 saaneet yhdistykset taustamuuttujittain.

	Sai avustusta	Haki, mutta ei saanut avustusta	Ei hakenut avustusta	
	%	%	n	%
Talousarvion loppusumma v. 2012				
Alle 2 000 euroa	42	5	52	157
2 000 – 9 999	55	4	41	364
10 000 – 99 999	66	4	30	210
Vähintään 100 000	45	2	53	107
Toimintakunnan tyyppi				
Kaupunkikunta	59	5	36	631
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	50	3	47	181
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	44	4	52	186
Laajempi useita eri kuntatyyppiä käsittävä alue	45	4	51	75
KAIKKI YHDISTYKSET	54	4	42	1 101

LIITE 10. Yhdistysten kunnilta saamat/vuokraamat toimintatilat taustamuuttujittain.

	Kunnalta ilmaiseksi saatu tila %	Vuokrattu tai muu maksullinen tila %	Ei kunnan tiloja %	n
Onko palkattua henkilökuntaa				
Kyllä	18	18	64	240
Ei	36	16	48	787
Toimintakunnan tyyppi				
Kaupunkikunta	29	20	51	609
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	42	11	47	174
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	38	11	51	184
Laajempi useita eri kuntatyppejä käsittävä alue	21	14	65	71
KAIKKI YHDISTYKSET	32	16	52	1 063

LIITE 11. Alueyöntekijöiden (n=108–114) arviot eri tehtävien merkityksestä omassa työssään.

LIITE 12. Aluetyöntekijöiden ryhmittelyanalyysi – eri tehtävien merkitys omassa työssä.

Analyysiin on otettu mukaan aluetyöntekijäkyselyn kaikki eri tehtävien merkitystä mittaavat 23 muuttujaa, jotka on analyysia varten standardoitu normaalijakaumaa vastaaviksi. Aluetyöntekijöistä muodostuu seuraavassa taulukossa kuvatut toisistaan erottuvat ryhmät sen mukaan, miten suureksi/pieneksi he arvioivat eri tehtävien merkityksen omassa työssään.

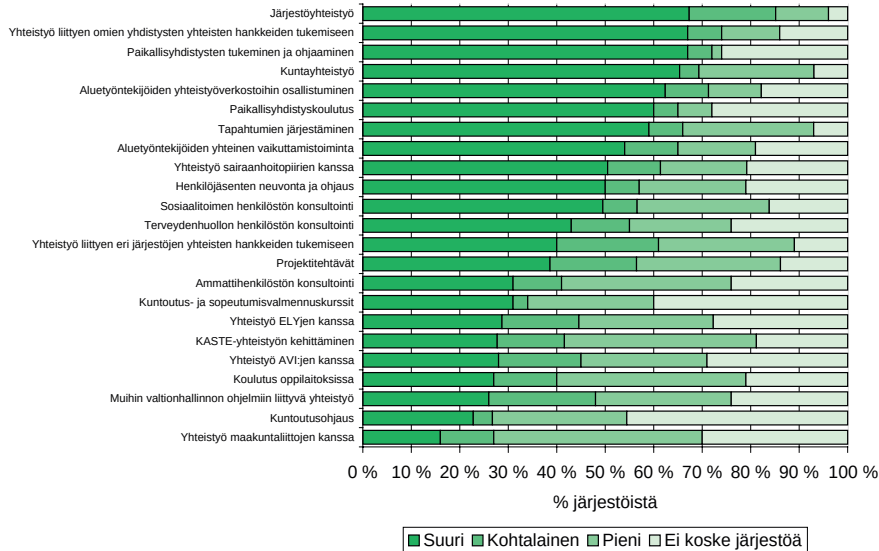
LAAJOJEN AINEISTOJEN RYHMITTELYANALYYSI (FINAL CLUSTERS CENTERS)

TEHTÄVÄ	1	2	3
Yhteistyö maakuntaliitojen kanssa	0,72	-0,61	-0,76
Yhteistyö aluehallintovirastojen (AVI) kanssa	0,63	-0,52	-0,75
Muihin valtionhallinnon ohjelmiin liittyvä yhteistyö	0,61	-0,61	-0,52
Yhteistyö elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) kanssa	0,57	-0,43	-0,78
KASTE-yhteistyö	0,55	-0,58	-0,38
Yhteistyö liittyen eri järjestöjen yhteisten hankkeiden tukemiseen	0,54	-0,41	-0,71
Koulutus oppilaitoksissa	0,51	-0,58	-0,23
Yhteistyötä sairaanhoitopiirien kanssa	0,51	-0,66	-0,08
Aluetyöntekijöiden yhteistyöverkostoihin osallistuminen	0,51	-0,48	-0,43
Kuntayhteistyö	0,50	-0,67	-0,06
Aluetyöntekijöiden yhteinen vaikuttamistoiminta	0,45	-0,42	-0,41
Ammattihenkilöstön koulutus	0,44	-0,64	0,05
Yhteistyö liittyen omien yhdistysten yhteisten hankkeiden tukemiseen	0,40	0,00	-1,16
Projekti-tehtävät	0,37	-0,10	-0,85
Järjestöyhteistyö	0,35	-0,23	-0,61
Sosiaalitoimen henkilöstön konsultointi	0,34	-0,79	0,70
Tapahtumien järjestäminen	0,31	-0,04	-0,86
Terveystieteiden henkilöstön konsultointi	0,30	-0,64	0,48
Henkilöjäsenten neuvonta ja ohjaus	0,26	-0,38	0,06
Paikallisyhdistysten tukeminen ja ohjaaminen	0,24	0,46	-1,65
Paikallisyhdistyskoulutus	0,34	0,34	-1,68
Kuntoutusohjaus	0,06	-0,45	0,73
Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit	0,25	-0,53	0,40

Ryhmittelyn tuloksena muodostuneet aluetyöntekijätyypit on nimetty seuraavasti:

1. Laaja-alaisesti eri tehtävien merkitystä korostavat (n=55)
2. Yhdistysten tukemiseen liittyvien tehtävien merkitystä korostavat (n=40)
3. Kuntoutukseen liittyvien tehtävien merkitystä korostavat (n=19)

LIITE 13. Järjestöjohtoon (n=55–58) arviot eri tehtävien merkityksestä järjestön alueellisessa toiminnassa.

LIITE 14. Paikallisyhdistysten toimialoittaiset arviot siitä, onko järjestön alueellisessa toiminnassa jotakin, mitä pitäisi yhdistyksen näkökulmasta muuttaa.

Toimiala*	Ei %	Kyllä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	78	22	73
potilasyhdistykset	60	40	179
mielenterveysyhdistykset	72	28	53
työttömien yhdistykset	76	24	25
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	85	15	54
sijaishuoltoyhdistykset	92	8	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	83	17	100
eläkeläisy yhdistykset	76	25	363
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	64	36	66
aistivammayhdistykset	65	35	37
kehitysvammayhdistykset	62	38	29
Päihdeyhdistykset	71	29	41
KAIKKI YHDISTYKSET	73	27	1 047

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 15. Esimerkkejä valtaosin pelkästään järjestöjen tuottamista sosiaalipalveluista, joiden tuottamisessa on taloudellisia vaikeuksia.

Kuntoutus

Eri vammaisryhmien kuntoutus ja erityisesti sopeutumisvalmennus
Sopeutumisvalmennuskurssit osteoporoosikuntoutujille
Sopeutumisvalmennuskursseja ja avokuntoutusryhmiä epilepsiaa sairastaville ja heidän läheisilleen
Sopeutumisvalmennuskurssit aivovammutuneille
Sopeutumisvalmennuskurssit adhd-lasten perheille
Lasten ja aikuisten kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit
Kurssimuotoinen sopeutumisvalmennus syöpäpotilaille ja heidän läheisilleen
Sosiaalinen lomatoiminta
Erityislusten lomatoiminta
Lasten lomatoiminta, kesäleirit, kouluikäisille lapsille ja nuorille; integroituna myös kehitysvammaisille lapsille ja nuorille
Hoidolliset ryhmät päihdeongelmallisille, läheisille, masentuneille, koulukiusatuille, lihavuusleikatuille
Musiikkiterapeuttiset ryhmät vanhuksille ja vajaakuntoisille
Hengityssairaiden kuntoutus
Päihdeäitien kuntoutus
Synnytyksen jälkeisestä masennuksesta kärsivien naisten kuntoutus
Kidutettujen kuntoutuskeskus
Perheterapia
Väkivaltaa käyttävien miesten kuntoutustoiminta

Ohjaus, neuvonta, valmennus

Nettiportaali vapautuville vangeille, heidän läheisilleen ja heidän kanssaan työskenteleville
Lasten ja nuorten alueellinen ohjaus ja neuvontapalvelut
Neuvontapalvelua syöpäpotilaille ja heidän läheisilleen
Pärytyvyyneuvontaa henkilöille, joilla suurempi riski sairastua syöpään
Ääripituisten, poikkeuksellisen lyhyiden tai pitkien, neuvonta, ohjaus ja tukipalvelut, esim. "Aut-tava Puhelin 24/7"
Parisuhdetta ja vuorovaikutusta vahvistavat ryhmät ja kurssit
Seksuaaliseen suuntautumiseen ja/tai sukupuoli-identiteettiin liittyvät tuki- ja neuvontapalvelut
Palveluneuvonta autismin kirjon henkilöille ja perheille
Koululuokissa tehtävä sosiaalityö

Asumispalvelut

Tehostettu palveluasuminen (mm. mielenterveyskuntoutajat, vaikeavammaiset, kehitysvammaiset, aivovammaiset, viittomakieliset, asperger-asiakkaat, kuurosokeat, epilepsia-asiakkaat)
Palveluasuminen (mm. mielenterveyskuntoutajat, vaikeavammaiset, kehitysvammaiset, aivovammaiset, viittomakieliset, asperger-asiakkaat, kuurosokeat, epilepsia-asiakkaat)
Asumispalvelut peruskoulun käyneille nuorille, joilla erityisvaikeuksia
Tuettu asuminen (kokonaisvaltaista itsenäistymisen tukemista 16-25 -vuotiaille nuorille)
Tuettu asuminen (mm. mielenterveyskuntoutajat, vaikeavammaiset, kehitysvammaiset, aivovammaiset, viittomakieliset, asperger-asiakkaat, kuurosokeat, epilepsia-asiakkaat)
Kuntoutukseen sitoutuneiden ja asunnottomana vapautuvien vankien tukiasumispalvelut
Asumisohjaus (lyhytkestoinen yksilöllinen tuki itsenäisen asumisen alkuun nuorille)
Asumisneuvonta (vuokravelka- ja asumishäiriötilanteiden ratkaisemista sekä asumisen arjenhallintaan liittyvää neuvontaa nuorille)

Matalan kynnyksen toiminta

Matalan kynnyksen päivystys seksityöntekijöille

Viittomakielinen päivätoiminta

Päivätoiminta mielenterveyskuntoutujille, vaikeavammaisille, kehitysvammaisille, aivo-
vammaisille, viittomakielisille, asperger-asiakkaille, kuurosokeille, epilepsia-asiakkaille

Erityispäiväkeskukset syrjäytyneille ja syrjäytymisuhan alla oleville ja vaikeasti palveluihin
kiinnittyville asiakkaille

Päiväryhmätoiminta riskissä eläville vauvaperheille

Ensi- ja turvakodit

Ensikodit

Turvakotipalvelu perheväkivallan uhreille

Kotipalvelut

Kotipalvelut lapsiperheille

kotipalvelut saamenkielisille

Päihdehuollon erityispalvelut

Opiadiiriippuvaisten korvaushoito

Huumeriippuvaisten laitostarkkaisuhoito

Moniriippuvaisten päihdeongelmaisten laitostarkkautus

Etsivä työ

Etsivä työ seksityöntekijöille ja ihmiskaupan uhreille

Etsivä nuorisotyö 16-29 -vuotiaille nuorille, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella

Muut sosiaalipalvelut ja työllistymispalvelut

Henkilökohtainen apu eri vammaisryhmille

Psykologinen debriefing-toiminta henkilöille, jotka ovat joutuneet kohtaamaan äkillisen ja
traumaattisen tapahtuman, esimerkiksi liikenneonnettomuuden tai läheisen itsemurhan

Maahanmuuttajien traumatyö

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymispalvelut

Äärikokoisten nuorten työllistymisen tuki

LIITE 16. Yhdistysten arviot, onko niiden ja kunnan suhteissa jotain, joka erityisesti huolettaa, taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei %	Kyllä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	79	21	72
potilasyhdistykset	40	20	189
mielenterveysyhdistykset	68	32	56
työttömien yhdistykset	89	12	26
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	83	17	53
sijaishuoltoyhdistykset	91	9	11
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	71	29	102
eläkeläisyhdistykset	80	20	373
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	75	25	72
aistivammayhdistykset	74	26	43
kehitysvammayhdistykset	57	43	30
Päihdeyhdistykset	70	30	43
Kunnan toiminta-avustuksen saaminen			
Yhdistys ei hakenut avustusta	82	18	448
Yhdistys haki, mutta ei saanut avustusta	66	34	41
Yhdistys sai avustusta	75	25	582
Kunnan toiminta-avustuksen muutos vuodesta 2010 vuoteen 2011			
Yhdistys ei ole saanut kunnan toiminta-avustusta	81	19	407
Toiminta-avustus loppunut	61	39	36
Toiminta-avustus vähentynyt	70	30	115
Toiminta-avustus pysynyt ennallaan	78	22	357
Toiminta-avustus kasvanut	73	27	90
KAIKKI YHDISTYKSET	77	23	1 089

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 17. Yhdistysten arvioit, onko niiden ja kunnan suhteissa jotain, joka erityisesti ilahduttaa, taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei %	Kyllä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	56	44	73
potilasyhdistykset	61	39	186
mielenterveysyhdistykset	33	67	55
työttömien yhdistykset	27	73	26
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	46	54	52
sijaishuoltoyhdistykset	42	58	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	44	56	101
eläkeläisyhdistykset	57	43	362
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	64	36	70
aistivammayhdistykset	73	28	40
kehitysvammayhdistykset	36	64	28
Päihdeyhdistykset	40	60	40
Talousarvion loppusumma v. 2012			
Alle 2 000 euroa	51	49	144
2 000–9 999 euroa	58	42	344
10 000–99 999 euroa	55	45	208
Vähintään 100 000 euroa	32	68	104
Kunnan toiminta-avustuksen saaminen			
Yhdistys ei hakenut avustusta	59	41	439
Yhdistys haki, mutta ei saanut avustusta	66	34	41
Yhdistys sai avustusta	47	53	565
Kunnan toiminta-avustuksen muutos vuodesta 2010 vuoteen 2011			
Yhdistys ei ole saanut kunnan toiminta-avustusta	59	41	401
Toiminta-avustus loppunut	64	36	36
Toiminta-avustus vähentynyt	55	45	106
Toiminta-avustus pysynyt ennallaan	47	53	350
Toiminta-avustus kasvanut	33	67	89
Toimitila			
Kunnalta ilmaiseksi saatu tila	38	62	323
Vuokrattu tai muu maksullinen tila	57	43	162
Ei kunnan tiloja	61	39	528
KAIKKI YHDISTYKSET	53	47	1 064

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 18. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä %	On säännöllistä yhteistyötä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	22	78	78
potilasyhdistykset	30	70	193
mielenterveysyhdistykset	16	84	55
työttömien yhdistykset	19	81	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	27	73	56
sijaishuoltoyhdistykset	17	83	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	9	91	103
eläkeläisyhdistykset	35	65	379
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	37	63	73
aistivammayhdistykset	46	54	44
kehitysvammayhdistykset	7	93	30
Päihdeyhdistykset	28	72	46
Onko palkattua henkilöstöä			
Kyllä	13	87	256
Ei	31	69	815
Palveluntuottamisen merkitys toiminnan painopisteenä			
Ei koske yhdistystä	34	66	299
Merkitys pieni	27	73	378
Merkitys kohtalainen	22	78	93
Merkitys suuri	15	85	243
KAIKKI YHDISTYKSET	28	72	1 116

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 19. Taulukko 1/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: tiedottaminen yhdistyksen toiminnasta.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä %	On säännöllistä yhteistyötä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	55	45	78
potilasyhdistykset	52	48	193
mielenterveysyhdistykset	31	69	55
työttömien yhdistykset	44	56	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	50	50	56
sijaishuoltoyhdistykset	50	50	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	29	71	103
eläkeläisyhdistykset	67	34	379
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	58	43	73
aistivammayhdistykset	57	43	44
kehitysvammayhdistykset	30	70	30
Päihdeyhdistykset	39	61	46
KAIKKI YHDISTYKSET	53	47	1 116

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 19. Taulukko 2/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: kannanotot, aloitteet.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä	On säännöllistä yhteistyötä	n
	%	%	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	87	13	78
potilasyhdistykset	79	21	193
mielenterveysyhdistykset	80	20	55
työttömien yhdistykset	78	22	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	89	11	56
sijaishuoltoryhdistykset	100	0	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	72	28	103
eläkeläisyshdistykset	77	24	379
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	64	36	73
aistivammayhdistykset	77	23	44
kehitysvammayhdistykset	33	67	30
Päihdeyhdistykset	85	15	46
KAIKKI YHDISTYKSET	77	23	1 116

* Toimialoiltaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 19. Taulukko 3/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: projektiyhteistyö.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä	On säännöllistä yhteistyötä	n
	%	%	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	49	51	78
potilasyhdistykset	72	28	193
mielenterveysyhdistykset	62	38	55
työttömien yhdistykset	67	33	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	61	39	56
sijaishuoltoyhdistykset	67	33	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	65	35	103
eläkeläisyhdistykset	77	24	379
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	84	16	73
aistivammayhdistykset	86	14	44
kehitysvammayhdistykset	80	20	30
Päihdeyhdistykset	67	33	46
KAIKKI YHDISTYKSET	71	29	1 116

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 19. Taulukko 4/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: yhdistys mukana työryhmässä.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä %	On säännöllistä yhteistyötä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	82	18	78
potilasyhdistykset	77	23	193
mielenterveysyhdistykset	60	40	55
työttömien yhdistykset	70	30	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	82	18	56
sijaishuoltoyhdistykset			
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	63	37	103
eläkeläisyshdistykset	71	29	379
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	78	22	73
aistivammayhdistykset	82	18	44
kehitysvammayhdistykset	50	50	30
Päihdeyhdistykset	74	26	46
KAIKKI YHDISTYKSET	72	28	1 116

* Toimialoiittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 19. Taulukko 5/5. Säännöllisen kuntayhteistyön yleisyys yhdistyksillä: koulutuksen järjestäminen.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä %	On säännöllistä yhteistyötä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	81	19	78
potilasyhdistykset	83	17	193
mielenterveysyhdistykset	82	18	55
työttömien yhdistykset	100	0	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	93	7	56
sijaishuoltoyhdistykset	83	17	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	73	27	103
eläkeläisyhdistykset	89	11	379
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	86	14	73
aistivammayhdistykset	93	7	44
kehitysvammayhdistykset	90	10	30
Päihdeyhdistykset	89	11	46
KAIKKI YHDISTYKSET	86	14	1 116

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 20. Yhdistysten arviot, onko niiden ja kunnan välillä jännitteitä tai ristiriitoja, taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei %	Kyllä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	93	7	75
potilasyhdistykset	92	8	191
mielenterveysyhdistykset	87	13	55
työttömien yhdistykset	89	11	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	89	11	27
sijaishuoltoyhdistykset	100	0	11
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	79	21	103
eläkeläisyhdistykset	93	7	374
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	93	7	71
aistivammayhdistykset	91	9	44
kehitysvammayhdistykset	72	28	29
Päihdeyhdistykset	83	17	42
Palveluntuottamisen merkitys toiminnan painopisteenä			
Ei koske yhdistystä	91	9	299
Merkitys pieni	92	8	376
Merkitys kohtalainen	91	9	92
Merkitys suuri	85	15	237
KAIKKI YHDISTYKSET	90	10	1 097

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 21. Yhdistysten säännöllisen yhteistyön yleisyys yritysten kanssa taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä	On säännöllistä yhteistyötä	n
	%	%	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	59	71	75
potilasyhdistykset	64	36	190
mielenterveysyhdistykset	79	21	56
työttömien yhdistykset	70	30	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	75	25	56
sijaishuoltoyhdistykset	58	42	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	59	41	104
eläkeläisyhdistykset	84	16	375
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	84	16	73
aistivammayhdistykset	77	23	44
kehitysvammayhdistykset	80	20	30
Päihdeyhdistykset	83	17	46
Onko palkattua henkilökuntaa			
Kyllä	66	34	257
Ei	77	23	811
Palveluntuottamisen merkitys toiminnan painopisteenä			
Ei koske yhdistystä	82	18	299
Merkitys pieni	73	27	380
Merkitys kohtalainen	80	20	93
Merkitys suuri	60	40	240
Hankkeiden ja projektien merkitys toiminnan painopisteenä			
Ei koske yhdistystä	81	19	264
Merkitys pieni	75	25	473
Merkitys kohtalainen	69	31	109
Merkitys suuri	59	41	161
KAIKKI YHDISTYKSET	75	25	1 108

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 22. Yhdistysten säännöllisen yhteistyön yleisyys aluehallintovirastojen kanssa taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä %	On säännöllistä yhteistyötä %	n
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	91	9	76
potilasyhdistykset	98	2	189
mielenterveysyhdistykset	91	9	56
työttömien yhdistykset	93	7	27
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	100	0	56
sijaishuoltoyhdistykset	92	8	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	67	33	103
eläkeläisyhdistykset	99	1	374
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	95	6	73
aistivammayhdistykset	100	0	44
kehitysvammayhdistykset	87	13	30
Päihdeyhdistykset	91	9	44
Onko palkattua henkilökuntaa			
Kyllä	77	23	254
Ei	99	1	810
Talousarvion loppusumma v. 2012			
Alle 2 000 euroa	51	49	144
2 000–9 999 euroa	58	42	344
10 000–99 999 euroa	55	45	208
Vähintään 100 000 euroa	32	68	104
KAIKKI YHDISTYKSET	94	6	1 104

* Toimialoihtaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 23. Yhdistysten säännöllisen yhteistyön yleisyys ELYjen kanssa taustamuuttujittain.

Toimiala*	Ei ole säännöllistä yhteistyötä	On säännöllistä yhteistyötä	n
	%	%	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	93	7	75
potilasyhdistykset	97	3	190
mielenterveysyhdistykset	98	2	56
työttömien yhdistykset	35	65	26
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuoj. yleisyhdistykset	95	5	56
sijaishuoltoyhdistykset	100	0	12
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	77	23	103
eläkeläisy yhdistykset	98	2	371
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	88	13	72
aistivammayhdistykset	93	7	44
kehitysvammayhdistykset	97	3	30
Päihdeyhdistykset	84	16	44
Onko palkattua henkilökuntaa			
Kyllä	72	28	255
Ei	98	2	806
KAIKKI YHDISTYKSET	92	8	1 099

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Järjestöbarometri 2012

JÄRJESTÖBAROMETRI® on ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä: niiden toiminnasta ja siihen osallistuvista sekä järjestöjen yhteiskunnallisesta roolista, sen muutoksesta, toiminnan resursseista ja tulevaisuuden haasteista. Tämänvuotisen Järjestöbarometrin erityisteema on järjestöjen suhde eri toimijoihin.

Järjestöbarometrin tulokset perustuvat valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnanjohtajilta ja aluetyöntekijöiltä sekä yli tuhannelta paikallisyhdistykseltä vuoden 2012 alussa kyselyillä koottuihin tietoihin. Keskeisimmät käytetyt tilasto- ja rekisteriaineistot ovat Raha-automaattiyhdistyksen avustustilastot sekä Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteri.

JÄRJESTÖBAROMETRIN on toteuttanut Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry vuodesta 2006 vuoteen 2011. Järjestöbarometri 2012 on järjestyksessään seitsemäs ja SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n ensimmäinen.

9 789526 162803

ISBN 978-952-6628-03-5 • ISSN 1796-5950
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
www.soste.fi

